

Slovenska izdaja

Informacije in objave

Letnik 63

11. februarja 2020

Vsebina

I *Resolucije, priporočila in mnenja*

RESOLUCIJE

Evropski ekonomsko-socialni odbor

547. plenarno zasedanje EESO, 30. 10. 2019–31. 10. 2019

2020/C 47/01	Resolucija o prispevku Evropskega ekonomsko-socialnega odbora k delovnemu programu Komisije za leto 2020 in pozneje	1
2020/C 47/02	Resolucija – Začetek pristopnih pogajanj s Severno Makedonijo in Albanijo: ohraniti je treba verodostojnost in geostrateške interese EU	15

MNENJA

Evropski ekonomsko-socialni odbor

547. plenarno zasedanje EESO, 30. 10. 2019–31. 10. 2019

2020/C 47/03	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Tehnologija blokovne verige in enotni trg EU: kaj sledi? (mnenje na lastno pobudo)	17
2020/C 47/04	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Zagotavljanje vključujočega sektorskega prehoda na digitaliziran železniški promet (mnenje na lastno pobudo)	23
2020/C 47/05	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Pri izvajanju agende za trajnostni razvoj do leta 2030 ne sme biti nihče zapostavljen (mnenje na lastno pobudo)	30
2020/C 47/06	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Vloga trgovinske in naložbene politike EU za izboljšanje gospodarske uspešnosti EU (mnenje na lastno pobudo)	38

2020/C 47/07	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Konstruktivnejša vloga civilne družbe pri izvajanju okoljske zakonodaje (raziskovalno mnenje)	50
2020/C 47/08	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Modro biogospodarstvo (raziskovalno mnenje)	58

III Pripravljalni akti

Evropski ekonomsko-socialni odbor

547. plenarno zasedanje EESO, 30. 10. 2019–31. 10. 2019

2020/C 47/09	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Krepitev zaupanja v umetno inteligenco, osredotočeno na človeka (COM(2019) 168 final)	64
2020/C 47/10	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o strateškem inovacijskem programu Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (EIT) za obdobje 2021–2027: spodbujanje talentov in zmogljivosti Evrope za inovacije (COM(2019) 330 final – 2019/00152 (COD) in Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem inštitutu za inovacije in tehnologijo (prenovitev) (COM(2019) 331 final – 2019/00151 (COD))	69
2020/C 47/11	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog direktive Sveta o spremembi Direktive 2006/112/ES o skupnem sistemu davka na dodano vrednost in Direktive 2008/118/ES o splošnem režimu za trošarino v zvezi z obrambnimi prizadevanji v okviru Unije (COM(2019) 192 final – 2019/0096 (CNS))	76
2020/C 47/12	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje v Evropski uniji (COM(2019) 12 final)	81
2020/C 47/13	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Napredek pri izvajanju strategije EU za gozdove – „Nova strategija EU za gozdove: za gozdove in gozdarski sektor“ (COM(2018) 811 final)	87
2020/C 47/14	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o izvajanju akcijskega načrta za krožno gospodarstvo (COM(2019) 190 final)	92
2020/C 47/15	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Združeni pri uresničevanju energetske unije in podnebnih ukrepov – Postavitev temeljev za uspešen prehod na čisto energijo (COM(2019) 285 final)	98

2020/C 47/16	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Sklepa št. 573/2014/EU o boljšem sodelovanju med javnimi zavodi za zaposlovanje (JZZ) (COM(2019) 620 final)	105
2020/C 47/17	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ekonomska politika euroobmočja 2019 (dodatno mnenje) (COM(2018) 759 final)	106
2020/C 47/18	Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Letni pregled rasti 2019 (dodatno mnenje) (COM(2018) 770 final)	113

I

(Resolucije, priporočila in mnenja)

RESOLUCIJE

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

547. PLENARNO ZASEDANJE EESO, 30. 10. 2019–31. 10. 2019

Resolucija o prispevku Evropskega ekonomsko-socialnega odbora k delovnemu programu Komisije za leto 2020 in pozneje

(2020/C 47/01)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je na plenarnem zasedanju 30. in 31. oktobra 2019 (na seji 30. oktobra) s 170 glasovi za, 5 glasovi proti in 9 vzdržanimi glasovi sprejel naslednjo resolucijo:

1. Uvod

1.1 Na splošno se morajo politične prednostne naloge v novem zakonodajnem obdobju osredotočiti na štiri megatrende: **digitalizacijo, podnebne spremembe in izgubo biotske raznovrstnosti, demografijo in globalizacijo**. Ti megatrendi spreminjajo naš način življenja in dela ter hkrati z izzivi prinašajo tudi velike priložnosti ⁽¹⁾, glavni težavi pri tem pa sta obseg in hitrost sprememb.

1.2 EU in njene države članice so trdno zavezane izvajanju agende ZN za trajnostni razvoj do leta 2030 in Pariškega sporazuma ⁽²⁾ ter k spodbujanju njihovega izvajanja po svetu s celotnim naborom zunanjih ukrepov. Poleg tega so EU in 20 držav članic decembra 2018 ob robu konference COP24 podpisale Šlezijsko deklaracijo o solidarnosti in pravičnem prehodu ⁽³⁾. V deklaraciji je poudarjeno, da je za pridobitev družbenega soglasja za sedanje spremembe ključno upoštevati socialni vidik prehoda na nizkoogljično gospodarstvo.

1.3 Enotni trg ostaja ključni instrument evropskega povezovanja. Njegova posodobitev bi koristila EU, saj bi okrepila trajnost in kohezijo v Evropi. Enotni digitalni trg na primer ponuja priložnosti in ga je treba razvijati, da bi zagotovili konkurenčnost EU. V ta namen je treba ustvariti spodbudno okolje za nove oblike podjetij, ki se pojavljajo na tem trgu. EU pa mora zagotoviti, da so te nove oblike podjetij trajnostne ter da tovrstna podjetja rastejo in ostanejo v Evropi.

1.4 Ukrepati moramo na vseh ravneh istočasno ter ustvariti dinamiko ukrepanja za obravnavo nujnih gospodarskih, socialnih in okoljskih izzivov. EESO zato meni, da mora biti trajnostni razvoj v samem središču prihodnosti Evrope ⁽⁴⁾, in poziva h **krovnii strategiji EU o trajnosti do leta 2050 za izvajanje Agende 2030** ⁽⁵⁾. Ta sprememba paradigme zahteva a) spremembo upravljanja – potrebni so posebni mehanizmi upravljanja za hitreje reševanje nujnih problemov in spopadanje s kompleksnimi vprašanji. Tovrstni mehanizmi bi bili namenjeni povezovanju ravni EU in držav članic in ne nadomeščanju ukrepanja na kateri koli od njiju; b) vključevanje ciljev trajnostnega razvoja v procese EU za spremljanje gospodarskih in socialnih kazalnikov ter proračunsko načrtovanje. Glede na to bi v evropski semester lahko vključili nove izboljšane in merljive dopolnilne socialne, gospodarske in okoljske kazalnike za spremljanje in sledenje vseh vidikov evropskega stebra socialnih pravic ter njegovih načel in 17 ciljev trajnostnega razvoja.

1.5 Kar zadeva socialno razsežnost, je EU v primerjavi z drugimi deli sveta lahko ponosna na svoj socialni model. Vendar socialnih dosežkov in napredka v Evropi ne smemo jemati za samoumevne. Leta 2017 je EU potrdila svojo zavezanost evropskemu stebru socialnih pravic. Izvajanje evropskega stebra socialnih pravic in pot naprej sta ključna za usklajeno oblikovanje politik na ravni EU in na nacionalni ravni, ki se vzajemno krepijo, da bi vzpostavili novo soglasje o trajnostni gospodarski in socialni strategiji, da bo Evropska unija lahko izpolnila svoje obljube o prizadevanjih za uravnoteženo gospodarsko rast in socialni napredek za povečanje blaginje svojih državljanov ⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ Študija Evropskega parlamenta o globalnih trendih do leta 2035 in poročilo Evropskega sistema za strateško in politično analizo (ESPAS) z naslovom Global Trends to 2030: Challenges and Choices for Europe (Svetovni trendi do leta 2030: Izzivi in možnosti za Evropo) z dne 9. aprila 2019.

⁽²⁾ Podpora ciljem trajnostnega razvoja po svetu: Skupno zbirno poročilo Evropske unije in njenih držav članic za leto 2019 z dne 16. maja 2019.

⁽³⁾ Ministrska izjava z naslovom Šlezijška deklaracija o solidarnosti in pravičnem prehodu, sprejeta na srečanju voditeljev v okviru 24. konference pogodbenic (COP24) Okvirne konvencije Združenih narodov o spremembi podnebja (UNFCCC) 3. decembra 2018 v Katovicah na Poljskem.

⁽⁴⁾ Mnenje EESO z dne 26. septembra 2019 o dokumentu za razpravo *Za trajnostno Evropo do leta 2030* (še ni objavljeno v UL).

⁽⁵⁾ Mnenje EESO z dne 13. marca 2019 z naslovom Priluhniti državljanom Evrope za trajnostno prihodnost (do Sibiu in naprej) (UL C 228, 5.7.2019, str. 37).

⁽⁶⁾ Mnenje EESO z dne 25. januarja 2017 z naslovom Začetek posvetovanja o evropskem stebru socialnih pravic (UL C 125, 21.4.2017, str. 10).

1.6 EU mora svoje politike in delovanje izboljšati, da bi zagotovila enakost spolov in druge vrste enakosti, vsem, ki se soočajo z več oblikami diskriminacije, pa enake možnosti v družbi.

1.7 Da bi se uspešno spopadli z novimi socialnimi, gospodarskimi in okoljskimi prednostnimi nalogami, EESO poziva k ambicioznemu in bolj ciljno usmerjenemu proračunu EU, ki bi odražal voljo za odzivanje na izzive EU in preoblikovanje teh ciljev v priložnosti, da se EU zagotovi nov projekt. EESO zato poziva k preverjanju ustreznosti večletnega finančnega okvira.

1.8 Strukturirano in redno vključevanje civilne družbe ter civilni dialog sta ključna za spodbujanje vseh razsežnosti trajnosti – gospodarske, socialne in okoljske – in določiti je treba jasen okvir za sodelovanje civilne družbe pri razvoju, izvajanju in spremljanju strategije. EESO pozdravlja novo spodbudo za evropsko demokracijo, ki jo je predlagala novoizvoljena predsednica Komisije Ursula von der Leyen, in je v okviru predlagane konference o prihodnosti Evrope pripravljen v celoti odigrati svojo polno vlogo.

1.9 Socialni dialog mora še naprej imeti osrednjo vlogo pri oblikovanju in izvajanju politik in ukrepov trga dela, ki dejansko pomagajo podjetjem in delavcem. Glede na precejšnje izzive, povezane s pravičnim preходом na zeleno gospodarstvo in trajnostno rast, je vključevanje socialnih partnerjev ključnega pomena, da bi upoštevali pomembne informacije in dosegli soglasje o ukrepanju. Socialni dialog in kolektivna pogajanja so osnovni pogoj za pravičen prehod, boljša delovna mesta in dostojno plačilo ter za spopadanje s socialnim dampingom.

1.10 EESO podpira pravično obdavčitev in boj proti goljufijam, davčnim utajam, pranju denarja in finančnim praksam davčnih oaz. Skupni cilj institucij EU, vlad in podjetij mora biti sodelovanje, da se vzpostavijo učinkoviti mehanizmi, kot sta direktivi proti izogibanju davkom.

1.11 Za uresničitev **delovnega programa Komisije** za leto 2020 ter **predlaganih prednostnih nalog in dejavnosti** bodo zato potrebne spremembe ciljev, stališč in delovnih metod Komisije. Vse njene notranje in zunanje politike morajo biti skladne in usklajene s cilji trajnostnega razvoja ter ustrezno upoštevati načela učinkovitosti, subsidiarnosti, sorazmernosti in trajnosti.

1.12 Da bi podal konkretne predloge v zvezi z delovnim programom Komisije za leto 2020, je EESO upošteval politične usmeritve naslednje Evropske komisije za obdobje 2019–2024, ki jih je novoizvoljena predsednica Komisije predstavila julija 2019 ⁽⁷⁾.

1.13 Nova sestava Komisije, ki je bila predstavljena 10. septembra, odraža prednostne naloge in ambicije, opredeljene v teh političnih usmeritvah, in temelji na potrebi, da se soočimo s spremembami na področju podnebja, tehnologije in demografije, ki preoblikujejo naš način življenja in dela.

2. Razvoj naše gospodarske osnove: evropski model za prihodnost – spodbujanje trajnega, vključujočega in trajnostnega gospodarskega razvoja, oživitve enotnega trga, polne in produktivne zaposlenosti ter dostojnega dela za vse

2.1 Jasno je, da je potrebna nova evropska gospodarska strategija: pozitivna podoba prihodnjega razvoja gospodarstva EU v širšem svetu, ki bi pomagala povečati odpornost EU na gospodarske pretese ter okrepiti gospodarsko, socialno in okoljsko trajnost njenega gospodarskega modela. Tako bo EU znova pridobila zaupanje državljanov in povečala stabilnost ter blaginjo za vse Evropejce. Na podlagi napredka, doseženega v zadnjih letih, bi lahko ta strategija pomenila temeljno delo za nadaljnje gospodarsko, fiskalno, finančno, socialno in politično povezovanje, ki je potrebno za doseganje ciljev evropskega enotnega trga ter ekonomske in monetarne unije, kot je določeno v členu 3 PEU.

2.2 EU lahko temelji le na strategiji, ki je ekonomsko stabilna ter trdna, kar zadeva njeno socialno in okoljsko trajnost. Z okoljsko razsežnostjo je treba zagotoviti, da se upoštevajo omejitve planeta in da se naravni viri ne izkoriščajo prekomerno, da bo dolgoročno mogoča trajnostna raba teh virov in se učinkovito zaščit biotska raznovrstnost ⁽⁸⁾. Podjetja omogočajo družbeni in okoljski razvoj ter trajnostno konkurenčnost. Evropska podjetja so skupaj z delavci in deležniki pripravljena prevzeti svojo vlogo in odgovornosti. Evropa potrebuje v prihodnost usmerjeno poslovno okolje, ki upošteva socialne in okoljske vidike in zagotavlja ugodne in spodbudne pogoje poslovanja, da bi podjetja lahko uspešno trajnostno rasla in ustvarjala blaginjo, ki bi se nato ustrezno porazdelila. To je mogoče tudi v obliki več kakovostnih zaposlitev, boljših zaposlitvenih priložnosti in izvršljivih pravic.

⁽⁷⁾ Bolj ambiciozna Unija – Moj načrt za Evropo – Politične usmeritve naslednje Evropske komisije za obdobje 2019–2024.

⁽⁸⁾ Sklep št. 1386/2013/EU z dne 20. novembra 2013 o splošnem okoljskem akcijskem programu Unije do leta 2020 „Dobro živeti ob upoštevanju omejitev našega planeta“ (UL L 354, 28.12.2013, str. 171).

2.3 Enotni trg je s svojo gospodarsko, družbeno in okoljsko razsežnostjo v središču evropskega povezovanja in pomembno prispeva k evropskemu socialnemu tržnemu gospodarstvu. Vendar ga je treba v celoti dokončati, prenoviti in posodobiti, da bi se lahko razvil v enotni digitalni trg. Osredotočiti bi se bilo treba na ustvarjanje spodbudnih pogojev za razvoj različnih oblik podjetij (vključno z novimi ekonomskimi modeli), digitalizacijo in inovacije ter čezmejne priložnosti. Okrepiti bi morali njegovo delovanje in zagotoviti polno zavezanost njegovemu nadaljnjemu povezovanju. Enotni trg bi zato moral biti zmožen spodbuditi trajnostni gospodarski razvoj in inovacije, privabiti naložbe, podpirati podjetnike ter spodbujati trajnostno konkurenčnost evropskih podjetij na globaliziranem trgu. Vendar je treba tudi priznati, da pozitivni učinek enotnega trga ni enakomerno porazdeljen in da nimajo vsi državljani koristi od njegovega bogastva ⁽⁹⁾.

2.4 Negotovost glede makroekonomskih obetov se ni zmanjšala. Pričakovani izstop Združenega kraljestva iz Evropske unije in napetosti na svetovni ravni med Združenimi državami in Kitajsko še naprej pomenijo tveganje za gospodarski razvoj in zaposlovanje v bližnji prihodnosti. Po podatkih poletne gospodarske napovedi Evropske komisije kljub nizki agregatni ravni brezposelnosti v primerjavi z zadnjima dvema desetletjema več držav ni doseglo predkriznih ravni zaposlenosti. Po pričakovanjih naj bi letošnja rast BDP znašala borih 1,4 % v Evropski uniji in 1,2 % v euroobmočju ⁽¹⁰⁾. EESO je zaskrbljen, da bi lahko negativna tveganja za gospodarske obete za euroobmočje razmeroma kmalu povzročila novo socialno-ekonomsko krizo, kar bi pomenilo velike težave pri prilaganju ⁽¹¹⁾. Da bi preprečili tveganje nove recesije, je potrebna ekspanzivna proračunska usmerjenost (pozitivna fiskalna naravnost), ki bi spremljala monetarno politiko s podobnim pristopom. Širitev proračuna mora biti še posebej občutna v državah članicah z bistvenimi presežki v plačilni bilanci in stabilnim ali presežnim fiskalnim saldom.

2.5 Rast BDP ne odraža blaginje večine državljanov in ne upošteva degradacije okolja in izčrpanja naravnih virov. Zato je treba razviti načine za merjenje družbene blaginje in trajnosti s primernejšim naborom kazalnikov, ki odražajo dejansko težo dolgoročnega gospodarskega učinka. Sklicevanje zgolj na BDP bo imelo za posledico politike, pri katerih se upošteva le njihov gospodarski učinek. Zato je treba razširiti referenčni okvir z vključitvijo socialnih in okoljskih kazalnikov, da bi oblikovali resnično trajnostne reforme. Ključnega pomena je tudi, da so ti kazalniki skladni s cilji trajnostnega razvoja ZN ⁽¹²⁾.

2.6 Ogromne socialne razlike znotraj držav članic in med njimi ter znotraj regij, pa tudi med podeželskimi in mestnimi območji še naprej vzbujajo skrb. Velika neenakost je očitna tudi pri bogastvu. EESO v zvezi s tem pozdravlja dejstvo, da je finsko predsedstvo Evropskega sveta kot prednostno nalogo opredelilo ekonomijo blaginje, in se strinja, da mora biti zmanjšanje neenakosti in razlik prednostna naloga politike. Prav tako se strinja, da je treba koncept ekonomije blaginje vključiti v prihodnje politike EU in mu nameniti pomembnejšo vlogo pri odločanju v zvezi s trajnostjo in gospodarstvom.

2.7 EU se sooča s hitro spreminjajočimi se geopolitičnimi in gospodarskimi razmerami, vse večjo socialno in družbeno polarizacijo, vse pomembnejšo vlogo digitalizacije in tehnologije na vseh področjih življenja ter podnebnimi spremembami in drugimi okoljskimi izzivi. Da bi obravnavali te izzive, je ključno preoblikovanje industrije EU, pri čemer je treba v celoti upoštevati svetovne cilje trajnostnega razvoja, ki zagotavljajo temeljni globalni okvir za pravičen in trajnosten gospodarski razvoj.

2.8 V tem okviru bi bilo treba več pozornosti nameniti socialnim in zaposlitvenim vprašanjem, ki vplivajo na mlade, zlasti v zvezi z razpravo o prihodnosti dela. Vprašanja, ki imajo zlasti velik vpliv na mlade, med drugim vključujejo digitalizacijo, platformno delo, razdrobljenost trga dela in priložnostna dela.

2.9 Učinki demografskih sprememb bodo glavni vzrok za nekatere najbolj predvidljive izzive, s katerimi se bodo srednjeročno soočale Unija in države članice. Demografski razvoj kaže, da bo morala Evropa izboljšati vključevanje žensk, mladih in starejših, invalidov in migrantov na trg dela. Potrebne so bolj dinamične, učinkovite in uspešne politike trga dela, da bi izkoristili njihove sposobnosti, znanja in spretnosti ter podjetniški potencial in zagotovili kakovostna delovna mesta. Del tega bi morali biti ustrezni sistemi socialne zaščite ter zagotavljanje hitrega prehoda iz brezposelnosti na stabilne pogodbe o zaposlitvi in stabilne zaposlitvene pogoje.

⁽⁹⁾ Glej opombo 5.

⁽¹⁰⁾ Poletna napoved Evropske komisije za leto 2019 https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-performance-and-forecasts/economic-forecasts/summer-2019-economic-forecast-growth-clouded-external-factors_sl.

⁽¹¹⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora z dne 24. januarja 2019 z naslovom Priporočilo za priporočilo Sveta o ekonomski politiki euroobmočja (UL C 159, 10.5.2019, str. 49).

⁽¹²⁾ Poročilo OECD z dne 1. marca 2019 z naslovom Going beyond GDP: Measuring What Counts for Economic and Social Performance. Mnenje EESO z dne 29. marca 2012 o BDP in več – vključevanje civilne družbe v proces določanja dodatnih kazalnikov (UL C 181, 21.6.2012, str. 14).

2.10 Naložbe v ljudi in socialno trajnost lahko prispevajo k obvladovanju teh skupnih izzivov. Izboljšave institucij trga dela (npr. aktivne politike trga dela, učinkovitejša vloga javnih zavodov za zaposlovanje ⁽¹³⁾) bi načeloma morale prinesiti boljše gospodarske in socialne razmere za več Evropejcev. Da bi obravnavali navedene izzive, EESO med drugim poziva k uspešnejšim, učinkovitejšim in bolj trajnostnim sistemom socialne zaščite. V zvezi s tem obstajajo možnosti za učinkovitejše politične ukrepe Evropske unije in njenih držav članic.

2.11 Tovrstni ukrepi bi se lahko osredotočali na zavezo za izvajanje stebra socialnih pravic. Ta zaveza iz medinstitucionalne razglasitve stebra med drugim temelji na načelih trajnostne rasti, spodbujanju gospodarskega in družbenega napredka ter koheziji in zblizovanju, različnosti nacionalnih sistemov in ključni vlogi socialnih partnerjev ⁽¹⁴⁾.

2.12 Nadalje mora biti EU vodilna pri izvajanju ciljev trajnostnega razvoja ZN, pri čemer je treba priznati, da domače vire v prvi vrsti ustvarja gospodarska rast, ki jo podpira spodbudno okolje na vseh ravneh, ter da so zasebna poslovna dejavnost, izkušnje in ustvarjalnost zaposlenih, naložbe in inovacije glavna gonila razvoja ⁽¹⁵⁾.

2.13 Socialni dialog se je izkazal za nujen instrument za izboljšanje oblikovanja politik in zakonodaje EU, predvidevanje zakonodaje ali zagotavljanje alternativnih rešitev zanjo ter za krepitev njene družbene legitimnosti. Socialni dialog je lahko tudi instrument za izvajanje agende trajnostnega razvoja.

2.14 Evropska centralna banka (ECB) je imela v času finančne in gospodarske krize stabilizacijsko vlogo. EESO predlaga, naj se utrdi vloga ECB kot posojilodajalca v skrajni sili. Vendar se še vedno soočamo z zaskrbljujočimi gospodarskimi pojavi, kot sta skromna raven naložb kljub razmeroma ekspanzivni monetarni politiki in dejstvo, da banke deponirajo sredstva pri ECB kljub negativnim obrestnim meram. Ker še vedno ne moremo izključiti nadaljnjih finančnih oziroma gospodarskih kriz, mora prihodnja Komisija sprejeti ukrepe, da bi bilo gospodarstvo EU tem krizam manj izpostavljeno in bolj odporno. Da bi preprečili krize v prihodnosti, mora prihodnja Komisija sprejeti ukrepe za stabilizacijo finančnih trgov in zlasti za krepitev povpraševanja v gospodarstvu. Togo izvajanje fiskalnih pravil ovira gospodarski razvoj, zlasti v sedanjih negotovih razmerah. EESO ponovno priporoča izvajanje zlatega pravila ⁽¹⁶⁾.

Predlogi:

— V agendi ZN za trajnostni razvoj do leta 2030 je določenih 17 ciljev trajnostnega razvoja, za katere se je EU zavezala, da jih bo dosegla do leta 2030. EESO poziva h **krovni strategiji EU do leta 2050 za trajnost pri izvajanju Agende ZN 2030**, ki bi jo jamčil **ambiciozen proračun EU, in meni, da bo k temu prispevalo izvajanje evropskega stebra socialnih pravic** ⁽¹⁷⁾.

— **Novi evropski enotni trg in strategija za industrijsko politiko, katere cilj je razviti trajnosten model socialnega tržnega gospodarstva**, morata zagotoviti, da bo Evropa vodilna na področju tehnologije, inovacij in trajnosti, in sicer z naslednjimi ukrepi:

— **oživitvijo, reformo in dokončanjem enotnega trga** s pregledom ključnih direktiv, da bi zagotovili ugodne pogoje za podjetja, MSP in različne oblike podjetij (kot so novi ekonomski modeli in socialna ekonomija), pa tudi za inovacije ter razvoj znanj in spretnosti. To vključuje pregled shem mobilnosti in drugih čezmejnih priložnosti ter zlasti enotnega trga storitev;

— EESO ob upoštevanju vse pomembnejše vloge socialne ekonomije pri spodbujanju vključujočega in trajnostnega gospodarskega razvoja ter socialne razsežnosti EU meni, da je ugoden ekosistem – z ustreznim financiranjem EU – za socialno ekonomijo pomemben cilj, ki ga je treba obravnavati v delovnem programu Komisije ⁽¹⁸⁾;

⁽¹³⁾ Mnenje EESO z dne 17. julija 2019 z naslovom Nova vloga javnih zavodov za zaposlovanje v okviru izvajanja evropskega stebra socialnih pravic (UL C 353, 18.10.2019, str. 46).

⁽¹⁴⁾ Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic (UL C 428, 13.12.2017, str. 10).

⁽¹⁵⁾ Resolucija, ki jo je sprejela Generalna skupščina ZN 25. septembra 2015: Transforming our world: the 2030 agenda for Sustainable Development.

⁽¹⁶⁾ Glej zlasti mnenje z dne 24. januarja 2019 z naslovom Priporočilo za priporočilo Sveta o ekonomski politiki euroobmočja (UL C 159, 10.5.2019, str. 49) ter naslednja mnenja: z dne 14. februarja 2018 z naslovom Spoznanja v izogib hudim posledicam varčevalnih politik v EU, (UL C 227, 28.6.2018, str. 1), z dne 18. januarja 2018 z naslovom Priporočilo za priporočilo Sveta o ekonomski politiki euroobmočja (UL C 197, 8.6.2018, str. 33), z dne 10. julija 2013 o zeleni knjigi o dolgoročnem financiranju evropskega gospodarstva (UL C 327, 12.11.2013, str. 11), z dne 26. marca 2014 o učinkih socialnih naložb na zaposlovanje in javne finance (UL C 226, 16.7.2014, str. 21), z dne 14. aprila 2018 z naslovom Financiranje evropskega stebra socialnih pravic (UL C 262, 25.7.2018, str. 1) in z dne 20. februarja 2019 z naslovom Letni pregled rasti za leto 2019: Za močnejšo Evropo kljub svetovni negotovosti (UL C 190, 5.6.2019, str. 24).

⁽¹⁷⁾ Glej opombo 5.

⁽¹⁸⁾ Mnenje EESO z dne 17. oktobra 2018 o Evropskem socialnem skladu plus (ESS+) (UL C 62, 15.2.2019, str. 165).

- vzpostavitev okvira za **resnično digitalno** preobrazbo in enotni digitalni trg, da bi ponovno postala trajnostno konkurenčna na svetovni ravni ter zagotavljala trajnostno rast in delovna mesta, hkrati pa oblikovala evropsko vizijo na področjih razvoja etične umetne inteligence in robotike. Da bi Evropa postala najbolj dinamična digitalna regija na svetu, je potreben vsesplošen prehod, ki bo upošteval priložnosti novih tehnologij, ki preoblikujejo družbo, kot je tehnologija veriženja blokov, globalno naravo digitalnega gospodarstva in vključevanje podjetij v globalne vrednostne verige ⁽¹⁹⁾, da bi lahko omogočila ugodno okolje za inovacije, podjetništvo, ustvarjanje visokokakovostnih, dobro plačanih, okolju prijaznih in produktivnih delovnih mest ter za realno gospodarstvo, ki prinaša koristi vsem ⁽²⁰⁾. Posebno pozornost bi morali nameniti **pridobivanju digitalnih znanj in spretnosti** v zvezi z nadaljnjim podpiranjem naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike ter vajeništva. Izboljšanje sistemov bi morali po potrebi reformirati, da bi bili med drugim primerni za digitalno dobo, **in izboljšati naložbe vanje** ⁽²¹⁾;
- nadaljnjim preoblikovanjem evropskega trga dela ob zagotavljanju njegovega pravilnega delovanja, pravičnosti in varnosti ⁽²²⁾. **EESO priporoča, naj se sprejmejo ukrepi za zagotovitev, da bo vse delavce v EU, tudi tiste v novih oblikah zaposlitve, v vseh vidikih dela štela zakonodaja o zdravju in varnosti pri delu** ⁽²³⁾ **ter da bodo imeli koristi od najboljših tehnologij za izboljšanje zdravja in varnosti pri delu** in za preprečevanje nesreč, pri čemer je treba upoštevati morebiten vpliv teh ukrepov na zasebnost in nadzor uspešnosti ⁽²⁴⁾;
- prizadevanjem EU za zagotavljanje pravice do vseživljenjskega učenja za vse, pri čemer bi morala posebno pozornost nameniti pridobivanju digitalnih znanj in spretnosti. Nacionalne sisteme izobraževanja, usposabljanja in vajeništva bi bilo treba nadalje razviti s poudarkom na področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike ter dualnih sistemih. To bo vodilo k boljшему izpolnjevanju potreb trga dela, posameznikom pa bo omogočilo, da pridobijo znanja in spretnosti, se prekvalificirajo in izpopolnjujejo, da bi ublažili posledice digitalne revolucije, podnebnih sprememb ter družbenih in demografskih sprememb ⁽²⁵⁾;
- predlogom za **skladno kombinacijo** makroekonomskih, industrijskih in sektorskih politik ter politik trga dela, da bi zagotovili okolju prijaznejše evropsko gospodarstvo ⁽²⁶⁾. Cilj je okrepiti delovanje celotne dobavne verige ter vzdolž nje ustvariti dostojna delovna mesta in zaposlitvene možnosti v širšem obsegu. To bi moralo vključevati izkoriščanje **potenciala za ustvarjanje in spodbujanje kakovostnih okolju prijaznih in produktivnih delovnih mest** z oblikovanjem agende za okolju prijazna in trajnostna delovna mesta in izvajanjem pobud, da bi podjetjem, zlasti malim in srednjim podjetjem ter mikropodjetjem, omogočili, da cilje trajnostnega razvoja vključijo v svojo poslovno strategijo.
- **Evropski semester** je kot okvir EU za ekonomsko upravljanje delno osredotočen na zaposlovanje in socialno uspešnost, vendar pomanjkljivo obravnava nevarnosti, ki jih predstavljajo podnebne spremembe, in napredek EU pri doseganju ciljev Pariškega sporazuma, kot je navedeno v letnem pregledu rasti za leto 2019. EESO zato poziva, naj se v prihodnost usmerjena strategija trajnostnega razvoja do leta 2050 na podlagi **merljivih in dopolnilnih socialnih, gospodarskih in okoljskih kazalnikov ter ciljev** ⁽²⁷⁾ vključi v cikel trajnostnega razvoja, **da bi oblikovali resnično trajnostne reforme**.
- Pregled socialnih dejavnikov se je izkazal za koristen instrument, vendar ga je mogoče izboljšati. 14 kazalnikov pregleda s podkazalniki (skupaj jih je 35) bi bilo treba redno pregledovati. V tak pregled bi morali vključiti socialne partnerje in organizacije civilne družbe, da bi kazalnike in podkazalnike prilagodili političnim ciljem in spreminjajočim se socialno-ekonomskim razmeram v Evropi.
- EESO meni, da bi bilo treba v **akcijski program kot ključne dejavnike odpornosti** vključiti naslednje ⁽²⁸⁾:
 - **krepitev finančne stabilnosti**: povečanje finančne zmogljivosti evropskega mehanizma za stabilnost (EMS), spodbujanje evropske davčne politike, ki vključuje fiskalno harmonizacijo, spodbujanje fiskalne zadostnosti držav članic in vzpostavitev učinkovitih mehanizmov za boj proti davčnim goljufijam;
 - **dokončanje ekonomske in monetarne unije** z razširitvijo ciljev ECB, ustanovitvijo enotne evropske zakladnice, ki lahko izdaja obveznice, ter z izboljšanjem upravljanja euroobmočja in povečanjem njegove demokratičnosti;

⁽¹⁹⁾ Glej opombo 5.

⁽²⁰⁾ Mnenje EESO z dne 17. oktobra 2018 z naslovom Evropski finančno-podnebni pakt (UL C 62, 15.2.2019, str. 8).

⁽²¹⁾ Glej opombo 5.

⁽²²⁾ Poročilo Globalne komisije MOD za prihodnost dela – Work for a brighter future z dne 22. januarja 2019. V tem poročilu sta zdravje in varnost obravnavana kot del univerzalnega jamstva za delo.

⁽²³⁾ Mnenje EESO z dne 25. septembra 2019 – Povzetek stroškov in koristi naložb v varnost in zdravje pri delu (še ni objavljeno v Uradnem listu).

⁽²⁴⁾ Employment and social development in Europe 2019. Četrtni pregled z dne 26. marca 2019.

⁽²⁵⁾ Mnenje EESO z dne 25. septembra 2019 z naslovom Evropski steber socialnih pravic – ocena začetka izvajanja in priporočila za naprej (še ni objavljeno v Uradnem listu).

⁽²⁶⁾ Mnenje EESO z dne 21. septembra 2017 z naslovom Prehod na bolj trajnostno evropsko prihodnost – Strategija za leto 2050 (UL C 81, 2.3.2018, str. 44).

⁽²⁷⁾ Glej opombo 5.

⁽²⁸⁾ Mnenje EESO z dne 17. julija 2019 z naslovom Za bolj odporno in trajnostno evropsko gospodarstvo (UL C 353, 18.10.2019, str. 23).

- **povečanje produktivnosti evropskih gospodarstev** z osredotočanjem na ključne dejavnike, kot so naložbe (javne in zasebne), raziskave, razvoj, izobraževanje in poklicno usposabljanje, izboljšanje upravljanja podjetij in udeležbe delavcev;
- **trge dela in kakovost zaposlovanja**: okrepitev kolektivnih pogajanj in socialnega dialoga, zagotavljanje učinkovitih avtomatskih stabilizatorjev, uvedbo evropskega zavarovanja za primer brezposelnosti (ki bi dopolnjevalo nacionalna zavarovanja) in oblikovanje več in boljših aktivnih politik zaposlovanja, podprtih v okviru nove vloge javnih zavodov za zaposlovanje;
- **spodbujanje socialne kohezije** z razvojem in izvajanjem evropskega stebra socialnih pravic z ustreznim in bolj ciljno usmerjenim financiranjem in socialnim dialogom;
- **spodbujanje ustvarjanja ugodnega okolja** za poslovne dejavnosti in naložbe z izboljšanjem financiranja podjetij. Pri tem bi bilo treba nujno dokončati unijo kapitalskih trgov in bančno unijo, vključno z evropskim sistemom jamstva za vloge;
- **boj proti dolgotrajni brezposelnosti in ponovno vključevanje** oseb s težavami pri iskanju zaposlitve je prav tako eno od ključnih področij, na katerih so potrebni nujni, ciljno usmerjeni ukrepi. EESO podpira **minimalne zahteve za zavarovanje za primer brezposelnosti**, kar zadeva neto nadomestitveno stopnjo, trajanje pravic in stopnjo zasetja, ter usposabljanje in podpiranje delavcev v primeru brezposelnosti.
- Ključno je odpraviti primanjkljaj javnih in zasebnih naložb v EU, pri čemer je cilj doseči raven kratkoročnih naložb iz leta 2007 (22,5 % BDP v EU v primerjavi s sedanjim deležem, ki znaša 20,5 %, oba pa sta še vedno bistveno manjša od deležev na Kitajskem in v ZDA). Zato morajo prednostne naloge proračunskih politik zajemati javne naložbe, pritegnitev zasebnih naložb in proces reform za izboljšanje poslovnega okolja. Te reforme morajo spremljati reforme za izboljšanje kakovosti zaposlovanja, zmanjšanje zaskrbljujoče visoke ravni prekarnosti in zagotavljanje visoke ravni socialnih in delavskih pravic ⁽²⁹⁾.
- EESO meni, da bi se morale Evropska komisija in države članice pri določitvi referenčnih vrednosti in minimalnih standardov za „Evropo z bonitetno oceno AAA na področju sociale“ ⁽³⁰⁾ dogovoriti glede skupnih načel, opredelitev in metod za shemo primerne minimalnega dohodka, ki bi jo bilo treba vzpostaviti v vseh državah članicah. Sedanje delo v zvezi z referenčnimi proračuni ⁽³¹⁾ in Evropska mreža za minimalni dohodek ⁽³²⁾ sta osnova za dogovor med Evropsko komisijo in državami članicami o skupnih merilih za določitev primerne minimalnega dohodka, da se lahko ljudje rešijo iz revščine in živijo dostojno življenje, združljivo s človekovim dostojanstvom. V posvetovanju z vsemi deležniki bi bilo treba obravnavati tudi zakonodajno pobudo EU na tem področju.
- Potrebne so dodatne javne naložbe na področju zdravstvenega varstva, izobraževanja in socialnega vključevanja ter v okolju prijaznejše gospodarstvo, zlasti na lokalni in regionalni ravni. Zagotoviti bi jih morali z uvedbo zlatega pravila, ki ga je EESO priporočal v več svojih nedavnih mnenjih, in sicer da se **stroški naložb, zlasti tistih, ki spodbujajo dolgoročno trajnostno rast, ne bi smeli upoštevati pri izračunu javnega primanjkljaja v okviru pakta za stabilnost in rast**. Skupaj s procesom reform bi tako še vedno zagotovili dolgoročno vzdržnost javnih financ ⁽³³⁾.
- **EESO je seznanjen z zavezo novoizvoljene predsednice Komisije, da bo predstavila predlog za pravni instrument, ki bi vsem delavcem v Uniji zagotavljal pravično minimalno plačo. Meni, da bi bilo koristno določiti referenčne vrednosti za ocenjevanje ustreznosti nizkih plač**, da bi tako preprečili revščino med zaposlenimi, med drugim s spodbujanjem analize in izmenjave dobrih praks v okviru razpoložljivih procesov vzajemnega učenja, uvedbo skupnih standardov za določanje preglednih in predvidljivih minimalnih plač, če te obstajajo in če jih socialni partnerji želijo ⁽³⁴⁾.
- Blažitev socialnih razlik, boj proti izogibanju davkom in davčni goljufiji ter podpiranje pravičnejše porazdelitve davčnega bremena morajo postati politične prednostne naloge prihodnje Komisije. EESO zato poziva, naj se nemudoma začnejo uporabljati pravila, sprejeta za boj proti tem oblikam kaznivih dejanj in zlorab na evropski ravni, in oceni možnost sprejetja drugih učinkovitejših ukrepov, ki vključujejo tudi instrumente za zaustavitev nezakonitih dejavnosti davčnih oaz ⁽³⁵⁾.

⁽²⁹⁾ Glej opombo 11.

⁽³⁰⁾ Mnenje EESO z dne 20. februarja 2019 z naslovom Za evropsko okvirno direktivo o minimalnem dohodku (UL C 190, 5.6.2019, str. 1).

⁽³¹⁾ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1092&intPagId=2312&langId=sl>

⁽³²⁾ <https://emin-eu.net/what-is-emin/>

⁽³³⁾ Glej opombo 16.

⁽³⁴⁾ Glej opombo 25.

⁽³⁵⁾ Glej opombo 11.

3. Za bolj okolju prijazno, pravično in vključujočo prihodnost – nujni ukrepi za boj proti podnebnim spremembam in njihovemu učinku

3.1 EESO poudarja, da mora biti glede na sedanjo degradacijo okolja varstvo okolja pomembna prednostna naloga EU, ki jo je treba vključiti v vse politike in ukrepe Unije. Poudarja, da bi morala EU poskrbeti, da se v prenovljeni strategiji za industrijsko politiko upošteva potreba po učinkovitem ukrepanju za zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, povečanje deleža energije iz obnovljivih virov v mešanici virov energije ter za prihranke energije, da bi zagotovili celovito in takojšnje izvajanje vsaj ciljev Pariškega sporazuma. Obenem bi EU druge podpisnice Pariškega sporazuma morala opominjati, naj izpolnjujejo svoje zaveze, da se zagotovijo enaki konkurenčni pogoji za evropska podjetja. To bi se moralo odražati tudi v uskladitvi ciljev EU za zmanjšanje emisij za leti 2030 in 2050.

3.2 Prebivalstvu, gospodarstvu in ekosistemom Evrope pretijo tudi hitreje spreminjajoče se podnebje, drastična izguba biotske raznovrstnosti, druga okoljska tveganja ter skupna nezmožnost zagotovitve uspešnih politik. Zato je potrebna trdna krovnna strategija EU za trajnostni razvoj do leta 2050 za izvajanje Agende ZN 2030. EU bi morala pospešiti pravičen in trajnosten prehod na čim večjo oskrbo z energijo iz obnovljivih virov. Ta bi morala biti čista in dostopna ter podpirati lastništvo skupnosti in državljanov.

3.3 Evropa mora imeti vodilno vlogo pri boju za okolje in proti podnebnim spremembam. EESO pozdravlja dejstvo, da so okrepljena prizadevanja na področju podnebnih sprememb ena od prednostnih nalog EU in bodo to ostala tudi v prihodnje, kot je opredeljeno v političnih usmeritvah novoizvoljene predsednice Komisije Ursule von der Leyen. Za okoljsko trajnost bo potrebna široka kombinacija politik, vključno s trgovinsko politiko. Potrebno bo tudi pravočasno izvajanje ukrepov na svetovni, evropski, nacionalni in regionalni ravni, in sicer na področjih, kot so energetika in promet, obdavčitev, raziskave, industrijska politika in politika konkurence ter politike zaposlovanja in socialne politike.

3.4 Na splošno napovedi o učinku celovitega izvajanja Pariškega sporazuma kažejo, da bi prehod na podnebno nevtravno gospodarstvo v primerjavi z neukrepanjem lahko povečal BDP za dodatnih 1,1 %, zaposlovanje pa za 0,5 %. To bi do leta 2030 poleg 12 milijonov že pričakovanih novih delovnih mest pomenilo 1,2 milijona dodatnih delovnih mest v EU ⁽³⁶⁾. Da bi to uresničili, je treba vzpostaviti enake konkurenčne pogoje na mednarodni ravni, zlasti za evropske industrijske panoge z intenzivno rabo virov in energije ⁽³⁷⁾.

3.5 Prehod na krožno in podnebno nevtravno gospodarstvo ne bo vključujoč že sam po sebi, saj pomeni potencialno visoke stroške in tveganja za določene sektorje. Pravičen prehod ima dve glavni razsežnosti: z vidika rezultatov (novo zaposlitveno in socialno-ekonomsko okolje v brezogljičnem gospodarstvu) in procesa (kako to dosežemo). Rezultat bi morala biti trdna industrijska in gospodarska osnova, ki jo podpirajo ugodno naložbeno okolje ter dobro delujoči sistemi dela in izobraževalni sistemi, ki so v vključujoči družbi, v kateri revščine ni več, zmožni zagotoviti dostojno delo za vse. Proces, tj. kako to dosežemo, bi moral temeljiti na upravljanem prehodu s smotrnimi ekonomskimi politikami ter socialnim in civilnim dialogom na vseh ravneh, da se zagotovi pravična porazdelitev bremena in koristi ter da nihče ni prezrt. Potrebni ukrepi in reforme bodo morda močno vplivali na ljudi in regije, med drugim z znatno prerazporeditvijo delovne sile med sektorji in poklici ter korenitimi spremembami potreb po znanjih in spretnostih v prihodnosti. **Za trajnostni prehod so potrebne naložbe v učinkovite in celostne sisteme socialne zaščite.** Poleg tega ga morajo tesno spremljati temeljita in demokratična krepitev ekonomske in monetarne unije, trdna finančna strategija, ki bo lahko zagotovila ustrezno financiranje trajnostnega prehoda v okviru ambicioznega novega večletnega finančnega okvira, vzdrži in pravični nacionalni davčni sistemi in visoke javne naložbe na nacionalni in evropski ravni. V zvezi s tem je potreben pregled ustreznosti večletnega finančnega okvira.

3.6 Instrumenti EU, kot so evropski semester, ESS, Evropski sklad za prilagoditev globalizaciji in evropski socialni dialog, lahko prispevajo k pravičnemu prehodu s podpiranjem podjetij, delavcev in družin, odvisnih od dela v energetske intenzivnih sektorjih, med prehodom, med drugim s prekvalifikacijo in preusposabljanjem, posamezniku prilagojenim svetovanjem pri iskanju dela in morda nadomestilom dohodka.

3.7 EESO pozdravlja nove smernice za poročanje podjetij o informacijah, povezanih s podnebjem, v okviru akcijskega načrta Komisije za financiranje trajnostne rasti ter ključna priporočila o vrstah gospodarskih dejavnosti, ki lahko dejansko prispevajo k blažitvi podnebnih sprememb ali prilagajanju nanje (taksonomija) ⁽³⁸⁾. V zvezi s tem je bistveno, da se dosežeta gotovost in jasnost glede tega, katere dejavnosti so resnično okoljsko trajnostne ⁽³⁹⁾.

⁽³⁶⁾ Eurofound (2019), raziskovalno poročilo z naslovom Future of manufacturing - Energy scenario: Employment implications of the Paris Climate Agreement, februar 2019.

⁽³⁷⁾ Mnenje EESO z dne 17. julija 2019 z naslovom Panožni industrijski vidik iskanja ravnovesja med podnebno in energetske politiko (UL C 353, 18.10.2019, str. 59).

⁽³⁸⁾ Sporočilo Komisije z dne 18. junija 2019 z naslovom Smernice za nefinančno poročanje: dopolnilo o poročanju o informacijah, povezanih s podnebjem.

⁽³⁹⁾ Mnenje EESO z dne 17. oktobra 2018 z naslovom Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o vzpostavitvi okvira za spodbujanje trajnostnih naložb – Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Uredbe (EU) 2016/1011 glede referenčnih vrednosti za nizke emisije ogljika in referenčnih vrednosti za ugodno ogliščno bilanco (UL C 62, 15.2.2019, str. 103).

Predlogi:

- EESO v okviru socialnega dialoga na ustrezni ravni držav članic in ravni EU podpira razvoj primernih ukrepov za pravičen prehod in v povezavi s tem sprejetje ukrepov za oblikovanje, spreminjanje in določitev minimalne ravni zaščite v primeru reorganizacije delovnih mest in kolektivnega odpuščanja zaradi prehoda (povezanega s tehnologijo, demografijo, globalizacijo, podnebnimi spremembami, krožnim gospodarstvom), vključno s pravico do sodelovanja v kolektivnih pogajanjih, da bi predvideli spremembe in zagotovili podporo prizadetim delavcem (razvoj direktive o kolektivnih odpustih) ⁽⁴⁰⁾.
- **Pravičen prehod** mora biti sestavni del političnega okvira za trajnostni razvoj. Politike pravičnega prehoda bi morale biti osredotočene na odpravljanje škodljivih distribucijskih učinkov ukrepov podnebne politike in na dejavno upravljanje prehoda na trgu dela, obravnavati pa bi morale tudi vprašanja regionalnega razvoja.
- Da bi se spopadla s podnebnimi in okoljskimi izzivi, mora EU **linearno gospodarstvo preoblikovati v krožno, brezogljično gospodarstvo, ki zagotavlja dolgotrajno in karseda učinkovito kroženje** ⁽⁴¹⁾.
- EESO meni, da bi moral finančno-podnebni pakt zajemati vse vidike politike boja proti podnebnim spremembam: pravičen prehod (ukrepi za ublažitev posledic sprememb, pa tudi nadomeščanje škode in izgub) ter učinkovite politike za prilagajanje podnebnim spremembam. Modelu krožnega gospodarstva bi bilo treba dati čim večjo prednost in izboljšati njegov regulativni okvir. Vse skupaj bo treba financirati s primernimi proračuni, kar bi dosegli s preusmeritvijo sedanjih naložb (okolju prijazno dodeljevanje sredstev) in dostopnimi novimi viri financiranja ⁽⁴²⁾.
- Pakt zahteva uvedbo dolgoročnega, jasnega in predvidljivega evropskega političnega okvira, da se zagotovi varno načrtovanje naložb. Ta okvir mora spremljati dejaven razmislek o različnih možnostih politike, kot so mejni izravnalni mehanizmi (npr. uvozna dajatev glede na emisije CO₂, da bi preprečili selitev virov CO₂ ⁽⁴³⁾ v tretje države), za proizvode, za katere ne veljajo enaki okoljski in socialni standardi ⁽⁴⁴⁾.
- Ko bo taksonomija trajnosti ⁽⁴⁵⁾ sprejeta in se bo v celoti izvajala, bi bilo treba obravnavati potrebo po morebitnih dodatnih zakonodajnih ukrepih, če bi bili ti primerni in bi temeljili na preudarni oceni učinka. V zvezi s tem bi se EESO skliceval na svoji mnenji o Evropskem finančnem-podnebnem paktu ⁽⁴⁶⁾ in akcijskem načrtu Komisije o financiranju trajnostne rasti ⁽⁴⁷⁾.
- Za uresničitev posodobljenih ciljev EU glede zmanjšanja emisij do leta 2030 je treba povečati **javne in zasebne naložbe** v ogljično nevtravno gospodarstvo, za doseg ogljično nevtralnega gospodarstva do leta 2050 skladno s cilji Pariškega sporazuma pa bodo potrebne korenite spremembe. Vztrajno nizke naložbe v obnovljive vire energije v EU so tudi v neskladju s sedanjimi visokimi subvencijami za fosilna goriva in drugimi okolju škodljivimi subvencijami, ki jih države članice še vedno zagotavljajo. Problem niso le prenizke naložbe, razpoložljiva sredstva se tudi ne dodeljujejo smiselno. Za preobrnitev teh negativnih trendov so potrebni jasni cilji politike in skladnejši politični okvir. Vsekakor morajo konec dobe fosilnih goriv v Evropi spremljati naložbe, ki so nujne za zaščito evropskih delavcev, ustvarjanje novih delovnih mest in podporo lokalnemu razvoju. O procesih prehoda se je treba dogovoriti s socialnimi partnerji in organizacijami civilne družbe, biti morajo pregledni, v zvezi s njimi pa se morajo izvajati učinkovite politike komuniciranja.
- **Emisije CO₂ bi morali na ravni EU obdavčiti na socialno pravičen način**, da bi zagotovili, da onesnaževalci plačajo, in podprli naložbe v cenovno dostopno čisto energijo. Obdavčitev energije lahko podpre prehod na čisto energijo ter prispeva k trajnostni in socialno pravični rasti.
- Eno od najresnejših okoljskih tveganj za zdravje v EU je onesnaženost zraka, zaradi katere vsako leto prezgodaj umre približno 400 000 ljudi. Spopadanje z onesnaženostjo zraka v okviru ukrepanja proti podnebnim spremembam je priložnost za okrepitev podpore javnosti in politične podpore za politike na področju podnebnih sprememb.

⁽⁴⁰⁾ Glej opombo 25.

⁽⁴¹⁾ Glej opombo 5.

⁽⁴²⁾ Glej opombo 19.

⁽⁴³⁾ Glej opombo 7.

⁽⁴⁴⁾ Glej opombo 19.

⁽⁴⁵⁾ Glej opombo 38.

⁽⁴⁶⁾ Glej opombo 19.

⁽⁴⁷⁾ Mnenje EESO z dne 17. oktobra 2018 o sporočilu Komisije Akcijski načrt: financiranje trajnostne rasti (UL C 62, 15.2.2019, str. 73).

- Boj proti energetski in vodni revščini ter zagotavljanje cenovno dostopne, zdrave in kakovostne hrane in varnih proizvodov ter končanje škodljive izpostavljenosti strupenim kemikalijam. Širok nabor politik, vključno s kmetijsko politiko EU, bi moral prispevati k izpolnjevanju novih družbenih zahtev, vključno s trajnostnimi načini proizvodnje, boljšo prehrano, zmanjšanjem količine odpadne hrane, večjo dobrobitjo živali, varstvom okolja in ohranjanjem biotske raznovrstnosti.
- EU bi morala podpirati prizadevanja partnerskih držav za postopno opuščanje okolju škodljivih subvencij, da bi jim pomagala pri izvajanju Agende 2030 in Pariškega sporazuma o podnebnih spremembah.
- Trgovinska politika EU mora biti skladna z Agendo 2030 in Pariškim sporazumom. Obstoječe določbe o trgovini in poglavja sporazumov v zvezi s trajnostnim razvojem je treba učinkovito izvrševati.

4. **Zaščita državljanov in svoboščin – mir, pravičnost in močne institucije**

4.1 EU kljub številnim notranjim in zunanjim izzivom zagotavlja mir, stabilnost in blaginjo v Evropi in tudi širše. Neomajno štiti svoja načela, kot so demokracija, pravna država in spoštovanje temeljnih pravic. Ta usmerjajo naše politike in spodbujajo občutek pripadnosti, ki temelji na naši skupni kulturi. Demokracijo je treba spoštovati v Evropi in spodbujati zunaj nje. Na vseh ravneh je treba okrepiti državljansko udeležbo, odgovornost v razmerju do javnosti ter pravičnejše, preglednejše in bolj vključujoče procese odločanja.

4.2 EU potrebuje odprte in živahne družbe, v katerih imajo posamezniki enake pravice in lahko živijo v okolju brez diskriminacije, v katerem se v celoti spoštujeta njihova zasebnost in varnost. Kulturna raznolikost bogati Evropo in njeno prebivalstvo. Raznolikost je del evropske identitete in njena prednost.

4.3 Evropa se spopada s pomembnimi izzivi, ki jih je treba obravnavati in o njih razpravljati z evropskega in ne zgolj nacionalnega vidika ter ob doslednem izvajanju določb iz členov 10 in 11 PEU. V ta namen mora evropska demokracija okrepiti nadnacionalno razsežnost svojih ciljev in izzivov, pri tem pa spodbujati evropsko državljanstvo na podlagi skupnih vrednot Evropske unije, in sicer z izdatnejšim ozaveščanjem o evropskih institucijah in družbenim okvirom z več posvetovanja, participacije in okrepljenim evropskim fokusom.

4.4 Iz demografskih sprememb je razvidno, da bo Evropa potrebovala migrante, njihove sposobnosti, znanja in spretnosti ter podjetniški potencial. Na podlagi tesnejšega sodelovanja s tretjimi državami je nujno treba spremeniti diskurz o migracijah in migracijsko politiko, da bi zagotovili razumno razpravo, ki bo temeljila na dejstvih. Begunci in migranti ne bi smeli veljati za nevarnost, temveč za priložnost za evropski gospodarski in socialni model. V ta namen potrebujemo celosten pristop in strategijo v zvezi z migracijami, vključno z zakonitimi migracijami.

Predlogi

- EU potrebuje celovit in izvršljiv mehanizem za redno spremljanje stanja na področju demokracije in pravne države v vseh državah članicah EU.
- Podpreti je treba neodvisne medije in civilno družbo ter jim omogočiti, da izpolnjujejo svojo vlogo v demokraciji.
- Potrošniška politika je blizu interesom ljudi, zato lahko vpliva na njihovo zavezanost procesu povezovanja EU. EESO poziva Komisijo, naj zagotovi uveljavljanje in spoštovanje pravic potrošnikov v okviru programa REFIT, digitalnem svetu in pri zagotavljanju varnosti izdelkov in storitev. Komisija bi morala okrepiti ukrepe za odpravo energijske revščine in revščine potrošnje ter povečati dostop vseh Evropejcev do hrane in storitev. Podpirati bi morala tudi pravice potrošnikov do obveščenosti, izobraževanja in participacije ter pravico do organiziranja, da bi bili njihovi interesi zastopani v postopku priprave pravil, ki jih zadevajo.
- Komisija mora zaključiti pregled glavnih pravnih in nepravnih instrumentov evropske potrošniške politike kot medsektorske in horizontalne državljanske politike ter pripraviti nov akcijski načrt za varstvo in zaščito potrošnikov v naslednjih desetih letih.
- Poleg tega EESO ob upoštevanju, da je dostop do storitev splošnega pomena ključni element socialne pravičnosti ter da temelji na načelu enake obravnave uporabnikov in prepovedi vsakršne diskriminacije ali izključevanja, poziva k razjasnitvi pojma univerzalnega dostopa do storitev splošnega pomena in uvedbi zakonodajnih ukrepov, ki bodo države članice zavezovali k določitvi kazalnikov dostopa ⁽⁴⁸⁾.

⁽⁴⁸⁾ Mnenje EESO z dne 19. junija 2019 z naslovom Za boljše izvajanje stebra socialnih pravic in spodbujanje osnovnih storitev (UL C 282, 20.8.2019, str. 7).

- Komisija bi morala predstaviti evropsko agendo za boj proti diskriminaciji na podlagi razlogov iz člena 19 Lizbonske pogodbe in sprejeti konkretne ukrepe za odpravo zastoja v zvezi z direktivo o izvajanju načel enake obravnave ter jo pregledati. Poleg tega bi morala urediti položaj otrok, žensk, invalidov in starejših v ranljivem položaju ter se posvetiti novim oblikam ranljivosti. EESO priporoča, naj Komisija v zvezi s tem vprašanjem sprejme nujne ukrepe že na samem začetku svojega mandata.
- V skladu s priporočili Odbora OZN za pravice invalidov bi morala sprejeti konkretne pobude in v svojih zunanjih politikah in programih izvajati Konvencijo Združenih narodov o pravicah invalidov, med drugim z uvedbo evropske kartice ugodnosti za invalide, ki bi veljala v vseh državah članicah. EU bi morala leta 2020 predstaviti predlog agende o pravicah invalidov za obdobje 2020–2030 in razglasiti leto 2023 za evropsko leto pravic invalidov.
- EESO obenem Komisijo spodbuja, naj v izobraževalnih ustanovah na vseh ravneh podpre ukrepe, ki bodo učencem/dijakom/študentom pomagali razlikovati med lažnimi novicami in znanstveno utemeljenimi dejstvi.
- EU mora izboljšati svoje politike in ukrepe za zagotavljanje **enakosti spolov z izvajanjem preobrazbene in merljive agende za enakost spolov** v okviru integrirane in ambiciozne petletne strategije EU za enakost spolov. Ta strategija bi morala vključevati odpravo razlik v plačilu med spoloma s posebnim instrumentom, ki krepi preglednost podjetij glede plačne politike in njihovih strategij za odpravo razlik v plačilu med spoloma, ter z obravnavo vseh področij iz akcijskega načrta za odpravo razlik v plačilu med spoloma. EU mora poleg tega vsem, ki se soočajo z več oblikami diskriminacije, zagotoviti enake možnosti v družbi.
- EESO poudarja, da je treba beguncem in prosilcem za azil nujno pomagati in jih vključevati v družbo. Komisijo poziva, naj nujno sproži in izvede učinkovito reformo skupnega evropskega azilnega sistema, ki spoštuje človekove pravice, in vzpostavi dejanski skupen sistem za vse države članice. Poleg tega poziva k napredku pri preseljevanju in humanitarnih vizumih za begunce, da se tako izpolnijo dejanske potrebe. Komisijo poziva, naj okrepi prizadevanja za spremljanje in lajšanje izvajanja sporazuma o porazdelitvi beguncem med države članice.
- Nadalje poziva, naj se pri pregledu partnerskih sporazumov s tretjimi tranzitnimi in izvornimi državami, kar zadeva migracijske tokove, upošteva spoštovanje človekovih pravic in mednarodnega prava ter naj se razvijejo finančni instrumenti za odpravo temeljnih vzrokov migracij.
- **Sodelovanje s partnerskimi državami je bistvenega pomena** za odpravljanje temeljnih vzrokov migracij, pomoč beguncem, obravnavanje tokov mešanih migracij, boj proti tihotapljenju in izvajanje vračanja in ponovnega sprejema. Da bi zagotovili dejansko pomoč ljudem v njihovih matičnih državah, je potrebno usklajevanje humanitarnih, razvojnih in političnih instrumentov.
- EU bi morala sprejeti politike in ukrepe, ki podpirajo **varne, urejene in dovoljene migracije**, ter okrepiti vključevanje in socialno kohezijo. EU bi morala **urediti status okoljsko razseljenih posameznikov** in pri programih za delovne migracije in vključevanje tesneje sodelovati z MOD ⁽⁴⁹⁾.
- EESO poziva, **naj bodo poti, po katerih begunci prihajajo v EU, varne in zakonite**. Potreben je usklajen pristop vseh držav članic ter evropskih in nacionalnih deležnikov, ki temelji na skupni odgovornosti, pravični porazdelitvi, konvergenci in spoštovanju temeljnih pravic, da bi se povečale možnosti za ponovno združitev, premestitev in ponovno naselitev družin.

5. Zastopanje evropskih interesov in vrednot v svetu – krepitev načinov za izvajanje in oživitev globalnega partnerstva za trajnostni razvoj

5.1 V vedno bolj razdrobljenem in večpolnem svetu mora EU okrepiti svoj položaj, da bo zagotavljala blaginjo, varnost in vrednote. Kot je poudarjeno v globalni strategiji iz junija 2016, mora Evropa prevzeti vodilno vlogo v svetu z dosledno in močno podporo večstranski, na pravilih temelječi svetovni ureditvi, v središču katere so Združeni narodi. EU bi morala spodbujati globalno upravljanje na podlagi temeljnih vrednot socialnega tržnega gospodarstva, človekovih pravic, pravne države, trajnostnega razvoja, multilateralizma in spoštovanja mednarodnega humanitarnega prava.

⁽⁴⁹⁾ Glej opombo 5.

5.2 EU bi morala prednostno razvijati tudi trdne odnose z bližnjimi sosedami, ki temeljijo na jasnem ravnotežju med pravicami in obveznostmi. Pri tem bi se lahko sklicevali na sosedsko in razvojno politiko EU kot eno njenih prednostnih nalog ter dejstvo, da je EU največja donatorica na svetu. V spremljanje teh politik bi morala biti vključena civilna družba.

5.3 EU mora ohranjati dinamiko procesa širitve in nadaljevati s pristopnimi pogajanjmi in programi z državami Zahodnega Balkana.

5.4 Trgovinska politika EU je ključni dejavnik, ki se uporablja za EU kot celoto in dejansko združuje vse države članice. Trgovinske menjave z najrazličnejšimi partnerji so EU pomagale povečati blaginjo. Hkrati EU pooseblja in s trgovino spodbuja vrednote, kot sta socialna vključenost in varstvo okolja, ki sta bistveni za oblikovanje trajnostne globalizacije. To je vrsta globalizacije, ki ne bo prinašala koristi le velikim podjetjem in vlagateljem, temveč tudi običajnim ljudem, delavcem, kmetom, potrošnikom, obrtnikom in osebam v svobodnih poklicih ter malim in srednjim podjetjem in zlasti mikropodjetjem. Trgovina je tudi glavno orodje za podporo politiki EU v razmerju do sveta v razvoju, saj prispeva k prehodu z razvoja na partnerstvo, zlasti v odnosih z Afriko.

5.5 Evropa potrebuje pravično in sodobno davčno politiko, prilagojeno izzivom digitalnega gospodarstva, ki zagotavlja enake konkurenčne pogoje za spletne velikane, spletne trgovske platforme in lokalna podjetja. Boj proti davčnim utajam, goljufijam in izogibanju davkom bo zahteval obsežnejše sodelovanje na mednarodni ravni in med nacionalnimi davčnimi organi.

Predlogi:

- EESO poziva zlasti k **drznemu načrtu za trgovinsko politiko** na vseh treh ravneh, tj. enostranski, dvostranski in večstranski ravni, ki bo ob spodbujanju na pravilih temelječe trgovinske politike na svetovni ravni ustvarjala rast in kakovostna delovna mesta v EU.
- Poleg tega mora EU skupaj z evropsko civilno družbo, vključno s podjetji, pri pogajanjih o trgovinskih sporazumih dejavno podpirati dosledno spoštovanje človekovih pravic. Poleg tega bi bilo treba zagotoviti spoštovanje konvencij MOD. Za te sporazume bi moral veljati demokratični nadzor, pri čemer bi zagotovili ustrezno participacijo civilne družbe, kadar konvencije MOD niso ratificirane oziroma se ne izvajajo ustrezno, pa bi morali določiti časovni načrt za izpolnjevanje trdnih zavez ⁽⁵⁰⁾.
- EU mora prav tako vključiti **trdno obveznost v zvezi s Pariškim sporazumom in Konvencijo o biološki raznovrstnosti**, da bi v vse trgovinske sporazume vključili resnično socialne in okoljske klavzule ter klavzule o varstvu potrošnikov (to bi zadevalo vse potencialne trgovinske partnerice EU, saj je 195 od 197 članic Združenih narodov podpisnic sporazuma). Nadalje bi veljalo raziskati tudi določanje cen emisij CO₂ na globalni ravni, zlasti za evropske industrijske panoge z intenzivno rabo virov in energije ⁽⁵¹⁾, če bi bilo dobro zasnovano glede na pravila EU in STO, pa bi ga morali tudi dejavno promovirati ⁽⁵²⁾. Uvozna dajatev glede na emisije CO₂ bi prispevala k dosegu tega cilja.
- EESO spodbuja Komisijo, naj okrepi dialog s civilno družbo, namenjen boljšemu delovanju poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju v sedanjih in prihodnjih trgovinskih sporazumih. Komisijo poziva, naj bo ambicioznejša, zlasti v zvezi s krepitvijo dejanske izvršljivosti zavez iz poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju ⁽⁵³⁾. EU mora v vse prihodnje trgovinske sporazume vključiti tudi določbe glede najvišje možne ravni **varstva človekovih pravic, varstva potrošnikov in delavskih pravic**. Poleg tega bi morali zagotoviti spoštovanje konvencij MOD. Za te sporazume bi moral veljati demokratični nadzor, pri čemer bi zagotovili ustrezno participacijo civilne družbe.
- EESO podpira **pravično obdavčitev in boj proti goljufijam, davčnim utajam, pranju denarja in finančnim praksam davčnih oaz**. Skupni cilj institucij EU, vlad in podjetij mora biti sodelovanje, da se vzpostavijo učinkoviti mehanizmi, kot sta direktivi proti izogibanju davkom.
- EU mora sodelovati z drugimi gospodarskimi regijami, da bi bil boj proti korupciji in davčnim utajam učinkovit po vsem svetu in da bi zagotovili jasnost, transparentnost, objektivnost in predvidljivost mednarodnih pravil o davku od dohodkov pravnih oseb.

⁽⁵⁰⁾ Mnenje EESO z dne 14. februarja 2018 z naslovom Poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju v sporazumih EU o prosti trgovini (UL C 227, 26.8.2018, str. 27).

⁽⁵¹⁾ Mnenje EESO z dne 17. julija 2019 z naslovom Panožni industrijski vidik iskanja ravnovesja med podnebno in energetsko politiko (UL C 353, 18.10.2019, str. 59).

⁽⁵²⁾ Glej opombo 19.

⁽⁵³⁾ Mnenje EESO z dne 14. februarja 2018 z naslovom Poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju v sporazumih EU o prosti trgovini (UL C 227, 28.6.2018, str. 27).

- Zaradi novih poslovnih modelov z uporabo spletnih platform in drugih digitalnih orodij se podjetja manj opirajo na fizično prisotnost v določeni državi. EESO meni, da je zelo pomembno razviti **nova načela o tem, kako** v dialogu s trgovinskimi partnerji **prisipisati dobiček podjetij državi EU in ga obdavčiti**, ter aktivno sodelovati v tekočih razpravah na ravni OECD/G20 o globalnem sporazumu o digitaliziranem gospodarstvu, da bi preprečili stopnjevanje napetosti na področju trgovine in davkov med svetovnimi gospodarskimi velesilami ⁽⁵⁴⁾.

6. Izvajanje prednostnih nalog z zanesljivim upravljanjem in večjim proračunom EU

6.1 Spreminjajo se gospodarstvo in svet dela, podnebje in geopolitika, kar že vpliva na Unijo. Te spremembe bodo pomembno vplivale na našo prihodnost. **EU pri sprejemanju in izvajanju svojih politik potrebuje nov pristop k upravljanju ter po potrebi nova pravila in instrumente.** Za trajnostni razvoj je potreben celosten medsektorski pristop k politikam, da se zagotovi povezana obravnava gospodarskih, socialnih in okoljskih izzivov.

6.2 EESO poudarja, da mora EU te izzive obravnavati z močno politično zavezanostjo, tesnejšim in boljšim političnim povezovanjem, ob doslednem spoštovanju in spodbujanju človekovih pravic, temeljnih svoboščin in demokratičnih načel ter s sodelovanjem.

6.3 EESO poudarja, da sta finančna in gospodarska kriza povzročili neravnovesje med glavnimi institucijami Unije. To zahteva **nove oblike vodenja** in upravljanja na ravni EU. Okrepiti je treba vlogo Evropskega parlamenta, da bi podprli več demokratične odgovornosti.

6.4 **Za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic in ciljev trajnostnega razvoja so potrebni trdna proračunska osnova,** ugodno poslovno okolje ter javne in zasebne naložbe. V okviru pogajanj za prihodnji večletni finančni okvir bi si morali prizadevati za zagotovitev ustreznega financiranja za politike zaposlovanja, okoljske in socialne politike ter za produktivne naložbe.

6.5 **Prvi korak h krepitvi podnebne razsežnosti naslednjega večletnega finančnega okvira bi bil povečati ciljne vrednosti glede vključevanja podnebnih ukrepov v politike za celoten večletni finančni okvir na 40 %, kot je pozval EESO.** V ta namen bi bilo treba ustrezno prilagoditi vse sektorske podnebne cilje in zagotoviti, da so pravno zavezujoči. Komisija in Parlament bi prav tako morala sodelovati, da bi zagotovili, da se bo okolju prijazna struktura nove SKP, ki zajema pogojenost in ekosheme, z okoljskega vidika učinkovito izvajala, da bi postopoma ukinili podporo EU za projekte, ki škodijo podnebnju, in izboljšali metodologijo za spremljanje podnebnja. Prav tako bi morala zagotoviti, da bodo na voljo sredstva za podporo posameznikom in področjem, ki jih je najbolj prizadel energetski prehod, z oblikovanjem novih instrumentov in reformo obstoječih.

6.6 Soglasje, ki se v skladu s Pogodbama zahteva pri nekaterih temeljnih vprašanjih, je skoraj nepremostljiva ovira v pomembnih trenutkih in pri ključnih odločitvah, zato Odbor v zvezi s postopki odločanja zagovarja načelo glasovanja s kvalificirano večino v Svetu, za zakonodajo pa uporabo rednega zakonodajnega postopka na vseh področjih, kjer je to mogoče. EESO opozarja, da je v skladu z veljavnima Pogodbama to mogoče doseči z uporabo različnih premostitvenih klavzul ali v primeru okrepljenega sodelovanja z uporabo člena 333 PDEU ⁽⁵⁵⁾.

Predlogi:

- Spodbujanje pomena **sodelovanja na medinstitucionalni ravni**, pri čemer se spoštujejo pristojnosti institucij, opredeljene v Pogodbah, pri čemer je bil z Medinstitucionalnim sporazumom o boljšem pravnem urejanju z dne 13. aprila 2016 podan nov okvir za to sodelovanje. EESO bi moral biti vključen, da bi zagotovili, da se upoštevajo stališča vseh zadevnih deležnikov, in spodbudili participacijo državljanov pri delu EU.

- Nadaljnje vključevanje trajnostnega razvoja v evropske politike je mogoče zagotoviti tudi z uporabo **orodij Evropske komisije za boljše pravno urejanje**. Komisija mora v vseh ocenah učinka proučiti **okoljske, podnebne, socialne, gospodarske učinke** ob ustreznem upoštevanju trajnosti. Tudi pri naknadnih ocenah je treba analizirati vse tri razsežnosti v okviru odločnega celostnega pristopa. Potrebna so tudi posvetovanja s socialnimi partnerji, v skladu z določbami Pogodb, ki zahtevajo posebno posvetovanje z delavci in vodstvom glede zakonodaje na področju socialnih vprašanj (člen 154(2)); posvetovanja z Evropskim ekonomsko-socialnim odborom, Evropskim odborom regij in nacionalnimi parlamenti so še drugi del orodij za boljše pravno urejanje, za izpolnitev zahteve glede vključenosti, ki je v središču Agende 2030 ⁽⁵⁶⁾.

⁽⁵⁴⁾ Mnenje EESO z dne 12. julija 2018 o obdavčitvi dobička multinacionalnih družb v digitalnem gospodarstvu (UL C 367, 10.10.2018, str. 73).

⁽⁵⁵⁾ Mnenje EESO z dne 17. septembra 2015 o izboljšanju Lizbonske pogodbe (UL C 13, 15.1.2016, str. 183).

⁽⁵⁶⁾ Glej opombo 5.

- EESO je trdno prepričan, da predlagani **večletni finančni okvir za obdobje 2021–2027** ni prilagojen za obravnavo novih izzivov, opredeljenih v strateški agendi Evropskega sveta za obdobje 2019–2024 in političnih usmeritvah naslednje Evropske komisije za obdobje 2019–2024. EESO predlaga povečanje financiranja, da bi (i) lahko države članice izvajale evropski steber socialnih pravic in s tem spodbudile ustvarjanje kakovostnih delovnih mest v smislu trajnostnega gospodarskega razvoja ter da bi se (ii) omogočilo uresničevanje agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030 in (iii) izvajanje Pariškega sporazuma, ki spodbuja pravičen prehod na okolju prijazne in digitalizirane družbe.
- S tem bi bilo pridobivanje sredstev EU pogojeno s spoštovanjem načela pravne države v državah članicah, ki je glavni steber vrednot Unije v skladu s členom 2 Pogodbe o Evropski uniji (PEU). Odbor prav tako meni, da bi to pogojenost lahko razširili na druga načela, povezana s pravno državo, zapisana v Pogodbah ⁽⁵⁷⁾.
- Projekte, skladne s cilji trajnostnega razvoja Združenih narodov, ki zahtevajo veliko sredstev na področju inovacij ter raziskav in razvoja, je treba podpreti tako, da se izvajajo z orodjem, ki omogoča prikaz različnih virov financiranja (med katerimi je tudi prihodnji večletni finančni okvir), ter z različnimi ukrepi ⁽⁵⁸⁾, in sicer:
 - preusmeritvijo financiranja k trajnostnim naložbam z okolju prijaznim dodeljevanjem sredstev in v tem okviru spodbujanje posojil Evropske investicijske banke z „zeleno oznako“,
 - uporabo ukrepov ECB za kvantitativno rahljanje kot vira financiranja,
 - povečanjem deleža sredstev iz Evropskega sklada za strateške naložbe, ki je namenjen boju proti podnebnim spremembam, na 40 %,
 - EU mora pokazati ambicioznost, ki bo kos resnosti izzivov boja proti podnebnim spremembam; temu cilju je treba nameniti okoli 40 % celotnega proračuna (večletni finančni okvir za obdobje 2021–2027),
 - povečanjem ustreznega deleža sredstev iz Kohezijskega sklada nad sedanjih 20 %,
 - uporabo 3 % sredstev pokojninskih in zavarovalniških skladov,
 - podpiranjem podjetij, zlasti malih in srednjih ter mikropodjetij, pri naložbah v raziskave in razvoj; v ta namen je treba nameniti do 100 milijard EUR,
 - spoštovanjem zavez glede finančne podpore državam globalnega juga, ki sodelujejo v boju proti podnebnim spremembam ⁽⁵⁹⁾.

7. Vodilna in spodbujevalna vloga EESO pri participaciji civilne družbe pri evropskih vprašanjih – krepitev vloge in vključevanje organizacij civilne družbe ter posvetovanje z njimi

7.1 Za spodbujanje vseh razsežnosti trajnosti – gospodarske, socialne in okoljske – so potrebna obsežna prizadevanja in angažma vseh ustreznih akterjev. Odprta demokratična razprava, ki temelji na strukturiranem vključevanju civilne družbe, ima ključno vlogo pri zagotavljanju pravičnosti in učinkovitosti prehoda. Glavna vprašanja o „izidih“ ter o tem, kako to dosežemo in kako zagotovimo, da je porazdelitev bremena in koristi pravična ter da nihče ni prezrt, je treba obravnavati odprto in pregledno.

7.2 EESO poudarja ključno vlogo organizacij civilne družbe pri oblikovanju, izvajanju in spremljanju politik v vseh fazah in na vseh ravneh, tudi na lokalni ravni. Za to je potrebna sprememba kulture in priznanje vrednosti civilne družbe na ravni EU in držav članic, kot je že zapisano v členu 11 PEU, ki določa, da institucije EU spodbujajo in olajšujejo horizontalen in vertikalni dialog s civilno družbo in izvajajo obsežna posvetovanja ter ustvarjajo podlago za evropske državljanske pobude. To so dopolnilni procesi, katerih potek ne vpliva na posvetovanje z EESO in socialni dialog.

⁽⁵⁷⁾ Mnenje EESO z dne 19. septembra 2018 o večletnem finančnem okviru za obdobje 2021–2027 (UL C 440, 6.12.2018, str. 106).

⁽⁵⁸⁾ Glej opombo 19.

⁽⁵⁹⁾ Glej opombo 19.

7.3 Civilna družba lahko odraža resnično zelo različne in včasih tudi nasprotujoče si interese ter poskrbi, da se jih nosilci odločanja zavedajo. EESO je zelo dober primer tega procesa in je v celoti zavezan nadaljnjemu opravljanju svoje vloge: spodbujanje dialoga ter vzpostavljane tesnejših vezi znotraj civilne družbe in z drugimi evropskimi institucijami.

Predlogi:

- Glede na to, da je EESO organizacija civilne družbe na ravni EU, bi bilo treba njegovo vlogo temeljito in celovito okrepiti ter izkoristiti pri vodenju in spodbujanju vključevanja civilne družbe in posvetovanja z njo pri evropskih vprašanjih. **Zato bi moral biti dejavno vključen v pripravo in izvedbo konference o prihodnosti Evrope, ki naj bi se začela leta 2020 in jo je Ursula von der Leyen napovedala v svojem načrtu za Evropo.**
- EESO pozorno spremlja in je dejavno vključen v strukturirane dialoge in posvetovalne forume (npr. evropsko platformo deležnikov za krožno gospodarstvo, Evropski forum za migracije), ki združujejo in vključujejo organizacije civilne družbe in druge akterje iz institucij EU in držav članic. **Pri oblikovanju platform, kot je REFIT, bi morala Komisija razmisliti tudi o zastopanju EESO, v skladu z mandatom, ki ga Odboru dajeta Pogodbi, in tako zagotoviti, da to odraža njegovo sestavo, tj. njegove tri skupine.**
- EESO poudarja, da organizacije civilne družbe na ravni EU niso strukturirano vključene v proces, s katerim se spremlja izvajanje kohezijske politike. Zato Komisiji izrecno priporoča, naj **ustanovi forum evropske civilne družbe za kohezijo** ⁽⁶⁰⁾, pri katerem bodo sodelovale organizacije delodajalcev in delojemalcev in druge ustrezne organizacije civilne družbe.
- Pri oblikovanju internetnih portalov za zbiranje mnenj javnosti, s čimer bi vključili tako organizacije kot posameznike, bi morala Komisija razlikovati med prispevki organizacij civilne družbe in prispevki posameznikov. V ta namen bi morala **v sodelovanju z EESO popisati deležnike ter opredeliti predstavniško in geografsko uravnotežene ciljne skupine**, na podlagi registra za preglednost. Poleg tega bi morala **zagotoviti, da so odzivi kvantitativno in kvalitativno ovrednoteni**. Poleg tega bi si morala stalno prizadevati **za izboljšanje teh posvetovanj, kar zadeva preglednost, dostopnost, povratne informacije in izkazovanje odgovornosti udeležencem**.
- Za razvoj bolj strateškega pristopa do teh praks, kar bi jim dalo bolj strukturirano institucionalno in predstavniško podlago, **bi morala Komisija tesno sodelovati z EESO in zaprositi za pripravo raziskovalnega mnenja o tem, kako bi lahko civilni dialog učinkovito organizirali na trajni osnovi, kar bi bila podlaga za posebno sporočilo Komisije**.
- **Učinkovitost evropske državljanske pobude bi bilo treba izboljšati** in raziskati nove načine za krepitev vključevanja zlasti mladih in ranljivih oseb, kot je uporaba digitalnih orodij.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽⁶⁰⁾ Mnenje EESO z dne 17. oktobra 2018 o predlogu uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem skladu za regionalni razvoj in Kohezijskem skladu (UL C 62, 15.2.2019, str. 90).

Resolucija – Začetek pristopnih pogajanj s Severno Makedonijo in Albanijo: ohraniti je treba verodostojnost in geostrateške interese EU

(2020/C 47/02)

Evropski ekonomsko-socialni odbor je na plenarnem zasedanju 30. in 31. oktobra 2019 (na seji 31. oktobra) s 174 glasovi za, 12 glasovi proti in 15 vzdržanimi glasovi sprejel naslednjo resolucijo:

1. Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) je globoko razočaran nad odločitvijo voditeljev EU, sprejeto na zasedanju Evropskega sveta 17. in 18. oktobra, da se zaradi pomanjkanja soglasja med državami članicami nadalje odloži začetek pristopnih pogajanj s Severno Makedonijo in Albanijo.
2. EESO globoko obžaluje nespoštovanje obveznosti do teh dveh držav. Evropski svet je v sklepih 28. junija 2018 podprl sklepe o širitvi in stabilizacijsko-pridružitvenem procesu, ki jih je Svet sprejel 26. junija 2018, in tako jasno utrl pot začetku pristopnih pogajanj junija 2019. Evropski svet je že 18. junija 2019 sklenil, da bo najpozneje oktobra 2019 znova obravnaval priporočila Komisije za začetek pristopnih pogajanj s Severno Makedonijo in Albanijo.
3. EESO poudarja, da je že drugi odlog sprejetja odločitve o začetku pristopnih pogajanj s tema državama, ki sta izpolnili vse potrebne pogoje ⁽¹⁾, **geostrateška in zgodovinska napaka ter postavlja pod vprašaj verodostojnost in zanesljivost EU**. EU bi lahko začela pogajanja in določila stroge pogoje glede dobrega upravljanja. Med pogajalskim procesom bi lahko vztrajala pri strogi uporabi meril za članstvo in pripravila boljše instrumente za spremljanje pravne države po pridružitvi.
4. EESO je prepričan, da „evropeizacija“ te regije zahteva stroge strukturne reforme v državah Zahodnega Balkana.
5. EESO ne dvomi, da je med evropskimi državljani v nekaterih državah članicah močno razširjena naveličanost nad širitvijo. Ne dvomi, da je delitev znotraj EU glede vprašanj, kot sta priseljevanje in novi proračun, preusmerila potrebno politično pozornost stran od širitvene politike. Vendar pa ne smemo ignorirati političnega soglasja in široke javne podpore za pridružitev EU tako v Severni Makedoniji kot tudi Albaniji.
6. Mladi na Zahodnem Balkanu imajo visoka pričakovanja od EU in ne smemo jih razočarati. EESO je prepričan, da bi jim morali ponuditi pozitivno perspektivo za prihodnost in jim omogočiti, da živijo v stabilni in uspešni regiji.
7. Organizacije civilne družbe so trdno prepričane, da je Zahodni Balkan ključna geostrateška regija Evrope v naši neposredni bližini, ki jo z zanimanjem opazujejo tudi drugi svetovni akterji.
8. Na sedmem forumu civilne družbe Zahodnega Balkana, ki je v organizaciji EESO potekal 16. in 17. aprila 2019 v Tirani, so organizacije civilne družbe v sklepni izjavi ponovile, da je širitev Evropske unije, zlasti pa širjenje njenih demokratičnih vrednot in pravnih norm na Zahodni Balkan, v interesu držav v regiji in EU, kljub številnim izzivom, s katerimi se trenutno sooča ⁽²⁾.
9. EESO je že večkrat izrazil zaskrbljenost zaradi vse bolj omejenih možnosti za delovanje civilne družbe v številnih državah Zahodnega Balkana in pozval k spodbujanju oblasti v regiji, naj močno povečajo prizadevanja za spoštovanje pravne države in temeljnih človekovih pravic, reforme sodstva, boj proti korupciji in diskriminaciji, neodvisnost novinarjev in svobodo tiska, ki so med temeljnimi evropskimi vrednotami, ki jih mora spoštovati vsaka država članica EU. Močno je treba spodbujati in podpirati socialni dialog ter vlogo socialnih partnerjev in organizacij civilne družbe v gospodarskem in družbenem razvoju.

⁽¹⁾ Sklepi Sveta iz junija 2018.

⁽²⁾ Sedmi forum civilne družbe Zahodnega Balkana: sklepna izjava <https://www.eesc.europa.eu/sl/agenda/our-events/events/7th-western-balkans-civil-society-forum/final-declarations>.

10. EESO bo še naprej tesno in intenzivno sodeloval s civilno družbo Zahodnega Balkana, jo podpiral in ji zagotavljal mesto v Evropski uniji. **Storili bomo vse, kar je v naših močeh, za spodbujanje sprave in evropskih vrednot v regiji. Naše stališče o širitvi EU bo ostalo neomajno.** Prepričani smo, da je jasna perspektiva o pristopu EU nujna za stabilnost regije, in upamo, da bo širitev ostala ena od prednostnih nalog EU, kljub številnim izzivom, s katerimi se trenutno sooča ⁽³⁾.

11. Prek rednih dejavnosti z našimi partnerji v regiji – v okviru skupnih posvetovalnih odborov s Črno goro in Srbijo, forumov civilne družbe Zahodnega Balkana ter konferenc civilne družbe na visoki ravni, organiziranih pred vrhi EU-Zahodni Balkan – bomo še naprej glas civilne družbe Zahodnega Balkana in njena povezava do institucij EU in posameznih vlad.

12. EESO izjemno ceni resolucijo Evropskega parlamenta, sprejeto 24. oktobra 2019, ter ponavlja trdno zavezanost podpora Evropskemu parlamentu in prihodnji Evropski komisiji za krepitev širitvene politike EU in izboljšanje nabora instrumentov EU za sodelovanje z Zahodnim Balkanom.

13. EESO poziva vse deležnike, naj storijo vse potrebno, da bo Evropski svet soglasno sprejel pozitivno odločitev pred vrhom EU-Zahodni Balkan, ki bo maja 2020 v Zagrebu. Prihodnje hrvaško predsedstvo Sveta EU pozivamo, naj na vrhu poskrbi za nov zagon širitvenemu procesu.

V Bruslju, 31. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽³⁾ https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/7th_eesc_western_balkans_civil_society_forum_-_final_declaration.pdf.

MNENJA

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

547. PLENARNO ZASEDANJE EESO, 30. 10. 2019–31. 10. 2019

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Tehnologija blokovne verige in enotni trg EU: kaj sledi?

(mnenje na lastno pobudo)

(2020/C 47/03)

Poročevalka: **Ariane RODERT**Soporočevalec: **Gonçalo LOBO XAVIER**

Sklep plenarne skupščine	21.2.2019
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	18.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	182/1/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 To mnenje je osredotočeno na blokovno verigo kot tehnologijo. Če jo uporabimo, lahko prispeva k pozitivni preobrazbi v številnih sektorjih družbe, s sabo pa prinaša vrednote, kot so zaupanje in preglednost, demokracija in varnost. Nenazadnje lahko z njeno pomočjo preoblikujemo socialno-ekonomske modele in tako podpremo družbene inovacije, ki jih potrebujemo za reševanje današnjih izzivov v družbi. Ker pa je vprašanje kriptovalut pereča tema, bi moral Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) v bližnji prihodnosti te instrumente obravnavati ločeno v povezavi s tveganjem pranja denarja in/ali davčnih utaj.

1.2 Družba že ima koristi od uporabe te tehnologije: pripomore denimo k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja, krepi vlogo državljanov, spodbuja podjetništvo in inovacije ter izboljšuje mobilnost in čezmejne priložnosti za podjetja, obenem pa potrošnikom omogoča večjo preglednost. Uporablja se lahko tudi za zmanjševanje davčnih utaj in korupcije ter za razvoj zasebnih in javnih storitev. Še vedno pa ostaja nerazrešenih več izzivov. Predvsem je treba rešiti pereče vprašanje zagotavljanja pravne jasnosti in varnosti ter varstva zasebnosti.

1.3 Institucije EU so tehnologijo blokovne verige v neki meri že proučile, vendar še vedno potrebujemo skupen pristop EU. Unija ima zaradi svojih dosedanjih izkušenj edinstveno priložnost, da ohrani vodilni tržni položaj na svetovni ravni, vendar le, če bo takoj sprejela ustrezne ukrepe.

1.4 EESO zato poziva Komisijo, naj predstavi celovito pobudo za tehnologijo blokovne verige ter oblikuje skupen pristop in vizijo EU, pri čemer morajo biti cilji trajnostnega razvoja v ospredju. To bi bilo treba dopolniti z akcijskim načrtom, da bi Evropa postala referenčna točka za tehnologijo blokovne verige na svetovni ravni. Poleg že vzpostavljenih evropskega partnerstva za blokovne verige ter Evropske opazovalnice in foruma za blokovne verige bi bilo treba ustanoviti še evropsko deležniško platformo za tehnologijo blokovne verige, ki bi med drugim povezovala predstavnike institucij EU (tudi EESO in OR), industrije, potrošnikov, držav članic in univerz. S tem bi ustvarili prostor za skupno učenje in krepitev zmogljivosti, mrežo mrež in izmenjavo dobrih praks.

1.5 EESO lahko ima aktivno vlogo kot gostitelj takšne platforme, ki bi omogočala preglednost, vključenost, sodelovanje in udeležbo organizirane civilne družbe.

2. Uvod

2.1 Tehnologija blokovne verige in tehnologija distribuirane knjige transakcij lahko spremenita našo družbo. Blokovna veriga je matematična struktura, v kateri se podatki shranjujejo na način, ki omejuje korupcijo in ponarejanje podatkov. S tehnologijo je mogoče na nov način ustvariti zaupanje za varno izmenjavo nečesa, kar ima vrednost. Razumemo jo lahko kot novo, še bolj preobrazbeno fazo internetne dobe, vendar je treba poudariti, da je le ena od številnih novih tehnoloških možnosti.

2.2 To mnenje je osredotočeno na blokovno verigo kot tehnologijo, ki jo je mogoče uporabiti na kopici področij in v različnih sektorjih, kot so energetika, finance, živila in kmetijstvo, medicina in zdravstvo, volitve in upravljanje. V mnenju se poudarja prav ta vidik, zlasti pa povezava tehnologije blokovne verige z enotnim trgom EU. Če se ta tehnologija ustrezno uporablja, lahko preoblikuje koncepte, kot sta konkurenca in upravljanje, in tako pomaga reševati družbene izzive in različne prehode. Ker pa je vprašanje kriptovalut pereča tema, bi moral EESO v bližnji prihodnosti te instrumente obravnavati ločeno v povezavi s tveganjem pranja denarja in/ali davčnih utaj.

2.3 V mnenju *Blokovna veriga in tehnologija distribuirane knjige transakcij kot idealni infrastrukturi socialnega gospodarstva* ⁽¹⁾, ki ga je nedavno sprejel EESO, je tehnologija blokovne verige opredeljena „obenem [kot] koda, to je komunikacijski protokol, in javni register, v katerem se v zelo pregledni obliki in obliki, ki je ni mogoče spreminjati, zaporedno beležijo vse transakcije med člani mreže“. Opredelitvi lahko dodamo stališče Evropske komisije, da je blokovna veriga tehnologija za krepitev zaupanja uporabnikov, ki omogoča izmenjavo informacij v spletu ter sklepanje in beleženje transakcij na preverljiv, varen in trajen način ⁽²⁾.

2.4 Institucije EU so z nekaterimi ukrepi že podprle razvoj tehnologije blokovne verige. Služba Evropskega parlamenta za raziskave je leta 2017 objavila poročilo *How blockchain technology could change our lives* (Kako bo tehnologija blokovne verige morda spremenila naše življenje) ⁽³⁾, leta 2018 pa je Komisija ustanovila opazovalnico in forum za blokovne verige ⁽⁴⁾. S tem se želi pospešiti inovacije in razvoj na področju tehnologije blokovne verige, da bo Evropa na svetovni ravni obdržala svoj vodilni položaj pri tej preobrazbeni novi tehnologiji.

2.5 Eden od mejnikov je bil dosežen aprila 2018, ko je Komisija skupaj z 21 državami članicami in Norveško podpisala izjavo o ustanovitvi evropskega partnerstva za blokovne verige in sodelovanju pri vzpostavitvi evropske infrastrukture za storitve blokovne verige ⁽⁵⁾, katere cilj je podpreti čezmejne digitalne javne storitve z najvišjimi standardi varnosti in zasebnosti. Od takrat se je partnerstvu pridružilo 27 držav članic.

2.6 Evropski parlament je leta 2018 sprejel nezakonodajno resolucijo ⁽⁶⁾ o tehnologijah distribuirane knjige transakcij in blokovne verige, v kateri je poudaril priložnost, da EU postane „vodilna v svetu“ in „verodostojen akter“ pri oblikovanju trgov na svetovni ravni in tudi medsektorsko, ter ugotovil, da EU v primerjavi z ZDA in Kitajsko trenutno vodi pri razvoju in uporabi tehnologije blokovne verige ⁽⁷⁾.

3. Tehnologija blokovne verige – priložnosti za enotni trg in EU

3.1 Čeprav je tehnologija blokovne verige razmeroma nov pojav, v povezavi z enotnim trgom že prinaša velike priložnosti.

3.2 Tehnologija podpira **doseganje ciljev trajnostnega razvoja**. Zaupanje, odprtost in preglednost ima vključeno že v svojo zasnovu in med ponujene koristi ⁽⁸⁾, kar se poudarja v povezavi z doseganjem ciljev OZN glede trajnostnega razvoja ⁽⁹⁾.

⁽¹⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 1.

⁽²⁾ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/blockchain-technologies>

⁽³⁾ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/581948/EPRS_IDA\(2017\)581948_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2017/581948/EPRS_IDA(2017)581948_EN.pdf)

⁽⁴⁾ <https://www.eublockchainforum.eu/>

⁽⁵⁾ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/european-countries-join-blockchain-partnership>

⁽⁶⁾ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0373_SL.html?redirect

⁽⁷⁾ Po enem merilu se je samo v letu 2018 s prvimi javnimi ponudbami kovancev v Evropi zbralo približno 4,1 milijarde USD, kar je skoraj dvakrat več od 2,3 milijarde USD, kolikor je bilo doslej zbrano v Aziji, in občutno več od 2,6 milijarde USD, zbranih v ZDA: <https://www.newsbtc.com/2018/10/16/europe-surpasses-us-and-asia-in-cryptocurrency-token-sales>.

⁽⁸⁾ Ponujene socialne koristi tehnologije blokovne verige obsegajo suverenost lastne identitete (avtentikacija, pooblastitev), zaupanje in preglednost, demokratičnost, nespremenljivost in brezposredniški koncept.

⁽⁹⁾ <https://blockchain4sdg.com/how-blockchains-can-tackle-the-un-sustainable-development-goals/>

3.3 Poglejmo nekaj primerov ⁽¹⁰⁾:

- cilj 1 – odprava revščine: uporaba kriptovalut za ljudi, ki nimajo dostopa do bank,
- cilj 3 – zdravje in dobro počutje: možnost varnejše in učinkovitejše izmenjave zdravstvenih kartotek,
- cilji 12, 14 in 15 – odgovorna poraba in proizvodnja: tehnologija blokovne verige lahko jamči za poreklo v celotni dobavni verigi.

Tehnologija blokovne verige podpira tudi več drugih ciljev trajnostnega razvoja, kot so enake možnosti, človekove pravice v povezavi z osebnimi podatki, dostojno delo in gospodarska rast, demokratična udeležba itd.

3.4 Večja vloga državljanov. S tehnologijo blokovne verige bi lahko moč informacij ponovno prenesli k njihovim lastnikom. Tehnologija lahko s tem, ko omogoča pregledno izmenjavo podatkov in zmanjšuje potrebo po posrednikih, okrepi vlogo akterjev, ki so bili pred tem v neenakem položaju do centralnih subjektov.

3.5 Spodbujanje podjetništva in inovacij. Sodelovalen in konsenzualen način delovanja omogoča inovativne rešitve in nastanek novih podjetij, temelječih na gospodarski, okoljski in socialni vzdržnosti. Vključevalnost, ki jo omogoča tehnologija blokovne verige, je osnova za gospodarstvo platform in druge nove poslovne modele, pa tudi za socialno gospodarstvo, kar je EESO že obravnaval.

3.6 Boljša mobilnost in več čezmejnih priložnosti za podjetja ob hkratnem varstvu potrošnikov. To je mogoče doseči s kar največjim zmanjšanjem trgovinskih ovir v EU in po svetu ter zagotavljanjem varnosti in zaščite v zvezi s plačili in transakcijami pri trgovanju. S tem se izboljšajo tržni pogoji ter dostop do blaga in storitev v EU, obenem pa se varujejo zasebnost potrošnikov, zaupnost in izmenjava informacij ⁽¹¹⁾.

3.7 Podpora enotnemu digitalnemu portalu. Z enotnim digitalnim portalom se uvaja načelo „samo enkrat“, kar pomeni, da se podatek na platformi vnese le enkrat. Razvoj evropske infrastrukture za storitve blokovne verige, ki je odvisen od izvajanja tega načela v praksi, je lahko torej orodje in sredstvo za vzpostavitev učinkovitega, odprnega in trajnostnega enotnega trga.

3.8 Razvoj javnih in zasebnih storitev na podlagi tehnologije blokovne verige prinaša izjemno velike pozitivne učinke, ki izhajajo iz digitalne preobrazbe gospodarstva EU in družbe kot celote. V okviru evropske infrastrukture za storitve blokovne verige se trenutno razvijajo štirje primeri uporabe ⁽¹²⁾, in sicer notarska overitev in avtentikacija, diplome, suverenost lastne identitete na evropski ravni, obdavčitev in zaupanja vredna izmenjava podatkov. Gospodarske koristi držav članic izhajajo iz neposrednega dostopa do trgov, pri čemer ni stroškov posredništva oziroma so ti minimalni, prava vrednost pa se prenaša k potrošnikom. Dodatna prednost je lahko visoka stopnja varnosti in zaščite za potrošnike, ki jo omogočata sledljivost v blokovni verigi in soudeležba pri ustvarjanju blaga in storitev. Z glasovalnimi sistemi na podlagi blokovne verige je mogoče poskrbeti za varno registracijo in identifikacijo volivcev ter za zanesljivo in preverljivo glasovanje.

3.9 Ustvarjanje in preverjanje digitalnih identitet za posameznike in organizacije. Če se decentralizirana načela tehnologije blokovne verige povežejo s preverjanjem identitete in kriptografijo, je mogoče ustvariti digitalno identiteto, ki se nato pripiše vsaki spletni transakciji z nekim sredstvom. To lahko potrošnikom, podjetjem in regulatorjem koristi na več načinov. Digitalna identiteta na podlagi blokovne verige omogoča vzajemno priznavanje in izvajanje operacij z uporabo kode pametnih pogodb, kar ravno tako olajša ustanavljanje podjetij. Te digitalne identitete in elektronski podpisi morajo upoštevati uredbo eIDAS, hkrati pa morajo omogočati interoperabilnost in združljivost.

3.10 Zmanjšanje kršitev varstva osebnih podatkov. Z odgovorno vpeljavo podatkovnih struktur za tehnologijo blokovne verige lahko zmanjšamo tveganje kršitve varstva osebnih podatkov ali se mu izognemo. S tem lažje zaščitimo občutljive podatke, obenem pa poskrbimo za varen prenos podatkov in zaščitimo pravico posameznika do zaupnosti in zasebnosti. To lahko med drugim dosežemo tako, da se zasebni podatki ne shranjujejo javno v blokovni verigi. Namesto tega bi se lahko zasebni podatki hranili zunaj verige in se izmenjevali le po potrebi in v neposredni medsebojni komunikaciji.

3.11 Standardizacijski procesi so pogoj za čezmejno interoperabilnost in izvajanje tehnologije blokovne verige. Nekatere so nadzorni organi že preizkusili in proučili, vendar je tako kot pri vseh inovacijah potrebno ravnotežje med pobudami po standardizaciji in ustvarjanjem okolja, ki omogoča, da se priložnosti, ki jih prinaša ta tehnologija, v celoti analizirajo.

⁽¹⁰⁾ UN/CEFACT, ECE/TRADE/C/CEFACT/2019/INF.3: Blockchain in trade facilitation: sectoral challenges and examples (Uporaba tehnologije blokovne verige za olajševanje trgovine: sektorski izzivi in zgledi), http://www.unece.org/fileadmin/DAM/cefact/cf_plenary/2019_plenary/CEFACT_2019_INF03.pdf.

⁽¹¹⁾ Zaupnost pomeni varstvo podatkov, ki si jih izmenjata subjekt (posameznik ali organizacija) in pooblaščen stranka, pred nepooblaščenimi tretjimi strankami. Zasebnost pomeni zaščito pred vdorom v osebno identiteto subjekta in v osebne transakcije.

⁽¹²⁾ <https://ec.europa.eu/cefdigital/wiki/display/CEFDIGITAL/EBSI>

3.12 Prizadevati bi si morali tudi za **uskladitev** kriptografskih standardov med tehnologijo blokovne verige in drugimi tehnologijami iz uredbe eIDAS⁽¹³⁾, da bi dosegli novo stopnjo **interoperabilnosti** sedanjih in prihodnjih tehnoloških modelov. S tem bi lahko tudi odpravili tveganje nastanka medsebojno nepovezanih točk v tehnologiji blokovne verige. Zato je Mednarodna organizacija za standardizacijo (ISO) pripravila načrt standardizacije za obdobje do leta 2020, ki vsebuje možnost standardizacije na področjih, kot so terminologija, taksonomija, preverjanje identitete, interoperabilnost, upravljanje, varnost in zasebnost, primeri uporabe in pametne pogodbe.

3.13 **Več preglednosti s pametnimi pogodbami.** Rešitve na podlagi tehnologije blokovne verige zagotavljajo preglednost na podlagi decentralizacije, ki sodelujočim stranem omogoča, da vidijo in preverjajo podatke. Primer tega so pametne pogodbe⁽¹⁴⁾.

3.14 **Omejevanje davčnih utaj in izogibanja davkom.** Enotni trg EU lahko okrepi e-trgovino, hkrati pa zagotovi, da bodo negativni zunanji učinki današnje mednarodne trgovine čim manjši. S sistemi za obdelavo davkov, ki temeljijo na tehnologiji blokovne verige, je mogoče zagotoviti večjo preglednost tako za davkoplačevalce kot vlado. Tehnologija blokovne verige lahko zmanjša utajevanje davkov in pranje denarja, saj poveča odgovornost za transakcije in poslovanje, s čimer se okrepi konkurenčnost na enotnem trgu EU. Komisija bi lahko izvedla študijo o prispevku tehnologije blokovne verige na tem področju.

3.15 **Ustvarjanje novih modelov financiranja,** npr. množičnega financiranja, prvih javnih ponudb kovancev ali prvih javnih ponudb žetonov, kot konceptov vsesplošnega zbiranja sredstev (geografsko in demografsko) na podlagi izdaj projektne valute s posebnim mehanizmom vrednotenja. To je vrhunec trenda množičnega financiranja.

3.16 **Preoblikovanje socialno-ekonomskih modelov.** Z vrnitvijo moči v roke posameznikov je mogoče preoblikovati družbo. Glavna prednost tehnologije blokovne verige je to, da reši problem zaupanja med posamezniki, ne da bi bila potrebna tretja stran, prav tako pa omogoča vzpostavitev novih načinov upravljanja in razmerij na podlagi preglednosti medsebojnega delovanja. Tako kot pri vseh družbenih spremembah je treba poskrbeti za zaščito pred strukturami, ki omogočajo zlorabe, obenem pa je treba narediti prostor za poskuse, ki lahko človeštvu prinesejo velike koristi. Prav tako bi se bilo treba izogniti temu, da bi pri tehnologijah blokovne verige in mrežah nastal razkol med tistimi, ki tehnologijo nadzirajo ali si jo lahko privoščijo, in tistimi, ki lahko do nje dostopajo le prek modelov v rokah velikih korporacij. Podpiranje in spodbujanje organizacij, kot so zadruga, ki imajo odprte in demokratične modele upravljanja, k razvoju podjetij na podlagi tehnologije blokovne verige je ključno za njeno uveljavitev med MSP in manjšimi organizacijami.

4. Tehnologija blokovne verige in nekateri izzivi, ki jih je treba rešiti

4.1 Potencial tehnologije blokovne verige za enotni trgi EU in evropske družbe bo mogoče v izkoristiti, če bo rešenih več ključnih izzivov, med katerimi je najpomembnejša **trenutna pravna negotovost**. Kljub nekaterim regulativnim rešitvam za kriptovalute in prve javne ponudbe kovancev ostajajo zasnova sistemov in področja, kjer se uporablja tehnologija blokovne verige, zakonsko še vedno neurejeni, kar povzroča, da države članice ravnavajo neusklajeno. Ker na ravni EU ni skupne pobude za pravno varnost in jasnost po vsej Uniji, so čezmejne priložnosti omejene. Prihodnje pravne zahteve bi sprva lahko prepoznali na primerih uporabe in z regulativnimi peskovniki za nekatere vrste storitev in uporabe. Izkušnje EU z razvojem zapletenih, čezmejnih predpisov in politik utegnejo biti koristne pri nadaljnjem urejanju tehnologije blokovne verige.

4.2 **Varstvo zasebnosti** je ključnega pomena. Splošna uredba o varstvu podatkov⁽¹⁵⁾ je bila sprejeta, da bi rešili najbolj nujna vprašanja v zvezi s podatki. Vendar v času priprave uredbe tehnologija blokovne verige povečini še ni bila znana, zato je treba pregledati morebitna navzkrižja med to uredbo in samo tehnologijo. EESO poziva Komisijo, naj uredbo prouči, predlaga spremembe in poda dodatne smernice, ki bi pojasnile razmerje med to uredbo in tehnologijo blokovne verige.

4.3 Pravno razlikovanje med anonimiziranimi in psevdonimiziranimi podatki vpliva na kategorizacijo osebnih podatkov. Psevdonimizirani podatki v neki meri še vedno omogočajo ponovno identifikacijo (tudi posredno in na daljavo), medtem ko anonimizirani podatki tega ne omogočajo. Pri tehnologiji blokovne verige, temelječi na dovoljenjih, psevdonimizacija sicer velja kot rešitev za razmerja, ki jih ta tehnologija omogoča, vendar pa je **anonimizacija še vedno regulativna ovira** za bolj razširjeno rabo tehnologije blokovne verige, ki ne temelji na dovoljenjih, kar pa je mogoče rešiti z rešitvami digitalne identitete, ki so del regulativnih omejitev.

⁽¹³⁾ Kot so elektronski podpisi in časovni žigi na podlagi aktualnih medsebojno združljivih kriptografskih algoritmov.

⁽¹⁴⁾ Gre za samoizvršljiva pogodbeni stanja, shranjena v blokovni verigi, ki jih nihče ne obvladuje in jim zato lahko vsakdo zaupa. Primer tega so kliring in poravnave poslov, darilni kuponi ali kuponi zvestobe, elektronske zdravstvene kartoteke, razdelitev licenčnih, poreklo proizvodov, medsebojne transakcije, posojanje, zavarovanje, energetski dobropisi in glasovanje.

⁽¹⁵⁾ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov) (Besedilo velja za EGP) (UL L 119, 4.5.2016, str. 1), <https://gdpr-info.eu/>.

4.4 Dokazilo o delu (angl. proof of work) je **energijsko zelo potraten** mehanizem soglasja. Z razvojem nadomestnega mehanizma soglasja, in sicer dokazila o deležništvu, pa je to pomembno vprašanje okoljske trajnosti mogoče rešiti. Rešitve že obstajajo, vendar jih je treba deliti z drugimi in uporabiti v celoti ⁽¹⁶⁾.

4.5 Naslednji tehnični izziv je **interoperabilnost različnih platform blokovne verige**. Različne tehnologije blokovne verige morda niso medsebojno združljive zaradi tveganja za stranke, ki si morajo izmenjevati podatke. Skrb zbuja tudi vprašanje združljivosti platform blokovne verige in obstoječih vladnih sistemov, ki vlade odvraca od tega, da bi z obstoječih platform prešle na interoperabilno rešitev na podlagi blokovne verige. Razvijalci tehnologije blokovne verige bi morali interoperabilnost kaj kmalu postaviti v ospredje, da bo mogoče tehnologijo množično sprejeti.

4.6 Hitrost sprejemanja tehnologije blokovne verige je odvisna od tega, kako bo sprejeta v podjetjih, ki imajo zelo različne oblike, pri čemer večina podjetij v EU sodi v skupino MSP. **Transakcijski stroški so danes marsikdaj nevzdržno visoki**, zato številna mala in srednja podjetja nimajo dostopa do tehničnih in svetovalnih storitev. Zato je bistveno podpirati ustvarjanje novih mrež blokovnih verig, kot so zadruga, če želimo, da bodo imeli MSP in drugi manjši subjekti pravičen dostop, to pa bo omogočilo tudi boljše demokratično upravljanje.

4.7 Kot pri vsaki prelomni tehnologiji je treba obravnavati tudi socialne izzive. **Javnost mora biti nujno pravilno seznajena** s prelomnimi tehnologijami, saj imajo otipljiv vpliv na vsakdanje življenje ljudi. Zato se je treba temu vprašanju pozorno posvetiti, pri čemer sta civilni in socialni dialog bistvenega pomena. EESO bo še naprej razvijal znanje in podajal stališča organizirane civilne družbe o naslednjih korakih v razvoju tehnologije blokovne verige.

4.8 Izredno pomembno je v celoti razumeti, kako tehnologija blokovne verige **vpliva na varstvo in pravice potrošnikov**, in to tudi pregledati. Razmerja na primer med zaupnostjo in zasebnostjo, ki se uveljavljata z zakonodajo (npr. zakonodaja EU o varstvu podatkov), predpisi (zaupnost podatkov o strankah) in pogodbami (zaupnost poslovnih informacij), morajo biti jasno določena.

4.9 Tako kot pri vseh novih tehnologijah in tehnoloških poslovnih modelih bi bilo primerno in pomembno **analizirati učinke in morebitne vplive na delovna mesta**, pogoje dela, pravice delavcev in njihovo zaščito ter socialni dialog. Prav tako bi bilo treba analizirati učinke na posredniške organizacije. Za panoge, ki uporabljajo tehnologijo blokovne verige, bodo znanja s področja naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike verjetno postajala vse pomembnejša. Zaradi splošnega nepoznavanja delovanja in morebitnih omejitev tehnologije blokovne verige EESO poziva k **vseživljenjskemu učenju**, ki bo ljudem omogočilo pridobivanje novih znanj in spretnosti ter prekvalifikacijo in izpopolnjevanje, s tem pa bodo lažje izkoristili priložnosti in izzive tehnologije blokovne verige.

5. Nadaljnji koraki

5.1 Institucije EU so tehnologijo blokovne verige v neki meri že proučile, vendar še niso oblikovale skupnega in celovitega pristopa EU. Unija ima zaradi svojih dosedanjih izkušenj edinstveno priložnost, da **ohrani vodilni tržni položaj na svetovni ravni**, vendar le, če bo sprejela ustrezne ukrepe.

5.2 Razvoj tehnologije blokovne verige je med državami članicami še vedno zelo razdrobljen. EESO zato poziva institucije EU, naj zagotovijo jasnost in skupno podlago, da bo mogoče njen potencial za Evropo v celoti izkoristiti. Prvi korak je, da Komisija ob upoštevanju načel tehnologije blokovne verige ⁽¹⁷⁾ predstavi **sporočilo o razvoju tehnologije blokovne verige in tehnologije distribuirane knjige transakcij v EU**, izrazi politično voljo, prevzame odgovornost za to področje ter določi vizijo in akcijski načrt za oblikovanje spodbudnega okolja. Poleg tega bi bilo treba ponovno vzpostaviti medskupino EP za digitalizacijo, ki bi se morala posvetiti vprašanju tehnologije blokovne verige in tehnologije distribuirane knjige transakcij.

5.3 Cilj skupne vizije EU bi lahko bil, da **Evropa na svetovni ravni postane pilotna celina, temelječa na tehnologiji blokovne verige**. EU bi tako ostala konkurenčna, hkrati pa bi oblikovala svoj pristop k digitalizaciji, temelječi na ciljnih trajnostnega razvoja, ob podpori javnih pilotnih pobud in programov v državah članicah in na ravni EU.

5.4 Evropsko partnerstvo za blokovne verige ter Evropska opazovalnica in forum za blokovne verige že obstajata, zato je treba zdaj pobudo okrepiti z ustanovitvijo **evropske deležniške platforme za tehnologijo blokovne verige**, ki bi med drugim povezovala predstavnike institucij EU (tudi EESO in OR), industrije, potrošnikov, civilne družbe, držav članic in univerz. Platforma bi morala biti odprta za vse državljane EU, da bi lahko v njej sodelovali in bili udeleženi v projektu blokovne verige.

⁽¹⁶⁾ www.tolar.io je primer tehnologije blokovne verige z nizko porabo energije.

⁽¹⁷⁾ Načela tehnologije blokovne verige so: suverenost lastne identitete (avtentikacija, pooblastitev), sledljivost, zaupanje, nespremenljivost, demokratičnost in neobstoje posrednikov.

5.5 Platforma bi bila prostor za **skupno učenje in krepitev zmogljivosti**, prav tako pa bi povezovala deležnike in tako delovala kot **mreža mrež**, v okviru katere sta omogočena srečevanje in izmenjava dobrih praks. Po vzoru podobnih že delujočih pobud ⁽¹⁸⁾ lahko EESO s svojimi izkušnjami aktivno sodeluje kot gostitelj takšne platforme, ki bi omogočala preglednost, vključenost, sodelovanje in udeležbo organizirane civilne družbe.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽¹⁸⁾ Evropska platforma za krožno gospodarstvo je na primer skupna pobuda Komisije in EESO, Odbor pa ravno tako sodeluje v skupini strokovnjakov na visoki ravni za umetno inteligenco in Komisijini skupini strokovnjakov za socialno podjetništvo.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Zagotavljanje vključujočega sektorskega prehoda na digitaliziran železniški promet**(mnenje na lastno pobudo)**

(2020/C 47/04)

Poročevalec: **Alberto MAZZOLA**Soporočevalec: **Guy GREIVELDING**

Sklep plenarne skupščine	21.2.2019
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	posvetovalna komisija za spremembe v industriji (CCMI)
Datum sprejetja mnenja komisije	2.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	202/0/5

1. Priporočila

1.1 Digitalizacija prispeva k učinkovitejšemu in **prikladnejšemu železniškemu prevozu blaga in potnikov**, vendar železniške sisteme tudi izpostavlja kibernetiskim tveganjem. EESO zato priporoča tesnejše sodelovanje med Agencijo Evropske unije za varnost omrežij in informacij (ENISA) ter Agencijo Evropske unije za železnice (ERA).

1.2 EESO meni, da je treba močno pospešiti uvajanje evropskega sistema za upravljanje železniškega prometa (ERTMS), ki je jedro digitalne strategije EU za železniški prevoz. Za to potrebne naložbe v višini več kot 100 milijard EUR bi bilo treba izvesti na podlagi posebne pobude Komisije z močno finančno podporo EU, konkretno podporo držav članic in obsežnim zasebnim kapitalom (InvestEU).

1.3 EESO spodbuja železniški sektor, naj skupaj z drugimi načini javnega prevoza razvije obsežen in interoperabilen okvir „mobilnosti kot storitve“ (*Mobility-as-a-Service, MaaS*), ki bi zagotavljal, da sta mobilnost in javni prevoz kot storitev splošnega pomena cenovno in na splošno dostopna vsem državljanom, ter naj vzpostavi odprt sistem IT za distribucijo multimodalnih vozovnic v Evropi, pripravljen za uporabo (*plug and play*). Železnica bi bila lahko temelj za razvoj vidika **evropske digitalne identitete**, povezanega z mobilnostjo.

1.4 EESO poziva Evropsko fundacijo za usposabljanje (ETF), Skupnost evropskih železniških in infrastrukturnih podjetij (CER) ter Združenje evropskih upraviteljev železniške infrastrukture (*European Rail Infrastructure Managers Association, EIM*), naj v okviru socialnega dialoga EU vodijo proaktiven pregleden dialog, npr. v obliki „digitalnega načrta“, ter naj uvajajo skupne pobude za opredelitev in predvidevanje posledic avtomatizacije in digitalizacije ter za ohranjanje visoke ravni zaposlenosti in socialnih jamstev v okviru socialno pravičnega prehoda.

1.5 EESO se zavzema za ustanovitev regulativnega organa EU za železnice, ki bi spremljal razvoj enotnega železniškega trga EU, kar zajema tudi digitalne vidike.

2. Uvod

Evropski sistem mobilnosti in prometa je trenutno v fazi prehoda na sistem, ki je veliko bolj okolju prijazen in digitaliziran.

Logistične verige se bodo spremenile, saj bo **nova tehnologija** omogočila lažje digitalno povezovanje različnih načinov prevoza, gostejši pretok informacij o prometu in spremljanje prometnih tokov, lažji dostop do storitev in informacij za potnike, učinkovitejšo uporabo infrastrukturnih zmogljivosti ter več predvidljivosti pri časovnih prognozah.

Digitalizacija bo tudi povečala količino podatkov, ki jih imajo na voljo železniška podjetja; uporaba teh podatkov, ki mora biti popolnoma skladna s pravili o varstvu podatkov in njihovem lastništvu, bo **odprla nove poslovne priložnosti**.

3. Nujna digitalizacija železniškega prometa

3.1 *Železniški promet je del enotnega digitalnega trga*

Povezljivost je temelj, ki omogoča polno uresničitev evropskega enotnega digitalnega trga in digitalizacijo železnic.

Visoka raven povezljivosti je nujna tudi za zagotavljanje zanesljivih informacij, kot so vozni redi vlakov, razpoložljivost vozovnic, načrti potovanj, podatki tovornih terminalov ipd. Pričakovanja strank in zaposlenih glede tega so visoka, velika povezljivost pa bi tudi izboljšala kakovost storitev in vzdrževanje.

Nadaljnja digitalizacija železnice je odvisna od dobrega sodelovanja tako med železnicami kot akterji v telekomunikacijah. **Nova omrežja 5G** bodo za železnico velika priložnost, saj med drugim omogočajo **internet stvari in boljše informacije v realnem času**.

Železnica bi bila lahko temelj za razvoj vidika **evropske digitalne identitete**, ki je povezan z mobilnostjo, in sicer na podlagi **zakonodajnega okvira, ki spodbuja konkurenčnost in inovacije** ter krepi zaupanje državljanov in podjetij in njihovo zavest o koristih uporabe digitalne tehnologije za državljane, potrošnike, podjetja in delavce, ki se tako zlijejo v eno samo „e-osebo“ ⁽¹⁾.

3.2 *Novi specifični produkti in IT*

Uvedba evropskega sistema za upravljanje železniškega prometa, ERTMS, bi morala biti težišče tehnične strategije EU, da se bodo v praksi uresničile prednosti, ki jih ta sistem omogoča (npr. tehnično in operativno usklajevanje, večja zmogljivost omrežja, večja varnost in zanesljivost, nižji stroški vzdrževanja). V preteklih 20-ih letih je bilo manj kot 10 % jedrnega omrežja TEN-T opremljenih z ERTMS; njegovo uvajanje bi bilo treba pospešiti, ne da bi se zanemarilo vprašanje dostopnosti regionalnega železniškega prometa.

Med najpomembnejšimi nalogami bi morali biti poleg tega – ob polnem upoštevanju socialnega dialoga – razvoj tehničnega in pravnega okvira za vse bolj avtomatizirano vožnjo vlakov, večja podatkovna povezljivost vzdolž železniških prog, tudi s tehnologijo 5G, ter nadaljnji digitalni razvoj, pomemben za železnico.

3.2.1 *Notranji procesi v železniškem sektorju*

3.2.1.1 *Priložnosti: večje infrastrukturne zmogljivosti, vzdrževanje in napovedno vzdrževanje, zmanjšanje stroškov, avtomatizirana vožnja vlakov, varnost, krizno upravljanje*

Sistemi nadzora, vodenja in komunikacije ne bi smeli zgolj prispevati k nadzoru in varnemu ločevanju vlakov, temveč bi morali postati prožen, pameten sistem za upravljanje prometa in podpora odločanja, ki deluje v realnem času.

SedANJI sistemi ne izkoriščajo dovolj novih tehnologij in praks, npr. tehnologije satelitskega določanja položaja, prenosa podatkov z visoko hitrostjo in visoko zmogljivostjo, sistemov za zvočno komunikacijo (Wi-Fi, 4G/LTE, 5G) in avtomatizacije, pa tudi ne inovativnih sistemov zbiranja podatkov v realnem času, njihove obdelave in komuniciranja. Ti lahko precej izboljšajo promet in s tem povečajo zmogljivosti, zmanjšajo porabo energije, potrebne za pogon, emisije ogljika in operativne stroške, povečajo varnost, tudi na železniških prehodih s sodelovalnim inteligentnim prometnim sistemom (C-ITS), ter zagotavljajo dostopne, zanesljive in potrošnikom razumljive informacije. Vzdrževanje, prilagojeno razmeram, ki temelji na senzorjih in digitalni tehnologiji, bo močno izboljšalo učinkovitost, zanesljivost in odpornost sistema, tako infrastrukture kot tirnih vozil.

⁽¹⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 79.

3.2.1.2 Grožnje za varnost in kibernetško varnost

Digitalizacija prispeva k učinkovitejšemu in prikladnejšemu železniškemu prevozu, vendar železniške sisteme tudi izpostavlja kibernetiskim tveganjem. Priznanje, da so potrebni trdni ukrepi za kibernetško varnost, in pripravljenost za soočanje s kibernetiskimi napadi, tudi velikega obsega, sta za celotni železniški sektor precejšen izziv.

Enotna razlaga „pravil na področju kibernetške varnosti, vključno z vzajemnim priznavanjem med državami članicami, [...] certifikacijski okvir in certifikacijske sheme [...]“ bi bili lahko skupna osnova za digitalizacijo. V proces bi bilo treba vključiti Agencijo Evropske unije za železnice in nanjo v nekaterih primerih „prenesti pripravo shem za kibernetško varnost, [...] v soglasju z Eniso, da se zagotovi usklajenost. Minimalne evropske standarde za varnost IT bi bilo treba sprejeti v sodelovanju z Evropskim odborom za standardizacijo, Evropskim odborom za elektrotehnično standardizacijo in Evropskim inštitutom za telekomunikacijske standarde.“⁽²⁾

3.2.2 Nove storitve

3.2.2.1 Nove aplikacije za potnike: e-vozovnice, e-rezervacije, enotne in multimodalne vozovnice, „mobilnost kot storitev“, digitalne platforme in digitalne postaje

Za izboljšanje informacij o potovanjih in za lažjo izbiro primerne vlaka, intermodalnih potovanj in vozovnic, ki veljajo za vse proge, so nekatera evropska železniška podjetja skupaj z vodilnimi ponudniki vozovnic uvedla skupen projekt za „model celovite storitve“ (*Full Service Model*), s katerim želijo ustvariti odprti sistem IT za distribucijo železniških vozovnic, pripravljen za uporabo, namesto dvostranskih rešitev IT, o katerih se dogovorijo distributerji in ponudniki železniških storitev.

„Mobilnost kot storitev“ pri tem pomeni odmik od zasebnih načinov prevoza in premik k rešitvam mobilnosti, ki se porabljajo kot storitve. Temelji na zasnovi, da je treba potnikom ponuditi rešitve mobilnosti „od vrat do vrat“, prilagojene njihovim potovalnim potrebam in izbiri, s tem pa zagotavljati cenovno in splošno dostopnost mobilnosti in javnega prevoza kot storitev splošnega pomena. Pri „mobilnosti kot storitvi“ se celoten prometni sistem obravnava kot enota, železnica z nizko stopnjo emisij pa mora biti njen del.

3.2.2.1.1 Nova vprašanja: varstvo podatkov, zasebnost, pravice potnikov

Zakonodajna stabilnost je ključnega pomena, če naj bi se izvedle nujne korenite spremembe pri izdajanju vozovnic. Vozovnice, ki veljajo za vse proge, morajo vsebovati potniku prijazne informacije, da se izpolnijo realistične zahteve EU iz uredbe o pravicah potnikov.

Železnice morajo še naprej spodbujati dostopnost na stroškovno učinkovit način. Nepotrebne določbe med podjetji povzročajo nepotrebno birokracijo; obravnavati bi jih bilo treba na pogodbeni podlagi in, če je primerno, znotraj ustreznega zakonodajnega okvira za izmenjavo podatkov.

3.2.2.2 Tovorni promet

Železniški sektor je med dnevi TEN-T v Rotterdamu leta 2016 sprejel skupno sektorsko deklaracijo, v kateri so opisani ukrepi, ki jih je treba izvesti za izboljšanje mednarodnega železniškega tovornega prometa v Evropi. V izjavi je opredeljenih deset prednostnih ukrepov, med njimi določanje položaja vlakov, predvideni čas prihoda in spodbujanje konkretnega uresničevanja sistema ERTMS. Poleg tega so evropski socialni partnerji v železniškem sektorju 2. decembra 2015 podpisali deklaracijo o železniškem tovornem prometu, v kateri so navedli svoje predloge za izboljšanje na tem področju.

Preskušanje samodejnega zaviranja bo omogočilo precejšnje povečanje učinkovitosti pri sestavi vlakov. Zagotoviti je treba tudi varstvo poslovnih podatkov o tovornem prometu.

3.3 **Financiranje digitalnega prehoda ter raziskav in inovacij**

3.3.1 *Financiranje digitalizacije železniškega prometa: digitalna Evropa, Instrument za povezovanje Evrope, program InvestEU, nacionalni programi*

Za vse dele železniškega sistema in za dokončanje učinkovitega evropskega železniškega omrežja bi bilo treba zagotoviti ustrezno podporo **s sredstvi EU in držav članic**.

⁽²⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 86.

Instrument za povezovanje Evrope je treba ohraniti tudi po letu 2020 in ga okrepiti. Instrument mora biti osredotočen na vprašanja digitalizacije, kot je **ERTMS** ob progah in na vlakih. Za uvedbo ERTMS v omrežju TEN-T z digitalnimi povezavami je potrebnih več kot 100 milijard EUR. Takšno naložbo je mogoče izvesti le na podlagi ciljno usmerjene pobude in z obsežnimi proračunskimi sredstvi EU, ki jih mora dopolnjevati konkretna **podpora držav članic in zasebnega kapitala (InvestEU)**. Za mobilizacijo potrebnih virov je treba po mnenju EESO okrepiti proaktivno vlogo Komisije in razviti regulativni okvir. S sredstvi iz Instrumenta za povezovanje Evrope II se bodo financirali tudi čezmejni železniški koridorji 5G za boljšo poveztljivost.

3.3.2 Shift2Rail in Shift2Rail2

Podpora EU je potrebna tudi za spodbuditev inovacij v železniškem sektorju, zlasti za nadaljevanje uspešnega Skupnega podjetja Shift2Rail. Za prihodnje evropsko institucionalno partnerstvo bi bilo treba zagotoviti večji proračun in temeljiti bi moralo na izboljšanjem ter poenostavljenem sistemu upravljanja, ki bolj upošteva potrebe železniških prevoznikov in njihovih strank, pri tem pa je še vedno zmožno aktivirati celoten inovacijski ekosistem v vseh državah članicah. V okviru financiranja raziskav za digitalne inovacije je treba zagotoviti tudi zadostna sredstva za pripravo spremljajočih ocen socialnega učinka in izvedbo ukrepov za spodbujanje pravičnega prehoda.

4. Zagotavljanje vključujočega prehoda

4.1 Za delojemalce

Uvajanje digitalnih tehnologij v železniškem okolju naj bi povečalo učinkovitost in produktivnost, s tem pa konkurenčnost sektorja. V ta namen bodo hkrati potrebne kvalitativne in kvantitativne spremembe delovnih mest in organizacije dela na železnici.

Prehod je že v teku in železniška podjetja se morajo pripraviti na spremembe, ki vplivajo na njihove delavce, ter jih pravočasno in vključujoče obvladati, da bi bila tudi v prihodnje kakovosten in privlačen delodajalec.

Narava dela in povpraševanje po znanju in spretnostih se bosta korenito spremenila. EESO poudarja, da je treba te strukturne spremembe obravnavati s spodbujanjem pravičnega in nemotenega prehoda ter odpravljanjem vrzeli v znanju in spretnostih, hkrati pa tudi ustrezno spremljati napredek.

Ne sme se podcenjevati posledic za zdravje delavcev na železnici, vključno s psihično obremenitvijo, ki lahko povzroči bolezen in napetosti v zasebnem življenju.

Za zagotovitev vključujočega prehoda je treba spremembe obvladovati na socialno odgovoren način, kar se mora začeti z odprtim in preglednim dialogom z zaposlenimi in njihovimi predstavniki. Takšen dialog naj bi pomagal odpraviti morebitne strahove, povezane z digitalizacijo, in zagotoviti potrebno motiviranost zaposlenih.

Pri uvajanju digitalizacije je potrebna izredna previdnost, da se prepreči razdiralen prehod in socialni nemir. Izredno pomembno je, da se evropski socialni partnerji – Evropska federacija delavcev v prometu (ETF), Skupnost evropskih železniških in infrastrukturnih podjetij (CER) in Združenje evropskih upraviteljev železniške infrastrukture (EIM) – srečujejo v okviru sektorskega socialnega dialoga EU o železniškem prometu in odločajo o skupnih projektih, da bi bolje opredelili in predvideli učinke avtomatizacije in digitalizacije ter ohranili visoko raven zaposlenosti in socialnih jamstev v okviru pravičnega prehoda.

Oblikovalci evropske in nacionalnih politik ter socialni partnerji bi morali zagotoviti usklajevanje med evropskim socialnim dialogom in pogajanja na nacionalni ravni, s katerim bi obravnavali socialne posledice digitalizacije povezanega evropskega železniškega sistema in njene posledice za delovno silo.

Železniška podjetja v državah članicah morajo skupaj s predstavniki delojemalcev že v zgodnji fazi pripraviti nekakšen digitalen načrt in predstavnikom ponuditi usposabljanje o digitalnih procesih in dejavnostih vpliva.

Poleg tega so potrebna pogajanja s predstavniki delojemalcev na nacionalni ravni za sklenitev kolektivnih pogodb, in sicer o naslednjih točkah:

- pravice do posvetovanja, sodelovanja in kolektivnega zastopanja pred uvajanjem novih tehnologij,
- opredelitev alternativnih dejavnosti/zaposlitve, preusposabljanja in kvalifikacij ter pogoji zanje,

- zdravje in varnost na delovnem mestu, pravica do „odklopa“, varstvo podatkov o delojemalcih (pred stalnim nadzorom),
- krajši delovni čas in/ali (prožne) ureditve dela.

Varnosti v prometu ter varnosti potnikov in zaposlenih ni mogoče zagotoviti le z digitalnimi in avtomatizirani sistemi, potrebna je prisotnost človeka.

Za obravnavo tega izziva je ključen poudarek na poklicnih prehodih, hkrati z vseživljenjskim učenjem in naložbami v zaposljivost osebja, da se preprečijo odpuščanja ljudi. Pomembna izziva za železniška podjetja sta neuravnotežena starostna piramida zaposlenih in težave pri privabljanju novih delavcev, predvsem mladih in žensk. Zato morajo železniška podjetja poskrbeti za to, da bodo starejši delavci lahko obdržali svoja delovna mesta, ki se hitro spreminjajo, da se zagotovi prenos temeljnega znanja od ene na drugo generacijo. Poleg tega morajo železniška podjetja razširiti svojo bazo zaposlovanja.

Z vidika nacionalnih sistemov in sistemov EU je mogoče neravnovesje delovne sile zmanjšati ali celo preprečiti z dobrim dialogom in sodelovanjem med sektorjem izobraževanja in podjetji, da se z usposabljanjem in prekvalifikacijo delojemalcev in izvajalcev usposabljanja na področju digitalnega znanja in spretnosti pripravi „delovna sila prihodnosti“.

Kot že omenjeno, so izobraževalni sistem držav članic, zlasti sistemi poklicnega izobraževanja, pomembni pri zagotavljanju, da bo prihodnja delovna sila opremljena s pravim znanjem in spretnostmi. Priporočljiva je tudi ustanovitev sektorskih svetov za znanje in spretnosti.

4.2 ***Za potnike: dostop starejših do informacijsko intenzivnih storitev, invalidi, podeželje ipd.***

4.2.1 Digitalizacija ponuja vse več možnosti za nadaljnje zmanjšanje okoljskega učinka našega prometnega sistema in za učinkovitejšo mobilnost. Vse večja povezanost bi morala tudi olajšati „mobilnost kot storitev“ in multimodalnost. To pa bo koristilo podeželskim območjem le, če bodo na voljo potrebne naložbe.

4.2.2 Železniški prevoz je storitev, zato je pomembno, da lahko civilna družba, združenja potrošnikov, okoljska združenja, invalidske organizacije, združenja za spodbujanje pravične mobilnosti in združenja starejših postanejo partnerji pri izvajanju digitalizacije železniškega prometa.

4.2.3 „Da bi kar najbolj izkoristili ekonomski potencial starejših državljanov Unije, ki predstavljajo 25 % prebivalstva, po mnenju EESO ni smiselno, da se ti z vidika rasti obravnavajo kot skupina prebivalcev, ki jih vsakdanje dogajanje ne zadeva, ampak bi bilo treba priznati njihove sposobnosti in pričakovanja ter jih upoštevati kot ekonomske in družbene akterje v digitalni dobi.“⁽³⁾

5. **Evropsko podatkovno gospodarstvo**

5.1 Razvoj novih tehnologij IT je olajšal zbiranje in uporabo podatkov o prometu. Maksimalna uporaba podatkov bo vodila h gospodarski rasti, inovacijam in precejšnjim koristim za železniški sektor, njegove stranke in evropsko gospodarstvo ter bo ustvarila in razvila interoperabilne in medsebojno povezane storitve. Bolje je treba preučiti različne vidike odpiranja dostopa do podatkov in njihove souporabe, da se ustvari jasna dodana vrednost za železniški sektor in družbo.

5.2 Prvi korak je zagotovitev interoperabilnosti podatkovnih formatov, da bodo akterji lahko sodelovali. Nadalje bi bilo treba pojasniti lastništvo različnih vrst podatkov, dostop do njih in njihovo uporabo. Tesno sodelovanje med organi, potrošniškimi organizacijami, javnimi in zasebnimi operaterji, sindikati, upravitelji infrastrukture in dobavitelji bo ključnega pomena za odpravo ovir za souporabo podatkov v železniškem ekosistemu.

5.3 Temeljita analiza masovnih podatkov bo nato zagotovila informacije o težnjah in povpraševanju, ki bi lahko pomagale preoblikovati prevoz tako, da bo bolj oseben in prožen, mestom pa, da postanejo učinkovitejša. Za digitalizacijo in robotizacijo prometa so potrebni ustrezna razpoložljivost, dostopnost in prosti pretok podatkov, ki jih je treba hkrati ustrezno zaščititi.

⁽³⁾ Digitalna razsežnost rasti: e-seniorji, 25-odstotni potencial evropskega prebivalstva (UL C 389, 21.10.2016, str. 28).

5.4 EESO poziva Evropsko komisijo, naj pri dostopu do podatkov zagotovi pošteno konkurenco in izbiro potrošnikov. Trenutno se pojavlja zaskrbljenost glede konkurence, ki je posledica poskusov dostopa do podatkov o potnikih. Izzivi se pojavljajo tudi na področju javnega prometa, kjer bo dostop do podatkov (npr. o voznih redih vlakov in njihovem položaju v realnem času) ključen za nemoteno delujoče multimodalne storitve.

5.5 Evropska komisija bi morala sprejeti zavezujoča pravila, da bi zagotovila spoštovanje načel poštene konkurence in dostopa do podatkov o prometu, brez diskriminacije javnih in zasebnih podjetij, ki ponujajo podobne storitve. Pri tem je treba v celoti spoštovati pravila varstva podatkov. „Za javna in zasebna podjetja morajo veljati enaki pogoji glede vzajemne izmenjave podatkov in povračila stroškov“⁽⁴⁾; to velja tudi za digitalne platforme.

6. Evropska železniška dobavna industrija

6.1 „Digitalizacija in robotizacija prometa prinašata nove poslovne priložnosti tako za proizvodnjo kot za storitveni sektor, vključno z malimi in srednje velikimi podjetji, in bi lahko za EU pomenili konkurenčno prednost. EESO zato poziva k oblikovanju ugodnega in spodbudnega poslovnega okolja, ki bi bilo odprto za nove poslovne modele in spodbujalo razvoj evropskih digitalnih platform.“⁽⁵⁾

6.2 UNIFE, Združenje evropske železniške industrije, je želelo v dokumentu o digitalizaciji z naslovom *Digitalne težnje v železniškem sektorju* predstaviti svoje stališče o tem, kako bo digitalna preobrazba prispevala k uresničitvi ciljev evropskega železniškega sektorja in njegove dobavne industrije – tako v smislu boljših izkušenj potnikov v železniškem prometu kot optimizacije logistike in krepitve zmogljivosti za prevoz tovora. V ta namen je bilo opredeljenih pet večjih področij, na katera se je treba osredotočiti:

1. masovni podatki,
2. kibernetska varnost,
3. umetna inteligenca,
4. nove storitve mobilnosti,
5. digitalizacija logistike tovarnega prometa.

7. Vloga institucij

7.1 Agencija Evropske unije za železnice (ERA)

Za nadaljnji razvoj enotnega evropskega železniškega območja in za preprečitev razdrobljenega razvoja telematskih aplikacij je Agencija dobila okrepljeno vlogo na področju tovrstnih aplikacij. V ta namen je bila pooblaščenca za opravljanje nalog systemskega organa za telematske aplikacije, na podlagi tega pooblastila pa bo vzdrževala, spremljala in upravljala vse ustrezne zahteve v zvezi s podsistemi na ravni EU.

7.2 Agencija Evropske unije za varnost omrežij in informacij (ENISA)

Agencija ENISA je strokovno središče za kibernetsko varnost v Evropi in prispeva k visoki varnosti omrežij in informacij v EU.

Njena naloga je zagotavljati nasvete in rešitve, kamor sodijo tudi vseevropske vaje na področju kibernetske varnosti, nacionalne strategije za kibernetsko varnost, sodelovanje in krepitev zmogljivosti v okviru skupine za odzivanje na incidente na področju računalniške varnosti (CSIRT), študije o varnem računalništvu v oblaku, obravnava vprašanj varstva podatkov, tehnologije za boljše varovanje zasebnosti ter zasebnost v novih tehnologijah, e-identifikacija in storitve zaupanja, ugotavljanje kibernetskih tveganj ipd. ENISA in ERA bi morali pri teh vprašanjih sodelovati.

⁽⁴⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 79.

⁽⁵⁾ Vpliv digitalizacije in robotizacije prometa na oblikovanje politik v EU (UL C 345, 13.10.2017, str. 52).

7.3 *Evropski gospodarski regulator za železnice*

Direktive EU predvidevajo obvezno imenovanje regulativnih organov v državah članicah za nadzor konkurence na železniškem trgu. Okrepljena prizadevanja v vsej Evropi, med drugim ustanovitev regulativnega organa za železnice, so potrebna tudi zaradi vzpostavitve enotnega evropskega železniškega območja, zlasti za mednarodni tovorni in potniški promet.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Pri izvajanju agende za trajnostni razvoj do leta 2030 ne sme biti nihče zapostavljen

(mnenje na lastno pobudo)

(2020/C 47/05)

Poročevalec: **Peter SCHMIDT**

Soporočevalec: **Lutz RIBBE**

Sklep plenarne skupščine	21.2.2019
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	31.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	159/21/16

1. Sklepi in priporočila

1.1 Cilji trajnostnega razvoja OZN utirajo pot k boljši in bolj trajnostni prihodnosti za vse. Pri njihovem uresničevanju je osrednjega pomena zaveza, da v prehodu na trajnostno in odporno pot nihče ne bo zapostavljen, da bo najprej poskrbljeno za najbolj prikrajšane in da se noben cilj ne bo štel za izpolnjenega, če ne bo uresničen za vse.

1.2 EESO meni, da bi bilo treba socialna vprašanja obravnavati v popolni sinergiji z okoljskimi in gospodarskimi vprašanji. Za izvajanje ciljev trajnostnega razvoja v EU je treba gospodarsko in okoljsko razsežnost trajnosti povezati s socialno razsežnostjo, omogočiti sistemske spremembe in odpraviti ozko razmišljanje, ki prevladuje v sedanjih strategijah EU. Opredelitev ukrepov in politik z večrazsežnostnega vidika Agende 2030 je brez dvoma velikega pomena. Pri izvajanju te agende bo resnično nadvse pomembno reševanje socialnega vprašanja.

1.3 V primerjavi z okoljskimi ali gospodarskimi razsežnostmi so se socialna vprašanja in regionalna kohezija doslej obravnavali bolj kot ločeni področji politike in ne kot resnično sestavni del trajnostne politike. V celoviti trajnostni politiki socialna razsežnost ne pomeni le, da se nadalje razvijajo tradicionalne socialne politike (kot je povečanje sredstev za socialno varstvo), temveč tudi, da se stori več za pravičnost in udeležbo v gospodarstvu, od česar bodo imeli koristi ljudje in regije.

1.4 Za prehod na trajnostno, ogljično nevtravno in z viri gospodarno gospodarstvo so potrebne temeljite spremembe v naši družbi in gospodarstvu, kar bo prineslo možnosti, pa tudi tveganja. „Nihče ne sme biti zapostavljen“ pomeni, da morajo imeti vsi člani družbe, zlasti tisti, ki so najbolj prikrajšani, resnično priložnost, da izkoristijo možnosti in da so pri tem dobro pripravljeni na obvladovanje tveganj. Za to pa je potrebna aktivna politika, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti najranljivejšim skupinam v družbi ter najbolj prikrajšanim regijam in ozemljem.

1.5 „Nihče ne sme biti zapostavljen“ pomeni zlasti, da je treba omogočiti čim več ljudem, da bodo znova imeli pozitivno vlogo kot aktivni državljani, in kar najbolj povečati dostopnost naložb, novega načina življenja in vzorcev potrošnje ter trajnostne tehnologije za vse ljudi, skupine in regije v procesu prehoda. Prehod na trajnost ne more in ne sme biti vsiljen od zgoraj in bo uspešen le, če bo temeljil na široki podpori in aktivnem sodelovanju vseh.

1.6 Da bi dosegli uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja in da pri tem nihče ne bi bil zapostavljen, EESO poziva Evropsko komisijo, Parlament, Svet in države članice, naj:

- kot del splošne **strategije EU za trajnostni razvoj do leta 2050**, ki bo resnično prekinila prekomerno uporabo naravnih virov, sklenejo **evropski zeleni in socialni dogovor**, katerega osrednji namen bo povečati blaginjo državljanov. EESO izraža zadovoljstvo, da nova Komisija načrtuje pripravo evropskega zelenega dogovora, vendar vztraja, da mora vključevati tudi socialno razsežnost,
- sistematično ocenjujejo morebitne negativne oz. pozitivne **stranske učinke prehoda na evropsko prebivalstvo (zlasti revne in ranljive skupine) in strukturno šibke regije** ter poskrbijo, da bodo bolje razumeli **medgeneracijske dejavnike trajnosti in neenakosti**,
- vzpostavijo ustrezne **strukture in orodja upravljanja** za izvajanje ciljev trajnostnega razvoja ter evropskega zelenega in socialnega dogovora, npr. z uporabo **evropskega semestra**, agende za boljše pravno urejanje in večletnega finančnega okvira, vključno s kohezijskimi in socialnimi skladi, da bi tako spodbudili preobrazbo,
- poskrbijo za širše razumevanje „pravičnega prehoda“ (stran od premoga) ter **ga podpirajo** z izvajanjem **evropskega stebra socialnih pravic** v celoti, hkrati pa pospešujejo reforme prerasporeditvenih sistemov (**prilagojena obdavčitev, socialna zaščita ter trajnostne in socialne naložbe**) in spodbujajo usklajevanje poklicnega in zasebnega življenja ter enakost spolov,
- zagotovijo, da bodo imeli vsi **enak dostop do ustreznega izobraževanja in usposabljanja in enake možnosti zanj**,
- **odpravijo ovire za aktivno udeležbo** državljanov, ki nimajo potrebnega finančnega in družbenega kapitala, potrebnega znanja in informacij ter dostopa do priložnosti,
- uvedejo **politike, ki koristijo državljanom in varujejo okolje**, npr. načrte za odpravljanje onesnaženosti zraka, ki dajejo prednost ranljivim skupinam, zeleno politiko socialnih stanovanj itd.,
- spodbujajo **socialno in sodelovalno gospodarstvo** v okviru prehoda na trajnostni razvoj (npr. znanje in spretnosti, krožno gospodarstvo, energetski prehod, spodbujanje zadrug),
- **malim in srednjim podjetjem (MSP) zagotovijo podporo** za uspešen prehod in doseganje trajnostne konkurenčnosti z boljšim dostopom do znanja in spretnosti, finančnih sredstev, inovacij in tehnologije,
- pospešijo ustvarjanje kakovostnih delovnih mest,
- oblikujejo strategijo, s katero **bodo ne le mesta, temveč tudi podeželske skupnosti** postale bolj vključujoče, odporne in trajnostne,
- okrepijo **varstvo podnebja in prilagajanje podnebnim spremembam** v Evropi, da bi preprečili opuščavljanje in odseljevanje ter rešili problem pomanjkanja vode,
- poskrbijo, da bodo imeli **mladi in prihodnje generacije** pri tem pomembno besedo, in jih vključijo v odločanje o trajnosti,
- spodbujajo **trajnostno trgovinsko politiko**, s katero se internalizirajo pozitivni in negativni socialni in okoljski zunanji učinki trgovine.

2. Uvod

2.1 Socialna razsežnost trajnosti se vse predolgo ni dovolj upoštevala niti v svetovnem merilu niti v EU. V primerjavi z okoljsko in gospodarsko razsežnostjo so se socialna vprašanja in regionalna kohezija doslej obravnavali bolj kot ločeni politični področji in ne kot resnično sestavni del trajnostne politike, medtem ko so v Evropi še vedno močno prisotne socialne neenakosti in regionalna neravnovesja, ki se ponekod še poglobljajo. Doslej so politike dejansko puščale ob strani številne ljudi, skupine in regije. Ne le, da niso upoštevale „omejitev zmogljivosti planeta“, poskrbele niso niti za osnovne socialne potrebe velikega dela prebivalstva EU. Pogosto velja, da je EU odgovorna za zevajoč prepad med obljubami kohezijske in socialne politike ter resničnostjo.

2.2 Ni mogoče prezreti vse večjih pozitivnih in negativnih povezav med gospodarskimi, družbenimi in ekološkimi izzivi (in se tudi ne smejo prezreti). Nedavnih protestov v Evropi ne bi smeli obravnavati kot znak, da javnost v celoti zavrača reforme. Bolj so izraz strahu številnih ljudi, ki že zdaj niso zadovoljni z razmerami, v katerih živijo, in se zdaj bojijo še, da se bo potrebna preobrazba, ki se jim obeta, na primer pri prehodu na ogljično nevtravno gospodarstvo, spet izvedla na njihov račun.

2.3 Zato je treba v novem okviru politike trajnostnega razvoja analizirati pomanjkljivosti sedanjih netrajnostnih politik in skleniti nov zeleni in socialni dogovor, ki bo s praktičnimi rešitvami smiselno odpravljal bojazni ljudi. Prvi korak, da bi te družbene ukrepe sprejela in jih podprla čim širša javnost, je pravična porazdelitev bremena in koristi. S pozitivnim sodelovanjem ljudi pri prehodu se bo zmanjšalo tveganje za še večje nezadovoljstvo, nasprotovanje ali politično ravnodušje, ki se na primer kaže z neudeležbo na volitvah. Pomanjkanje sodelovanja nedvomno prispeva k naraščanju ekstremizma, populizma, rasizma in nacionalizma v naši družbi, kar je moč opaziti v številnih državah članicah EU.

2.4 Ekološke krize ne moremo rešiti, dokler ne bomo obravnavali socialne razsežnosti (in obratno). Potrebujemo družbeno razpravo, na podlagi katere bomo socialno razsežnost uvrstili vsaj tako visoko kot gospodarsko in okoljsko razsežnost.

2.5 Odbor ponavlja, da se načelo „nihče ne sme biti zapostavljen“ ne sme in ne more osredotočati zgolj na obravnavanje posebnih pomislekov posameznikov ter njihovega gospodarskega položaja in okoliščin ⁽¹⁾. Upoštevati je treba tudi gospodinjstva, skupnosti, regije, sektorje in manjšine, ki so zapostavljeni in se počutijo zapuščene – na primer, ko se ukinejo ali poslabšajo javne storitve, zgodi pa se tudi, da niti osnovne storitve niso dosegljive ali pa si jih ne morejo privoščiti (pri čemer ne gre le za denar). Začne se s fizično infrastrukturo (promet, telekomunikacije in internet), nato pa sledijo izobraževanje, zdravstveno in socialno varstvo ter priložnosti dejavnosti, pa tudi upravne službe, službe kazenskega pregona, policija itd.

2.6 „Nihče ne sme biti zapostavljen“ pomeni, da je treba znova okrepiti vlogo ljudi kot aktivnih državljanov, čim bolj povečati preglednost ter vključiti ljudi, skupine in regije v proces prehoda.

2.7 Poleg tega se mora načelo „nihče ne sme biti zapostavljen“ uporabljati tudi za prihodnje generacije v skladu z opredelitvijo trajnostnega razvoja iz poročila komisije Brundtland ⁽²⁾. EESO meni, da sedanji okvir evropske politike in gospodarstvo nista spodbudna za mlade in prihodnje generacije, in pozdravlja dejstvo, da zlasti mladi zdaj jasno izražajo svoje pomisleke, npr. v okviru gibanja „Petki za prihodnost“.

2.8 Ker je treba ljudi spodbujati, naj se brez strahu soočijo s prihodnjim procesom preoblikovanja, morajo politični voditelji na vseh ravneh poskrbeti za uresničevanje načela „nihče ne sme biti zapostavljen“. Ker preoblikovanje pomeni spremembo in ker pri prehodu na trajnostno zagotovo ne bo samo zmagovalcev, je napačno in nerazumno govoriti zgolj o ustvarjanju razmer, ki bodo koristile prav vsem. Čeprav bo imela koristi družba kot celota, stroški in koristi ne bodo enakomerno porazdeljeni, če ne bodo sprejeti politični ukrepi, s katerimi bi zagotovili, da nihče ne bo zapostavljen.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o prehodu na bolj trajnostno evropsko prihodnost (UL C 81, 2.3.2018, str. 44).

⁽²⁾ Poročilo Brundtland Our Common Future (Naša skupna prihodnost).

3. Zaskrbljujoči trendi socialnih in okoljskih neenakosti v Evropi

3.1 Evropa je na zelo visoki stopnji človekovega razvoja in pričakovana življenjska doba njenih državljanov je med najvišjimi na svetu. Še vedno pa mora veliko storiti, da bo dosegla socialno razsežnost ciljev trajnostnega razvoja. Po zadnjih razpoložljivih podatkih Eurostata ⁽³⁾ je leta 2018 revščina ali socialna izključenost ogrožala 109,2 milijona ljudi oz. 21,7 % prebivalstva EU. Najbolj ogroženi so otroci in manjšine. Obseg hudega materialnega pomanjkanja, ki je absolutno merilo revščine, se je od leta 2008 zmanjšal, in sicer z 8,5 % na 5,8 % prebivalstva EU leta 2018 ⁽⁴⁾, kar pa je še vedno daleč od cilja iz strategije Evropa 2020.

3.2 Delež zaposlenih žensk znaša le 67,5 % ⁽⁵⁾, delež zaposlenih moških pa 73 % (pri čemer je zaposlenih le 55 % žensk s tremi ali več otroki, medtem ko pri moških ta delež znaša 85 %) ⁽⁶⁾; s krajšim delovnim časom dela 32 % žensk ⁽⁷⁾ in le 8 % moških. Leta 2017 je bil v EU bruto zaslužek žensk na uro v povprečju 16 % nižji od zaslužka moških zaradi kombinacije stereotipov, segregacije v izobraževanju in na trgu dela, vodstvenih in nadzornih položajev, ki so jih večinoma zasedali moški, daljših obdobji odsotnosti s trga dela, neplačanih skrbstvenih obveznosti in plačne diskriminacije ⁽⁸⁾. Pomanjkanje storitev oskrbe (varstva otrok) je še vedno eden od glavnih razlogov za to, da ženske niso udeležene na trgu dela. Vsaka tretja neaktivna ženska (31,7 %) je dejala, da ni aktivna zaradi skrbstvenih obveznosti, delež neaktivnih moških zaradi tega razloga pa je znašal le 4,6 %. Razlika med plačami moških in žensk se s kariero in starostjo povečuje, kar vodi v osupljive razlike v pokojninah med spoloma, in sicer kar v višini 39 %, pri čemer je razlika v stopnji revščine med spoloma največja v najvišji starostni skupini (65 let ali več) ⁽⁹⁾.

3.3 Porazdelitev bogastva je še bolj neenakomerna: 10 % najbogatejših gospodinjstev ima v lasti 50 % skupnega bogastva, medtem ko ga ima 40 % najmanj bogatih nekaj več kot 3 % ⁽¹⁰⁾. Dohodkovni delež 40 % najrevnejšega prebivalstva v smislu skupnega ekvivalentnega razpoložljivega dohodka se je ustalil na nizki ravni in je leta 2017 dosegel 21,1 % (poročilo Eurostata o ciljnih trajnostnega razvoja za leto 2019). V EU obstajajo tudi velike razlike v porazdelitvi dohodka: leta 2016 je 20 % najbogatejšega prebivalstva (z najvišjimi dohodki) prejelo 5,2-krat več dohodkov kot 20 % najrevnejšega prebivalstva ⁽¹¹⁾.

3.4 Revni so postali še revnejši: intenzivnost revščine (tj. koliko so dohodki ljudi, ki jim grozi revščina, pod pragom tveganja revščine) v vsej EU je leta 2016 znašala 25 %, kar pomeni, da je bila polovica ljudi, ki je živela pod pragom revščine, vsaj za 25 % pod takratnim pragom tveganja revščine ⁽¹²⁾.

3.5 Glede na (delne) dokaze, ki so na voljo, gospodinjstva z nizkimi dohodki ponavadi živijo v manj zdravem okolju kot tista z višjimi dohodki in so ranljiva v številnih pogledih. Revnejša gospodinjstva se soočajo tudi z večjimi izzivi pri plačevanju energije in mobilnosti ⁽¹³⁾. Med evropskimi državljani ni enakosti, ko gre za izpostavljenost onesnaževanju ali drugim okoljskim nevarnostim ⁽¹⁴⁾.

3.6 Čeprav so se gospodarske razlike med državami EU sčasoma zmanjšale, so med državami članicami še vedno velike razlike ⁽¹⁵⁾, saj se delež prebivalstva, ki ga ogroža revščina, lahko giblje od 32,8 % (Bolgarija) do 12,2 % (Češka) ⁽¹⁶⁾. Razpoložljivi dohodek gospodinjstev se po EU razlikuje za 25,8 % z višjimi ravnmi v severnih in zahodnih državah ter nižjimi v vzhodnih in južnih državah. Med državami članicami so tudi velike razlike v stopnjah brezposelnosti in razširjenosti hudega materialnega pomanjkanja ⁽¹⁷⁾. Na splošno je ogroženih 64,9 % brezposelnih v EU, od 81,8 % v Nemčiji do 51,5 % na Poljskem ⁽¹⁸⁾.

3.7 Neenakosti so posledica našega sedanjega gospodarskega stanja. Kaskadna teorija rasti, po kateri naj bi se vsi dvignili enako, ne odraža evropske stvarnosti: evropska rast ni koristila vsem enako, saj gospodinjstva z višjimi dohodki dobijo veliko več kot 40 % prebivalstva na dnu lestvice. Medtem ko se veliko ljudi težko preživlja, večino bogastva, h kateremu prispevamo vsi, uživa le peščica ljudi.

⁽³⁾ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10163468/3-16102019-CP-EN.pdf/edc3178f-ae3e-9973-f147-b839ee522578>.

⁽⁴⁾ Glej opombo 3.

⁽⁵⁾ Glej prejšnjo opombo.

⁽⁶⁾ <https://eige.europa.eu/publications/poverty-gender-and-intersecting-inequalities-in-the-eu>.

⁽⁷⁾ Eurostat.

⁽⁸⁾ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/gender-equality/equal-pay/gender-pay-gap-situation-eu_sl.

⁽⁹⁾ <https://www.equalpayday.be/europa/>; Eurostat.

⁽¹⁰⁾ OECD, Understanding the Socio-Economic Divide in Europe, Background Report (Razumevanje družbeno-ekonomskega razkoraka v Evropi, informativno poročilo), 2017.

⁽¹¹⁾ Income inequality in the EU (Dohodkovna neenakost v EU), Eurostat, 2016.

⁽¹²⁾ What is poverty – Poverty facts and trends (Kaj je revščina – dejstva in trendi revščine), EAPN, 2016.

⁽¹³⁾ 30x30 Actions for a Sustainable Europe, #Think2030 Action Plan (30 x 30 ukrepov za trajnostno Evropo, akcijski načrt #Think2030), IEEP.

⁽¹⁴⁾ Evropska agencija za okolje, 2018.

⁽¹⁵⁾ Eurostat, 2019.

⁽¹⁶⁾ Glej opombo 3.

⁽¹⁷⁾ ESPAS, 2019, in Eurostat, 2019.

⁽¹⁸⁾ Eurostat, 2018.

4. Različni učinki prehoda na trajnostni razvoj

4.1 Prehod na trajnost ne pomeni le, da je treba naše naravne vire obravnavati bolj skrbno in odgovorno, vedno bolj je namreč očiten tudi njegov gospodarski potencial. Vse hitreje se širi svetovni trg za nizkoogljično blago in storitve. Nekatera delovna mesta, ki so ustvarjena v nizkoogljičnem gospodarstvu, so v regijah in sektorjih, v katera se je desetletja premalo vlagalo. Bolj krožno gospodarstvo bo prispevalo k učinkoviti rabi virov, zmanjšalo negativne vplive na okolje in povečalo zaposlovanje, med drugim s premestitvijo dejavnosti nazaj v Evropo in znotraj držav članic, tudi na območja z omejenimi možnostmi. Po ocenah nedavne študije se bo zaradi politik krožnega gospodarstva do leta 2030 neto zaposlenost povečala za približno 650 000 do 700 000 delovnih mest⁽¹⁹⁾. Poskrbeti moramo, da bodo imeli vsi ljudje dostop do njih in da bodo kakovostna. Do leta 2030 naj bi prehod na podnebno nevtravno gospodarstvo v EU ustvaril dodatnih 1,2 milijona delovnih mest, poleg 12 milijonov novih delovnih mest, ki se že pričakujejo. Prehod bi lahko ublažil sedanjo polarizacijo delovnih mest, ki izhaja iz avtomatizacije in digitalizacije, tudi z ustvarjanjem delovnih mest na sredini lestvice plač ter znanja in spretnosti, zlasti v gradbeništvu in proizvodnji⁽²⁰⁾. To bo vplivalo na vse sektorje, največ motenj pa je pričakovati v avtomobilski industriji in kmetijstvu.

4.2 Kljub temu še vedno opažamo izredno močno izkrivljanje konkurence, saj obstoječi okvir našega tržnega gospodarstva ne preprečuje prekomerne porabe, onesnaževanja in uničevanja naravnih virov. To izkrivljanje ne ogroža le okolja, temveč preprečuje tudi hitro uvajanje novih trajnostnih gospodarskih možnosti. Priča smo mu tako v Evropi kot na mednarodni ravni. Tako v politiki notranjega trga kot v trgovinski politiki konkurenčna prednost ne sme izvirati iz neodgovornega odnosa do blaginje ljudi ali plenjenja naravnih virov. EESO zato pozdravlja dejstvo, da je nova predsednica Evropske komisije na primer pozvala k uvedbi davka na meji glede na emisije ogljika, vendar mora biti ta shema namenjena pospešitvi prehoda na trajnost in doseganju večje socialne pravičnosti. Meni, da si mora EU prizadevati za oblikovanje cen ogljika na svetovni ravni, saj je to trdna dolgoročna rešitev.

4.3 Davčni sistemi v državah članicah EU vzbujajo pomisleke, saj se opirajo predvsem na obdavčitev dela. Okoljski davki so leta 2016 znašali le 6,3 % vseh davčnih prihodkov, obdavčitev dela pa je znašala 49,8 % vseh davkov. S celostnim pristopom k davčni reformi, ki bi bila v skladu s cilji trajnostnega razvoja, bi lahko dejansko preusmerili poudarek z obdavčitve dela na davke na čezmerno premoženje, potrošnjo, onesnaževanje ali digitalizacijo⁽²¹⁾. Pri takem premiku bi bilo treba upoštevati vse večjo dohodkovno neenakost v Evropi ter povezavo med ravnmi dohodkov in ogljičnim odtisom. Okoljske davke je treba zato načrtovati tako, da bodo največji porabniki spremenili svoje ravnanje, hkrati pa se bodo karseda zmanjšali negativni učinki na dohodkovno in premoženjsko neenakost. Z odpravo subvencij za vire energije iz fosilnih goriv, določanjem cen CO₂ in dodelitvijo ustreznih prihodkov za razvoj javnega prevoza bi lahko ugodno vplivali na dohodkovno neenakost in socialne rezultate.

4.4 EU bo dovolj verodostojna za vodilno vlogo v svetu na področju trajnosti samo, če bo glede tega uspešno opravila svojo nalogo. To je med drugim osnovni pogoj za izkoriščanje hitro rastočih prihodnjih trgov, npr. na področjih krožnega gospodarstva, zelene tehnologije, bioinženirstva in trajnostnega financiranja. Zaveza k trajnosti na svetovni ravni hkrati prispeva k doseganju ciljev politike EU na drugih področjih (kot so obravnavanje vzrokov migracij, pravična svetovna trgovina in zmanjšanje odvisnosti od držav, bogatih z nafto, z vidika zunanje politike).

4.5 Za prehod na trajnost pa so potrebne ogromne javne in zasebne naložbe ali veliki izdatki za trajno potrošno blago, ki se bodo dolgoročno obrestovali na ravni gospodinjstev in podjetij, pa tudi občin, regij in držav. Ključno vprašanje za družbeno trajnost je, kdo lahko vlaga ali porabi ta denar. To vprašanje določa, kdo ima koristi od opredeljenih gospodarskih prednosti in kdo ne. Družbena trajnost je ogrožena, če:

— lahko vlagajo samo velika podjetja, MSP pa ne,

— zagonska podjetja nimajo dostopa do prihodnjih trgov trajnostnega gospodarstva,

— ima samo javni sektor v bogatejših regijah, ne pa tudi v strukturno šibkejših regijah, proračun za prilagoditev infrastrukture trajnostnemu razvoju,

⁽¹⁹⁾ *Impacts of circular economy policies on the labour market* (Vplivi politik krožnega gospodarstva na trg dela), poročilo, ki so ga za Evropsko komisijo pripravili Cambridge Econometrics, Trinomics in ICF, maj 2018.

⁽²⁰⁾ ESDE, 2019.

⁽²¹⁾ Mnenje EESO o vzdržnih sistemih socialne varnosti in socialne zaščite v digitalni dobi (UL C 129, 11.4.2018, str. 7).

- (kar je najpomembneje) ljudje z nižjimi dohodki in majhnimi finančnimi viri, nižjo izobrazbo in manj znanja, manjšim zanimanjem bank zanje, nižjim socialnim kapitalom in pomanjkanjem zaupanja vase nimajo ali ne vidijo dejanskih možnosti, da bi vlagali ali spremenili svoje potrošniške vzorce v smeri trajnosti. V tem primeru imajo koristi od prehoda na trajnostni razvoj zgolj tisti, ki so že uspešni. Tako bi se le še povečale socialne neenakosti in krivice ter razlike med regijami.

4.6 Bistvo družbene trajnosti ni nadaljnji razvoj tradicionalne socialne politike (kot so višji socialni prejemki), temveč zagotavljanje bolj enakih možnosti za udeležbo v gospodarstvu. V ta namen je treba MSP, zagonskim podjetjem, javnemu sektorju v strukturno šibkih regijah in predvsem državljanom (zlasti najbolj ranljivim) omogočiti, da dejavno sodelujejo pri prehodu na trajnostni razvoj. Pri tem je treba upoštevati še dejavnike, kot so spol, starost in sposobnosti vsakega posameznika, saj lahko povečajo obstoječe neenakosti v Evropi.

4.7 Upoštevati je treba tudi teritorialni učinek prehoda. Na svetovni ravni bo do leta 2050 v mestih živelo 67 % ljudi. V Evropi se pričakuje, da bo stopnja urbanizacije dosegla 80 %. Vsi državljani okolja ne obremenjujejo enako, zato je treba to ustrezno upoštevati pri oblikovanju politike. Londončani na primer proizvedejo dobro polovico povprečnih emisij Združenega kraljestva ⁽²²⁾. Hkrati pa ima podeželsko prebivalstvo pogosto pomembno vlogo pri zagotavljanju in ohranjanju ekosistemskih storitev. Zato pri prehodu ne smemo pozabiti na podeželske regije in manjša mesta ter najbolj oddaljene regije EU, ki morajo biti prav tako vključeni.

5. Strateška področja ukrepanja – iskanje rešitev

5.1 Pri skupnem pristopu v politiki trajnostnega razvoja je treba z ekonomskimi spodbudami spodbujati okolju prijazno vedenje in/ali kaznovati vedenje, ki škodi okolju. Pri določanju cen CO₂ na primer velja prepričanje, da bi morala tržna cena odražati stroške emisij CO₂. Ta pristop je mogoče posplošiti na vse zunanje učinke na naravno okolje, ki jih je treba upoštevati pri vključevanju zunanjih stroškov v ceno. Ta pristop internalizacije zunanjih stroškov je priljubljen, saj lahko ustvari visoko učinkovitost in uspešnost ter je združljiv z osnovnim konceptom tržnega gospodarstva.

5.2 Na srečo je Evropska komisija začela resneje jemati pristop internalizacije zunanjih stroškov. Priznala je na primer, da energija iz obnovljivih virov ne bo dovolj zanimiva, dokler zunanji stroški fosilnih virov ne bodo v celoti upoštevani v tržni ceni ⁽²³⁾. Poleg tega si prizadeva, da bi v prometnem sektorju izvajali načelo „onesnaževalec plača“ ⁽²⁴⁾. Ti pristopi povezujejo ekološko in gospodarsko razsežnost trajnosti, ne vključujejo pa socialne razsežnosti. Vsem družbenim skupinam in deležnikom je treba zagotoviti okvir, ki jim bo dejansko omogočal trajnostno proizvodnjo in potrošnjo. V nasprotnem primeru MSP ne bodo več konkurenčna, strukturno šibke regije bodo postale še šibkejšje, socialno prikrajšane osebe ali osebe s posebnimi prikrajšanostmi pa bodo imele še manj možnosti, da bi bile udeležene pri ustvarjanju družbene blaginje.

5.3 Zato trajnostna strategija, ki se opira zgolj na trg, kjer so v najboljšem primeru vsi zunanji stroški internalizirani, ne zadostuje, saj ne prinaša samodejno trajnostnih rezultatov za družbo. Poleg internalizacije zunanjih učinkov mora politika, ki spodbuja tudi družbeno trajnost, zavzeti širši pristop. Odpraviti je treba obstoječe ovire, ki posameznikom, družbenim skupinam, zadrugam, posameznim podjetjem ali javnemu sektorju preprečujejo, da bi sodelovali pri trajnostnem razvoju.

5.4 Prehod na trajnostni razvoj bo zlasti pomemben v nekaterih sektorjih, kot so živilski, prometni, stanovanjski in energetski sektor. To ponazarjajo zlasti trije primeri iz energetskega sektorja:

- Višja cena CO₂ zvišuje stroške električne energije, razen če je ta proizvedena popolnoma brez emisij CO₂. Zato je samooskrba z električno energijo iz obnovljivih virov, kot je sončna energija (ki jo bo v prihodnosti spodbudilo tudi shranjevanje električne energije) toliko bolj privlačna. Sistem proizvajalec-odjemalec je smiseln z vidika okoljske in gospodarske trajnosti. Res pa je, da imajo tisti, ki živijo v svojih domovih, ali tisti, ki upravljajo večja podjetja in imajo dovolj velike (strešne) površine, veliko boljše možnosti, da izkoristijo ta sistem. Za najemnike ali mala obrtniška podjetja je težje ali objektivno skoraj nemogoče, da bi postali proizvajalci-odjemalci. Zato je električna energija zanje vse dražja, samodobavitelji pa lahko prihranijo denar in odplačajo naložbo ter včasih celo prejmejo denar davkoplačevalcev. To povečuje socialno neenakost in slabi konkurenčni položaj malih podjetij. Zelo podobne težave se pojavljajo tudi v sektorju ogrevanja.

⁽²²⁾ Mednarodni inštitut za okolje in razvoj (IIED).

⁽²³⁾ Sporočilo Komisije – Smernice o državni pomoči za varstvo okolja in energijo za obdobje 2014–2020 (UL C 200, 28.6.2014, str. 1).

⁽²⁴⁾ Bela knjiga – Načrt za enotni evropski prometni prostor – na poti h konkurenčnemu in z viri gospodarnemu prometnemu sistemu (COM(2011) 144 final).

- Zaradi višje cene CO₂ so draga tudi fosilna goriva. Z drugimi besedami to pomeni, da se na primer stroški nakupa električnega avtomobila hitreje povrnejo. Za to pa je potrebna finančna likvidnost ali vsaj kreditna sposobnost. Posamezniki ali celo mala podjetja, ki tega nimajo, ne morejo kupiti električnega avtomobila in se morajo zato sprijazniti z višjo ceno bencina. Druga možnost, vsaj v velikih mestih, je javni prevoz ali kolesarjenje, vendar to na številnih podeželskih območjih ni mogoče. Posledica tega je, da ne gre zgolj za enake težave kot pri električni energiji ali ogrevanju, pod dodatnim pritiskom je tudi regionalna kohezija.
- Najboljši način za učinkovito spodbujanje razvoja krožnega gospodarstva je verjetno podražitev porabe surovin, npr. prek DDV. Za čim manjšo uporabo surovin ali za njihovo recikliranje v gospodarskih panogah ali trgovini pa so pogosto potrebne tudi začetne naložbe v opremo in tehnologijo, kar spet koristi velikim podjetjem v škodo MSP.

5.5 Čeprav je še tako utemeljeno spodbujati uporabo energije iz obnovljivih virov, elektromobilnost in krožno gospodarstvo z višjimi stroški emisij ali surovin, ti primeri kažejo, da bo družbena trajnost trpela, če bo to edini pristop. Zato ga je treba podpreti s pobudami, ki bodo posebej namenjene obravnavanju položaja prikrajšanih udeležencev na trgu, in bodo omogočile, da bodo prejeli vsaj nadomestilo za svojo prikrajšanost. Zgolj nadomestilo pa pogosto ni dovolj za doseganje napredka na področju družbene trajnosti. V nekaterih okoliščinah morajo imeti prikrajšane osebe boljše možnosti kot drugi.

5.6 Glede na povedano je na primer sodelovanje pri energetskem prehodu odvisno tudi od izobraževanja in poznavanja morebitnih ukrepov, zato je bistveno pomagati ljudem, da se z večjim zaupanjem lotijo dejavnosti, ki vodijo k večjemu sodelovanju pri trajnostnem razvoju. Brez tega so lahko ovire, ki jih ustvarjajo upravni postopki in birokracija, še bolj obremenjujoče. Pozornost je treba nameniti tudi spreminjanju infrastrukture.

5.7 Drugo strateško področje ukrepanja je usposabljanje, izobraževanje, svetovanje in pomoč. Prehod na podnebno nevtravno gospodarstvo bo močno vplival na potrebe po znanju in spretnostih. Nujno je vlagati v človeški kapital (izobraževanje, usposabljanje, vseživljenjsko učenje), da bi sedanje in prihodnje generacije opremili s potrebnim znanjem in spretnostmi na področju zelene in digitalne tehnologije. Šole in univerze bi morale vključevati posebne učne načrte za poučevanje o trajnostnem razvoju, da bi spodbudile tudi učenje na delovnem mestu, ki upošteva stanje na trgih dela. Da nihče ne bo zapostavljen, so bistvene naložbe v prekvalifikacijo in strokovno izpopolnjevanje prebivalstva.

5.8 Enako pomembni so socialni transferji (npr. financirani s „progressivno obdavčitvijo“ in inovativnimi davki, kot je davek na finančne transakcije). Zaradi spreminjajoče se narave dela, ki je posledica tehnoloških sprememb, bo vprašanje novih pravic, med drugim ustreznega dohodka za vse, v prihodnjem obdobju glavna tema razprav, v katere morajo biti polno vključeni socialni partnerji. Te pravice bo treba opredeliti tako, da bodo prispevale k trajnosti in je ne bodo ovirale.

5.9 Socialna politika je zanemarjala okoljske izzive. Evropski socialni sklad na primer ne obravnava podnebnih sprememb. Ocenjuje se, da je samo 7 % sredstev namenjenih nizkoogljičnemu gospodarstvu, odpornemu na podnebne spremembe, kar naj bi dosegli z reformo sistemov izobraževanja in usposabljanja, prilagoditvijo znanja in spretnosti ter kvalifikacij, strokovnim izpopolnjevanjem delovne sile in ustvarjanjem novih delovnih mest⁽²⁵⁾. Poleg tega pomanjkanje usklajenosti med okviri politike pomeni, da kompromisi, sinergije in potreba po spremljevalnih ukrepih bodisi niso vključeni v razprave ali pa jih je težko oceniti zaradi pomanjkanja prilagojenih podatkov, orodij ali postopkov.

5.10 Konkretnije, da bi olajšali preusmeritev paradigme od naknadnih nadomestil in prizadevanj za blažitev posledic k temu, da bi socialno prikrajšanim osebam v strukturno prikrajšanih regijah omogočili, da same razvijajo projekte, ki se izvajajo od spodaj navzgor, in postopno ustvarjajo resnično trajnostne, participativne in vključujoče gospodarske modele⁽²⁶⁾, bo treba zagotoviti:

- zajamčen ustrezen dohodek za ljudi v stiski,
- zajamčen dostop do mikrofinančne pomoči ali javnih posojil za ljudi z visokim kreditnim tveganjem z vidika zasebnih bank,
- podporo samooskrbi (zlasti v skupnosti), na primer na področjih energije, stanovanj in kmetijstva, ki bi lahko bila v obliki različnih struktur socialne ekonomije, zlasti zadrug,

⁽²⁵⁾ Baldock, David in Charveriat, Céline, 2018. V poročilu se podatki označujejo kot: „lastni izračuni na podlagi študije Ricardo (2017) *Climate mainstreaming in the EU Budget: preparing for the next MFF*“ (Vključevanje podnebnih ukrepov v proračun EU: priprave na naslednji večletni finančni okvir).

⁽²⁶⁾ Mnenje EESO o novih trajnostnih gospodarskih modelih (UL C 81, 2.3.2018, str. 57).

- zmanjšanje upravnih ovir za te akterje,
- pravno in tehnično svetovanje na terenu,
- krepitev javnih naložb v infrastrukturo in socialne naložbe.

6. Vloga evropskega stebra socialnih pravic v okviru trajnosti

6.1 Evropski steber socialnih pravic, ki ga je novembra 2017 razglasila EU, je posebno orodje za reševanje socialnih izzivov, s katerimi se srečuje EU, saj zajema načela in pravice, ki so bistveni za pravične in dobro delujoče trge dela ter sisteme socialnega varstva v 21. stoletju v Evropi. Njegov namen je vsem državljanom zagotoviti nove in učinkovitejše pravice na podlagi 20 ključnih načel, razvrščenih v tri kategorije: (i) enake možnosti in dostop do trga dela, (ii) pošteni delovni pogoji ter (iii) socialna zaščita in vključenost vseh.

6.2 Za izvajanje evropskega stebra socialnih pravic so potrebni trdna proračunska osnova in naložbe. Po eni strani bi moral naslednji večletni finančni okvir zagotoviti potrebna finančna sredstva, po drugi strani pa bi lahko s sklicevanjem na zlato pravilo ⁽²⁷⁾ za socialno in okoljsko usmerjene javne naložbe olajšali socialne naložbe. Ustrezne davčne politike, vključno z učinkovitimi ukrepi proti davčnim goljufijam, izogibanju davkom in agresivnemu davčnemu načrtovanju, bi morale državam članicam in EU omogočiti, da zberejo dodatna sredstva in prispevajo k financiranju socialnega stebra in ciljev trajnostnega razvoja ⁽²⁸⁾. Javno porabo ali naložbe lahko na nekaterih področjih dopolnijo tudi naložbe zasebnega sektorja, vendar bi morala zanje veljati specifična in pregledna merila, ki bi zagotavljala zadosten socialni donos v splošno korist ⁽²⁹⁾.

6.3 Čeprav je med 17 cilji trajnostnega razvoja ter 20 pravicami in načeli evropskega stebra socialnih pravic veliko skupnega, še ni bilo pripravljenega predloga o tem, kako ustvariti koristne sinergije med njimi. To bi lahko dosegli z izboljšanjem 14 kazalnikov iz pregleda socialnih kazalnikov, da bi bili bolj usklajeni z 20 pravicami in načeli evropskega stebra socialnih pravic ter cilji trajnostnega razvoja. Evropska komisija bi morala na podlagi razširjenega in bolj specifičnega sklopa skupnih kazalnikov pripraviti tudi strategijo za boljše povezovanje teh dveh bistvenih orodij za socialno-okoljski napredek in pri tem paziti, da ne bi prišlo do podvajanja, kar bi lahko povzročilo zmedo. Spletišče www.inequalityin.eu ⁽³⁰⁾ je dober primer orodja, ki kot kazalnike kakovosti življenja v državah članicah uporablja prihodke in okoljske parametre.

6.4 Trenutno poteka razprava o tem, kako udejanjiti koncept „pravičnega prehoda“ v Evropi. Aktivne politike trga dela bi morale olajšati prehod zlasti na nizkoogljična delovna mesta (na primer z usposabljanjem in pomočjo pri iskanju zaposlitve) in povečati udeležbo delavcev ter plačila za okoljske storitve, ki podpirajo prikrasane skupine med prehodom ⁽³¹⁾.

V Bruslju, 31. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽²⁷⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 1, točka 1.6; UL C 197, 8.6.2018, str. 33, točki 1.8 in 3.6; UL C 327, 12.11.2013, str. 11; UL C 227, 28.6.2018, str. 95, točka 1.4; UL C 226, 16.7.2014, str. 21; UL C 262, 25.7.2018, str. 1, točka 3.14, in UL C 190, 5.6.2019, str. 24, točka 1.8; ECO/498 (glej stran 113 tega Uradnega lista).

⁽²⁸⁾ UL C 262, 25.7.2018, str. 1, točka 1.6.

⁽²⁹⁾ UL C 262, 25.7.2018, str. 1, točka 1.4.

⁽³⁰⁾ <https://www.inequalityin.eu>.

⁽³¹⁾ Mednarodna konfederacija sindikatov navaja smernice Mednarodne organizacije dela za pravičen prehod.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Vloga trgovinske in naložbene politike EU za izboljšanje gospodarske uspešnosti EU**(mnenje na lastno pobudo)**

(2020/C 47/06)

Poročevalec: **Jonathan PEEL**Poročevalka: **Tanja BUZEK**

Sklep plenarne skupščine	24.1.2019
Pravna podlaga	člen 32(2) poslovnika mnenje na lastno pobudo
Pristojnost	strokovna skupina za zunanje odnose
Datum sprejetja mnenja strokovne komisije	3.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	155/4/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Trgovina in naložbe so za EU bistvenega pomena, nenazadnje zato, ker se lahko z njimi poveča njena lastna gospodarska uspešnost „doma“. Vsako sedmo delovno mesto v EU je odvisno od izvoza in glede na pričakovanja, da bo 90 % globalne gospodarske rasti v naslednjih 10 do 15 letih ustvarjene zunaj Evrope, si mora EU prizadevati, da v čim večji meri izkoristi možnosti, ki se odpirajo, in po nepotrebnem ne izgublja na račun tekmecev iz tretjih držav.

1.1.1 Trgovinska in naložbena politika EU je danes deležna veliko večjega analiziranja in političnega preučevanja kot v preteklosti. S pomembnimi političnimi dogodki, kot so naraščanje populizma, posledice brexita za trgovino in ukrepi na področju trgovine z industrijskimi proizvodi, ki jih je uvedla sedanja ameriška administracija, se je v ospredju znašla zaskrbljenost zaradi nepravilnih trgovinskih sporazumov in poglobila politična negotovost. Namen mnenja je preučiti, kaj mora EU narediti „doma“, da bi zagotovila, da se s pravično trgovino spodbuja pravična porazdelitev njenih koristi. EU mora doseči zadostno notranje soglasje, da se bo lahko še naprej pogajala o koristnih in dinamičnih trgovinskih sporazumih po svetu. V ta namen se mora zavzemati za napreden trgovinski program, ki temelji na varstvu temeljnih okoljskih, socialnih in potrošniških standardov in pravic.

1.1.2 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) želi Evropsko komisijo in Parlament v novi sestavi spomniti na priporočila, ki jih je podal v vrsti novjših ključnih mnenj o trgovinski in naložbeni politiki EU ⁽¹⁾. Zavzema se za to, da se vključijo v vse nove trgovinske strategije. Cilj tega mnenja je osredotočiti se na tisto, kar mora EU narediti „doma“, da bo pripravljena, hkrati pa obravnavati obstoječe trgovinske spore in zagotoviti potrebne zaščitne ukrepe.

1.2 Po mnenju EESO je kot prvo bistveno, da EU zagotovi nemoteno in pravično delovanje notranjega trga in euroobmočja. Petina vseh delovnih mest v EU, povezanih z izvozom ⁽²⁾, je v državi članici, ki ni država članica izvoznika, kar je med drugim posledica rasti dobavnih verig, t. i. „učinka prelivanja“.

⁽¹⁾ Našteta so v večini opomb od devete opombe dalje.

⁽²⁾ Publikacija GD za trgovino, november 2018.

1.2.1 Ta cilj mora zajeti najrazličnejše ločene politike, od prometa in energije do boljše integracije storitev ter zagotavljanja pravno trdnega in družbeno zaščenega okvira za razvoj digitalizacije in umetne inteligence. Vključevati mora tudi uravnotežene predpise in politike EU za krepitev pogojev, ki podjetjem pomagajo prevzeti vodstvo v razvoju in uporabi novih tehnologij, ki ohranjajo konkurenčnost, ob hkratnem zagotavljanju rasti in dostojnih delovnih mest v okviru pravičnega prehoda.

1.2.2 Za krepitev položaja EU na svetu so ključne uspešne raziskave in inovacije. EESO zato novo Komisijo poziva, naj si čim bolj prizadeva za to, da Obzorje Evropa postane učinkovit, odporen in zanesljiv naslednik programa Obzorje 2020. Tudi za zagotovitev visoke kakovosti izobraževanja in dostopa do poklicnega in drugega usposabljanja bodo potrebna velika prizadevanja, zlasti državljan ob polnem sodelovanju socialnih partnerjev.

1.2.3 Bistvenega pomena je tudi spodbujanje in razvoj znanja in spretnosti ljudi. Po mnenju EESO je treba posebno pozornost posvetiti pomoči za lahko usvajanje posameznih spretnosti prek vseživljenjskega učenja, večjega poudarka na večjezičnosti in zlahka prilagodljivih programih usposabljanja, namesto da bi neuspešno poskušali ljudi spremeniti v boljše računalnike.

1.3 V vsa področja politike bi bilo treba vključiti tudi potrebe in potencial malih in srednjih podjetij (MSP), da bi jim pomagali pri dostopu do financiranja in drugih virov ter podprli njihovo zmožnost spreminjanja. Kot je Evropska komisija zapisala v sporočilu „Trgovina za vse“⁽³⁾ iz leta 2015, več kot 600000 MSP, ki zaposlujejo več kot 6 milijonov ljudi, neposredno ustvari za tretjino izvoza EU.

1.4 Glede operativne plati trgovine EESO ponavlja svoj poziv EU, naj pri podpiranju Svetovne trgovinske organizacije (STO) prevzame vodilno vlogo v svetu in spodbuja pravila za uresničitev napredne, pravične in trajnostne trgovinske politike. Še naprej mora tesno sodelovati z drugimi pri reformi STO, nenazadnje zato, da se vzpostavijo pravila, zaradi katerih bodo države spoštovale in izvajale cilje trajnostnega razvoja. EU in države članice bi morale v vseh različnih strukturah odborov STO uporabiti svoj vpliv in zmožnosti zagovorništva, zlasti pri novih področjih kot npr. trgovina in dostojno delo. Odprt mednarodni trgovinski sistem, ki temelji na pravilih in zagotavlja visoke standarde na področju okolja, varnosti in dela, je bistven za povečanje poslovnih priložnosti in poštenih trgovinskih pogojev za evropska podjetja v primerjavi z njihovimi tekmeci.

1.5 Po mnenju EESO je bistveno, da trgovinska in naložbena politika EU obravnava vse pomembnejše posledice odpiranja trga ter čim bolj omeji negativne učinke, vključno s socialnimi in prehodnimi stroški. Evropski sklad za prilagoditev globalizaciji mora v vsakem večletnem finančnem okviru zagotoviti zadostno financiranje za kriticke negativnih trgovinskih posledic, vse omejujoče pogoje in merila za njegovo uporabo pa je treba ponovno preučiti.

1.5.1 Pri celovitejših trgovinskih pogajanjih je več možnosti, da se na občutljivih področjih pojavijo konflikti: vse takšne spore je treba učinkovito reševati. Med temi je lahko ogrožanje visokih standardov, zlasti glede varnosti hrane, varstva potrošnikov, dostojnih delovnih pogojev in zavarovanja javnih storitev ali izvrševanja trajnostnih trgovinskih pravic, kar je bilo podrobno obravnavano v več že sprejetih mnenjih. EESO želi znova poudariti, da v trgovinskih sporazumih ne sme biti določb, ki bi lahko omejile manevrski prostor vlad, da z javnimi politikami regulirajo, kot se jim zdi ustrezno.

1.5.2 EESO poleg tega poziva novo Komisijo, naj znova potrdi svoje horizontalne določbe za čezmejni pretok podatkov in za varstvo osebnih podatkov v trgovinskih in naložbenih sporazumih EU.

1.5.3 EU je v edinstvenem položaju, da prevzame vodilno vlogo na področju potrebne skrbnosti. EESO poziva Komisijo, naj predlaga evropsko zakonodajo za to področje. Ponavlja svoje prepričanje, da je zagotavljanje odgovornega ravnanja podjetij prek trgovinske politike pomembno za okrepitev svetovnega trgovinskega položaja EU in za podporo trajnosti, nenazadnje s spodbujanjem podjetij, da prevzamejo odgovornost za učinek, ki ga imajo na družbo. Zavzema se tudi za to, da se v trgovinskih sporazumih zahteva polno sodelovanje vlad na nacionalni in lokalni ravni.

1.5.4 EESO meni, da je za boljše razumevanje gonilnih sil trgovine in naložb ter njihovega gospodarskega učinka nujna bolj temeljita politična razprava o njihovi vlogi. EU se mora pri ocenjevanju politik bolj osredotočiti na oceno elementov kakovosti trgovinskih sporazumov, pri tem pa morata v polni meri sodelovati civilna družba in EESO. Potreben je širši sklop kazalnikov, pri čemer je treba odprtega duha preučiti tudi alternativne modele; pred začetkom pogajanj je treba opraviti ocene učinka. V primernih časovnih presledkih bi bilo treba opraviti tudi bolj celovito študijo globalnega učinka trgovine.

⁽³⁾ COM(2015) 497 final.

1.5.5 EESO znova poziva, da se mora Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD) bolj zavedati trgovine. Trgovina je vse pomembnejši element tako z geopolitičnega vidika kot v okviru gospodarske diplomacije, kljub temu pa so trgovinske zadeve očitno izpadle iz nedavnega skupnega sporočila „Povezovanje Evrope in Azije – gradniki strategije EU“⁽⁴⁾. EESO ponavlja tudi svoj poziv za tesnejše, bolj skladno in pregledno prečno sodelovanje med GD za trgovino in drugimi generalnimi direktorati, zlasti DEVCO in EMPL.

1.6 EESO se zavzema za bistveno poglobitev dialoga s civilno družbo o trgovinski in naložbeni politiki v vseh fazah pogajanj in po njih, okrepiti pa bi bilo treba tudi njegovo vlogo spremljanja. Ta dialog je treba razvijati na podlagi dodatne preglednosti in stalnega izboljševanja, saj pogajanja in sporazumi postajajo vse bolj zapleteni, nenazadnje zaradi ciljev trajnostnega razvoja, Pariškega sporazuma in prizadevanj za prehod na krožno gospodarstvo.

1.7 EESO želi ponoviti tudi svoje priporočilo, da je treba večstranski pristop h kmetijstvu ponovno preučiti in oživiti, pa tudi, da je EU v dobrem položaju, da pri tem prevzame vodilno proaktivno vlogo in hkrati promovira okoljske, socialne in širše standarde trajnostnega razvoja v skladu s cilji trajnostnega razvoja. EU tudi ne sme preveč popuščati na področju kmetijstva, saj bi tako ogrozila domačo proizvodnjo.

1.8 EESO je predvsem pozdravil poudarek, ki je bil v sporočilu „Trgovina za vse“ dan trajnostnemu razvoju, zlasti glede človekovih in socialnih pravic in okolja, ter vključitev poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju v vse trgovinske sporazume nove generacije. Ti morajo imeti osrednjo vlogo pri promociji trgovinske in naložbene politike EU. Za uresničitev teh zavez, nenazadnje za zagotovitev enakih konkurenčnih pogojev za evropska podjetja v tujini, je zdaj bistvena učinkovita izvršljivost.

1.8.1 EESO pozdravlja nedavno napoved nove predsednice Komisije o predlaganem imenovanju nove odgovorne osebe za trgovino, ki bo poročala komisarju za trgovino in bo pristojna za spremljanje in izboljšanje spoštovanja trgovinskih sporazumov⁽⁵⁾. Pozivamo, naj se osebi, ki bo opravljala to novo funkcijo, podelijo široke pristojnosti z enako težo in učinkovitostjo za pregledovanje vseh obveznosti iz prostotrgovinskih sporazumov, zlasti tistih, ki se nanašajo na trajnostni razvoj. To mora vključevati objektivni postopek odločanja na podlagi pravočasnih in učinkovito uvedenih preiskav, podprt z ustreznimi viri. V njem morajo imeti jasno vlogo priznani deležniki, tako pri vlaganju pritožb kot tudi sodelovanju v morebitnih nadaljnjih javnih predstavitev. Poleg tega je potrebno temeljito poročanje Evropskemu parlamentu in Svetu, pri čemer je treba poskrbeti za dobro opredeljeno vlogo EESO in ustreznih notranjih svetovalnih skupin ter stalno vključevanje civilne družbe.

1.8.2 EESO je že priporočil, da bi morali vsi prihodnji mandati za poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju vsebovati posebno klavzulo o promociji ciljev trajnostnega razvoja in da bi morali zdaj, po sprejetju Pariškega sporazuma, med vrednote EU uvrstiti tudi boj proti segrevanju planeta. Tudi prehod na nizkoogljično krožno gospodarstvo mora biti eden od osrednjih dejavnikov, vključenih v vse pogajalske mandate EU.

1.8.3 Dejanski prehod na ogljično nevtravno gospodarstvo EU do leta 2050 bo precejšen izziv. To bo imelo daljnosežne posledice za razvoj trgovinske politike, odločitve glede trgovine pa bodo povratno močno vplivale na podrobnosti izvajanja tega prehoda, tako v EU kot na svetovni ravni. Tudi zagotovitev pravičnega prehoda na tem področju je treba pomembno vključiti v vse prihodnje trgovinske politike, prakse in pogajanja.

1.8.4 Večji trgovinski tokovi bodo pomenili dodatno povečanje prometa, pri katerem so emisije toplogrednih plinov že zdaj visoke. EESO se zato zavzema za to, da vsi načini prevoza postanejo del okrepljene trajnostne in pravične prometne politike in da se vzpostavi jasna politična povezava med trgovino in prometom, nenazadnje pri uresničevanju relevantnih zavez glede ciljev trajnostnega razvoja.

1.8.5 EESO poziva tudi, da EU pri prizadevanjih za prehod na krožno gospodarstvo pozorno spremlja vprašanja, ki zadevajo glavne evropske panoge, ki so intenzivne glede na porabo virov in energije, se zavzema za preprečevanje selitve virov CO₂ in naložb ter podrobno preuči možnost blažitve posledic s prilagoditvenimi ukrepi na mejah, ki so skladni s pravili STO.

⁽⁴⁾ JOIN(2018) 31 final.

⁽⁵⁾ Poslanica novoizvoljene predsednice Komisije Ursule von der Leyen kandidatu za komisarja za trgovino Philu Hoganu, 10. september 2019.

2. Ozadje mnenja

2.1 Trgovina in naložbe so za EU bistvenega pomena, saj se lahko tako poveča lastna gospodarska uspešnost „doma“. V sporočilu „Trgovina za vse“ ⁽⁶⁾ je Komisija poudarila, da je od izvoza iz EU odvisnih več kot 30 milijonov delovnih mest, tj. vsako sedmo, pričakuje pa se tudi, da bo 90 % svetovne gospodarske rasti v naslednjih 15 letih ustvarjene zunaj Evrope. Priznati je treba pomen izboljšanja lastne gospodarske uspešnosti prek trgovine, vendar pa se EU ne more zanašati zgolj na izvozno usmerjen model. Enak pomen je treba dati povečanju notranjega povpraševanja z javnimi in zasebnimi naložbami in porabo.

2.1.1 EU, ki ustvari za šestino svetovnega uvoza in izvoza, je največja izvoznica industrijskih izdelkov in storitev na svetu, hkrati pa je največji izvozni trg za okrog 80 držav. Industrija, hrbtenica evropskega gospodarstva, ustvari za 80 % izvoza EU, ob tem pa zagotavlja pomembne zasebne inovacije in visokokvalificirana delovna mesta. Kot je Komisija navedla v sporočilu „Trgovina za vse“, se je „[delež] uvoza v izvozu EU [...] od leta 1995 povečal za več kot polovico“, kar še potrjuje ključno vlogo podjetij in industrije ter dinamične in proaktivne trgovinske politike.

2.1.2 Od izvoza EU je zdaj odvisnih kar 36 milijonov delovnih mest v EU ⁽⁷⁾, kar je za dve tretjini in 1,5 bilijona EUR več kot leta 2000, pri čemer je EU ohranila svoj „delež v svetovnem izvozu blaga“ (15 %); delež Kitajske se je povečal, deleža ZDA in Japonske pa sta se sorazmerno zmanjšala. Komisija poudarja, da so delavci na delovnih mestih v dejavnostih, povezanih z izvozom, „nadpovprečno plačani“ in da imajo ta delovna mesta v vseh državah članicah EU pomemben delež.

2.1.3 V nasprotju s trgovino z blagom so pri trgovini s storitvami večje možnosti, da se ustvari negativni pritisk na plače. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) v nedavnem poročilu ⁽⁸⁾ opozarja, da so storitve velik del proizvodne industrije in da se tuji delež takšnih storitev povečuje. Podjetja vse bolj razmišljajo o tem, ali bi sama opravljala storitve ali bi jih kupila pri zunanjih izvajalcih. V primeru preselitve proizvodnje v države z nižjimi stroški dela je vprašanje selitev delovnih mest še posebej pereče.

2.1.4 Brexit utegne postati kritični dejavnik prihodnjih trgovinskih odnosov EU in nadaljevanja trgovinskih tokov, ki so prosti carin in ovir. Izstop trgovinsko močne države z enotnega trga lahko vpliva na ravnotežje trgovinske politike EU in ustvari precejšen izziv, če mu bodo sledile odločne poteze Združenega kraljestva za deregulacijo, vključno z znižanjem standardov in pravic. Bistveno je, da se EU potruži in bori proti vsem morebitnim poskusom Združenega kraljestva, da konkurira po nepoštenih pogojih. Sporazum med EU in Združenim kraljestvom, s katerim se ohranjajo visoki standardi in pravice, je bistvenega pomena.

2.2 Veliko dejavnikov skupaj ustvarja skokovito svetovno povpraševanje po blagovni menjavi in, vse pogostejše, tudi po storitvah. Do sredine stoletja naj bi na svetu živelo 9–10 milijard ljudi. Zaradi hitre industrializacije in urbanizacije več kot polovica svetovnega prebivalstva zdaj prvič živi v večjih in manjših mestih, kjer so ljudje bolj odvisni drug od drugega kot na podeželju, kjer je družba bolj usmerjena v samooskrbo.

2.2.1 Ocenjujejo, da utegne do leta 2030 kar do 2 milijardi več ljudi prejemati srednje visoke dohodke, zlasti v državah, kot so Kitajska, Indija, Kenija, Čile in Indonezija. Ti bodo zahtevali in si lahko privoščili (številni prvič v življenju) veliko bolj raznoliko izbiro hrane, oblačil, naprav, motornih vozil in drugih predmetov potrošnje.

2.2.2 Vse večji trgi pa niso edini razlog povečanja trgovinskih tokov. V današnjem svetu so dejavnosti mednarodnih podjetij vse pogostejše organizirane vzdolž globalnih vrednostnih verig. V analizi teh strategij je OECD ⁽⁹⁾ opisal, kako so davčne strategije, obseg (koncentracija podjetij narašča), tehnološko strokovno znanje in diverzifikacija dejavnosti ključni dejavniki svetovne trgovine. Digitalizacija gospodarstva je tudi zbrisala tradicionalne meje. Mednarodna podjetja se poleg tega vse bolj zanašajo na nelastniške odnose (strateška partnerstva, zunanje izvajanje). Strukture skupin so zato bolj zapletene kot kdaj prej in poslovna praksa se spreminja. Zato bo morda treba prilagoditi tudi trgovinsko in naložbeno politiko.

⁽⁶⁾ Glej opombo 3.

⁽⁷⁾ In še 20 milijonov zunaj Evrope.

⁽⁸⁾ OECD Trade Policy Papers, št. 226 (2019), *Offshoring of services functions and labour market adjustments*, Pariz.

⁽⁹⁾ OECD Trade Policy Papers, št. 227 (2019), *Micro-Evidence on Corporate Relationships in Global Value Chains: The Role of Trade, FDI and Strategic Partnerships*, Pariz.

2.3 Pomembna priložnost za izvoznike EU izvira iz prednosti EU, zlasti proizvodnje z dodano vrednostjo ali dražjih in naprednejših tržnih izdelkov in storitev ter okrog 70 preferenčnih trgovinskih sporazumov EU, ki so že v veljavi na petih celinah, in pomembnih pogajanj, ki še potekajo. Alternativa bi bila zgolj opazovati, kako te možnosti izkoristijo konkurenčni izvozniki, bodisi tisti v drugih razvitih državah bodisi tisti iz gospodarstev v vzponu. Med pomembnimi nedavnimi dogodki na tem področju so revidirano čezpaciško partnerstvo in druga obsežna trgovinska pogajanja na azijsko-pacifiškem območju.

3. Ključni osnovni elementi v podporo blaginji v EU, povezani s trgovino

3.1 Pomen, ki ga ima enotni trg za trgovino EU, lepo ponazarja t. i. „učinek prelivanja“: petina vseh delovnih mest v EU, povezanih z izvozom, je v državi članici, ki ni država članica izvoznika. Nemški izvoz, na primer, podpira 6,8 milijona delovnih mest v Nemčiji, pa tudi 1,6 milijona delovnih mest v drugih državah članicah EU. To je predvsem posledica rasti v dolgih dobavnih verigah, ne samo v Evropi, ampak tudi po svetu, kjer lahko nedokončani izdelki večkrat prečkajo mejo, zlasti v avtomobilski industriji. Brexit je to dejstvo izpostavil: z izvozom iz EU, iz drugih držav članic, je povezanih 650000 delovnih mest v Združenem kraljestvu. Po podatkih Komisije ⁽¹⁰⁾ imajo od tega največ koristi Češka republika, Slovaška in Poljska.

3.1.1 Pomembna dejavnika za ohranitev delovnih mest, povezanih z izvozom, in njihovo povečanje sta torej nemoteno in pravično delovanje notranjega trga in euroobmočja. Še vedno je bistvena nadaljnja integracija enotnega trga in euroobmočja, vključno s področjem energetike in nemoteno delujočim prometnim sistemom, ter omogočanje pravične mobilnosti delavcev.

3.1.2 Ključna je tudi boljša integracija tokov storitev in podatkov; slednje mora potekati ob polnem spoštovanju pravil EU o zasebnosti podatkov, nenazadnje zato, ker se enotni trg vse bolj digitalizira. Tudi za zdrav digitalni ekosistem so potrebne politike, po katerih so lahko podatki v javno korist in ustvarjajo možnosti za razvoj digitalnih storitev v javnem interesu.

3.1.3 V mnenju o *reformi STO* je EESO pozval, „naj bodo vse prihodnje mnogostranske pobude o pretoku podatkov popolnoma skladne s horizontalnimi določbami EU o čezmejnem pretoku podatkov in o varstvu podatkov v trgovini in naložbenih sporazumih EU“ ⁽¹¹⁾. Novo Komisijo je tudi pozval, naj znova potrdi, da se o tej osnovni zavezi ni mogoče pogajati.

3.2 Nagel razvoj digitalizacije in umetne inteligence bo skupaj z demografskimi spremembami in prehodom na nizkoogljično krožno gospodarstvo radikalno preoblikoval družbo. Podjetja imajo vodilno vlogo pri ustvarjanju inovacij in novih tehnologij, vloga vlade pa je zagotoviti zakonodajni okvir za pravičen prehod in načela za zavezujoča etična pravila glede umetne inteligence.

3.2.1 Raziskave in inovacije, ki jih vodi industrija, podprte pa so z visokokakovostnim izobraževanjem in podjetništvom, so bistvene za ohranitev položaja EU na čelu napredka. Ena od glavnih prednostnih nalog nove Komisije mora biti zagotoviti, da Obzorje Evropa postane učinkovit in zanesljiv naslednik programa Obzorje 2020. EU se mora osredotočiti tudi na pomoč podjetjem za izboljšanje njihove konkurenčnosti, tako notranje kot mednarodne, in pri razvoju in uporabi novih tehnologij. Inovacije spodbujajo tudi pilotni projekti in sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem ter akademskim svetom.

3.2.2 Tehnološke spremembe in razvoj terjajo hitro spreminjanje znanja in spretnosti, kjer se vrzeli pojavijo naglo in nepričakovano, najpogosteje pa na tehničnih področjih, zlasti na področju naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike.

3.2.3 Spodbujanje in razvoj človeških znanj in spretnosti ter širša večjezičnost so ravno toliko pomembni kot večji poudarek na dostopu do poklicnega usposabljanja, preusposabljanja in vseživljenjskega učenja.

3.2.4 Za zmanjšanje te vrzeli v znanju in spretnostih je treba zagotoviti, da so sistemi usposabljanja dovolj prožni in da se lahko zlahka odzivajo na prihodnje potrebe. Za to bodo torej potrebna precejšnja prizadevanja držav članic, pri čemer morajo imeti bistveno vlogo tudi socialni partnerji.

⁽¹⁰⁾ Glej opombo 2.

⁽¹¹⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

3.3 Pojavljajo se različne in nove oblike dela, zato je nujno izboljšati nemoteno prehajanje iz izobraževanja v svet dela, med delovnimi mesti in nalogami, hkrati pa zagotoviti spodbudne pogoje za samozaposlitev in podjetništvo. Spremembe v svetu dela morajo podpreti socialno zaščiteni, prožni in dobro delujoči trgi dela, skupaj s socialnim dialogom, usmerjenim v rezultate.

3.4 Konkurenca je ključna gonilna sila poslovnega razvoja. Trgovinske politike in predpisi EU morajo v okviru svojih pristojnosti podjetjem, ki tekmujejo z državami zunaj EU, zagotoviti pozitivne pogoje, ki spodbujajo dostojna delovna mesta z visokimi delovnimi standardi. Takšna ureditev mora ustrezati svojemu namenu in spodbujati podjetniškega duha in kulturo, ki je obenem tudi privlačna za mlade in zlasti ženske.

3.4.1 EESO se je seznanil s poročiloma OECD in Mednarodnega denarnega sklada (MDS) ⁽¹²⁾, ki sta opozorila na vse večjo koncentracijo industrije, tako proizvodnje kot nefinančnih storitev. Potrebne bodo nadaljnje raziskave, da bi razumeli, kar žene takšno tržno koncentracijo, zaradi katere utegne biti potrebna nova analiza politik na področju konkurence in mednarodne trgovine. Zlasti na tem področju trgovinska agenda ne sme ovirati politik, s katerimi se želi MSP dati boljše možnosti za vstop na trge (tudi z ambicioznimi evropskimi industrijskimi politikami), zlasti v digitalnem sektorju.

3.4.2 EU mora zagotoviti okolje, ki je naklonjeno zasebnim in javnim naložbam. Za to so potrebni stabilnost in predvidljivost, stabilno makroekonomsko okolje, trdna zaščita na področju pravic intelektualne lastnine in fiskalna odgovornost. Davčni sistem pa mora biti pravičen in hkrati spodbujati inovacije, podjetništvo, rast in ustvarjanje delovnih mest.

3.4.3 S trgovinsko in naložbeno politiko mora biti EU obenem še naprej pozorna na morebitne naložbe, ki so posledica goljufij ali izogibanja davkom.

3.4.4 Neposredne tuje naložbe so pomembne, saj podjetja vse pogosteje proizvodnjo selijo čim bližje končnim trgom, kar jim lahko tudi pomaga ohraniti konkurenčnost. EESO je izrazil zadovoljstvo ⁽¹³⁾ tudi z uredbo EU o trgovinski zaščiti glede nedavnih ukrepov za spremljanje vhodnih naložb v EU.

3.4.5 Letno poročilo OECD s statističnimi podatki glede neposrednih tujih naložb iz leta 2018 je pokazalo, da so se po davčni reformi v ZDA neposredne tuje naložbe na svetovni ravni zmanjšale za 27 %. V nekaterih državah EU (Luksemburg in Nizozemska) je bil upad izjemen. Posebno pozornost si torej zasluži razlikovanje med neposrednimi tujimi naložbami, ki so povezane z realnim gospodarstvom, in neposrednimi tujimi naložbami, ki izvirajo iz motivov, povezanih z goljufijami in izogibanjem davkom. EU se mora proti temu boriti na vseh ravneh.

3.5 Kot je Komisija poudarila v sporočilu „Trgovina za vse“, „[v]eč kot 600000 MSP, ki zaposlujejo več kot šest milijonov ljudi, neposredno izvažajo blago iz EU, ta [izvoz] pa predstavlja eno tretjino izvoza EU“ ⁽¹⁴⁾. Dodala je še, da jih „veliko več“ „izvažajo storitve“ ali pa so „dobavitelji drugih večjih družb“.

3.5.1 EESO je izrazil posebno zadovoljstvo z „[zavezanostjo] malim podjetjem, ki jih pri usmerjanju na nove trge čakajo večje ovire“. Za vsa prihodnja pogajanja so bile obljubljene posebne določbe za MSP ter redno pregledovanje ovir, s katerimi se soočajo MSP na določenih trgih. Tu velja omeniti tudi mnenje EESO ⁽¹⁵⁾ o vplivu čezatlantskega partnerstva za trgovino in naložbe na MSP.

3.5.2 Potencial in potrebe MSP je treba vključiti v vsa področja politike, da bi zagotovili njihov dostop do financiranja, drugih virov in trgov ter podprli njihove zmožnosti za razvoj glede na to, da imajo različne vrste podjetij različne potrebe, in na posebne pogoje, v katerih MSP delujejo (vključno s podeželskimi in obrobniimi območji).

4. Obravnava trgovinskih sporov

4.1 Lizbonska pogodba je EU podelila nove pristojnosti na področju naložb in jih povezala, tako da se njeno delo na področju trgovine in naložb navezuje na druga ključna področja, zlasti razvoj. Še vedno obstaja zaskrbljenost, da ni zadostnega upoštevanja trgovinskih učinkov v različnih generalnih direktoratih Komisije, vključno z DEVCO in EMPL.

⁽¹²⁾ OECD Productivity Working Papers, št. 18 (2019), *Industry Concentration in Europe and North America*, Pariz; World Economic Outlook Report, april 2019.

⁽¹³⁾ UL C 262, 25.7.2018, str. 94.

⁽¹⁴⁾ Glej opombo 3.

⁽¹⁵⁾ UL C 383, 17.11.2015, str. 34.

4.2 Poleg trgovinskih sporazumov „nove generacije“, začeti s sporazumom z Republiko Korejo, si je Komisija prizadevala tudi za pogajanja o celovitejših prostotrgovinskih sporazumih, tako z državami vzhodnega partnerstva kot z naprednejšimi trgovinskimi partnerji. Med temi sta bila Japonska in zlasti Celoviti gospodarski in trgovinski sporazum (CETA) s Kanado, ki ni samo odpravil tarif, ampak zajel tudi vrsto različnih vidikov, kot so pravila za storitve, odprava netarifnih ovir za trgovino in drugi s trgovino povezani vidiki, kot so naložbe in konkurenca ali regulativno sodelovanje.

4.2.1 Glede na tak razvoj dogodkov je po mnenju EESO poziv za stalni razvoj v prihodnost usmerjene napredne trgovinske agende vse bolj nujen. Pri takšnih celovitih trgovinskih pogajanjih je več možnosti, da se pojavijo spori na občutljivih področjih, kot so ohranjanje visokih standardov – zlasti glede varnosti hrane, varstva potrošnikov in dostojnih delovnih pogojev –, zavarovanje javnih storitev ali zagotavljanje spoštovanja pravic, povezanih z agendo trajnostne trgovine.

4.2.2 Ker sporazumi nove generacije močno presegajo tradicionalno zmanjšanje tarif, saj vključujejo tudi določanje pravil za vladne ukrepe, ki ne smejo vplivati na trgovino, se pojavljajo pomisleki, da se s tem omejuje manevrski prostor vlad za javne politike. Države nimajo samo pravice, da regulirajo, kot se jim zdi ustrezno, ampak je to tudi njihova dolžnost v javnem interesu. EESO poudarja, da v trgovinskih sporazumih ne sme biti določb, ki bi to omejile.

4.2.3 EESO je zapisal ⁽¹⁶⁾, da bo trgovinska politika EU „[obveljala] za uspešno, če bo Komisija lahko dokazala, da se okoljski, delovni in drugi standardi zaradi trgovinskih sporazumov ne znižujejo. Nasprotno, cilj teh sporazumov bi moral biti izboljševanje teh standardov.“

4.3 Odprta mednarodna trgovina, ki temelji na pravilih, je bistvena za povečanje poslovnih priložnosti in zagotovitev poštenih pogojev za podjetja glede na njihove tuje tekmece. EU mora podpreti pravila STO, ki spodbujajo pravično trgovino, ki zagotavlja spoštovanje ciljev trajnostnega razvoja, in pokazati, da je vodilna na svetovni ravni tako v boju proti protekcionizmu in motnjam kot pri spodbujanju napredne in trajnostne trgovinske politike. EU in države članice bi morale v vseh različnih strukturah odborov STO uporabiti svoj vpliv in zmožnosti zagovornišva, zlasti pri novih področjih kot npr. trgovina in dostojno delo.

4.4 Trgovina je eden od najbolj ocenjevanih političnih procesov v Komisiji. Za širšo politično razpravo o vlogi trgovine in naložb pa je potrebna širša analiza, da bi bolje razumeli gonilne sile in gospodarski učinek trgovine ter njen potencialni prispevek k uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja.

4.4.1 Tukaj bi morala imeti ključno vlogo politika ocenjevanja EU. GD za trgovino presoja učinek velikih trgovinskih pobud, pri tem pa uporablja različna orodja: ocene učinka in ocene učinka na trajnostni razvoj, ekonomske ocene rezultatov, doseženih s pogajanjem, in naknadne ocene.

4.4.2 Vprašanja glede metodologije in časovnega razporeda so ključna in treba bi jih bilo ponovno ovrednotiti. Uporabljeni izračunljivi model splošnega ravnotežja bi bilo treba ponovno oceniti glede na alternativne modele, vsebovati pa bi moral tudi širši sklop kazalnikov, ki bi merili učinek z vidika človekovih in delovnih pravic, podnebnih sprememb, biotske raznovrstnosti, potrošnikov in neposrednih tujih naložb. Preprosta primerjava stanja s trgovinskim sporazumom ali brez njega pa ni dovolj, saj ne daje kvalitativne ocene pogajalskih možnosti, zlasti glede trgovine in trajnostnega razvoja. Ocene učinka in ocene učinka na trajnostni razvoj morajo biti opravljene pravočasno, da lahko koristijo pogajalcem, ki bi jih lahko upoštevali pred pogajanjem in med njimi, ne pa predstavljene po koncu pogajanj.

4.4.3 Podpora uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja, kar je EESO že priporočil v mnenju o *osrednji vlogi trgovine in naložb pri uresničevanju in izvajanju ciljev trajnostnega razvoja* ⁽¹⁷⁾, bi morala dobiti osrednji pomen v ocenjevanju trgovinske politike EU.

4.4.4 EESO meni, da bi bilo za ocene učinka na trajnostni razvoj dragoceno posvetovanje s civilno družbo, in priporoča, da se ga vključi tudi v zgodnji postopek priprave mandata. Tudi delu ocenjevalne usmerjevalne skupine Komisije bi lahko koristilo vključevanje civilne družbe. Svetovalci potrebujejo zadostno neodvisnost in strokovno znanje, zlasti glede človekovih pravic in okoljskih vprašanj.

⁽¹⁶⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 123.

⁽¹⁷⁾ UL C 129, 11.4.2018, str. 27.

4.4.5 Kar zadeva trge dela, je potrebna podrobnejša analiza o morebitnih učinkih izpodrivanja, razvoju plač in varnosti zaposlitve. V zvezi z gospodarskim vplivom bi bilo treba pozornost nameniti ne le EU, ampak tudi, v kolikšni meri trgovina in naložbe omogočajo manj razvitim gospodarstvom, da povečajo svojo produktivnost in inovacije. Poleg tega bi bilo treba v primernih časovnih presledkih opraviti tudi bolj celovito študijo globalnega učinka trgovine.

4.4.6 Trgovina je vse pomembnejši element tako z geopolitičnega vidika kot v okviru gospodarske diplomacije. Zato se mora Evropska služba za zunanje delovanje bolj zavedati trgovine – trgovinske zadeve so očitno izpadle iz skupnega poročila „Povezovanje Evrope in Azije – gradniki strategije EU“⁽¹⁸⁾.

4.5 Pogajanja o čezatlantskem partnerstvu za trgovino in naložbe (sporazumu TTIP) z Združenimi državami Amerike so najprej izpostavila številne širše pomisleke javnosti in civilne družbe, ki pa so splošne narave. Komisija si je v trgovinskih pogajanjih prizadevala za politične zaveze, da se trgovina ali naložbe ne bi spodbujale z zmanjševanjem ravni zaščite ali da se zagotovijo jamstva, kot so posebne izjeme in pridržki, posebne klavzule o javnih monopolih ali zgodnja zavrnitev neresnih terjatev vlagateljev; EESO pa je zaprosil in še vedno prosi za dodatna pojasnila in jamstva v zvezi z različnimi zelo občutljivimi točkami.

4.5.1 Za ključni pomislek velja izpostavljenost javnih storitev v trgovinskem sporazumu zaradi liberalizacije trga in posebnih klavzul (obveznost mirovanja (angl. *standstill*) in povečanja/zmanjšanja (angl. *ratchet*)), ki določajo prihodnji manevrski prostor pogodbenic za uvedbo omejitev dostopa na trg in diskriminatornih ukrepov. EESO je v preteklosti pozdravil „željo, da se v sporazumih o prosti trgovini zavarujejo javne storitve, ki jo je v skladu s stališči EESO, Evropskega parlamenta in širše civilne družbe izrazila Komisija,“ vendar poudaril, „da bi bila uporaba pozitivnega seznama tako glede dostopa do trga kot nacionalne obravnave najboljši način za to“⁽¹⁹⁾.

4.5.2 Zaradi stalne možnosti spremembe vlade in posledične spremembe politike do javnih storitev bi bilo vsako prejšnje odpiranje v trgovinskem sporazumu „blokirano“. Koraka nazaj ni mogoče narediti. Zato lahko uvedne klavzule „mirovanja“ in „povečanja/zmanjšanja“ ogrozijo zlasti javne storitve, saj je njihovo področje uporabe ozko in dvoumno.

4.5.3 Ohranitev tega manevrskega prostora za javne politike je izjemno pomembna tudi zaradi vključevanja javnih naročil v trgovinske sporazume. Zato se je bilo po mnenju EESO pomembno zavzeti za „ohranitev možnosti, da naročniki v javnih razpisih uporabijo okoljska in socialna merila ter merila, povezana z delovno zakonodajo, kot sta obvezna skladnost s kolektivnimi sporazumi in njihovo spoštovanje“⁽²⁰⁾.

4.6 V zvezi z zaščito naložb se je EESO zavzel za „postopkovna jamstva zoper tožbe, usmerjene proti domači zakonodaji v javnem interesu, da se zagotovi pravica pogodbenic do urejanja s predpisi v javnem interesu, kot se jim zdi ustrezno, ki prevlada nad zaščito vlagatelja“⁽²¹⁾. V mnenju o *večstranskem sodišču za naložbe* je EESO izrazil mnenje, „da bi to lahko ustrezno dosegli le z vključitvijo izvetja na podlagi javnega interesa“, kar morajo „spremljati ustrezna jamstva, da ne bo prihajalo do zlorab iz protekcionističnih razlogov“. V širšem kontekstu mnenja o *specifičnih ključnih vprašanjih TTIP* je EESO zapisal, da „je treba v tem okviru izrecno omeniti kolektivne pogodbe, vključno s tristranskimi in splošnimi (*erga omnes*) sporazumi, da jih ne bi razlagali kot pogodbe, ki so v nasprotju z upravičenimi pričakovanji vlagateljev“⁽²²⁾.

4.7 Kmetijstvo in trgovina sta sicer v pristojnosti EU že več kot 40 let, vendar včasih med tema ključnima interesnima področjema ni komunikacije oziroma zanju ni uporabljen skupni pristop. EU se mora tudi upreti skušnjavi večjega popuščanja na področju kmetijstva, s katerim bi ogrozila domačo proizvodnjo.

4.7.1 V mnenju EESO o *kmetijstvu v trgovinskih pogajanjih*⁽²³⁾ je bilo poudarjeno, da naj bi se z dvostranskimi sporazumi „v partnerskih državah odpravila uporaba dvojnih standardov na področju kmetijstva, predvsem v povezavi s Sporazumom o uporabi sanitarnih in fitosanitarnih ukrepov ter Sporazumom o tehničnih ovirah v trgovini“. Prav tako želi EU v skladu s cilji trajnostnega razvoja spodbujati svoje okoljske, socialne in širše standarde trajnostnega razvoja. EU (in drugi) morajo sprejeti zavezujoče obveze za krepitev zmogljivosti, da manj razvitim državam pomagajo izpolniti te standarde, na primer s pomočjo za vzpostavitev sprejemljivega veterinarskega sistema certificiranja, pri čemer so standardi glede varnosti hrane bistvenega pomena.

⁽¹⁸⁾ Glej opombo 4.

⁽¹⁹⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 123.

⁽²⁰⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

⁽²¹⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 145.

⁽²²⁾ UL C 487, 28.12.2016, str. 30.

⁽²³⁾ UL C 173, 31.5.2017, str. 20.

4.7.2 Ponovno je treba preučiti in oživiti večstranski pristop k trgovini s kmetijskimi proizvodi. „Pristop iz Dohe“ kot koncept STO za trgovinski dialog med razvitimi državami in državami v razvoju je treba ohraniti in okrepiti, pri tem pa je treba spoštovati načelo prehranske suverenosti za vse. V istem mnenju je bilo poudarjeno, da je EU primerna za vodilno in proaktivno vlogo pri spodbujanju novega uravnoteženega pristopa nenazadnje zato, ker si nekatera „naglo razvijajoča se gospodarstva bistveno ne prizadevajo zagotoviti pomoč drugim, ki v razvoju še bolj zaostajajo“.

4.8 V mnenju o *reformi STO* je EESO ocenil, „da je bistveno, da se previdnostno načelo, kakor je zapisano v ustanovnih pogodbah EU, ustrezno zaščiti tudi na mnogostranski ravni in da se ga v celoti formalno prizna, da se zagotovi višja raven zaščite s preventivnim sprejemanjem odločitev v primeru tveganja za zdravje ljudi ali okolje. Glede na pomen tega načela bi morala EU poskrbeti, da se bo v vseh svojih trgovinskih pogajanjih močno zavzemala zanj.“⁽²⁴⁾

4.9 V sporočilu „Trgovina za vse“ je posebej poudarjeno zaupanje potrošnikov v varne proizvode, smernice OZN o varstvu potrošnikov pa omogočajo veliko širše razumevanje, vključno z zaščito zasebnosti potrošnikov, njihovimi pravicami na področju e-trgovanja in pravico do učinkovitega uveljavljanja pravic. Glede na vpliv liberalizacije trgovine na potrošnike je EESO v mnenju o *poglavjih o trgovini in trajnostnem razvoju v prostotrgovinskih sporazumih* zapisal, da „v okviru za trgovino in trajnostni razvoj [želi] videti posebno poglavje o trgovini in potrošnikih, ki bi vključevalo ustrezne mednarodne potrošniške standarde in okrepilo sodelovanje na področju uveljavljanja pravic potrošnikov“⁽²⁵⁾.

4.10 V razmisleku Komisije o izkoriščanju globalizacije iz leta 2017 so opredeljene številne posledice neupravljanje globalizacije, zlasti vse večje neenakosti. Koristi trgovine se nikoli ne porazdelijo enakomerno. Trgovinska in naložbena politika EU mora obravnava vse pomembnejše posledice odpiranja trga ter čim bolj omejiti negativne učinke, vključno s socialnimi stroški in stroški prehoda.

4.10.1 V sporočilu „Trgovina za vse“ je bilo tudi prvič priznано, da lahko trgovina prinese „začasen negativen vpliv na nekatere regije in delavce, če se konkurenca izkaže za premočno za nekatera podjetja“, in poudarjeno, da „taka sprememba ni majhna za ljudi, na katere neposredno vpliva“. Pri tem je pomemben Evropski sklad za prilagoditev globalizaciji, ki je v letih 2013 in 2014 pomagal več kot 27600 delavcem⁽²⁶⁾. Zato EESO meni, da je pomembno, da se v prihodnjih večletnih finančnih okvirih predvidijo zadostna finančna sredstva, neposredno povezana s trgovinskimi učinki, in da se ponovno preučijo vsi omejujoči pogoji in merila za njegovo uporabo. Za boljše predvidevanje in spremljanje sprememb v zvezi s prestrukturiranjem so za pravičen prehod nujne dejanske pravice delavcev do obveščenosti, posvetovanja in kolektivnega pogajanja.

4.11 EESO poziva tudi k zagotavljanju močnejše zaščite pred nepošteno trgovinsko konkurenco za občutljive sektorje, tako da se standardi Mednarodne organizacije dela (MOD) vključijo v merila za njihovo ocenjevanje. V nedavnem mnenju o metodologiji instrumentov trgovinske zaščite⁽²⁷⁾ se je zavzel za enake konkurenčne pogoje med proizvajalci izvozniki iz evropskih in tretjih držav. Pri tem je pozdravil „namero Komisije, da se uporabijo posebna merila za ugotavljanje, ali so razmere na trgu znatno izkrivljene“, vendar ugotovil, „da bi bilo treba obravnavati tudi spoštovanje standardov MOD in zahteve iz večstranskih okoljskih sporazumov“.

4.12 V zvezi s trdno zavezo Evropske komisije, da s trgovinskimi pogajanjmi okrepi določbe o delu, je EESO pozval k temu, da „bi morale partnerske države pred sklenitvijo trgovinskega sporazuma dokazati, da v celoti spoštujejo osem temeljnih konvencij Mednarodne organizacije dela“. Če partnerska država teh konvencij ne ratificira ali jih ne izvaja ustrezno oziroma ne dokaže enakovredne ravni zaščite, EESO priporoča, da se določi časovni načrt izpolnjevanja trdnih zavez, ki se vključi v poglavje o trgovini in trajnostnem razvoju, s čimer se zagotovi njihova pravočasna uresničitev“⁽²⁸⁾. EU mora spodbujati tudi izvajanje in uveljavljanje najnovejših standardov MOD, da bi zagotovila resnično enake konkurenčne pogoje za podjetja iz EU v tujini in podprla cilj trajnostnega razvoja št. 8 o dostojnem delu.

4.13 Trgovinska politika mora okrepiti tudi pobude za družbeno odgovornost podjetij. Podjetja morajo prevzeti odgovornost na vseh stopnjah dobavne verige. To bi po drugi strani pozitivno upravičevalo obstoj podjetja ter do najvišje mere povečalo inovacije in vzdržno gospodarsko rast. Dosledno izvajanje odgovornega ravnanja podjetij je pomembno za krepitev svetovnega trgovinskega položaja EU in za pomoč pri uresničevanju ciljev trajnostnega razvoja. EU bi morala v vseh sporazumih o prosti trgovini vztrajati, da bi morala vsaka podpisnica dejavno spodbujati podjetja k spoštovanju smernic OECD za večnacionalna podjetja⁽²⁹⁾. EESO priznava pomen vladnega izvrševanja pravil trga dela, vključno z inšpekcijskimi pregledi, zato se zavzema za to, da se v trgovinskih sporazumih zahteva, da vlade na nacionalni in lokalni ravni v celoti odigrajo svojo vlogo.

⁽²⁴⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 15.

⁽²⁵⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 27.

⁽²⁶⁾ Sporočilo za javnost Evropske komisije, julij 2015.

⁽²⁷⁾ UL C 209, 30.6.2017, str. 66.

⁽²⁸⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 27.

⁽²⁹⁾ Smernice OECD za večnacionalna podjetja, 2011.

4.1.3.1 Več vlad pripravlja lastne ustrezne zakone in instrumente, najnovejša primera sta francoski zakon o dolžnosti čuječnosti podjetij in nizozemski predlog zakona o potrebni skrbnosti glede dela otrok. Kanada je okrepila svojo strategijo za družbeno odgovornost podjetij, pri čemer se je osredotočila na ravnanje kanadskih podjetij v tujini in oblikovala večstransko svetovalno telo. Aprila 2019 je bil imenovan prvi kanadski varuh človekovih pravic za odgovornost podjetij, katerega naloge so pregled in javno poročanje o domnevnih kršitvah človekovih pravic zaradi dejavnosti kanadskih podjetij v tujini v sektorjih rudarstva, nafte, plina in oblačil, ter tudi podajanje priporočil za trgovinske ukrepe podjetjem.

4.14 Po mnenju EESO je EU v edinstvenem položaju, da prevzame vodilno vlogo na področju potrebne skrbnosti, predvsem zaradi vse večjih globalnih dobavnih in vrednostnih verig. Prostovoljni in zavezujoči ukrepi niso medsebojno izključujoči, ampak se morajo med seboj dopolnjevati. V tem okviru je EESO seznanjen z delom v zvezi s tako imenovano zavezujočo pogodbo OZN, o kateri trenutno razpravljajo članice OZN in s katero naj bi se kodificirale pravno zavezujoče mednarodne obveznosti na področju človekovih pravic za dejavnosti nadnacionalnih družb, in pozdravlja tekoče delo EESO za pripravo mnenja na lastno pobudo REX/518. EESO poziva Komisijo, naj po zgledu nekaterih držav članic, ki so že uzakonile dolžnost skrbnega ravnanja, predlaga evropsko zakonodajo na tem področju.

5. Trgovina in trajnostni razvoj: uresničiti je treba cilje trajnostnega razvoja in Pariškega sporazuma

5.1 EESO je v svojem mnenju o sporočilu „Trgovina za vse“⁽³⁰⁾ pozdravil predvsem, da EU namenja velik poudarek trajnostnemu razvoju, zlasti na področju človekovih in socialnih pravic ter okolja. V mnenju o poglavjih o trgovini in trajnostnem razvoju v prostotrgovinskih sporazumih⁽³¹⁾ je EESO pozval Komisijo, „naj bo v svojem pristopu ambicioznejša, zlasti v zvezi s krepitvijo učinkovite izvršljivosti zavez iz poglavij o trgovini in trajnostnem razvoju, ki je za EESO ključnega pomena. Poglavjem o trgovini in trajnostnem razvoju je treba dati enak pomen kot poglavjem o trgovinskih, tehničnih ali tarifnih vprašanjih.“

5.1.1 Glede tega EESO zlasti pozdravlja nedavno napoved prihodnje predsednice Komisije, da bo imenovala odgovorno osebno za trgovino, ki bo pristojna za spremljanje in izboljšanje spoštovanja naših trgovinskih sporazumov, brez učinka na splošno odgovornost komisarja, pristojnega za trgovino. Pri tem je ključno, da ta oseba dobi široke pristojnosti z enako težo in enako učinkovitostjo, da bodo zajete vse zaveze v okviru prostotrgovinskih sporazumov, zlasti tiste, ki so povezane s poglavji o trgovini in trajnostnem razvoju ter socialnimi in okoljskimi temami, ki se pojavljajo v povezavi z drugimi poglavji v trgovinskih in naložbenih sporazumih. Ta funkcija mora tudi vključevati objektivni postopek odločanja na podlagi pravočasnih in učinkovito uvedenih preiskav, podprt z ustreznimi viri. V njem morajo imeti jasno vlogo priznani deležniki, tako pri vlaganju pritožb kot tudi sodelovanju v morebitnih nadaljnjih javnih predstavitev. Poleg tega je potrebno temeljito poročanje Evropskemu parlamentu in Svetu, pri čemer je treba poskrbeti za dobro opredeljeno vlogo EESO in ustreznih notranjih svetovalnih skupin ter stalno vključevanje civilne družbe.

5.2 EU je v vsakega od svojih novih prostotrgovinskih sporazumov „nove generacije“ po letu 2010 vključila posebno poglavje o trgovini in trajnostnem razvoju. To vključuje tudi dejavno nadzorno vlogo civilne družbe obeh strani.

5.2.1 EESO meni, da je konstruktiven dialog s civilno družbo o trgovinski in naložbeni politiki bistven element, in ponavlja svoj poziv k nadaljnji krepitvi njegove vloge. EESO je v mnenju o vlogi notranjih svetovalnih skupin⁽³²⁾ poudaril to sodelovanje in zahteval njegovo razširitev, da bi zajemalo vse vidike trgovinskega sporazuma, prednostno pa bi se osredotočilo na njihov učinek na zaveze o trgovini in trajnostnem razvoju.

5.2.2 EESO je že priporočil ne samo, da bi morali vsi prihodnji mandati za poglavja o trgovini in trajnostnem razvoju vsebovati posebno klavzulo o promociji ciljev trajnostnega razvoja⁽³³⁾, ampak tudi, da bi morali zdaj, po sprejetju Pariškega sporazuma, zajeti tudi boj proti segrevanju planeta.

5.3 Tako 17 ciljev trajnostnega razvoja, ki so osrednji del celovite „agende OZN za trajnostni razvoj do leta 2030“, kot Pariški sporazum o podnebnih spremembah⁽³⁴⁾ morajo ostati globalne prednostne naloge. Trgovina in naložbe morajo imeti pri tem ključno podporno vlogo. Precejšen izziv pa bo v EU doseči ogljično nevtralno gospodarstvo do leta 2050.

⁽³⁰⁾ Opomba 16.

⁽³¹⁾ UL C 227, 28.6.2018, str. 27.

⁽³²⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 28.

⁽³³⁾ Opomba 16.

⁽³⁴⁾ Konferenca pogodbenic Okvirne konvencije OZN o spremembi podnebja v Parizu (COP 21 UNFCCC).

5.3.1 Vse to bo imelo daljnosežne učinke na trgovino, trgovinski tokovi pa bodo imeli nanje povraten vpliv, tako v EU kot na svetovni ravni. Pariški sporazum in agendo ciljev trajnostnega razvoja je treba pomembno vključiti v vse prihodnje trgovinske politike, prakse in pogajanja. Konferenca OZN za trgovino in razvoj (UNCTAD) ⁽³⁵⁾ je ocenila, da bo za uresničitev ciljev trajnostnega razvoja potrebnih dodatnih 7 bilijonov USD, od katerih bo vsaj tretjino moral prispevati zasebni sektor. Tudi javna sredstva bodo bistvena za izvajanje in financiranje ciljev trajnostnega razvoja. Kot je že izpostavil generalni direktor STO, so razvojni cilji tisočletja že pokazali „potencial za preoblikovanje, ki ga ima trgovina“ ⁽³⁶⁾.

5.3.2 Po drugi strani pa bodo potrebne pomembne regulativne spremembe, da se doseže uspešen energetski prehod in nujna svoboda za uresničevanje ciljev iz Pariškega sporazuma. V mnenju o *večstranskem sodišču za naložbe* se je EESO zavzel za „določbo o hierarhiji pravnih aktov, ki zagotavlja, da v primeru kakršnega koli neskladja med mednarodnim sporazumom o naložbah in kakršnim koli mednarodnim okoljskim ali socialnim sporazumom ali sporazumom o človekovih pravicah, ki zavezuje eno pogodbenico, udeleženo v sporu, prevladajo obveznosti iz mednarodnega okoljskega ali socialnega sporazuma ali sporazuma o človekovih pravicah, da se prepreči prednost sporazumov med vlagatelji“ ⁽³⁷⁾.

5.4 EESO je v preteklosti že ugotovil ⁽³⁸⁾, da je EU „v izredno dobrem položaju za spodbujanje uresničevanja ciljev trajnostnega razvoja“, saj „s svojo verodostojnostjo lahko uspešno prevzame vlogo povezovalke med razvitimi državami in državami v razvoju“. Kljub temu pa je pozval, da se je treba „bolj osredotočiti na polno vključitev ciljev trajnostnega razvoja v okvir evropskih politik in sedanje prednostne naloge Komisije“, skupaj z državami članicami, kjer je to potrebno“.

5.4.1 EESO je že poudaril, da bo imela trgovina s kmetijskimi proizvodi ⁽³⁹⁾ še posebej pomembno vlogo pri uresničevanju enajstih od teh ciljev. V novejšem mnenju o *povezovanju Evrope in Azije* ⁽⁴⁰⁾ je poudaril, „da je treba nujno vzpostaviti formalno povezavo med [kitajsko] pobudo En pas, ena pot in cilji trajnostnega razvoja,“ in znova naštel devet najbolj relevantnih ciljev trajnostnega razvoja.

5.5 Vsaj 13 ciljev trajnostnega razvoja se nanaša na podnebne spremembe. Pariški sporazum pa je prvi celovit podnebni sporazum na svetu. Če so cilji trajnostnega razvoja načrt za naslednjo generacijo, je to načrt za prihodnost našega planeta. Splošno sprejeto je, da bi imelo povečanje povprečne globalne temperature za več kot 2 °C nad predindustrijsko ravno katastrofalne posledice. Države, ki jih bo to najverjetneje prizadelo, bodo tudi najmanj sposobne obvladovati potrebne spremembe.

5.5.1 Večji trgovinski tokovi bodo logično pomenili dodatno povečanje prometa, pri katerem so emisije toplogrednih plinov že zdaj visoke. Promet ustvari za 24 % vseh emisij CO₂ in je edini sektor, v katerem emisije še vedno naraščajo: do leta 2030 naj bi jih bilo za 40 % vseh emisij. Ker mednarodni letalski in ladijski promet nista neposredno vključena v Pariški sporazum, je vse načine prevoza nujno obravnavati v okrepljeni politiki o pravičnem in trajnostnem prometu, v katero bi bili vključeni tudi drugi akterji v dobavni verigi, kot so proizvajalci energije in proizvajalci originalne opreme.

5.5.2 V ločenem mnenju o *vlogi prometa* je EESO poudaril, da „se promet v zvezi s cilji trajnostnega razvoja sooča z mnogimi izzivi, kot so zmanjšanje podnebnega in okoljskega vpliva, izboljšanje prometnih sistemov in prometne varnosti ter reševanje vprašanj glede delovnih mest in dostojnega dela“ ⁽⁴¹⁾. EESO se zdaj zavzema tudi za vzpostavitev politične povezave s trgovino in naložbami.

5.6 Ta splošni pomislek je privedel do uveljavljanja koncepta „krožnega gospodarstva“, opisanega kot gospodarski sistem, katerega cilj je čim bolj zmanjšati odpadke in čim bolj izkoristiti viře. Cilj krožnega gospodarstva je zmanjšati uporabo virov in odpadke ter tudi emisije in uhajanje energije. To je mogoče doseči z regenerativnim pristopom, ki temelji na trajnem oblikovanju, vzdrževanju, popraviljanju, ponovni uporabi, ponovni izdelavi, obnovi in recikliranju.

5.6.1 Mnogi menijo, da trajnostni svet ne bi smel pomeniti zmanjšanja kakovosti življenja potrošnikov, da ga lahko dosežemo brez izgube prihodkov in brez dodatnih stroškov ter da so lahko krožni poslovni modeli enako donosni kot linearni modeli.

⁽³⁵⁾ Sporočilo za javnost UNCTAD WIF, Ženeva, 14. oktober 2014, pozneje ponovljeno.

⁽³⁶⁾ Govor v OZN, 21. september 2016.

⁽³⁷⁾ UL C 110, 22.3.2019, str. 145.

⁽³⁸⁾ Glej opombo 17.

⁽³⁹⁾ Glej opombo 23.

⁽⁴⁰⁾ UL C 228, 5.7.2019, str. 95.

⁽⁴¹⁾ UL C 367, 10.10.2018, str. 9.

5.6.2 Kljub temu pa se v zvezi s tem pojavlja nekaj vprašanj, zlasti za panoge EU, ki so intenzivne glede na porabo virov in energije in se zato soočajo z osnovno težavo. Imajo pomembno, strateško vlogo v industrijskih vrednostnih verigah v EU. Namen politike na področju podnebnih sprememb je zmanjšati emisije toplogrednih plinov (tako iz zgorevanja fosilnih goriv kot iz industrijskih procesov) – sedanji cilj EU je, da se do leta 2050 doseže ogljična nevtralnost –, stroški energije v panogah, ki so intenzivne glede na porabo virov in energije, pa predstavljajo zelo velik delež njihovih celotnih stroškov: 25 % za jeklo, 22–29 % za aluminij ⁽⁴²⁾ in 25–32 % za steklo ⁽⁴³⁾. To težavo je EESO podrobneje obravnaval v ločenem mnenju ⁽⁴⁴⁾.

5.6.3 Selitev virov CO₂ in s tem naložb se pojavi, ko višja cena v EU povzroči izgubo tržnega deleža in s tem povezanih delovnih mest. V takem primeru se emisije toplogrednih plinov preprosto prenesejo s proizvajalcev v EU na proizvajalce drugod po svetu (ki so pogosto energijsko manj učinkoviti), pri čemer to (v najboljšem primeru) ne vpliva na svetovne emisije toplogrednih plinov.

5.6.4 Za blažitev je mogoče uvesti prilagoditvene ukrepe na mejah, kjer lahko države naložijo davek na uvoz blaga in povrnejo davek na izvoz blaga: STO te ukrepe sprejema kot zakonite, če so izpolnjeni nekateri pogoji.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽⁴²⁾ A. Marcu, W. Stoefs: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in selected energy-intensive industries* (Študija sestave in dejavnikov cen energije ter stroškov v izbranih energetsko intenzivnih panogah), CEPS, 2016, na voljo na: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/20355>.

⁽⁴³⁾ C. Egenhofer, L. Schrefler: *Study on composition and drivers of energy prices and costs in energy-intensive industries. The case of the flat glass industry* (Študija sestave in dejavnikov cen energije ter stroškov v energetsko intenzivnih panogah. Primer industrije ravnega stekla), CEPS, 2014.

⁽⁴⁴⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 59.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Konstruktivnejša vloga civilne družbe pri izvajanju okoljske zakonodaje**(raziskovalno mnenje)**

(2020/C 47/07)

Poročevalec: **Arnaud SCHWARTZ**Soporočevalec: **István KOMORÓCZKI**

Zaprosilo	Evropska komisija, 18.12.2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije raziskovalno mnenje
Sklep predsedstva	11.12.2018
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	1.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	152/3/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropska komisija je v zaprosilu za mnenje dejala, da imajo v organizirani civilni družbi delodajalci, delavci in drugi predstavniki osrednjo vlogo pri izvajanju zakonodaje. EESO se s tem strinja in poudarja, kot je to že dejal v prejšnjih mnenjih ⁽¹⁾ ⁽²⁾, da se okoljska zakonodaja ne izvaja ustrezno zaradi pomanjkanja politične volje na vseh institucionalnih ravneh. To pa nikakor ne pomeni, da civilna družba ne izpolnjuje svoje vloge v zadostni meri ali konstruktivno.

1.2 EESO zato poziva Evropsko komisijo, naj na ravni EU oblikuje okvir za boljše izpolnjevanje zakonodaje. To bi bilo treba doseči s preglednejšim in odločnejšim obravnavanjem pritožb in kršitev, pa tudi s povečanjem človeških in finančnih virov (na primer v okviru večletnega finančnega okvira). Cilj tega je pojasniti, kaj okoljska zakonodaja EU je, preveriti, ali se pravilno izvaja, jo oceniti in pomagati sodiščem pri izvajanju njihovih nalog, ko je to potrebno.

1.3 EESO podpira postopek pregleda izvajanja okoljske politike, ki je ključen za zagotavljanje širokega nabora okoljskih informacij o vprašanjih, kot so trajnost, podnebne spremembe in kakovost življenja v Evropi. Vendarle pričakuje, da bodo Evropska komisija in države članice izpolnile svoje obveznosti tako, da bodo stališča organizacij civilne družbe vključile v poročila o pregledu izvajanja okoljske politike in poročila za posamezne države.

1.4 EESO še poziva Komisijo, naj organizacije civilne družbe bolj sistematično vključuje v prihodnje preglede ustreznosti okoljskih predpisov EU ter v prihodnje postopke pregleda izvajanja okoljske politike tako na nacionalni ravni kot na ravni EU. To vključevanje bi moralo potekati v zelo zgodnji fazi opredeljevanja meril za ocenjevanje ter v sodelovanju z EESO ali enakovrednimi odbori, odvisno od tega, ali poteka na evropski, nacionalni ali lokalni ravni.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o ukrepih EU za izboljšanje okoljske skladnosti in upravljanja (UL C 283, 10.8.2018, str. 83).

⁽²⁾ Mnenje EESO o izvajanju okoljske zakonodaje EU na področju kakovosti zraka, vode in odpadkov (UL C 110, 22.3.2019, str. 33).

1.5 EESO poziva Evropsko komisijo, naj zagotovi, da bodo države članice razvile, uvedle in upravljale usklajene, zelene in vzdržne davčne sisteme, ki bodo temeljili na načelu „onesnaževalec plača“. Tako bodo sredstva sistematično prerazporejena v prid tistih, ki si prizadevajo za preprečevanje onesnaževanja tal, vode in zraka. To načelo bi moralo veljati tudi za občine in druge lokalne ali regionalne oblasti.

1.6 Okoljske organizacije civilne družbe ter mala in srednja podjetja bi morala biti bolj vključena v obveščanje zaposlenih ter razvoj izobraževanja in usposabljanja v zvezi z okoljem, do bo splošna javnost pridobila osnovno znanje o teh vprašanjih. To sodelovanje bi morale podpirati in financirati države članice. Obvezno izobraževanje o podnebnih in okoljskih temah (med šestim in 18 letom starosti) bi moralo biti del nacionalnega učnega načrta vsake države, organizacije civilne družbe, ki delujejo na področju okolja, pa bi morale biti od leta 2020 dalje obvezno vključene v teoretično in praktično delo.

1.7 Na politični ravni EESO vse države članice poziva, naj ustanovijo vsaj ministrstvo za varstvo okolja, da bi se tako bolj osredotočile na usklajevanje in izvrševanje okoljske zakonodaje ter ju izboljšale.

1.8 EESO poziva države članice, naj za zmanjšanje našega okoljskega odtisa in krepitev trajnostnega razvoja v celoti izvajajo strategije za zelena javna naročila na način, ki ga redno in neposredno nadzoruje Evropska komisija. Slednja bi morala iti korak dlje v svojih zahtevah, naj se z organizacijami civilne družbe posvetuje pri pripravi zelenih javnih naročil in končnem pregledu prejetih ponudb. Evropska komisija bi morala predlagati tudi možnost uporabe evropskih sredstev za okrepitev pozitivnega učinka zelenih javnih naročil.

1.9 EU mora pomagati pri razvoju lokalnih razvojnih modelov in spodbujati splošno varstvo okolja na nacionalni ravni. Potrebna je večja prepoznavnost EU na lokalni ravni, s čimer bi zagotovili, da so evropska sredstva dobro porabljena ter da so ustrezni javni in zasebni deležniki vključeni v pravilno izvajanje okoljske zakonodaje in upravljanje. Na ta način bi potrebno podporo zagotovili tudi ljudem in organizacijam v oddaljenih regijah EU in jih obravnavali kot ključni del EU. Evropska komisija bi morala pri spremljanju ustreznosti izvajanja prav tako poskrbeti, da je na voljo dovolj dobro usposobljenega osebja na področju dostopa do informacij in sodelstva, zlasti pri inšpekcijskem nadzoru.

1.10 EESO poudarja, da mora Evropska komisija za spodbujanje in varovanje gospodarstva EU v svetovnih trgovinskih pogajanjih ščititi in odločno vzdrževati naše glavne okoljske in socialne standarde. Cilj tega ni le okrepiti evropsko konkurenčnost, izboljšati podobo Evrope ter zagotoviti prihodnost njenemu prebivalstvu in območjem, temveč je to tudi priložnost, da se drugim delom sveta predstavi bolj demokratična in trajnostna metoda upravljanja na podlagi večje udeležbe organizacij civilne družbe.

1.11 EESO predlaga ustanovitev tristranskega organa (Evropska komisija, države članice in organizacije civilne družbe) za reševanje sporov in/ali razpravo o problemih, ki jih izpostavijo organizacije civilne družbe, preden pride do morebitne okoljske škode ali uporabe pravnega sredstva. Poleg tega bi morale biti neodvisnemu znanstvenemu svetovalnemu organu EU omogočeno, da za Evropsko komisijo pripravi priporočila, če organizacije civilne družbe poročajo o problemu. Utemeljene sklepe bi morala podati tudi Evropska komisija.

1.12 Države članice in Evropska komisija bi morale po letu 2020 povečati politično, finančno in strokovno podporo za mala in srednja podjetja ter organizacije civilne družbe, ki se osredotočajo na varstvo okolja.

2. Splošne ugotovitve

2.1 *Vloga civilne družbe pri upravljanju, izvajanju in ocenjevanju okoljske zakonodaje*

Ozadje

2.1.1 Prvi podpredsednik Evropske komisije Frans Timmermans je v pismu, naslovljenem na predsednika EESO decembra 2018, zaprosil za raziskovalno mnenje in dejal, da ima civilna družba – delodajalci, delojemalci in drugi predstavniki – ključno vlogo pri izvajanju zakonodaje. EESO kot glas organizirane civilne družbe izraža mnenja evropske družbe na lokalni ravni na področjih, ki sodijo med teme, omenjene v pismu.

2.1.2 EESO je o tej tematiki v zadnjih nekaj letih sprejel več mnenj, ki naj bi jih Evropska komisija upoštevala ⁽³⁾ ⁽⁴⁾.

⁽³⁾ Mnenje EESO o ukrepih EU za izboljšanje okoljske skladnosti in upravljanja (UL C 283, 10.8.2018, str. 83).

⁽⁴⁾ Mnenje EESO o izvajanju okoljske zakonodaje EU na področju kakovosti zraka, vode in odpadkov (UL C 110, 22.3.2019, str. 33).

2.1.3 EESO zaradi splošnega povečanja zaskrbljenosti glede okolja med državljani ⁽⁵⁾ opozarja Evropsko komisijo, da je ena največjih težav pri boljšem izvajanju okoljske zakonodaje pomanjkanje politične volje na lokalni, nacionalni in evropski ravni. Posledica tega so tudi nezadostni človeški in finančni viri (na primer v večletnem finančnem okviru), ki so potrebni za pojasnitev namena okoljske zakonodaje, zagotovitev njenega pravilnega izvajanja, pomoč sodiščem pri izvajanju njihovih nalog, če je to potrebno ⁽⁶⁾, in ocenjevanje. Drugače povedano, neustrezno izvajanje okoljske zakonodaje ni posledica tega, da civilna družba ne bi izpolnjevala svoje vloge v zadostni meri ali konstruktivno. EESO meni, da gre krivdo pripisati predvsem zakonodajnim organom, ki se niso dovolj trudili.

2.1.4 EESO nenazadnje meni, da je močnejša vloga organizirane civilne družbe pri upravljanju, izvajanju in ocenjevanju evropskih okoljskih predpisov bistvenega pomena za doseganje ciljev trajnostnega razvoja OZN, začeti s ciljem trajnostnega razvoja št. 1, in uresničevanje svetovnih podnebnih sporazumov v praksi. EESO zato pristojne organe opozarja na vrsto splošnih, sektorskih in aktualnih izboljšav, naštetih v tem mnenju.

Dostop do informacij

2.1.5 EESO odločno podpira postopek pregleda izvajanja okoljske politike, ki je ključen za zagotavljanje širokega nabora okoljskih informacij o vprašanjih, kot so trajnost, podnebne spremembe in kakovost življenja v Evropi. Pričakuje, da bodo Evropska komisija in države članice izpolnile svoje obveznosti tako, da bodo stališča organizacij civilne družbe vključile v poročila o pregledu izvajanja okoljske politike in poročila za posamezne države.

2.1.6 EESO poziva Evropsko komisijo, naj od držav članic zahteva sprejetje mehanizma, ki bo omogočal dostop do informacij o okolju v enomesečnem roku (Aarhuška konvencija ⁽⁷⁾). Ni več sprejemljivo, da bi morala javnost na dostop do teh informacij čakati, včasih tudi precej dlje kot eno leto.

2.1.7 EESO še poziva Evropsko komisijo, naj izboljša obveščanje in prek družbenih medijev bolj redno in učinkovito promovira vizijo evropskih direktiv. Pri tem bi ji lahko pomagale organizacije civilne družbe. Redno usposabljanje in izobraževanje o okoljskih vprašanjih sta namreč bistvenega pomena.

Sodelovanje

2.1.8 EESO poziva Evropsko komisijo, naj organizacije civilne družbe bolj sistematično vključi v prihodnje preglede ustreznosti okoljskih predpisov EU ter postopke pregleda izvajanja okoljske politike tako na nacionalni ravni kot na ravni EU. To bi moralo potekati v zelo zgodnji fazi opredeljevanja meril za ocenjevanje ter v sodelovanju z EESO in enakovrednimi odbori na nacionalni in lokalni ravni.

2.1.9 EESO ponavlja, kot je že dejal v svojih prejšnjih mnenjih ⁽⁸⁾ ⁽⁹⁾, da je učinkovito izvajanje ukrepov za varstvo okolja deloma odvisno od zagotavljanja aktivnejše vloge civilni družbi (delodajalcem, delavcem in drugim deležnikom). Ponovno poziva tudi k dejavnejšemu in bolj strukturiranemu vključevanju organizacij civilne družbe, s čimer bi lahko okrepili preglede izvajanja okoljske politike. Organizacijam civilne družbe, ki se ukvarjajo z okoljskimi vprašanji na nacionalni ravni, in znanstvenim krogom je treba na primer omogočiti, da prispevajo svoje strokovno znanje in vpogled tako v poročilih za posamezne države kot tudi v strukturiranih dialogih v državah in pri nadaljnjih ukrepih.

2.1.10 Enako velja za trgovinska pogajanja EU: Evropska komisija mora za spodbujanje in varovanje evropskega gospodarstva in svetovnih trgovinskih pogajanjih ščititi in odločno vzdrževati naše glavne okoljske in socialne standarde. Cilj tega ni le okrepiti evropsko konkurenčnost, izboljšati podobo Evrope ter zagotoviti prihodnost njenemu prebivalstvu in območjem, temveč je to tudi priložnost, da se drugim delom sveta predstavi bolj demokratična in trajnostna metoda upravljanja na podlagi večje udeležbe organizacij civilne družbe.

2.1.11 Organizacije civilne družbe so pogosto pozvane, naj zastopajo in izrazijo pomisleke družbe glede stroškov in ovir pri izvajanju. Zato EESO predlaga, naj organizacije civilne družbe odigrajo svojo vlogo v zgodnejši fazi postopka, ko naj se jih zaprosi, da organizirajo posvetovanja in postanejo pomembni akterji pri reševanju sporov. Po mnenju EESO bi moral postopek reševanja sporov potekati bolj zgodaj v procesu.

⁽⁵⁾ <https://glocalities.com/latest/reports/environmental-concern>.

⁽⁶⁾ Mnenje EESO o izvajanju okoljske zakonodaje EU na področju kakovosti zraka, vode in odpadkov (UL C 110, 22.3.2019, str. 33), točka (1.5).

⁽⁷⁾ <https://ec.europa.eu/environment/aarhus/>.

⁽⁸⁾ Mnenje EESO o pregledu izvajanja okoljske politike EU (UL C 345, 13.10.2017, str. 114).

⁽⁹⁾ Mnenje EESO o izvajanju okoljske zakonodaje EU na področju kakovosti zraka, vode in odpadkov (UL C 110, 22.3.2019, str. 33).

2.1.12 EESO predlaga ustanovitev tristranskega organa (Evropska komisija, države članice in organizacije civilne družbe) za reševanje sporov in/ali razpravo o problemih, ki jih izpostavijo organizacije civilne družbe, preden pride do morebitne okoljske škode ali uporabe pravnega sredstva. Poleg tega bi moralo biti neodvisnemu znanstvenemu svetovalnemu organu EU omogočeno, da za Evropsko komisijo pripravi priporočila, če organizacije civilne družbe poročajo o problemu. Utemeljene sklepe bi morala podati tudi Evropska komisija.

Dostop do pravnega varstva

2.1.13 EESO ob sklicevanju na svoje prejšnje mnenje ⁽¹⁰⁾ znova poziva Evropsko komisijo, naj si prizadeva za lažji dostop civilne družbe do sodnega varstva (na primer s pravico organizacij civilne družbe, da se obrnejo na Sodišče Evropske unije, ter specializiranimi sodniki in tožilci na ravni EU ter na nacionalni in lokalni ravni).

2.1.14 Dostop do sodnega varstva bi lahko po mnenju EESO izboljšali tudi tako, da bi imeli posamezniki možnost, da se obrnejo na Sodišče Evropske unije neposredno – kot to velja v primeru Evropskega sodišča za človekove pravice –, če gre za vprašanja prenosa prava EU v nacionalno pravo in so bila vsa nacionalna pravna sredstva že izčrpana.

2.1.15 EESO zaradi pretiranih sodnih zamud poziva Evropsko komisijo, naj pri zadevah, ki niso nujni primeri, uvede okoljske sodne odredbe, ki jih morajo države članice spoštovati, če gre za primere takojšnje škode za okolje, pri čemer se dejavnosti začasno prekinijo, dokler Sodišče prve stopnje ne sprejme odločitve.

2.1.16 EESO Evropsko komisijo še poziva, naj vzpostavi ustrezen mehanizem, da bodo denarne kazni, plačane za povzročanje okoljske škode, namenjene ukrepi za varstvo okolja.

2.2 Predlogi civilne družbe glede vloge malih in srednjih podjetij, delodajalcev, sindikatov in okoljskih organizacij pri izvajanju okoljske zakonodaje

Vloga malih in srednjih podjetij pri izvajanju okoljske zakonodaje

2.2.1 Kot je navedeno v prejšnjem mnenju ⁽¹¹⁾, je EESO, tako kot Evropska komisija, nekoliko previden pri trditvi, da nezadostno spoštovanje mehanizmov, ki zagotavljajo izvajanje okoljske zakonodaje in upravljanje, žal povzroča nelojalno konkurenco in gospodarsko škodo.

2.2.2 Mala in srednja podjetja ter mikropodjetja predstavljajo 99,8 % podjetij v Evropi: opredeljena so glede na število zaposlenih, prihodek ali bilančno vsoto ⁽¹²⁾. Prispevek malih in srednjih podjetij k ustvarjanju vrednosti in zaposlovanju ter njihov vpliv na okolje sta precejšnja. Čeprav imajo ta podjetja na splošno omejene človeške in finančne vire, jih je treba v interesu vseh mobilizirati in spodbujati, da bodo bolj osredotočena na pravila o varstvu okolja. Njihove zmožnosti in udeležba pri inovacijah, obnovi, ustvarjanju delovnih mest in ohranjanju družbenega napredka so zelo pomembne za doseganje ciljev trajnostnega razvoja OZN in uresničevanje svetovnih podnebnih ciljev iz Pariškega sporazuma. Razvoj in usklajevanje okoljskih standardov, zagotavljanje trajnostnega razvoja in reševanje vprašanj podnebnih sprememb so bistvenega pomena tudi na številnih drugih pomembnih področjih, kot so zdravje, kmetijstvo, proizvodnja, turizem in gostinstvo, storitve in poslovanje na splošno. Pri tem morajo Evropska komisija, države članice in organizacije civilne družbe z malimi in srednjimi podjetji resnično tesneje sodelovati.

2.2.3 EESO poziva Evropsko komisijo, naj zagotovi, da bodo države članice razvile, uvedle in upravljale usklajene, zelene, trajnostne in okolju prijazne davčne sisteme, ki bodo temeljili na načelu „onesnaževalec plača“. Tako bodo sredstva sistematično prerazporejena v prid tistih, ki si prizadevajo za preprečevanje onesnaževanja tal, vode in zraka. To načelo bi moralo veljati tudi za občine in druge lokalne ali regionalne oblasti.

Vloga sindikatov in delodajalcev pri izvajanju okoljske zakonodaje

2.2.4 EESO poziva Evropsko komisijo, naj subvencionira določene stroške, ki nastanejo pri usposabljanju zaposlenih v zvezi s prepoznavanjem in izvajanjem okoljskih predpisov v sklopu tečajev, ki jih organizirajo sindikati in/ali delodajalci.

⁽¹⁰⁾ Mnenje EESO o ukrepih EU za izboljšanje okoljske skladnosti in upravljanja (UL C 283, 10.8.2018, str. 83).

⁽¹¹⁾ Mnenje EESO o ukrepih EU za izboljšanje okoljske skladnosti in upravljanja (UL C 283, 10.8.2018, str. 83).

⁽¹²⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX:32003H0361>.

2.2.5 Organizacije civilne družbe, ki se ukvarjajo z varstvom okolja, ter mala in srednja podjetja bi morala biti bolj vključena v obveščanje zaposlenih ter razvoj izobraževanja in usposabljanja v zvezi z okoljem, do bo splošna javnost pridobila osnovno znanje o teh vprašanjih. To sodelovanje bi morale financirati države članice. Obvezno izobraževanje o podnebnih in okoljskih temah (med šestim in 18 letom starosti) bi moralo biti del nacionalnega učnega načrta vsake države, organizacije civilne družbe, ki delujejo na področju okolja, pa bi morale biti od leta 2020 dalje obvezno vključene v teoretično in praktično delo.

Vloga organizacij civilne družbe, ki se ukvarjajo z okoljskimi vprašanji, pri izvajanju okoljske zakonodaje

2.2.6 EESO poziva Komisijo, naj zagotovi, da bodo stroški, povezani s prispevki nepridobitnih organizacij civilne družbe k evropskim in nacionalnim procesom ter s strukturo upravljanja, izvajanja in vrednotenja okoljskega prava, kriti iz proračuna EU.

2.2.7 Na splošno bi morale države članice in Evropska komisija po letu 2020 povečati politično, finančno in strokovno podporo za mala in srednja podjetja ter organizacije civilne družbe, ki se osredotočajo na varstvo okolja.

2.2.8 Organizacije civilne družbe, ki se ukvarjajo z okoljskimi vprašanji, bi morale imeti možnost, da sodelujejo pri odločitvah o uporabi evropskih sredstev za projekte, ki vplivajo na okolje, na regionalni ravni. Poleg tega bi morale imeti do teh sredstev lažji dostop.

2.2.9 Okoljske organizacije civilne družbe bi morale imeti tudi možnost svetovanja in sodelovanja pri pripravi letnih poročil držav članic, ki se nanašajo na okoljske direktive (npr. v zvezi z direktivama o pticah in habitatih ali stanjem okolja v posamezni državi). Evropska komisija bi morala tudi bolj vestno zagotavljati, da države članice omenjena poročila objavljajo pravočasno (saj nekatera niso predložena takrat, ko bi morala biti v skladu s členom 16 direktive o habitatih ⁽¹³⁾ ali členom 9 direktive o pticah ⁽¹⁴⁾).

2.3 Predlogi organizirane civilne družbe glede njene vloge pri izvajanju okoljske zakonodaje na področju odpadkov, zraka in biotske raznovrstnosti

Vloga civilne družbe pri izvajanju okoljskih predpisov na področju odpadkov

2.3.1 EESO je zelo zaskrbljen, ker je po podatkih iz poročila Evropske komisije polovica držav EU v nevarnosti, da do leta 2020 ne bo izpolnila 50-odstotnega cilja pri recikliranju komunalnih odpadkov ⁽¹⁵⁾.

2.3.2 EESO poziva Evropsko komisijo in države članice, naj postopno odpravijo sežiganje in zakopavanje odpadkov, ki jih je mogoče reciklirati. Skrajni čas je, da Evropska komisija in države članice izpolnijo svoje obveznosti v zvezi z varstvom okolja, namesto tega, da lobijem dopuščajo, da delujejo proti nujno potrebnemu trajnostnemu in krožnemu gospodarstvu brez odpadkov.

2.3.3 EESO v zvezi z omenjenim poziva vse države članice, naj prevzamejo pomembno vlogo pri osredotočanju na varstvo okolja in delovanju v njegovo prid. Evropska komisija bi morala od držav članic zahtevati, da v okviru svoje vladne strukture ustanovijo ministrstvo s portfeljem za varstvo okolja in trajnostni razvoj, da se bodo lahko bolje osredotočile na usklajevanje in izvrševanje evropskih okoljskih predpisov.

2.3.4 Da bi olajšali uresničevanje ciljev v zvezi z odpadki in ta proces podprli z boljšim izobraževanjem in usposabljanjem, EESO države članice tudi poziva, naj uvedejo prepoznavne kampanje izobraževanja in obveščanja o preprečevanju nastajanja odpadkov in ravnanju z njimi, ki naj bodo namenjene splošni javnosti, vključno z osnovnimi in srednjimi šolami. Da bi bolj poudarile splošno družbeno odgovornost za varstvo okolja, pa bi morale Evropska komisija in države članice zagotoviti, da se na spletu čim več poroča o ciljnih dejavnostih malih in srednjih podjetij ter nevladnih organizacij v zvezi z zbiranjem odpadkov in ravnanjem z njimi. EESO po zgledu pobude za evropsko zeleno prestolnico (leta 2019: Oslo ⁽¹⁶⁾) predlaga, da bi Evropska komisija od leta 2020 dalje nacionalnim okoljskim nevladnim organizacijam nudila potrebna finančna sredstva za vsakoletno podelitev podobnih „zelenih nagrad“ trem krajem na podeželju (mestom ali vasem) v državah članicah za njihovo okoljsko uspešnost. Nagrada bi seveda bila bolj simbolične narave in bi bila namenjena temu, da bi ciljni lokalni in nacionalni mediji poročali o pomenu tega vprašanja.

⁽¹³⁾ Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (UL L 206, 22.7.1992, str. 7).

⁽¹⁴⁾ Direktiva 2009/147/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. novembra 2009 o ohranjanju prosto živečih ptic (UL L 20, 26.1.2010, str. 7).

⁽¹⁵⁾ COM(2019) 149 final.

⁽¹⁶⁾ http://ec.europa.eu/environment/europeangreencapital/index_sl.htm.

2.3.5 Pomembne spodbude za gospodarsko upravljanje in rast v državah so davki, davčne kazni, oprostitve plačila nekaterih davkov in davčne olajšave, če se želi deležnike spodbuditi k zmanjševanju, odstranjevanju, uničevanju ali upravljanju odpadkov kot uporabnega vira oziroma jih odvrčati od nekaterih dejavnosti. Za učinkovitejše vključevanje malih in srednjih podjetij v upravljanje z viri odpadkov in ohranjanje boljše kakovosti zraka EESO predlaga, naj države članice uvedejo višje davke za odlagališča odpadkov, korenito zmanjšajo ali celo prepovejo sežiganje odpadkov, povsod izvajajo načelo „plačaj, ko odvržeš“ ter uvedejo kazni za kontaminirane snovi, ki jih je mogoče reciklirati. Za mala in srednja podjetja, ki so razvila pomembne inovacije na področju ravnanja z odpadki in njihove ponovne uporabe, bi bilo zelo koristno uvesti zelene (ali okolju prijazne) davke ali enkratne davčne olajšave.

2.3.6 EESO odločno podpira osnovne cilje iz okvirne direktive o odpadkih ⁽¹⁷⁾, ki določa, da se ravnanje z odpadki izvaja na način, ki ne ogroža zdravja ljudi in ne škodi okolju ter zlasti ne predstavlja tveganja za vodo, zrak, tla, rastline ali živali, je brez škodljivih vplivov zaradi hrupa ali vonjav in ne vpliva škodljivo na krajino ali kraje posebnega pomena. Evropska komisija bi morala z nadaljnjimi ukrepi dopolniti zakonodajo in politiko EU na področju odpadkov, in sicer z oblikovanjem kombinacije metod za selektivno zbiranje odpadkov („od vrat do vrat“, ekološki otoki, odlagališča, družbeno-kolektivni ukrepi za zbiranje odpadkov) in vzpostavitev nacionalne mreže za nudenje nasvetov. Bremena pri odstranjevanju odpadkov je mogoče zmanjšati z obvezno uvedbo (in izvrševanjem) kavcijskih sistemov za embalaže za enkratno uporabo (PET, aluminij, steklo), inteligentno uporabo kosovnih odpadkov (centri za ponovno uporabo), razširitvijo ločenega zbiranja odpadkov (tekstilni, biorazgradljivi, nevarni odpadki) ter širšim spodbujanjem kompostiranja v gospodinjstvih in skupnostih, skupaj s finančno in tehnično podporo za uporabo komposta.

2.3.7 Organizacije civilne družbe ter mala in srednja podjetja (predvsem podjetja za ravnanje z odpadki) bi morala biti bolj vključena v sprejemanje ustreznih okoljskih odločitev in njihovo izvajanje na nacionalni ravni. Države članice bi morale vzpostaviti sisteme finančne podpore za mala in srednja podjetja, ki imajo dejavno vlogo pri zbiranju odpadkov, njihovem recikliranju in ponovnem ovrednotenju ter pri krožnem gospodarstvu na splošno.

2.3.8 Za zmanjšanje našega ekološkega odtisa in krepitev trajnostnega razvoja EESO poziva države članice, naj v celoti izvajajo strategije za zelena javna naročila na način, ki ga redno in neposredno nadzoruje Evropska komisija. Slednja bi morala iti korak dlje v svojih zahtevah, naj nacionalne okoljske nevladne organizacije, ki so dejavne v državah članicah, sodelujejo pri pripravi zelenih javnih naročil in končnem pregledu prejetih ponudb. Evropska komisija bi morala predlagati tudi možnost uporabe evropskih sredstev za okrepitev pozitivnega učinka zelenih javnih naročil.

2.3.9 Redno bi bilo treba objavljati preglede izvajanja okoljske politike ⁽¹⁸⁾ in izmenjavati ustrezne informacije. Pregled izvajanja okoljske politike, ki je bil objavljen 4. aprila 2019, se je nanašal na študijo, v kateri je bilo ocenjeno, da skupni družbeni stroški sedanjih vrzeli pri izvajanju okoljske zakonodaje znašajo približno 55 milijard EUR letno ⁽¹⁹⁾.

2.3.10 Medsebojna izmenjava med strokovnjaki iz okoljskih agencij in občinskih organov držav članic na ravni EU je v zadnjih dveh letih dobro delovala in je povečala ozveščenost med deležniki. Vendar bi bilo treba o novih zamislih in najboljših praksah v državah članicah veliko več poročati v spletnih medijih in zagotoviti, da se vsebina in rezultati teh strokovnih srečanj redno objavljajo. Večja udeležba nacionalnih organizacij civilne družbe ter malih in srednjih podjetij bi lahko prinesla tesnejše tehnično ali poslovno sodelovanje, malim in srednjim podjetjem pa bi lahko omogočila tudi hitrejšo priznavanje priložnosti. EESO poziva Evropsko komisijo, naj vsako leto objavi datume svetovnih okoljskih dni ⁽²⁰⁾ in ob tem lokalne deležnike v državah članicah pozove k mobilizaciji ali financiranju zainteresiranih strani, podjetij, organizacij civilne družbe in organov pri organizaciji dogodkov za zbiranje odpadkov, čiščenje ali izboljšanje kakovosti zraka, pri čemer naj jim tudi pomaga.

Vloga civilne družbe pri izvajanju okoljske zakonodaje na področju zraka

2.3.11 Zaradi vse večjih zdravstvenih in okoljskih težav bi morale države članice izboljšati splošno kakovost zraka ter nevladne organizacije in podjetja dejavneje vključiti v proces preprečevanja onesnaževanja. Znatno onesnaženje zraka povzročajo ogrevanje v gospodinjstvih, ki uporabljajo premog in vlažen les, sežiganje komercialnih (npr. plastični in tekstilni izdelki), vrtnih ali drugih odpadkov na prostem, stara vozila z motorji, ki proizvajajo višje emisije, civilno in vojaško letalstvo ⁽²¹⁾, cestni promet, pomorski promet, križarjenje po rekah in oceanih ter nekatere industrijske in kmetijske prakse.

⁽¹⁷⁾ Direktiva 2008/98/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 19. novembra 2008 o odpadkih in razveljavitvi nekaterih direktiv (UL L 312, 22.11.2008, str. 3), <http://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>.

⁽¹⁸⁾ <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2019/SL/COM-2019-149-F1-SL-MAIN-PART-1.PDF>.

⁽¹⁹⁾ http://ec.europa.eu/environment/eir/pdf/study_costs_not_implementing_env_law.pdf.

⁽²⁰⁾ https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_environmental_dates.

⁽²¹⁾ Mnenje EESO o sistemu za trgovanje z emisijami iz letalskih dejavnosti (UL C 288, 31.8.2017, str. 75).

2.3.12 EESO v celoti podpira skupno kmetijsko politiko (SKP), ki je uvedla zavezujoča pravila o varstvu okolja s spodbujanjem trajnostnega razvoja (člen 11 PDEU), varstvu potrošnikov (člen 12), zahtevah za dobrobit živali (člen 13) itd. EESO spodbuja Evropsko komisijo, naj ta področja še naprej izboljšuje in na primer uvede nove ukrepe SKP, povezane z izboljšanjem kakovosti zraka in zmanjšanjem ravni emisij. Vendar bi morala EU za ublažitev težav v zvezi s stroški, ki jih nosijo mala podjetja in kmetje, v celoti izvajati tudi odločitve o vzpostavitvi ustrezne infrastrukture za alternativna goriva ⁽²²⁾, kot je bilo dogovorjeno v skladu z Direktivo 2014/94/EU o vzpostavitvi infrastrukture za alternativna goriva ⁽²³⁾.

2.3.13 Za zmanjšanje onesnaženosti zraka zaradi starih vozil bi morala Evropska komisija ustaviti čezmejno prodajo rabljenih avtomobilov, ki so stara več kot pet let. Glavni dejavniki pri zmanjševanju onesnaževanja zraka so zmanjšanje cestnega tovornega prometa, izboljšanje pogojev železniškega in pomorskega prometa ter tovornega prometa po plovnih poteh ter vzpostavitev območij z nizkimi emisijami na poseljenih območjih. Da bi se izognili onesnaževanju zraka in obremenitvi s hrupom, so potrebna nadaljnja prizadevanja in uporaba sredstev držav članic za nadomestitev sedanjih zastarelih dizelskih motorjev z elektronskimi avtomobili ali vsaj z motorji z nižjimi emisijami med letoma 2022 in 2027.

2.3.14 Za izboljšanje kakovosti zraka bi morala Evropska komisija podpreti države članice pri posodabljanju železniških tirnih vozil, odpravljanju omejitev hitrosti na železniških progah, razširitvi elektronskega cestninjenja na podlagi prevožene razdalje za tovornjake ter uvajanju večje diferenciacije cestninskega sistema na vseh cestah na osnovi emisij. Države članice bi morale na podlagi rednega dialoga z nevladnimi organizacijami in ustreznimi malimi in srednjimi podjetji uvesti cestne pristojbine v večjih mestih (vključno z uvedbo pristojbin za zastoje do leta 2025) in ustvariti več območij za pešce, večje parke ter druge zelene površine v mestih. V načrtovanje in vzpostavitev teh območij bi bilo treba redno vključevati nevladne organizacije in mala in srednja podjetja ter se z njimi posvetovati po spletu.

2.3.15 EESO poziva Evropsko komisijo, naj preuči nove predpise o večji uporabi energije iz obnovljivih virov za povečanje deleža obnovljivih virov energije pri zagotavljanju električne energije in ogrevanja. Tako nevladne organizacije kot mala in srednja podjetja bi morala biti vidno vključena v pripravo novih nacionalnih energetskega načrtov, ki bi vodili v manjšo porabo energije, zlasti fosilnih goriv. Države članice bi morale v zvezi s tem razpravljati o konkretnih in izvedljivih predlogih. Priznati je treba tudi najboljše prakse in zagotoviti potrebna finančna sredstva zanje. Države članice bi si morale najboljše okoljske prakse tudi redno izmenjevati.

Vloga civilne družbe pri izvajanju okoljske zakonodaje na področju odpadkov

2.3.16 Po mnenju EESO je zlasti zaradi vpliva na biotsko raznovrstnost bistveno, da države članice izvedejo javna posvetovanja že v zgodnji fazi, ko je še mogoče izbirati med vsemi možnostmi in jih resnično preučiti. Države članice in pristojni organi so tisti, ki morajo v prvi vrsti zagotoviti, da razvijalci to zahtevo jemljejo resno in spodbujajo zgodnje javno posvetovanje.

2.3.17 Da bi organizacijam civilne družbe omogočili dejansko razpravo z Evropsko komisijo, bi jim bilo treba pojasniti njeno delovanje (zlasti kako se sprejemajo odločitve) in njena pričakovanja (vrsta pričakovanih informacij), na primer v primeru nespoštovanja okoljske zakonodaje ali ogroženosti biotske raznovrstnosti.

2.4 Predlogi civilne družbe glede izvajanja okoljske zakonodaje in vloga Evropske komisije kot varuhinje Pogodb

2.4.1 EESO poziva Evropsko komisijo, naj predloži pripombe nacionalnim parlamentom, ko države članice sprejemajo zakonodajo o prenosu okoljskega prava EU.

2.4.2 EESO prav tako želi, da Evropska komisija na zahtevo tretjih strank predloži pripombe in jih sporoči zadevnim stranem, če se nacionalna določba, s katero je bila prenesena okoljska zakonodaja EU, izpodbija na vrhovnemu sodišču.

2.4.3 EESO poziva Evropsko komisijo, naj države članice opozori, da pojem „pretiran prenos“ v zakonodaji EU ne obstaja in da evropska okoljska zakonodaja terja stalno sprejemanje ukrepov za izboljšanje stanja okolja ter prepoveduje vsakršno nazadovanje.

⁽²²⁾ Mnenje EESO o akcijskem načrtu o infrastrukturi za alternativna goriva (UL C 262, 25.7.2018, str. 69).

⁽²³⁾ Direktiva 2014/94/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 22. oktobra 2014 o vzpostavitvi infrastrukture za alternativna goriva (UL L 307, 28.10.2014, str. 1), <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/94/oj>.

2.4.4 EESO Evropsko komisijo tudi poziva, naj državam članicam pojasni, da evropska okoljska zakonodaja sicer dovoljuje odstopanja od pravil sekundarne zakonodaje, vendar jih morajo države strogo razmejiti, da ne bi bila v nasprotju s cilji EU.

2.4.5 EESO Evropsko komisijo spodbuja, naj nadaljuje pripravo smernic za lažjo razlago in uporabo sekundarnega okoljskega prava, zlasti na dveh področjih:

- (a) obravnava zdravstvenih vprašanj pri okoljskih ocenjevanjih;
- (b) opredelitev mokrišč glede na njihovo večnamensko funkcionalnost.

2.4.6 EU mora pomagati pri razvoju in spremljanju lokalnih razvojnih modelov ter spodbujanju varstva okolja. Zato bi morala Evropska komisija v državah članicah bolj redno izvajati preverjanje na lokalni ravni, da bodo evropska sredstva dobro porabljeni in bodo vsi zadevni javni in zasebni deležniki ustrezno izvajali okoljske predpise in upravljanje. S tem bi se lahko odzvali tudi na splošno zahtevo, da je treba ljudem in organizacijam v oddaljenih evropskih regijah zagotoviti podporo in jih obravnavati kot ključni del EU. Evropska komisija bi morala tudi zagotoviti, da je na področjih dostopa do informacij in sodelstva v vseh državah članicah na voljo dovolj ustrezno usposobljenega osebja, zlasti na področju inšpekcijskega nadzora, da bi spremljali ustreznost izvajanja okoljskih predpisov.

2.4.7 EESO poziva predsednika Evropske komisije, naj komisarju za varstvo okolja dodeli večje pristojnosti, zlasti v zvezi z vprašanji, povezanimi z okoljem in zdravjem. Komisar bi moral več pozornosti in več prizadevanj vložiti tudi v usklajevanje razvoja podeželja, izboljšanje kakovosti življenja vseh prebivalcev in zagotavljanje, da domača podjetja izpolnjujejo dogovorjene okoljske zahteve EU. Konkurenčno gospodarstvo prihodnosti mora postati „gospodarstvo lepega“, ki bo zajemalo vse, kar je lepo in dobro, tj. kulturne, umetniške, okoljske in lokalno usmerjene dejavnosti, ki izboljšujejo kakovost življenja. Naš osnovni cilj bi moral biti „rast domače sreče“, tj. splošnega dobrega počutja, ki je povezano z bolj zdravim gospodarstvom in ustvarja boljše ter bolj trajnostne gospodarske, družbene in okoljske vrednote, ki jih je mogoče obnavljati.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Modro biogospodarstvo**(raziskovalno mnenje)**

(2020/C 47/08)

Poročevalec: **Simo TIAINEN**Soporočevalec: **Henri MALOSSE**

Zaprosilo	finsko predsedstvo Sveta, 7.2.2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep predsedstva	19.2.2019
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja komisije	1.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	151/1/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 Modro biogospodarstvo pomeni gospodarske dejavnosti in ustvarjanje vrednosti na podlagi trajnostne in pametne uporabe obnovljivih vodnih virov ter s tem povezanega strokovnega znanja. V Evropi imamo veliko strokovnega znanja, izkušenj in ljudskih običajev, povezanih z vodo, vodnimi viri in modrim biogospodarstvom. Kljub potencialu in priložnostim, ki jih ponuja modro biogospodarstvo, pa so poslovne dejavnosti na tem področju v Evropi še vedno precej slabo razvite. Preseči je treba številne ovire.

1.2 Opredeliti je treba celoten potencial modrega biogospodarstva v EU ter raziskovalne prednostne naloge, da bi okrepili trajnostno rast tega gospodarstva. Zlasti je potrebno boljše razumevanje uporabe vodnih surovin v procesih dodajanja vrednosti. Za krepitev trajnostne rasti je treba zagotoviti ciljno usmerjeno financiranje raziskav za spodbujanje inovacij, večdisciplinarnega razvoja, podjetništva in novih visokokakovostnih delovnih mest. Poleg tega so za trajnostno rast potrebni enaki konkurenčni pogoji ter široko sodelovanje in ustvarjanje novih partnerstev med industrijo, raziskovalnimi organizacijami, javnimi oblastmi in tretjim sektorjem.

1.3 Stanje voda in vodnih ekosistemov na veliko območjih EU ni ustrezno, kakovostna voda in zdravo vodno okolje pa sta podlaga za modro biogospodarstvo. Ohraniti in obnoviti je treba dobro stanje ter biotsko raznovrstnost oceanov, morij, jezer in rek. Za to so potrebna velika prizadevanja vseh deležnikov, med drugim institucij EU, nacionalnih in regionalnih institucij, univerz in raziskovalnih središč, vseh sodelujočih strokovnjakov (iz ribiškega in turističnega sektorja) ter organizacij civilne družbe. Prizadevanja morajo vključevati tudi ustrezne raziskave, usposabljanje ter prenos strokovnega znanja in izkušenj.

1.4 Za upravljanje vodnega okolja in sanitarne infrastrukture so potrebne večje naložbe, da bi zagotovili dostop do čiste vode in ustreznih sanitarnih storitev za vse ter njihovo trajnostno uporabo. Potrebne so konkurenčne rešitve za odstranjevanje odpadkov iz vode ter razvoj tehnologij za varčevanje z vodo in njeno recikliranje. Nadalje so potrebne nove, stroškovno učinkovite rešitve za zmanjšanje obremenitve s hranili zaradi njihovega izpiranja v naravne vode ter za obnovitev ključnih habitatov in spremenjenih vodnih teles.

1.5 EESO poziva EU in druge akterje v modrem biogospodarstvu, naj sprejmejo nujne ukrepe za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam. Podnebnim spremembam je treba nujno prilagoditi predvsem ribištvo in akvakulturo, saj se razmere korenito spreminjajo, kar močno vpliva na ti pomembni dejavnosti, ki ljudem zagotavljata preživetje. Ribištvo, akvakultura in gojenje alg so ključne panoge za povečanje trajnostne proizvodnje hrane iz vodnega življa v EU. Za razvoj sistemov hrane iz vodnega življa, ki so odporni na podnebne spremembe, so potrebne nadaljnje raziskave in inovacije, preden se lahko začnejo uspešno izvajati. Biomasa alg bi lahko postala pomemben vodni vir, ki bi se lahko na široko uporabljal kot surovina.

1.6 Univerze, raziskovalna središča, nevladne organizacije in ribiški sektor si morajo skupaj prizadevati za razvoj novih proizvodov z dodano vrednostjo iz ribiških stranskih proizvodov in odpadnega materiala. Potrebni so novi instrumenti financiranja za spodbujanje tehnoloških inovacij in storitev ter medsektorsko sodelovanje in boljši postopki odločanja. Z obnovitvijo biotske raznovrstnosti morij, jezer in rek se odpirajo nove priložnosti za podjetja, zlasti za družinska in mala podjetja na lokalnih trgih. Poleg tega spodbujanje novih poslovnih modelov za vodni turizem in rekreacijsko uporabo vodnih virov ponuja nove trajnostne poslovne priložnosti za oddaljene regije.

1.7 Prednostne naloge v zvezi z razvojnimi ukrepi v okviru agende za modro biogospodarstvo so med drugim: (i) čista voda in sanitarna ureditev, (ii) zdravo, raznoliko in varno vodno okolje, (iii) trajnostna proizvodnja hrane iz vodnega življa, (iv) neživilski proizvodi z visoko vrednostjo, (v) prilagoditev podnebnim spremembam, (vi) modro zdravje in dobro počutje ter (vii) bolj usklajen boj proti nezakonitim dejavnostim, ko gre za vodne vire. Evropa lahko z naložbami v ta razvoj okrepi svojo vodilno vlogo na področju krožnega gospodarstva.

1.8 Evropska unija mora spodbujati ozaveščanje, izobraževanje in usposabljanje, ki vključuje raziskovanje ter izkoriščanje in prenos strokovnega znanja in izkušenj skupnosti na obalnih območjih in ob celinskih vodah, kar bi omogočalo spoštljivo ravnanje z okoljem in ustvarjanje evropskih mrež usposabljanja na tem področju. Kar zadeva kmetijstvo, bi morala EU obravnavati tudi vprašanje pomanjkanja vode.

1.9 EESO predlaga, naj modro biogospodarstvo postane eno vodilnih področij politik EU in politik sodelovanja s sosednjimi državami ter v okviru ciljev trajnostnega razvoja ZN in ciljev COP 21 iz Pariškega sporazuma. Zato predlaga, naj Svet EU in Evropski parlament pozoveta Komisijo k uvedbi več pilotnih ukrepov na različnih morskih območjih in območjih akvakulture v EU, pri čemer je treba izbrati tista, ki predstavljajo veliko raznolikost obstoječih razmer v EU, stopnjo tveganja za izčrpanje, ki jih ogroža, ter razvojni potencial modrega biogospodarstva. Ustanoviti bi bilo treba upravljalni odbor, v katerem bi bili predstavniki držav članic, regij in deležnikov, tudi EESO, da bi se organizirala izmenjava praks in zagotovil razvoj uspešnih pilotnih projektov na širši ravni.

2. Uvod

2.1 Modro biogospodarstvo pomeni gospodarske dejavnosti in ustvarjanje vrednosti na podlagi trajnostne in pametne uporabe obnovljivih vodnih virov ter s tem povezanega strokovnega znanja. Del modrega biogospodarstva so vsa podjetja in dejavnosti, ki za omenjene proizvode pridelujejo surovine ali pridobivajo, rafinirajo, obdelujejo in predelujejo biološke spojine.

2.2 Pomen in značilnosti modrega biogospodarstva ter priložnosti, ki jih ponuja, se zaradi geografskih razmer v različnih državah članicah močno razlikujejo, kar je treba obravnavati. Večina držav članic ima neposreden dostop do oceanov ali morij. Za številne države članice so obalne vode izjemno pomembne. Poleg tega imajo v večini držav jezera in reke bistveno vlogo.

2.3 EESO je maja 2019 sprejel mnenje⁽¹⁾ o Sporočilu Evropske komisije o posodobitvi strategije za biogospodarstvo iz leta 2012. Ugotovitve in priporočila iz mnenja so pomembna z vidika modrega biogospodarstva. V mnenju so podrobneje opisane možnosti in potencial modrega biogospodarstva, ki je tesno povezano s konceptom krožnega gospodarstva.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o Sporočilu o posodobitvi strategije za biogospodarstvo iz leta 2012 (UL C 240, 16.7.2019, str. 37).

2.4 Čista voda in obnovljivi vodni viri predstavljajo velike trajnostne poslovne priložnosti in lahko imajo ključno vlogo pri uresničevanju številnih svetovnih ciljev trajnostnega razvoja (SDG2, SDG3, SDG6, SDG7, SDG8 in SDG14). EESO želi s tem raziskovalnim mnenjem odgovoriti na vprašanje finskega predsedstva Sveta EU o tem, kako lahko EU spodbuja razvoj modrega biogospodarstva in katere ukrepe je treba prednostno obravnavati.

3. Splošno

3.1 Modro biogospodarstvo ima lahko številne koristi le, če je vodno okolje zdravo in produktivno. Poročilo Medvladne platforme o biološki raznovrstnosti in ekosistemskih storitvah (IPBES) iz maja 2019 je pokazalo, da grožnje za biotsko raznovrstnost skupaj s podnebnimi spremembami močno ogrožajo zmogljivost proizvodnje vodnih organizmov. Čezmerno izkoriščanje, onesnaževanje, razvoj obalnih regij, množični turizem in promet so resni izzivi, zlasti na območjih Evropske unije, na katera ti stresni dejavniki najbolj vplivajo (predvsem Sredozemlje). Potrebne so rešitve, ki so prilagojene različnim okoljem in regijam.

3.2 Povpraševanje po biomasi se bo v prihodnje povečalo in EU mora ta izziv obravnavati. Prehod na nevtralno gospodarstvo, kar zadeva toplogredne pline, ki temelji na biomasi, bo omejevala razpoložljivost zemlje. Zato bo treba izboljšati produktivnost vodnih virov, da bi izkoristili vse priložnosti biogospodarstva. To na primer vključuje proizvodnjo in uporabo alg ter drugih novih virov beljakovin, ki bi lahko razbremenili kmetijska zemljišča.

3.3 Modro biogospodarstvo ima vse večji potencial, da se izboljša prehranska varnost ter zagotovijo zdrava prehrana z nizkim ogljikovim odtisom, nove vrste živil in prehranskih dodatkov, živalske krme, nutracevtikov, zdravil in kozmetike, novi materiali, čista voda, nefosilna energija, recikliranje hranil in številne druge koristi. Rast modrega biogospodarstva je odvisna od zagotovitve dobrega stanja voda in vodnih ekosistemov, odpornega ribištva in vodnih sistemov proizvodnje, učinkovitega sistemkega medsektorskega sodelovanja, tehnoloških inovacij, novih finančnih instrumentov ter izboljšanih storitev in trajnostnih poslovnih modelov.

3.4 Bistveno je, da se pri izvajanju modrega biogospodarstva poudari pomen kulturnih dejavnikov. Strokovno znanje in izkušnje prebivalcev obalnih območij in območij ob celinskih vodah so za Evropo izjemno dragoceni, dokler bo poskrbljeno za njihovo opredelitev, ohranjanje in prenos na nove generacije. Zato bi morali vsi ukrepi v okviru modrega biogospodarstva vključevati kulturno in človeško razsežnost ter zagotoviti sodelovanje vseh ustreznih deležnikov, zlasti lokalnih predstavnikov, strokovnjakov in civilne družbe.

4. Modro biogospodarstvo in cilji trajnostnega razvoja

4.1 Cilji trajnostnega razvoja ZN so tesno povezani z vodo in vodnimi okolji. Obravnavajo ključne svetovne izzive in opredeljujejo, kako doseči bolj trajnostno prihodnost na področju temeljnih vprašanj, kot so prehranska varnost, podnebne spremembe in preprečevanje degradacije okolja. Cilji so močno medsebojno povezani in se v tem dokumentu obravnavajo z vidika trajnostnih poslovnih priložnosti, ki temeljijo na vodi in vodnih naravnih virih. Zlasti močna je povezava med vodo, energijo in hrano.

Čista voda in sanitarna ureditev

4.2 Namen cilja 6 (čista voda in sanitarna ureditev) je zagotoviti dostop do čiste vode in ustreznih sanitarnih storitev za vse ter njihovo trajnostno uporabo. Več kot milijarda ljudi po svetu še vedno nima dostopa do sladke vode ustrezne kakovosti, več kot dve milijardi ljudi pa je izpostavljenih tveganju za zmanjšan dostop do sladkovodnih virov. Svetovna potreba po sladki vodi naj bi se do leta 2030 znatno povečala. EESO je vprašanje pitne vode obravnaval že v mnenju, ki ga je sprejel leta 2018 ⁽²⁾.

4.3 Čeprav je bil pred kratkim v EU in drugih regijah dosežen napredek, so potrebne večje naložbe v upravljanje sladkovodnih virov in sanitarne infrastrukture. Glavni cilj je najti konkurenčne rešitve za odstranjevanje odpadkov iz vode ter razvoj tehnologij za varčevanje z vodo in njeno recikliranje, da bi zmanjšali količino odpadnih voda. Rešitve in tehnologije za varčevanje z vodo in njeno recikliranje ter pametno upravljanje vodnih virov in oskrbe z vodo imajo velik potencial. Razviti so bili novi koncepti v zvezi z vodo in sanitarno ureditvijo ter nove tehnologije za odstranjevanje ostankov zdravil in hormonov ter mikroplastike iz odpadne vode. Poleg tega so bile predstavljene obetavne inovacije za predelavo morske vode v pitno vodo z uporabo obnovljivih virov energije.

⁽²⁾ Mnenje EESO o kakovosti vode za prehrano ljudi (prenovitev) (direktiva o pitni vodi) (UL C 367, 10.10.2018, str. 107).

4.4 Dobra kakovost vode je podlaga za modro biogospodarstvo. Dobro upravljanje vodnih virov je bistveni del rešitve skoraj vseh večjih svetovnih problemov, kot sta prekomerna poraba vodnih virov in potreba po prilagoditvi podnebnim spremembam. Za upravljanje vodnega življenjskega cikla so potrebni jasni cilji, posodobljene informacije, načrtovanje in upravljanje. To vključuje digitalne rešitve za storitve za rabo vode in spremljanje vode ter različne nove tehnološke rešitve za čiščenje odpadnih voda (membranska tehnologija) in spodbujanje bolj odprte miselnosti.

4.5 EU bi lahko postala vodilni globalni akter v vodnem sektorju kot ponudnica z vodo povezanih tehnologij in storitev. Digitalizacija prinaša nove priložnosti za vodna podjetja in lahko znatno poveča učinkovitost upravljanja vodnih virov ter konceptov proizvodnje in storitev. Digitalne rešitve se lahko uporabljajo za zagotavljanje storitev, ki izpolnjujejo trenutne in prihodnje potrebe strank. EU lahko celemu svetu ponudi konkurenčne in trajnostne rešitve na tem področju.

Zdravo, pestro in varno vodno okolje

4.6 Oceani, morja in celinske vode so največji svetovni trajnostni vir beljakovin, pri čemer je od morske in obalne biotske raznovrstnosti odvisno preživetje treh milijard ljudi po vsem svetu. Zaradi človeških dejavnosti prihaja do hitre degradacije oceanov, morij in celinskih voda. Zlasti obalne in celinske vode se slabšajo zaradi onesnaževanja in evtrofikacije, zaskrbljujoča pa je tudi izguba habitatov. Vse te spremembe imajo uničujoč učinek na delovanje vodnih ekosistemov in biotsko raznovrstnost ter posledično na morebitno proizvodnjo hrane. Skrbno upravljanje tega bistvenega svetovnega vira je ključni element trajnostne prihodnosti.

4.7 Namen cilja 14 (življenje v vodi) je ohranjanje oceanov, morij in vodnih virov ter spodbujanje njihove trajnostne uporabe. Za izboljšanje stanja je potrebnih več ukrepov, med drugim znatno zmanjšanje vseh vrst onesnaženja voda in učinkovitejše upravljanje človeških dejavnosti. Potrebne so nove rešitve za zmanjšanje obremenitve s hranili zaradi njihovega izlivanja v naravne vode. Razviti je treba gospodarsko učinkovita sredstva in metode za izboljšanje sposobnosti tal za lovljenje in vezavo hranil. Evtrofikacijo je mogoče zmanjšati tudi z uporabo premalo izkoriščenih vrst rib ter gojenjem in nabiranjem alg (saj se hranila odstranjujejo z ulovom). Potrebne so nove rešitve za zmanjšanje evtrofikacije ter obnovitev rek, jezer in morskega dna.

4.8 Zdrava vodna okolja lahko ustvarijo veliko novih visokokakovostnih delovnih mest. Zdravi ribji staleži in čiste vode so podlaga za trajnostni ribolov in rekreacijsko uporabo vode ter odpirajo nove možnosti za modro biogospodarstvo. Po vsem svetu potekajo prizadevanja za obnovitev rek in sladkih voda, da bi obnovili degradirane habitate, procese v ekosistemih, ribje staleže, ki se selijo, življenjske združbe in storitve, ki jih zagotavljajo. Z obnovitvijo staležev, ki se selijo, se bodo na redko poseljenih območjih vzpostavili novi potencialni viri zaslužka, tako da se bodo zagotovila delovna mesta za osebe z modelom družinskega podjetja, ki imajo dostop do lokalnih trgov.

Trajnostna proizvodnja hrane iz vodnega življa

4.9 Svetovno povpraševanje po hrani naj bi se močno povečalo. Namen cilja 2 (odprava lakote) je odpraviti lakoto, zagotoviti prehransko varnost in boljše prehrano ter spodbujati trajnostno primarno proizvodnjo do leta 2030.

4.10 Ribištvo in akvakultura zagotavljata hranljivo prehrano ter ustvarjata nujno potrebne dohodke, obenem pa podpirata razvoj podeželja in lahko tudi varujeta okolje. Ribe trenutno predstavljajo 17 % svetovne oskrbe z živalskimi beljakovinami in 6,5 % vseh beljakovin za prehrano ljudi. Za več sto milijonov ljudi so ribe glavni vir beljakovin in osnovnih hranil. Številni ribji staleži se še vedno prekomerno izkoriščajo in jih je treba bolje upravljati. Zaradi visokih subvencij se v številnih delih sveta še naprej ohranja presežna zmogljivost ribiških flot. Oceane, morja in celinske vode bi bilo treba uporabljati veliko bolj trajnostno kot zdaj. Naložbe v akvakulturo, ribištvo in predelavo rib ter razvoj novih proizvodov iz odpadkov in stranskih proizvodov so bistveni za povečanje trajnostne proizvodnje hrane in pomoč pri ohranjanju prehranske varnosti. Konkretno ima EU precejšnjo negativno trgovinsko bilanco, kar zadeva ribe in ribiške proizvode: okoli 60 % morske hrane, zaužite v EU, je uvožene in ne ustreza vedno merilom EU glede trajnostne proizvodnje in prehranske varnosti.

4.11 Akvakultura ima velik potencial za nadaljnjo rast. V evropski akvakulturi bi lahko proizvedli veliko več biomase z uporabo večjega števila morskih vrst, ki se uporabljajo v akvakulturi, vključno z vrstami, ki so nižje v prehranjevalni verigi (kot so alge in mehkužci). Vendar se razvoj akvakulture srečuje s številnimi ovirami. Prvič, za razvoj akvakulture so potrebni dodatni viri krme. Ulovljene ribje vrste nižjega razreda se bodo v prihodnje vse bolj uporabljale za neposredno prehrano ljudi in manj kot surovina za živalsko krmo. Za razvoj akvakulture je potrebna dodatna biomasa za krmo, ki bi se lahko proizvajala iz trenutno v glavnem premalo izkoriščenih vrst, kot so kril in drugi mezopelagični organizmi, iz morske trave ter s predelavo odpadkov (stranskih proizvodov). Drugič, omejen prostor, ki je na voljo za objekte in naprave za akvakulturo, je vse večji problem, ki ga je treba odpraviti. Dobro načrtovanje morskih in sladkovodnih dejavnosti, pri katerem se upoštevajo ekološke, socialne in kulturne razsežnosti, je ključno za trajnostni razvoj akvakulture. Tretjič, potrebne so boljše rešitve za uhajanje hranil in obvladovanje bolezni.

4.12 Stroga okoljska zakonodaja v različnih državah močno vpliva na stroške in konkurenčnost akvakulture. Intenzivno se razvijajo različne nove tehnologije, vendar še vedno ostajajo številne gospodarske in tehnološke negotovosti. Recirkulacijski sistemi za akvakulturo ponujajo več koristi, kot so zelo majhna poraba vode, učinkovito nadziranje odpadnih voda in odpadkov, potreba po majhnem prostoru in nadzor nad pogoji proizvodnje. Tehnologije recirkulacijskih ribogojstev imajo potencial zlasti za sladkovodne sisteme. Vendar se bo verjetno moral vse večji del morske akvakulture izvajati v priobalnih vodah. Potrebni so novi pristopi k večnamenski uporabi in celostnemu upravljanju, vključno s prostorskim načrtovanjem in lokalnimi načrti upravljanja.

Proizvodi z dodano vrednostjo in uporaba v neživilske namene

4.13 Pri predelavi rib in drugih vodnih organizmov za prehrano ljudi nastajajo stranski proizvodi, ki se pogosto ne uporabljajo za neposredno prehrano ljudi. Ocenjuje se, da iz 30–70 % celotne pridobljene ribolovne biomase nastanejo stranski proizvodi z nizko vrednostjo ali se jih v celoti zavrže. To vključuje potencialno uporaben in vreden material, ki bi se lahko v industriji uporabil za živilske ali neživilske namene. Iz njega se lahko razvijejo funkcionalne sestavine z visoko vrednostjo za specializirane proizvode. Različni vodni organizmi bi lahko prispevali k razvoju novih proizvodov, kot so nutracevtiki, zdravila in kozmetika. Zagotovijo lahko tudi nove encime, lipide, biopolimere in druge biomateriale. Okoljsko učinkovita uporaba teh surovin je ključnega pomena. Na svetovni ravni obstajajo veliki pritiski za izboljšanje uporabe celotnega biološkega materiala in s tem zmanjšanje odpadkov. Morska biotehnologija ima lahko pomembno vlogo pri ustvarjanju dodane vrednosti v modrem biogospodarstvu.

4.14 Biomasa alg postaja vse pomembnejši vir za različne vrste komercialne uporabe v biogospodarstvu. Alge so učinkovit, trajnosten in v veliki meri še neizkoriščen vir za procese in proizvode na biološki osnovi. So bogate s hranili in vsebujejo veliko energije. Makro- in mikroalge zaradi vse večje proizvodnje v Evropi postajajo splošno priznan vir, ki bi se lahko široko uporabljal kot surovina. Vse več je zanimanja za nabiranje, gojenje ali predelavo alg, da bi ustvarili široko izbiro proizvodov z visoko vrednostjo, vključno s hrano, živalsko krmo, nutracevtiki in proizvodi na biološki osnovi.

Prilagajanje podnebnim spremembam in blažitev njihovih posledic

4.15 Splošno priznано je, da podnebne spremembe vplivajo na vrsto okoljskih spremenljivk, med drugim na padavine, temperaturo, pretoke rek, škodljivo cvetenje alg in zakisljevanje oceanov. Cilj 13 (podnebni ukrepi) spodbuja sprejetje nujnih ukrepov za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam. Naraščanje temperatur vpliva na oceane, morja in druge vode ter na mreže hranil, ribištvo in vire zaslužka. Zaradi podnebnih sprememb naj bi se v Evropi povečala količina zimskih padavin, skupaj z naraščanjem temperatur pa se povečuje tveganje za evtrofikacijo in poslabšanje kakovosti vode. To bo imelo številne škodljive posledice za ribje staleže in druge vodne vire ter s tem za ribištvo in druge načine proizvodnje. Visoke temperature ogrožajo življenje vrst, ki živijo v hladnih vodah, kot so salmonidi, in prispevajo k širjenju številnih škodljivih vrst in bolezni. Vse bolj razširjene so vrste, ki jim ugaja evtrofikacija. Visoke temperaturne konice so velik izziv za obrate akvakulture. Kar zadeva kmetijstvo, bi morala EU obravnavati tudi vprašanje pomanjkanja vode.

4.16 Prihodnji prehranski sistem mora biti del rešitve podnebnih sprememb, ne del problema. Ribištvo in akvakultura sta v osnovi učinkovita načina proizvodnje beljakovin z vidika emisij, ki vplivajo na podnebje. Zato bi bilo treba spodbujati trajnostni ribolov in ribogojstvo. Poleg tega je bistveno, da se okrepi odpornost ribištva in vodnih sistemov proizvodnje. Ribolovno dejavnost je treba prilagoditi spremenjenim razmeram, kot so ekstremne vremenske razmere in zime brez ledu. Eden od možnih načinov priprave na temperaturne konice v akvakulturi je priobalno gojenje, ki mu lahko višja povprečna temperatura morja včasih koristi. Recirkulacijski sistemi za sektor akvakulture lahko olajšajo prilagoditev akvakulture podnebnim spremembam. S programi ribogojstva se lahko izboljša odpornost gojenih rib na višje temperature.

Modro zdravje in dobro počutje

4.17 Namen cilja 3 (zdravje in dobro počutje) je poskrbeti za zdravo življenje in spodbujati splošno dobro počutje v vseh starostih. Dobro počutje in rekreacijske storitve, ki temeljijo na vodnem okolju, imajo velik potencial za rast. Spodbujanje trajnostne rekreacijske uporabe vodnih virov ponuja nove poslovne priložnosti za oddaljene podeželske regije, kar bo prispevalo k ustvarjanju novih visokokakovostnih delovnih mest. Modro biogospodarstvo zaradi svojega pomena in gospodarskega potenciala prispeva tudi k cilju 8 (dostojno delo in gospodarska rast).

5. Prednostni ukrepi

5.1 Prednostne naloge v zvezi z razvojnimi ukrepi v okviru agende za modro biogospodarstvo so: (i) čista voda in sanitarna ureditev, razsoljevanje morske vode, zmanjšanje onesnaženosti, (ii) zdravo, raznoliko in varno vodno okolje ter obnove ekosistemov in biotske raznovrstnosti v vodih okoljih, (iii) trajnostna proizvodnja hrane iz vodnega živilja, (iv) ustvarjanje neživilskih proizvodov z visoko vrednostjo, (v) prilagoditev podnebnim spremembam, (vi) modro zdravje in dobro počutje, varčevanje z energijo in proizvodnja energije iz obnovljivih virov, kot so morja, reke in jezera, (vii) boljše varovanje in ohranjanje vodnih virov ter (viii) bolj usklajen boj proti nezakonitim dejavnostim, ko gre za vodne vire. Poleg tega sta pomembni novi temi čista vodna bioenergija z nizkimi stroški in uporaba organskih odpadkov. Evropa lahko z naložbami v to vrsto razvoja okrepi svojo vodilno vlogo na področju krožnega gospodarstva.

5.2 EESO predlaga, naj Svet EU in Evropski parlament pozoveta Komisijo k uvedbi posebnih pilotnih ukrepov za izboljšanje stanja in proizvodne zmogljivosti različnih vodnih ekosistemov na izbranih območjih v EU, ki bodo predstavljali veliko raznolikost obstoječih razmer v EU in razvojni potencial modrega biogospodarstva. Te pilotne ukrepe bi bilo treba izvajati na obalnih območjih in območjih celinskih voda (vključno z otoki) z zmernim ali velikim človeškim vplivom, kot so čezmerni sezonski turizem, onesnaževanje, obremenitev s hranili s kopnega, spremenjeni vodotoki in prekomerno izkoriščanje vodnih virov.

5.3 Pilotne projekte bi bilo treba čim prej izvesti skupaj z lokalnimi izvoljenimi predstavniki, univerzami in raziskovalnimi središči, strokovnjaki ter ustreznimi akterji civilne družbe. Omogočati bi morali razvoj in testiranje ključnih ukrepov, da se izboljša trenutno neustrezno stanje na pilotnih lokacijah. EESO priporoča določitev razumnega števila pilotnih projektov, ki bi jih izvedli v Sredozemlju, Črnem morju, ob Atlantiku, v Severnem morju in Baltskem morju ter na območjih celinskih voda z velikim potencialom za izboljšanje stanja. Projekti bi lahko na primer vključevali čiščenje voda, bogatih s hranili, ali onesnaženih voda na območjih, kot so pristanišča in turistična območja, s posebnimi vrstami, ki filtrirajo vodo, kot so ostriga, morski jež, klapavica in vodne rastline (alge), ali s ponovno vzpostavitev selitvenih poti in drstišč, da se obnovi življenjski cikel selitvenih vrst rib. Hkrati bi se lahko v pilotnih projektih testirale zmogljivosti za zajemanje CO₂ v velikem obsegu. Preučili bi lahko tudi izvedljivost novih tehnologij za proizvodnjo energije iz morja in jezera ali iskanje novih načinov za varčevanje z vodnimi viri.

5.4 Na podlagi rezultatov in izkušenj, pridobljenih s pilotnimi projekti, se Evropsko unijo poziva k spodbujanju usposabljanja ter prenosa strokovnega znanja in izkušenj v skupnostih na obalnih območjih in območjih ob celinskih vodah, da se omogočijo obnova in ustrezno upravljanje okolja ter vzpostavitev evropskih mrež usposabljanja in dokažejo priložnosti za ustvarjanje visokokakovostnih delovnih mest na tem področju.

5.5 Ustanoviti bi bilo treba upravljalni odbor za pilotne projekte, v katerem bi bili predstavniki držav članic, regij in deležnikov, tudi EESO, da bi se uskladila izmenjava praks in zagotovil razvoj uspešnih pilotnih projektov na širši ravni. Hkrati bi bilo treba države članice EU in zadevne regije spodbuditi k pripravi strategij za modro biogospodarstvo skupaj z lokalnimi deležniki in organizacijami civilne družbe.

5.6 Strokovno znanje in izkušnje EU na področju modrega biogospodarstva, pridobljeni z raziskovalnimi programi Obzorje Evropa, LIFE in pilotnimi projekti modrega biogospodarstva, bi morali biti pod nekaterimi pogoji na voljo tudi tretjim državam, zlasti državam vzhodnega sosedstva, sredozemskim in afriškim državam, Rusiji na območju Baltskega morja in drugim zainteresiranim državam. Modro biogospodarstvo bi moralo postati vodilno področje EU v okviru programov sodelovanja z ZN in orodje za uresničevanje ciljev COP 21 iz Pariškega sporazuma v boju proti globalnemu segrevanju.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

III

(Pripravljalni akti)

EVROPSKI EKONOMSKO-SOCIALNI ODBOR

547. PLENARNO ZASEDANJE EESO, 30. 10. 2019–31. 10. 2019

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Krepitev zaupanja v umetno inteligenco, osredotočeno na človeka

(COM(2019) 168 final)

(2020/C 47/09)

Poročevalka: **Franca SALIS-MADINIER**

Zaprosilo	Evropska komisija, 3.6.2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	18.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	198/1/4

1. Sklepi in priporočila

1.1 Umetna inteligenca ni sama sebi namen, temveč je orodje, ki lahko prinese korenite pozitivne spremembe, vendar pomeni tudi tveganje. Zato je potrebna ureditev njene uporabe.

1.2 Komisija bi morala sprejeti ukrepe za predvidevanje, preprečevanje in prepoved zlorabe umetne inteligence in strojnega učenja ter bolje urediti dajanje proizvodov na trg z namenom zlorabe.“

1.3 EU bi morala spodbujati zlasti razvoj sistemov umetne inteligence, usmerjenih v konkretne aplikacije za pospešitev ekološkega in podnebnega prehoda.

1.4 Opredeliti bi bilo treba, katere izzive je mogoče obravnavati z etičnimi kodeksi, samourejanjem in prostovoljnimi zavetami, katere pa z regulativnimi in zakonodajnimi sredstvi, dopolnjenimi s spremljanjem in sankcijami v primeru neupoštevanja. Sistemi umetne inteligence morajo biti v vsakem primeru v skladu z veljavno zakonodajo.

1.5 Za umetno inteligenco je potreben pristop, ki vključuje tako tehnične kot družbene in etične vidike. EESO pozdravlja zavzetost EU za vzpostavitev pristopa k umetni inteligenci, ki je osredotočen na človeka in skladen z vrednotami, na katerih temelji: spoštovanje človekovega dostojanstva, svoboda, demokracija, enakost in nediskriminacija, pravna država in spoštovanje človekovih pravic.

1.6 EESO ponovno poudarja ⁽¹⁾, da se je treba pri uvajanju sistemov umetne inteligence, ki bi lahko spremenili organizacijo dela, njegovo spremljanje in nadzor, pa tudi sisteme ocenjevanja in zaposlovanja, posvetovati z delavci in njihovimi predstavniki ter jih obveščati o tem. Komisija mora spodbujati socialni dialog za sodelovanje delavcev pri uporabi sistemov umetne inteligence.

⁽¹⁾ UL C 440, 6.12.2018, str. 1.

1.7 EESO poudarja ⁽²⁾, da sta za zaupanja vredno umetno inteligenco potrebna človeški nadzor nad strojem in obveščanje državljanov o njegovi uporabi. Sistemi umetne inteligence morajo biti razložljivi, če to ni mogoče, pa je treba državljanom in potrošnikom zagotoviti informacije o njihovih omejitvah in tveganjih.

1.8 EU se mora osredotočiti na nastajajoča tveganja ⁽³⁾ na področju zdravja in varnosti pri delu. Določiti je treba standarde, s katerimi bi preprečili, da bi avtonomni sistemi poškodovali ljudi ali jim povzročili škodo. Delavce je treba naučiti, kako delati s strojem in ga v nujnih primerih ustaviti.

1.9 EESO se zavzema za razvoj trdnega sistema certificiranja na podlagi postopkov preizkušanja, ki bodo podjetjem omogočili, da potrdijo zanesljivost in varnost svojih sistemov umetne inteligence. Preglednost, sledljivost in razložljivost postopka algoritemskega odločanja še vedno pomenijo tehnični izziv, ki ga je treba podpreti z instrumenti EU, kot je program Obzorje Evropa.

1.10 Kolikšno zaupanje bodo imeli državljani in potrošniki v umetno inteligenco, je odvisno od spoštovanja zasebnosti in varstva podatkov. Lastništvo podatkov, nadzor nad njimi in način, kako jih uporabljajo podjetja in organizacije, so področja, ki jih je treba v veliki meri še urediti (zlasti v zvezi z internetom stvari). EESO poziva Komisijo, naj ob upoštevanju tehnološkega razvoja redno revidira Splošno uredbo o varstvu podatkov ⁽⁴⁾ in z njo povezane predpise.

1.11 EESO meni, da je bistveno razmisliti o tem, kako lahko sistemi umetne inteligence prispevajo k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, zlasti na področju industrije, prometa, energije, gradbeništva in kmetijstva. Zavzema se, da bi bila podnebni in digitalni prehod medsebojno povezana.

1.12 EESO meni, da spremljanje sistemov umetne inteligence morda ne bo zadostovalo za opredelitev odgovornosti in povečanje zaupanja. Priporoča, naj se prednostno opredelijo jasna pravila, ki v primeru kršitve določajo odgovornost pravnih subjektov, in sicer fizičnih ali pravnih oseb. Poleg tega EESO poziva Komisijo, naj najprej preuči temeljno vprašanje zavarovanja za sisteme umetne inteligence.

1.13 EESO predlaga, da se za podjetja, ki izpolnjujejo standarde, uvede „evropski certifikat za zaupanja vredno podjetje na področju umetne inteligence“, ki bo med drugim temeljil na ocenjevalnem seznamu, ki ga je predlagala strokovna skupina na visoki ravni za umetno inteligenco.

1.14 EU mora spodbujati, da se bo o tem področju razpravljalo na srečanjih skupin G7 in G20 ter v dvostranskih dialogih, in si pri tem prizadevati, da bo ureditev umetne inteligence presegala evropske meje. Doseči je treba mednarodno soglasje za zaupanja vredno umetno inteligenco, na podlagi katerega bo mogoče oblikovati mednarodne standarde in redno preverjati njihovo ustreznost.

2. Povzetek predloga Komisije

2.1 To sporočilo temelji na delu strokovne skupine na visoki ravni, ki jo je Komisija ustanovila junija 2018. V njem Komisija opredeljuje sedem ključnih zahtev za zaupanja vredno umetno inteligenco, ki so navedene v točki 4.

2.2 Komisija je začela izvajati pilotno fazo, v katero so vključeni različni deležniki. Ta postopek se osredotoča zlasti na ocenjevalni seznam, ki ga je strokovna skupina na visoki ravni pripravila za vsako od ključnih zahtev. Na začetku leta 2020 bo ta skupina pregledala in posodobila ocenjevalni seznam, Komisija pa bo po potrebi predlagala nove ukrepe.

2.3 Komisija želi svoj pristop na področju umetne inteligence uveljaviti na mednarodnem prizorišču, pri čemer bo imela še naprej dejavno vlogo, med drugim v okviru skupin G7 in G20.

⁽²⁾ UL C 288, 31.8.2017, str. 1; UL C 440, 6.12.2018, str. 1.

⁽³⁾ <https://osha.europa.eu/sl/emerging-risks>

⁽⁴⁾ Uredba (EU) 2016/679 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 27. aprila 2016 o varstvu posameznikov pri obdelavi osebnih podatkov in o prostem pretoku takih podatkov ter o razveljavitvi Direktive 95/46/ES (Splošna uredba o varstvu podatkov) (UL L 119, 4.5.2016, str. 1).

3. Splošne ugotovitve

3.1 Za umetno inteligenco, osredotočeno na človeka, je potreben pristop, ki vključuje tako tehnične kot družbene in etične vidike. EESO pozdravlja zavzetost institucij EU za vzpostavitev pristopa k umetni inteligenci, ki je skladen z vrednotami, na katerih temelji Unija: spoštovanje človekovega dostojanstva, svoboda, demokracija, enakost in nediskriminacija, pravna država in spoštovanje človekovih pravic. Kot poudarja Komisija ⁽⁵⁾, umetna inteligenca ni sama sebi namen, temveč je orodje, ki lahko prinese korenite pozitivne spremembe. Kot vsako orodje hkrati prinaša priložnosti in tveganja. Zato mora EU urediti njeno uporabo in jasno opredeliti odgovornosti.

3.2 Zaupanje v umetno inteligenco, osredotočeno na človeka, se bo vzpostavilo s potrditvijo vrednot in načel, dobro opredeljenim pravnim okvirom ter etičnimi smernicami, ki bodo zajemale ključne zahteve.

3.3 Skupaj z vsemi deležniki bi bilo treba opredeliti, katere od številnih izzivov, ki jih prinaša umetna inteligenca, je treba obravnavati z regulativnimi in zakonodajnimi sredstvi, dopolnjenimi z regulativnimi mehanizmi spremljanja in sankcioniranja v primeru neupoštevanja, katere pa z etičnimi kodeksi, samourejanjem in prostovoljnimi zavezami. EESO je zadovoljen, da je Komisija upoštevala nekatera načela, na katera je prvotno opozoril, vendar obžaluje, da doslej ni predlagala nobenega posebnega ukrepa za obravnavanje utemeljenih pomislekov v zvezi s pravicami potrošnikov, varnostjo sistemov in odgovornostjo.

3.4 Sistemi umetne inteligence morajo upoštevati veljaven pravni okvir, zlasti kar zadeva varstvo osebnih podatkov, odgovornost za proizvode, varstvo potrošnikov, nediskriminacijo, poklicne kvalifikacije ter obveščanje delavcev in posvetovanje z njimi na delovnem mestu. Zagotoviti je treba, da bodo ti zakoni prilagojeni novim izzivom digitalizacije in umetne inteligence.

3.5 Kot ugotavlja Komisija, „je treba [vzpostaviti] postopke za pojasnitev in oceno potencialnih tveganj, povezanih z uporabo sistemov umetne inteligence, na različnih področjih uporabe“ ⁽⁶⁾. EESO pripisuje zelo velik pomen prihodnjim načinom ocenjevanja in opredelitvi kazalnikov, ki bi se lahko upoštevali pri ocenjevanju. Izhodišče za izvajanje teh postopkov je osnutek ocenjevalnega seznama, ki ga je pripravila strokovna skupina na visoki ravni.

3.6 S tem je povezano tudi vprašanje pravične porazdelitve pričakovane dodane vrednosti sistemov umetne inteligence. EESO meni, da morajo pozitivne spremembe, ki jih prinaša umetna inteligenca na področju gospodarskega razvoja, trajnostnih postopkov proizvodnje in porabe (zlasti energije) ter izboljšanja uporabe virov, koristiti vsem državam in njihovim državljanom.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Človeško delovanje in nadzor

4.1.1 Komisija želi zagotoviti, da uporaba sistemov umetne inteligence v nobenem primeru ne bo ogrozila človeške avtonomije ali povzročila škodljivih učinkov. EESO se strinja s pristopom človeškega nadzora nad strojem, kot je navedel že v svojih prejšnjih mnenjih.

4.1.2 Zato je potrebno tudi, da so državljani ustrezno obveščeni o uporabi teh sistemov, da so ti razločljivi ali, če to ni mogoče (kadar gre na primer za globoko učenje), da se uporabniku zagotovijo informacije o omejitvah in tveganjih sistema. V vsakem primeru je treba državljanom še naprej zagotavljati možnost, da se odločijo drugače kot sistem umetne inteligence.

4.1.3 V podjetjih in javnih upravah je treba delavce in njihove predstavnike ustrezno obvestiti in se z njimi posvetovati o uvedbi sistemov umetne inteligence, ki bi lahko spremenili organizacijo dela in vplivali nanje, kar zadeva nadzor, spremljanje, ocenjevanje in zaposlovanje. Komisija mora spodbujati socialni dialog za sodelovanje delavcev pri uporabi sistemov umetne inteligence.

4.1.4 V zvezi s človeškimi viri je treba posebno pozornost nameniti tveganju zlorabe sistemov umetne inteligence za spremljanje brez omejitev, zbiranje osebnih podatkov in podatkov o zdravju ter njihovo posredovanje tretjim osebam, pa tudi nastajajočim tveganjem na področju zdravja in varnosti pri delu ⁽⁷⁾. Določiti je treba jasne standarde, s katerimi bi preprečili, da bi sodelovanje med človekom in strojem povzročilo škodo ljudem. Standard Mednarodne organizacije za standardizacijo (ISO) o sodelovalnih robotih ⁽⁸⁾, ki se nanaša na proizvajalce, integratorje in uporabnike, določa smernice za zasnovo in organizacijo delovnega okolja ter zmanjšanje morebitnih tveganj za ljudi. Delavce je treba usposobiti za uporabo umetne inteligence in robotike ter za delo z njima, zlasti da ju znajo v nujnem primeru ustaviti (načelo zasilne zavore).

⁽⁵⁾ COM(2019) 168 final.

⁽⁶⁾ COM(2019) 168 final, str. 5.

⁽⁷⁾ Glej zlasti OSH and the future of work: benefits and risks of artificial intelligence tools in workplaces.

⁽⁸⁾ ISO/TS 15066, 2016.

4.2 Tehnična robustnost in varnost

4.2.1 EESO se zavzema, da bi uvedli evropske standarde varnosti in razvili trden sistem certificiranja na podlagi postopkov preizkušanja, ki bodo podjetjem omogočili, da potrdijo zanesljivost svojih sistemov umetne inteligence. Poleg tega poudarja, da je treba preučiti vprašanje zavarovanja za sisteme umetne inteligence.

4.2.2 Komisija namenja zelo malo pozornosti vprašanjem v zvezi s predvidevanjem, preprečevanjem in prepovedjo zlorabe umetne inteligence in strojnega učenja, na kar opozarjajo številni raziskovalci ⁽⁹⁾. Njihova priporočila bi bilo treba upoštevati, zlasti glede dvojne uporabe teh tehnologij, ki lahko ogrozi digitalno varnost (širjenje kibernetičnih napadov, izkoriščanje ranljivosti ljudi in umetne inteligence, „zastrupljanje podatkov“ (angl. *data poisoning*), fizično varnost (vdiranje v avtonomne sisteme, med drugim samovozeča vozila, brezpilotne zrakoplove in avtomatsko orožje) ali politično varnost (množično zbiranje osebnih podatkov, ciljno usmerjena propaganda, manipulacija videoposnetkov itd.). Raziskovalci, inženirji in javni organi morajo tesno sodelovati, da bi preprečili ta tveganja, strokovnjaki in drugi deležniki, med drugim uporabniki in potrošniki, pa morajo biti vključeni v razprave o teh izzivih.

4.3 Zasebnost in upravljanje podatkov

4.3.1 Komisija se zavzema za ustrezno upravljanje in nadzorovanje dostopa do podatkov ⁽¹⁰⁾. EESO meni, da je treba preseči splošne izjave. Razvoj sistemov umetne inteligence bo odvisen tudi od stopnje zaupanja državljanov vanje. Lastništvo podatkov, nadzor nad njimi in način, kako jih uporabljajo podjetja in organizacije, so področja, ki jih je treba v veliki meri še urediti. Opozoriti je treba na količino podatkov, ki jih na primer vozila posredujejo proizvajalcem vozil, in vrsto posredovanih podatkov ⁽¹¹⁾. Kljub konceptu vgrajene zasebnosti, ki jo morajo povezani predmeti upoštevati v skladu s Splošno uredbo o varstvu podatkov, se ugotavlja, da ima potrošnik o tem malo podatkov ali jih sploh nima ter da jih ne more nadzorovati. Zato EESO poziva Komisijo, naj ob upoštevanju tehnološkega razvoja revidira Splošno uredbo o varstvu podatkov in z njo povezane predpise ⁽¹²⁾.

4.4 Preglednost

4.4.1 EESO meni, da razločljivost postopka algoritemskega odločanja ni bistvena za razumevanje mehanizmov kot takih, temveč za razumevanje pravil, na katerih temeljijo postopki odločanja, in načina, kako nanje vplivajo sistemi umetne inteligence. Razvoj standardnih postopkov za preizkušanje sistemov strojnega učenja ostaja tehnični izziv, ki bi ga bilo treba podpreti z instrumenti EU, kot je program Obzorje Evropa.

4.4.2 EESO se strinja s pristopom Komisije, v skladu s katerim bi morali „biti sistemi umetne inteligence prepoznavni kot taki, kar bi zagotovilo, da uporabniki vedo, da so v stiku s sistemom umetne inteligence“ ⁽¹³⁾, tudi v razmerju med pacientom in zdravstvenim osebjem ter pri poklicnih storitvah, povezanih z zdravjem in dobrim počutjem državljanov. Poleg tega EESO ponovno poudarja, da mora imeti uporabnik ali potrošnik možnost, da je obveščen o storitvah, ki jih izvaja človek. Številni sistemi umetne inteligence dejansko vključujejo velike količine človeškega dela, ki so pogosto skrite končnim uporabnikom ⁽¹⁴⁾. To vprašanje je povezano s pomanjkanjem preglednosti za uporabnike in potrošnike storitev ter obliko izkoriščanja skritega in nepriznanega dela.

4.4.3 Poleg tega EESO meni, da je treba potrošnika vedno obvestiti o vključitvi sistemov umetne inteligence v proizvode, ki jih kupi, ter da mora vedno imeti možnost dostopa do svojih podatkov in nadzora nad njimi.

4.5 Raznolikost, nediskriminacija in pravičnost

4.5.1 Tveganja diskriminacije so prisotna v nekaterih aplikacijah umetne inteligence, ki omogočajo oblikovanje profila državljanov, uporabnikov in potrošnikov (npr. za zaposlovanje, oddajanje nepremičnin in nekatere osebne storitve). Sistemi umetne inteligence morajo biti skladni z zakonodajo EU o enaki obravnavi in nediskriminaciji ⁽¹⁵⁾. To zakonodajo pa je treba prilagoditi in po potrebi okrepiti za obravnavanje novih praks (tudi kar zadeva nadzorovanje njenega izvajanja). Obstaja resnična nevarnost, da bo algoritemsko oblikovanje profilov postalo novo močno orodje diskriminacije, kar mora EU preprečiti.

⁽⁹⁾ Glej poročilo z naslovom *The Malicious Use of Artificial Intelligence: Forecasting, Prevention, and Mitigation*, februar 2018.

⁽¹⁰⁾ COM(2019) 168 final, str. 6.

⁽¹¹⁾ *Your car knows when you gain weight*, The New York Times (International Edition), 22.5.2019.

⁽¹²⁾ UL C 190, 5.6.2019, str. 17.

⁽¹³⁾ COM(2019) 168 final, str. 6.

⁽¹⁴⁾ Glej na primer: *A white-collar sweatshop: Google Assistant contractors allege wage theft*, The Guardian, 29.5.2019 in *Bot technology impressive, except when it's not the bot*, The New York Times (International Edition), 24.5.2019.

⁽¹⁵⁾ UL L 180, 19.7.2000, str. 22; UL L 303, 2.12.2000, str. 16; UL L 373, 21.12.2004, str. 37; UL L 204, 26.7.2006, str. 23.

4.5.2 Direktiva proti rasizmu⁽¹⁶⁾ in direktiva o enakem obravnavanju spolov zunaj delovnega razmerja⁽¹⁷⁾ določata ustanovitev posebnih organov, pristojnih za spodbujanje enakosti spolov. EESO poziva, naj imajo ti organi dejavno vlogo pri spremljanju in nadzorovanju sistemov umetne inteligence v zvezi s tveganji neposredne ali posredne diskriminacije.

4.6 Družbena in okoljska blaginja

4.6.1 Komisija ne predlaga konkretnih načinov za povezavo med podnebnim prehodom in digitalno preobrazbo, zlasti pri uporabi sistemov umetne inteligence. Bistveno je razmisliti o tem, kako lahko sistemi umetne inteligence prispevajo k zmanjšanju emisij toplogrednih plinov, zlasti na področju industrije, prometa, energije, gradbeništva in kmetijstva.

4.6.2 Komisija poudarja, da bi se sistemi umetne inteligence lahko uporabljali za krepitev socialnih znanj in spretnosti, lahko pa bi prispevali tudi k njihovemu poslabšanju. EESO meni, da mora EU storiti več za obravnavanje nekaterih družbenih izzivov. Študije so na primer pokazale, da so nekatere aplikacije z vgrajenimi sistemi umetne inteligence zasnovane tako, da uporabniki spletnih storitev (družbena omrežja, igre, videoposnetki itd.) ostanejo čim dlje povezani s spletom. Namen je zbrati čim več podatkov o njihovem vedenju, pri čemer se uporabljajo strategije, ki zajemajo vse od neprestanega obnavljanja algoritemskih priporočil do opozoril in obvestil, vključno z igrami itd. Raziskani so bili učinki čezmerne povezanosti in napeljevanja na otroke⁽¹⁸⁾. Rezultati so pokazali povečanje tesnobe, napadalnosti, pomanjkanja spanca ter vplivov na izobraževanje, družbene odnose, zdravje in dobro počutje. Da bi ustvarili zaupanja vredno umetno inteligenco, mora EU te učinke upoštevati in jih preprečiti.

4.6.3 Nenazadnje je treba omeniti, da je eden od dejavnikov družbene blaginje povezan z občutkom varnosti pri delu, učinki digitalizacije pa lahko pogosto povzročajo zaskrbljenost in stres⁽¹⁹⁾. Zato bi bilo treba oblikovati strategije za predvidevanje sprememb še pred morebitnim prestrukturiranjem in za stalno usposabljanje vseh delavcev. Zaradi tega je znotraj podjetij potreben kakovosten socialni dialog med delodajalci in predstavniki delavcev, ki bo omogočil predvsem vključujoče uvajanje novih tehnologij, zlasti umetne inteligence in robotike. Za okrepitev zaupanja med upravami in delavci morajo biti sistemi umetne inteligence, povezani z vodenjem, ocenjevanjem in nadzorovanjem delavcev, razložljivi; znani morajo biti tudi njihovi parametri in njihovo delovanje mora biti pregledno.

4.7 Odgovornost

4.7.1 Odločitev, ki jih sprejemajo zapleteni sistemi strojnega učenja, ni mogoče enostavno pojasniti; poleg tega se redno posodablja. EESO meni, da spremljanje sistemov umetne inteligence morda ne bo zadostovalo za opredelitev odgovornosti in povečanje zaupanja. Zato priporoča opredelitev pravil, ki v primeru kršitve določajo odgovornost pravnih subjektov, in sicer fizičnih ali pravnih oseb. Poleg tega priporoča, da bi se bolj kot na algoritme opirali na zaupanja vredna podjetja ali strokovnjake, in predlaga, da se za podjetja, ki spoštujejo vse standarde, uvede „evropski certifikat za zaupanja vredno podjetje na področju umetne inteligence“, ki bo med drugim temeljil na ocenjevalnem seznamu, ki ga je predlagala strokovna skupina na visoki ravni.

4.7.2 V direktivi o odgovornosti za proizvode⁽²⁰⁾ je opredeljeno načelo objektivne odgovornosti evropskih proizvajalcev: če proizvod z napako povzroči škodo potrošniku, je proizvajalec lahko odgovoren, tudi če ne gre za njegovo krivdo ali malomarnost. Zaradi zasnove, uvajanja in vse bolj razširjene uporabe sistemov umetne inteligence mora EU sprejeti ustrezna pravila o odgovornosti v primerih, v katerih bi se lahko proizvodi z digitalnimi vsebinami in storitve, ki se ponujajo potrošnikom, izkazali za nevarne in škodljive. Potrošniki bi morali imeti dostop do pravnega varstva v primeru škode, ki jo povzroči sistem umetne inteligence.

5. Potreba po pravni ureditvi zunaj Evrope

5.1 V globaliziranem svetu mora pravna ureditev umetne inteligence presežati evropske meje. Evropa bi si morala prizadevati, da bi skupini G7 in G20 dosegli široko soglasje o umetni inteligenci, in nadaljevati dvostranska pogajanja, da bi lahko večina držav sodelovala v postopku standardizacije umetne inteligence in pri rednem preverjanju njene ustreznosti.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽¹⁶⁾ Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost (UL L 180, 19.7.2000, str. 22).

⁽¹⁷⁾ Direktiva Sveta 2004/113/ES z dne 13. decembra 2004 o izvajanju načela enakega obravnavanja moških in žensk pri dostopu do blaga in storitev ter oskrbi z njimi (UL L 373, 21.12.2004, str. 37).

⁽¹⁸⁾ Glej zlasti Kidron, Evans, Afia (2018), *Disrupted Childhood – The Cost of Persuasive Design*, 5Rights Foundation.

⁽¹⁹⁾ Poročilo strokovne skupine na visoki ravni z naslovom *The Impact of the Digital Transformation on EU Labour Markets*, 2019.

⁽²⁰⁾ Direktiva Sveta 85/374/ES z dne 25. julija 1985 o približevanju zakonov in drugih predpisov držav članic v zvezi z odgovornostjo za proizvode z napako (UL L 210, 7.8.1985, str. 29).

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora –**Predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o strateškem inovacijskem programu Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (EIT) za obdobje 2021–2027: spodbujanje talentov in zmogljivosti Evrope za inovacije***(COM(2019) 330 final – 2019/00152 (COD))***in****Predlog uredbe Evropskega parlamenta in Sveta o Evropskem inštitutu za inovacije in tehnologijo (prenovitev)***(COM(2019) 331 final – 2019/00151 (COD))**(2020/C 47/10)*Glavni poročevalec: **Antonello PEZZINI**

Zaprosilo	Evropski parlament, 18.7.2019 Svet, 26.7.2019
Pravna podlaga	člena 173(3) in 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za enotni trg, proizvodnjo in potrošnjo
Sklep predsedstva	24.9.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	31.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	168/0/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) v celoti podpira sinergijo med Evropskim inštitutom za inovacije in tehnologijo (EIT) in večletnim okvirnim programom Unije za raziskave in inovacije, predlagano v revidirani uredbi v sklopu racionalizacije, ki je bila uvedena s programom Obzorje Evropa, pomeni pa poenostavljeno strukturo za raziskave in inovacije.

1.2 EESO je prepričan, da bodo „Odrpte inovacije“ iz programa Obzorje Evropa prek Evropskega sveta za inovacije zagotovile enotno kontaktno točko za inovatorje z visokim potencialom ter v sinergiji z EIT krepile sodelovanje z ekosistemi in operaterji, s tem pa preprečile podvajanje in prekrivanje ter zagotovile učinkovito dopolnjevanje, kot je navedel Svet v predlogu programa za izvajanje programa Obzorje Evropa ⁽¹⁾.

1.3 V tem okviru bi moral biti EIT ena od glavnih gonilnih sil ciljno usmerjenih inovacij, ki bodo kos družbenim izzivom na področjih, kot so: trajnostni inovacijski ekosistemi; inovacije in podjetniška znanja in spretnosti z vidika vseživljenjskega učenja; krepitev zmogljivosti visokošolskih ustanov; nove, v trg usmerjene rešitve za soočanje z globalnimi izzivi; sinergije in dodana vrednost v celotnem programu Obzorje Evropa.

⁽¹⁾ Medinstitucionalna zadeva 2018/0225(COD) – 8550/19 z dne 15. 4. 2019.

1.4 EESO meni, da bi morali EIT ter njegove skupnosti znanja in inovacij (SZI) imeti večjo vlogo v inovacijskem okolju EU na nacionalni in regionalni ravni, izpopolniti bi morali svoje zmogljivosti za večje in boljše usklajevanje z vsemi zainteresiranimi akterji na različnih ravneh ter povečati ukrepe za vsa podjetja, ne glede na njihovo velikost, da se okrepi podjetniška kultura v EU.

1.5 EESO priporoča, da EIT ohrani in poudari edinstvenost svoje dodane vrednosti kot evropska vodilna sila na področju izobraževanja z visokim strokovnim znanjem o učenju podjetništva skozi prakso (angl. *learning by doing*), ki opredeljuje in preskuša nove metode poučevanja in učenja. Znak EIT bi morali priznavati glavni mednarodni akreditacijski organi in treba bi ga bilo izvoziti zunaj kroga SZI in njihovih partnerjev, da bi v sodelovanju z državami, ki niso članice EU, zlasti z Azijo in ZDA, spodbujali rast inovacijske skupnosti.

1.6 EESO meni, da bi moral EIT podpirati razvoj novih proizvodov z visoko tržno vrednostjo, obogatenih z izobraževalnimi izkušnjami, ki se razširjajo na mednarodni ravni, po zgledu industrijskih doktoratov. To bi nedvomno olajšalo tesnejše in dejavnejše sodelovanje novih trgovinskih partnerjev pri dejavnostih SZI.

1.7 Za boljše vključevanje malih in srednjih podjetij (MSP) bi morale SZI preučiti nove sisteme za izkoriščanje in spodbujanje „učinka bližine“, ki bi vključevali zlasti lokalna in regionalna središča: ta bi lokalnim in regionalnim akterjem omogočala dostop do svetovnih inovacijskih platform.

1.8 EIT in SZI bi morali razviti lastne strategije za financiranje podjetij in razvoja, s katerimi bi podprli utrjevanje inovativnih podjetij. Okrepiti bi bilo treba tudi mreže s svetom financ in s skladi tveganega kapitala.

1.9 EESO priporoča, da se pri razporejanju SZI v večji meri spoštuje geopolitično ravnovesje in bolje pokrije ozemlje EU, začenši s SZI na področju kulturnega in ustvarjalnega sektorja, tudi z namenom, da bi zajeli območja, kot so Jadran/Balkan in Kitajska.

1.10 Glede predloga sklepa o strateškem inovacijskem programu (SIP) za obdobje 2021–2027, EESO meni, da bi bil pri tem procesu potreben celovit pristop, ki bi zajel vse vrste partnerstev (partnerstva med posamezniki, javno-zasebna partnerstva, EIT–SZI, FET–vodilne pobude), kot se zahteva v sklepih Sveta, da bi dobili popoln vpogled v to, kaj se dela v partnerstvih, in da bi dosegli politične cilje.

1.11 EESO načeloma podpira strateški inovacijski program, opisan v prilogi k predlogu sklepa, v kolikor bodo predlagani ukrepi v celoti usklajeni s strateškim načrtom programa Obzorje Evropa, kot je navedeno v skupnem stališču Evropskega parlamenta in Sveta o 9. okvirnem programu ⁽²⁾.

1.12 EESO pozdravlja načelno izjavo, da bo „EIT nadaljeval prizadevanja za poenostavitev, da bi se odpravilo nepotrebno upravno breme SZI, s čimer bo omogočeno prožno in učinkovito izvajanje njihovega letnega poslovnega načrta in večletne strategije“.

1.13 EESO meni, da mora EIT predložiti poročilo o vseh uspešnih inovativnih proizvodih, danih na trg v desetih letih svojega delovanja (stroškovna učinkovitost).

1.14 EESO meni, da so pomembni tudi prizadevanja za poročanje in spremljanje z natančnimi kazalniki učinka, ocena operativne uspešnosti SZI, dejanska realizacija ter rezultati in napredek pri doseganju ciljev v skladu z okvirnim programom Obzorje Evropa.

2. Uvod

2.1 Evropa ima težave pri preoblikovanju izumov v tržne proizvode in storitve, zato je EU pregledala svoje politike na področju raziskav, da bi odpravila lastno nesposobnost, da svojo odličnost na področju temeljnih raziskav pravočasno pretvori v tržno usmerjene inovacije.

⁽²⁾ Medinstitucionalna zadeva: 2018/0224 (COD) – 7942/19 z dne 27. 3. 2019.

2.2 Da bi okrepila svoje inovacijske zmogljivosti, je Evropska unija leta 2008 ustanovila Evropski inštitut za inovacije in tehnologijo (EIT), o katerem je EESO izrazil svoje mnenje ⁽³⁾ in ki je sestavni del evropskega okvirnega programa za raziskave in inovacije.

2.3 EIT je trenutno največji integrirani ekosistem za inovacije v Evropi. Združuje partnerje iz podjetij, raziskovalnih in izobraževalnih ustanov ter podpira SZI. Te skupnosti so široko zasnovana evropska partnerstva, ki lahko obravnavajo posebne svetovne izzive in krepijo razvojne ekosisteme ter spodbujajo povezovanje izobraževanja in raziskav, da se ustvarijo inovacijam prijazna okolja ter spodbudi ustanavljanje inovativnih podjetij v tesnem dopolnjevanju z Evropskim svetom za inovacije.

2.4 Sedanji okvirni program Obzorje 2020 za obdobje 2014–2020 izrecno financira inovacije z novimi javnimi instrumenti, ki so bili vzpostavljeni za okrepitev inovacij v Evropi in nadaljnje spodbujanje sodelovanja podjetij pri dejavnostih na področju inovacij, kot so: javno-zasebna partnerstva, na primer skupne tehnološke pobude, sheme posojil in jamstev, kot je Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja, in tvegani kapital, kot je GIF ⁽⁴⁾.

2.5 S proračunom v višini več kot 300 milijonov EUR za obdobje 2008–2013, 2,7 milijarde EUR za obdobje 2014–2020 in 3,1 milijarde EUR za obdobje 2021–2027 bo imel EIT pomembno vlogo v strategiji Evropa 2020 ⁽⁵⁾.

2.6 EIT si prizadeva za izboljšanje inovacijskih procesov s povezovanjem usposabljanja in podjetništva z raziskavami in inovacijami, pri čemer je izrecen cilj konkretno osredotočanje na oprijemljive rezultate in koristi ⁽⁶⁾.

2.7 EIT deluje prek svojih SZI, tj. obsežnih evropskih partnerstev, ki s povezovanjem organizacij iz izobraževalnega, raziskovalnega in podjetniškega sektorja obravnavajo specifične družbene izzive. EIT zagotavlja nepovratna sredstva za SZI in mora spremljati njihove dejavnosti z učinkovitim nadzorom in razširjanjem rezultatov.

2.8 EIT je vključen v program Obzorje Evropa kot del tretjega stebra („Inovativna Evropa“). Vendar bi bilo treba sinergije in dopolnjevanja ustvariti tudi z drugimi elementi programa ⁽⁷⁾. SZI kot sestavni del EIT veljajo za „institucionalizirana evropska partnerstva“.

2.9 Splošni cilji EIT se odražajo zlasti na področjih njegovega delovanja, opredeljenih v programu Obzorje Evropa, v katerem so določena tudi merila za izbor, izvajanje, spremljanje, ocenjevanje in prenehanje evropskih partnerstev, vključno s partnerstvi SZI-EIT.

2.9.1 Omeniti velja glavna področja delovanja:

- krepitev trajnostnih inovacijskih ekosistemov po vsej Evropi,
- spodbujanje razvoja podjetniških in inovacijskih spretnosti z vidika vseživljenjskega učenja,
- podpora podjetniški preobrazbi visokošolskih ustanov,
- prenos novih rešitev na trg, da bi se odzvali na globalne družbene izzive.

⁽³⁾ UL C 161, 13.7.2007, str. 28, UL C 181, 21.6.2012, str. 122, UL C 62, 15.2.2019, str. 33.

⁽⁴⁾ Skupne tehnološke pobude so bile uvedene za boljše zadovoljevanje potreb industrije na posameznih področjih raziskav. Gre za neodvisne strukture EU z udeležbo industrije in, v nekaterih primerih, držav članic. Sklad za financiranje na osnovi delitve tveganja je bil ustanovljen za izboljšanje dostopa raziskovalcev do dolžniškega financiranja, zlasti za bolj tvegane naložbe v raziskave, tehnološki razvoj in inovacije. GIF – instrument za hitro rastoča in inovativna MSP v okviru programa za konkurenčnost in inovacije zagotavlja tvegani kapital za inovativna MSP ter MSP z velikim potencialom rasti.

⁽⁵⁾ Člen 3 Uredbe (EU) št. 1292/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2013 o spremembi Uredbe (ES) št. 294/2008 o ustanovitvi Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (UL L 347, 20.12.2013, str. 174).

⁽⁶⁾ Sklep št. 1312/2013/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. december 2013 o strateškem inovacijskem programu Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo (EIT) – prispevek EIT k bolj inovativni Evropi (UL L 347, 20.12.2013, str. 892).

⁽⁷⁾ Glej opombo 1.

2.10 EIT deluje kot decentraliziran organ EU. Njegov sedež je v Budimpešti. EIT ni raziskovalno središče in ne prispeva neposredno k financiranju posameznih projektov, ampak SZI nudi nepovratna sredstva.

2.11 SZI se izberejo z odprtim razpisom na podlagi prednostnih tem z velikim družbenim učinkom. EIT trenutno podpira 8 SZI, ki združujejo podjetja, univerze in raziskovalna središča v čezmejnih partnerstvih ⁽⁸⁾.

2.12 Vsaka SZI si prizadeva okrepiti zmogljivosti za inovacije z upravljanjem uravnoteženega portfelja dejavnosti v treh sektorjih:

- projekti za podporo inovacijam, namenjeni spodbujanju in razvoju novih inovativnih proizvodov, storitev in rešitev,
- izobraževanje, inovativni izobraževalni programi in programi usposabljanja, ki jih ponuja vsaka SZI v obliki podiplomskih programov (magisterij/doktorat); tečaji za vodstveni/poklicni razvoj; moduli vseživljenjskega učenja; poletne šole z znakom kakovosti EIT,
- ustanavljanje in podpiranje podjetij s programi za zagonska podjetja, da bi podjetnikom in potencialnim podjetnikom pomagali pri pretvarjanju njihovih zamisli v uspešno dejavnost, pri čemer se je treba osredotočiti predvsem na dostop do trga, financiranje, omrežja, mentorstvo in svetovanje.

2.13 Poleg tega vsaka SZI v okviru svoje strategije ozaveščanja izvaja dejavnosti ozaveščanja, komuniciranja, razširjanja informacij ter razvoja regionalne inovacijske sheme (RIS) v tesni sinergiji z EIT.

2.14 EESO je že poudaril, da morajo SZI zagotoviti zastopnost različnih evropskih držav, zlasti ko gre za lokacijo inovacijskih vozlišč, in da „bi bilo treba okrepiti podjetništvo, ki ga spodbuja akademski steber“ ⁽⁹⁾.

2.15 EESO je tudi opozoril, da so SZI skoncentrirane v malo državah in pozval k posebnim prizadevanjem „da se v čim več državah članicah vzpostavijo povezave z laboratoriji, podjetji in raziskovalnimi ustanovami“ ⁽¹⁰⁾.

2.16 Evropski parlament pa je pozval Komisijo, naj ohrani SZI v sedanjem EIT (pri tem je poudaril pomen preglednosti in široke udeležbe zainteresiranih strani) ter „preuči, kako bi Evropski inštitut in skupnosti znanja in inovacij lahko sodelovali z Evropskim svetom za inovacije“ ⁽¹¹⁾.

2.17 EP je na podlagi poročila Računskega sodišča tudi ugotovil, da SZI niso v celoti izkoristile nepovratnih sredstev, ki jim jih je dodelil inštitut, predvsem zaradi nepopolne izvedbe poslovnih načrtov ⁽¹²⁾. Poleg tega je v posebnem poročilu Računskega sodišča EU o EIT navedeno, da njegov zapleten operativni okvir in težave z upravljanjem ovirajo njegovo skupno uspešnost zaradi različnih pomanjkljivosti.

2.18 Svet pa je priznal dokazano dodano vrednost strateških partnerstev in pobud, kot so EIT in ukrepi Marie Skłodowske-Curie ⁽¹³⁾, in v sporazumu o prihodnjem programu Obzorje Evropa se bo tretji steber („Inovativna Evropa“) osredotočil na krepitev prodornih in prelomnih inovacij z ustanovitvijo Evropskega sveta za inovacije, ki bo enotna kontaktna točka za inovatorje z visokim potencialom ⁽¹⁴⁾.

⁽⁸⁾ EIT Climate-KIC: Spodbujanje inovacij na področju podnebnih sprememb v Evropi in zunaj nje; EIT Digital: Za močno digitalno Evropo; EIT Food: EIT Hrana povezuje podjetja, raziskovalna središča, univerze in potrošnike; EIT Health: Skupaj za zdravo življenje v Evropi; EIT InnoEnergy: Pionirske spremembe na področju trajnostne energije; EIT Manufacturing: Krepitev in povečanje konkurenčnosti evropske proizvodnje; EIT RawMaterials: Preoblikovanje surovin v pomembno prednost Evrope; EIT Urban Mobility: Pameten, okolju prijazen in integriran promet.

⁽⁹⁾ UL C 62, 15.2.2019, str. 33.

⁽¹⁰⁾ UL C 181, 21.6.2012, str. 122.

⁽¹¹⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 13. junija 2017 o oceni izvajanja programa Obzorje 2020 ob upoštevanju njegove vmesne ocene in predloga devetega okvirnega programa (UL C 331, 18.9.2018, str. 30).

⁽¹²⁾ Resolucija Evropskega parlamenta (EU) 2019/1483 z dne 26. marca 2019 s pripombami, ki so del sklepa o razrešnici glede izvrševanja proračuna Evropskega inštituta za inovacije in tehnologijo za proračunsko leto 2017 (UL L 249, 27.9.2019, str. 229).

⁽¹³⁾ Sklepi Sveta o prizadevanjih za uresničitev vizije evropskega izobraževalnega prostora, 23. maj 2018.

⁽¹⁴⁾ Svet EU – sporočilo za javnost, 27. marec 2019.

3. Predloga Evropske komisije

3.1 Namen predlogov je zagotoviti večjo odprtost in preglednost SZI ter uskladiti EIT z naslednjim programom EU za raziskave in inovacije (2021–2027), zlasti s predlaganim pristopom za evropska partnerstva v okviru programa Obzorje Evropa, da bi še okrepili inovacijski potencial EU.

3.2 Predlagani proračun v višini 3 milijard EUR pomeni povečanje za 600 milijonov EUR (+25 %) v primerjavi s sedanjim strateškim programom za inovacije (2014–2020), zato se pričakuje, da bo EIT lahko učinkovito financiral obstoječe dejavnosti in nove SZI ter podprl inovacijske zmogljivosti 750 visokošolskih ustanov.

3.3 EIT naj bi izvajal dejavnosti, katerih cilj je:

- krepitev trajnostnih inovacijskih ekosistemov po vsej Evropi,
- spodbujanje razvoja podjetniških in inovacijskih spretnosti z vidika vseživljenjskega učenja in podpora podjetniški preobrazbi visokošolskih ustanov v EU,
- prenos novih rešitev za svetovne izzive na trg.

3.4 Namen predlagane prenovitve uredbe o EIT ⁽¹⁵⁾ je, da bi z novo pravno podlago zagotovili večjo pravno jasnost in boljšo usklajenost z okvirnim programom EU za raziskave in inovacije ter uvedli poenostavljen model financiranja za EIT, da bi se učinkoviteje olajšale dodatne javne in zasebne naložbe ter okrepila upravna struktura EIT.

3.5 V predlogu sklepa o strateškem inovacijskem programu za obdobje 2021–2027, ki mora biti v skladu z okvirnim programom za raziskave in inovacije Obzorje Evropa, je predvideno uresničevanje naslednjih ciljev:

- povečanje učinka SZI na regionalni ravni prek okrepljenih mrež EIT, ki vključujejo več visokošolskih ustanov, podjetij in raziskovalnih organizacij, v povezavi z regionalnimi strategijami pametne specializacije,
- krepitev inovacijskih zmogljivosti visokošolskega izobraževanja,
- ustanovitev novih SZI. EIT bo ustanovil dve novi SZI v najpomembnejših sektorjih glede na prednostne naloge programa Obzorje Evropa. Prva bo osredotočena na kulturni in ustvarjalni sektor, druga pa bo opredeljena pozneje, leta 2025.

4. Splošne ugotovitve

4.1 EESO pozdravlja vlogo EIT pri spodbujanju konkurenčnosti EU s podporo inovacijskemu ekosistemu, saj lahko EIT prispeva k razvoju tako imenovanega trikotnika znanja.

4.2 EESO je prepričan, da bodo „Odrpte inovacije“ prek Evropskega sveta za inovacije zagotovile enotno kontaktno točko za inovatorje z visokim potencialom ter krepile sodelovanje z ekosistemi in operaterji inovativnih procesov.

4.3 V tem okviru bi moral biti EIT ena od glavnih gonilnih sil ciljno usmerjenih inovacij, ki bodo kos družbenim izzivom na področjih, kot so:

- trajnostni inovacijski ekosistemi po vsej Evropi,
- inovacije in podjetniške spretnosti z vidika vseživljenjskega učenja, vključno s povečanjem zmogljivosti visokošolskih ustanov,
- nove, v trg usmerjene rešitve za soočanje z globalnimi izzivi,
- sinergije in dodana vrednost v celotnem programu Obzorje Evropa.

⁽¹⁵⁾ Uredba (EU) št. 1292/2013.

4.4 EIT in SZI bi morali imeti pomembnejšo vlogo v inovacijskem okolju EU na nacionalni in regionalni ravni ter okrepiti svoje zmogljivosti za večje in boljše usklajevanje z vsemi zainteresiranimi akterji.

4.5 EIT bi moral biti usmerjen v vsa podjetja, ne glede na njihovo velikost, krepi podjetniško kulturo EU z vključevanjem vseh družbenih sil, ustvarjati sinergije z Evropskim svetom za inovacije in dodajati vrednost številnim projektom v okviru programa Obzorje Evropa.

4.6 Po mnenju EESO bi morali EIT in SZI dati prednost tako sistematični krepitvi stikov med velikimi in srednje velikimi podjetji, dejavnimi v SZI, kot tudi novim podjetjem in zagonskim podjetjem, ki so vključena v pobude SZI.

4.7 EIT in SZI bi morali razviti lastne strategije financiranja podjetij, da bi z ustreznimi povezavami s finančnim svetom in skladi tveganega kapitala podprli krepitev inovativnih podjetij.

4.8 EESO meni, da bi morala biti finančna podpora EIT uravnotežena glede na velikost, vrsto in zrelost sektorja. Mala in srednja podjetja se veliko težje spoprijemajo z regulativno obremenitvijo in bi jih bilo treba finančno podpirati.

4.9 Za boljše vključevanje MSP bi morale SZI preučiti načine za izkoriščanje in spodbujanje „učinka bližine“, zlasti z lokalnimi in regionalnimi središči, ki bi lokalnim in regionalnim akterjem omogočala dostop do svetovnih inovacijskih platform, ter nuditi strukture in pomoč za MSP.

4.10 EESO meni, da so lokalna in regionalna središča ključnega pomena za prihodnost SZI. Za prihodnjo finančno vzdržnost SZI sta ključnega pomena vključitev v lokalne inovacijske sisteme in izvajanje nalog učinkovitega „vratarja“ za zunanje partnerje.

4.11 Povečati je treba odprtost in preglednost SZI. Postopki in merila izbora partnerjev SZI (polnopravni, pridruženi itd.) bi morali biti javno objavljeni. Pravila za izbor dejavnosti/projektov (npr. predlogov za inovacije) bi morala biti splošno dostopna in razširjena po vsej EU, ustrezne mehanizme za povratne informacije pa bi morali uvesti in spremljati neodvisni organi.

4.12 EESO priporoča, da EIT ohrani in poudari edinstvenost svoje dodane vrednosti v izobraževanju, saj je vodilni v EU na področju izobraževanja na visoki ravni, in razvija strokovno znanje o učenju podjetništva na terenu (učenje skozi prakso). Znak EIT bi morali priznati glavni mednarodni akreditacijski organi.

4.13 EESO meni, da bi moral EIT podpirati razvoj novih proizvodov z močno tržno prisotnostjo, povezano z izobraževalno izkušnjo, na mednarodni ravni po zgledu industrijskih doktoratov.

4.13.1 EESO v celoti podpira uskladitev EIT z večletnim okvirnim programom za raziskave in inovacije EU, predlaganim v revidirani uredbi v okviru programa Obzorje Evropa, kakor tudi predlagana „evropska partnerstva“.

4.14 EESO meni, da bi bilo treba dodatno poenostaviti delovanje tako EIT, katerega upravljanje bi bilo treba okrepiti, kot SZI, ki bi na podlagi istih pravil morale pripravljati letna poročila in sprejemati večletne, ne pa letne poslovne načrte.

4.15 EESO poudarja, da se je treba učinkovito odzvati na ugotovitve Računskega sodišča EU v zvezi z nekaterimi ključnimi elementi modela EIT, ki niso bili ustrezno zasnovani, da bi zagotovili učinkovit in inovativen javni sistem.

4.16 Glede predloga sklepa o strateškem inovacijskem programu (SIP) za obdobje 2021–2027, EESO meni, da bi bil pri procesu potreben celovit pristop, ki bi pokrival vse vrste današnjih partnerstev (partnerstva med posamezniki, javno-zasebna partnerstva, EIT–SZI, FET–vodilne pobude), kot se zahteva v sklepih Sveta.

V Bruslju, 31. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog direktive Sveta o spremembi Direktive 2006/112/ES o skupnem sistemu davka na dodano vrednost in Direktive 2008/118/ES o splošnem režimu za trošarino v zvezi z obrambnimi prizadevanji v okviru Unije

(COM(2019) 192 final – 2019/0096 (CNS))

(2020/C 47/11)

Poročevalec: **Benjamin RIZZO**

Zaprosilo	Svet Evropske unije, 13.5.2019
Pravna podlaga	člen 113 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	17.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	204/2/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) ugotavlja, da želi Komisija zagotoviti, da bi bile oborožene sile držav članic, ki sodelujejo v okviru EU, enako obravnavane z vidika DDV kot oborožene sile zveze NATO, ki delujejo v EU in so že upravičene do oprostitve plačila DDV. Zdi se smiselno, da so pogoji pri tem enaki.

1.2 EESO razume, zakaj so bile od leta 2000 ustanovljene nekatere strukture EU, katerih namen je bil voditi oborožene sile, napotene znotraj EU, za zagotavljanje varnosti in obrambe Unije. Te strukture bodo z generalnim direktorjem, pristojnim za obrambo, zdaj bolj uporabljene in nadzirane.

1.3 EESO ugotavlja, da sta v predlogu Komisije za oprostitev plačila določena dva pogoja: oborožene sile morajo biti napotene zunaj svoje države članice in sodelovati morajo pri skupni evropski obrambi.

1.4 EESO se strinja s tem, da nova oprostitev ne velja za nekatera področja, zlasti ne za varnostne namene, humanitarne in reševalne naloge in sklicivanje na solidarnostno klavzulo. Zato je celotna oprostitev plačila DDV omejena na vojaške operacije oziroma na uporabo tega pojma v ožjem pomenu.

1.5 EESO predlaga, da imajo različni nacionalni davčni organi enoten sistem za izvajanje nove oprostitve. Odbor tako priporoča, da Komisija prek svoje skupine za nadzor DDV vzpostavi poseben sistem, v katerega bo treba vnesti račune z oprostitvijo plačila DDV, ki jih dobavitelji izdajo oboroženim silam, da bo mogoče izkoristiti oprostitev iz predloga Komisije. Tako se bo v vseh državah članicah uporabljal enoten sistem.

1.6 EESO meni, da bi bilo treba bolje izračunati učinke stroškov in koristi oprostitve iz predloga Komisije, če želimo, da se o njej kmalu pripravi bolj realno poročilo. S tem bi spodbudili boljše in preglednejše poročanje za države članice ter na splošno poskrbeli za boljše javno mnenje.

2. Predlog Komisije

2.1 Evropska komisija je s predlogom direktive Sveta o spremembi Direktive 2006/112/ES⁽¹⁾ o skupnem sistemu davka na dodano vrednost in Direktive 2008/118/ES⁽²⁾ o splošnem režimu za trošarino v zvezi z obrambnimi prizadevanji v okviru Unije, objavljenim 24. marca 2019, predstavila načrt za oprostitev plačila davka na dodano vrednost (DDV) in trošarin za dobavo blaga ali opravljanje storitev oboroženim silam, ki so napotene zunaj svoje države članice in sodelujejo v evropskih obrambnih prizadevanjih.

2.2 V skladu s členom 2 Direktive Sveta 2006/112/ES o skupnem sistemu davka na dodano vrednost področje uporabe DDV zajema vse dobave blaga in vsako opravljanje storitev, ki jih davčni zavezanec opravi na ozemlju države članice za plačilo, ter celoten uvoz blaga v Evropsko unijo.

2.3 Direktiva določa skupni seznam oprostitvev plačila DDV s ciljem zagotoviti, da se lastna sredstva EU v vseh državah članicah pobirajo na enak način. Trenutno seznam oprostitvev ne vključuje dobave blaga ali opravljanja storitev za varnostne in obrambne namene. Zato se za blago, ki se dobavi oboroženim silam, ali storitve, ki se zanje opravljajo, ali za blago, ki ga oborožene sile uvozijo, plača DDV.

2.4 Vendar pa direktiva o DDV trenutno določa oprostitev za dobavo blaga ali opravljanje storitev oboroženim silam katere koli države pogodbenice Severnoatlantske pogodbe, ki sodelujejo pri skupni obrambi zunaj lastne države. Ta oprostitev je bila določena, da bi „se obravnavali primeri, v katerih je prekinjen krožni tok prihodkov in odhodkov, ker bi DDV na take dobave blaga ali opravljanje storitev običajno pomenil prihodek za državo, v kateri se oborožene sile nahajajo, ne pa za državo teh oboroženih sil“.

2.5 Direktiva Sveta 2008/118/ES o splošnem režimu za trošarino določa podobno oprostitev trošarine za gibanje trošarinskega blaga, namenjenega oboroženim silam katere koli članice zveze NATO.

2.6 Trošarine, ki jih ureja pravo EU, se uporabljajo za alkoholne pijače, proizvode iz predelanega tobaka in energente (motorna goriva in goriva za ogrevanje, kot so bencin in dizel, električna energija, zemeljski plin in premog). Struktura davkov in najnižje stopnje so usklajene na ravni EU.

2.7 Čeprav so obrambna prizadevanja zveze NATO oproščena tako v skladu z direktivo o DDV (od leta 1977) kot direktivo o trošarinah (od leta 1993), nobena od oprostitvev trenutno ne velja za dobave blaga ali opravljanje storitev, povezane s skupno obrambo v okviru EU.

2.8 Vendar je skupna varnostna in obrambna politika (SVOP)⁽³⁾, ki je bila prvotno vzpostavljena (leta 2000) kot evropska varnostna in obrambna politika (EVOP), ključni instrument za postopen razvoj skupne obrambne politike Unije. Lizbonska pogodba je bistveno prispevala k razvoju SVOP, saj je bila z njo med drugim ustanovljena Evropska služba za zunanje delovanje (ESZD), da bi podpirala visokega predstavnika Unije za zunanje zadeve in varnostno politiko pri izpolnjevanju vseh njegovih dolžnosti, vključno s SVOP.

2.9 Pogodba o Evropski uniji (PEU) vključuje klavzulo o vzajemni pomoči in omogoča državam članicam, da okrepijo svojo vojsko s „stalnim strukturnim sodelovanjem“ (PESCO)⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Direktiva Sveta 2006/112/ES o skupnem sistemu davka na dodano vrednost (UL L 347, 11.12.2006, str. 1).

⁽²⁾ Direktiva Sveta 2008/118/ES o splošnem režimu za trošarino in o razveljavitvi Direktive 92/12/EGS (UL L 9, 14.1.2009, str. 12).

⁽³⁾ Skupna varnostna in obrambna politika (SVOP) je sestavni del skupne zunanje in varnostne politike Unije (SZVP)[1]. Temelji za SVOP so določeni s Pogodbo o Evropski uniji (PEU). Člen 41 določa financiranje SZVP in SVOP, politika pa je podrobneje opisana v členih 42 do 46 oddelka 2 poglavja 2 naslova V (Določbe o skupni varnostni in obrambni politiki), protokolih št. 1, 10 in 11 ter izjavah 13 in 14. Posebna vloga Evropskega parlamenta v SZVP in SVOP je opisana v členu 36 PEU.

⁽⁴⁾ Določbe za PESCO so zapisane v členu 46 PEU in Protokolu št. 10 o stalnem strukturnem sodelovanju, vzpostavljenem na podlagi člena 42(6) PEU.

2.10 Vojaški odbor EU (VOEU) ⁽⁵⁾, ki je bil ustanovljen leta 2001, je najvišji vojaški organ Sveta in vodi vse vojaške aktivnosti v okviru EU ter svetuje v zvezi z načrtovanjem in izvajanjem vojaških misij in operacij v okviru SVOP ter razvojem vojaških zmogljivosti.

2.11 Junija 2016 so bili z globalno strategijo za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije ⁽⁶⁾ določeni temelji za nadaljnji razvoj SVOP s tremi ključnimi prednostnimi nalogami: odzivanje na zunanje konflikte in krize, krepitev zmogljivosti partnerjev ter zaščita Unije in njenih državljanov.

2.12 Komisija in visoka predstavica sta marca 2018 predstavili Skupno sporočilo o akcijskem načrtu za vojaško mobilnost ⁽⁷⁾. V akcijskem načrtu je priznana potreba po enaki obravnavi obrambnih prizadevanj, da se zmanjša upravno breme, s tem pa tudi zamude in stroški vojaške mobilnosti.

2.13 Natančneje je v skupnem sporočilu je navedeno, da „[o]lajševanje vojaške mobilnosti zadeva tudi obstoječa pravila glede davka na dodano vrednost. Obrambna prizadevanja in zlasti vojaška mobilnost zahtevata znatno število dobav, kot so usposabljanje, vadbeni pripomočki, nastanitev, preskrba s hrano/gostinskimi storitvami, gorivo itd. Te dobave so načeloma predmet davka na dodano vrednost. V okviru priložnostne delovne skupine za vojaško mobilnost so države članice ugotovile potrebo po zagotovitvi enake obravnave obrambnih prizadevanj, da se zmanjša upravno breme, s čimer bi se izognili zamudam in stroškom vojaške mobilnosti ter države članice spodbudili k sodelovanju.“

2.14 Glede na takšno zahtevo je obravnavani predlog Komisije usmerjen v čim večjo uskladitev obravnave obrambnih prizadevanj v okviru EU in zveze NATO z vidika DDV in trošarin. V skladu s predlogom so oproščene naslednje dejavnosti SVOP: (i) vojaške misije in operacije, (ii) dejavnosti bojnih skupin in (iii) vzajemna pomoč. Poleg tega bodo zajete tudi dejavnosti stalnega strukturnega sodelovanja (PESCO) in dejavnosti Evropske obrambne agencije.

2.15 Opozoriti je treba, da se lahko v skladu s predlogom Komisije dobave blaga in opravljanje storitev oboroženim silam in spremnemu civilnemu osebju oprostijo le, kadar te sile sodelujejo pri obrambnih prizadevanjih, ki so del izvajanja dejavnosti Unije v okviru SVOP.

2.16 Zato oprostitve ne veljajo za napotitve oboroženih sil izključno iz varnostnih namenov, zaradi humanitarnih in reševalnih nalog ali ob sklicevanju na solidarnostno klavzulo iz člena 222 PDEU, ki ne zadeva obrambe.

2.17 Po previdnih ocenah je mogoče 530 milijonov EUR vseh obrambnih izdatkov v višini 5,3 milijarde EUR pripisati dejavnostim, oddanim v zunanje izvajanje, ki jih bo zajel predlog Komisije, kar bi lahko povzročilo morebitno izgubo prihodkov iz naslova DDV za vse države članice v višini približno 80 milijonov EUR (ob predpostavki povprečne stopnje DDV v višini 18 %).

2.18 Kar zadeva trošarine, bi morali biti energenti in električna energija glavni proizvodi, za katere velja oprostitev. Tako kot pri DDV se lahko domneva, da bo za približno 10 % takih stroškov v prihodnosti veljala oprostitev plačila trošarine. Vendar ni na voljo nobenih podatkov, na podlagi katerih bi bilo mogoče učinek količinsko opredeliti.

2.19 Države članice naj bi najpozneje do 30. junija 2022 sprejele in objavile zakone in druge predpise, potrebne za uskladitev z novimi predpisi, njihovo besedilo pa sporočile Komisiji.

3. Splošne in posebne ugotovitve

3.1 Predlog Komisije dopolnjuje akcijski načrt za DDV iz leta 2016 za posodobitev sistema DDV, da bi bil ta enostavnejši, odpornější na goljufije in prijaznejši za podjetja. Zgoraj omenjene spremembe v zvezi z vojaškim področjem so torej vključene v širšo reformo in bodo od začetka del novega sistema. Tako se bo mogoče izogniti vsem morebitnim težavam, povezanim s prihodnjimi spremembami že vzpostavljenega sistema.

⁽⁵⁾ Vojaški odbor Evropske unije (VOEU) je najvišji vojaški organ v okviru Sveta (Sklep Sveta z dne 22. januarja 2001 o ustanovitvi Vojaškega odbora Evropske unije).

⁽⁶⁾ Shared vision, common action: a stronger Europe – a global strategy for the European Union's foreign and security policy (Skupna vizija, enotno ukrepanje: močnejša Evropa – Globalna strategija za zunanjo in varnostno politiko Evropske unije).

⁽⁷⁾ Skupno sporočilo Evropskemu parlamentu in Svetu – Izboljšanje vojaške mobilnosti v Evropski uniji (JOIN(2017) 41 final).

3.2 S predlogom Komisije se spreminja sedANJI seznam iz Direktive 2006/112/ES, saj se dodaja nova oprostitve. Cilj take velike spremembe je omogočiti enake pogoje z vidika DDV, in sicer na eni strani v zvezi z operacijami zveze NATO, na drugi strani pa v zvezi z operacijami, ki jih v skupnem okviru izvajajo vojaške sile držav članic. Tako se bo zagotovila skladnost, področje uporabe oprostitvev pa bo podobno za obrambna prizadevanja Unije in zveze NATO.

3.3 EESO ugotavlja, da sedanje oprostitve za obrambne dejavnosti zveze NATO, ki so že določene in katerih področje uporabe je omejeno, ne bodo razširjene, saj se bodo le vzpostavile usklajene oprostitve za vojaške operacije, ki se izvajajo v skupnem okviru.

3.4 Izbira, da se določbe nove direktive ujemajo z obstoječimi odstavki, ki se nanašajo na oborožene sile zveze NATO, je v skladu s končnim ciljem Komisije, da se doseže enaka obravnava takšnih operacij in vojaških prizadevanj, ki se izvajajo v skupnem okviru EU.

3.5 EESO ugotavlja, da to ne bo imelo negativnih posledic za proračun EU, ker lastna sredstva iz naslova bruto nacionalnega dohodka (BND) nadomeščajo vse odhodke, ki niso zajeti s tradicionalnimi lastnimi sredstvi in lastnimi sredstvi iz naslova DDV. Nepobrana lastna sredstva iz naslova DDV iz nekaterih držav članic bodo vse države članice nadomestile z lastnimi sredstvi iz naslova BND.

3.6 Predlog je v skladu z načelom subsidiarnosti, saj je zakonodaja EU ustrežnejša kot več nacionalnih predpisov za usklajevanje uporabe DDV za posamezne vojaške operacije na notranjem trgu. Posvetovanje z državami članicami je bilo opravljeno v skupini za prihodnost DDV, pri čemer so države članice na splošno potrdile, da je treba ukrepati na ravni EU, kar upravičuje izbiro predloga direktive.

3.7 Predlog se zdi tudi skladen z načelom sorazmernosti, saj ne presega tistega, kar je potrebno za doseganje ciljev Pogodb, povezanih s postopnim oblikovanjem skupne obrambne politike v okviru SVOP. EESO podpira tak dolgoročen in ambiciozen cilj.

3.8 Odločitev za ohranitev usklajenosti med DDV in trošarinami in torej za obravnavo oprostitvev z enim predlogom se zdi razumna in upravičuje enega redkih primerov, da zakonodaja EU trošarine in DDV ureja skupaj.

3.9 Vendar EESO predlaga, da se področje uporabe oprostitve, ki bo veljala za sistema DDV in trošarin, podrobneje opredeli. S strateškega vidika bi bilo treba natančno določiti obseg take oprostitve, da bi zagotovili pravno varnost in predvidljivost sistemov DDV in trošarin.

3.10 Kar zadeva potrebo po jasnosti in preglednosti zakonodaje, je treba omeniti, da bodo odobrene oprostitve z različnih stališč uporabljali in presojali predvsem nacionalni dobavitelji na vojaškem področju in nacionalni davčni organi. Nacionalni davčni organi bodo nacionalnim dobaviteljem, ki delujejo na vojaškem področju, dali navodila, kako sestaviti račun DDV za vojsko.

3.11 EESO v zvezi s tem priporoča Komisiji, naj v obliki pojasnil ali smernic odbora za DDV pripravi podrobna pravila o izvajanju za nacionalne davčne organe in podjetja, da bi se izognili tehničnim zapletom v državah članicah. Dosedanja praksa v zvezi z oprostitvijo za zvezo NATO bi bila zagotovo koristna za zagotovitev nekaterih začetnih smernic.

3.12 EESO tudi poudarja, da so za nov mehanizem oprostitve, kot je ta v predlogu Komisije, zagotovo potrebni ustrezni kontrolni mehanizmi za nadzor nad njegovim izvajanjem v praksi. EESO zato predlaga, naj Komisija prek svoje skupine za nadzor DDV oblikuje in preda v uporabo ustrezen sistem, ki ga bodo vse države članice uporabljale za nadzor nove sheme oprostitve. S tem bi se, kadar je to možno in izvedljivo, od nacionalnih davčnih organov pridobile vse pomembne praktične informacije.

3.13 Tak sistem bi lahko prispeval k učinkovitemu in hkrati preglednemu izvajanju nove oprostitve, kar bi omogočilo tudi pripravo natančne naknadne ocene učinka. Tako bi lahko države članice vzpostavile skupno platformo in namesto različnih sistemov v različnih državah oblikovale enoten sistem za vse države članice.

3.14 EESO priporoča pripravo natančnejše in učinkovitejše ocene stroškov in koristi, da bo mogoče razumeti, kakšen je učinek te oprostitve plačila DDV. Ker DDV spada med davke, ki jih plačuje prebivalstvo, je priporočljiva večja preglednost. Jasno je tudi, da bi ob veliki naravni nesreči stroški te oprostitve lahko bili precej višji.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje v Evropski uniji

(COM(2019) 12 final)

(2020/C 47/12)

Poročevalec: **Jean-Marc ROIRANT**

Zaprosilo	Komisija, 12.3.2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	15.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Št. plenarnega zasedanja	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	213/1/5

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO se strinja s pozivom Evropskega parlamenta iz njegovega nedavnega poročila ⁽¹⁾, da naj se postopoma ukinejo vse sheme za vlagatelje. Države članice poziva, naj priporočilu sledijo ali pa podajo smotno utemeljitev in dokaze za nasprotno.

1.2 Dotlej bi se morala, kot priznava EESO, skupina strokovnjakov držav članic, ki jo je vzpostavila Komisija, pri obravnavi tveganj, ki jih predstavljajo sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje (podrobneje opisane v nadaljevanju v točki 3), in opravljanju svoje glavne naloge osredotočiti na:

- (i) minimalne standarde za skrbno preverjanje in varnostna preverjanja, ki so prilagojena profilu tveganja prosilcev za sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje ter skladna z veljavnimi predpisi EU za preprečevanje pranja denarja;
- (ii) minimalne standarde za celovito delovanje sheme, vključno z ukrepi za preglednost in upravljanje ter regulativnimi ukrepi za sektor v skladu z ustreznim pravnim okvirom, in
- (iii) smernice in mehanizme za izmenjavo informacij med državami članicami ter med nacionalnimi pristojnimi organi znotraj držav članic.

1.3 Omenjene ukrepe mora Komisija podpirati s pozornim spremljanjem in izvrševanjem sankcij, kadar to dopušča pravni red Skupnosti.

⁽¹⁾ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0240_SL.pdf.

1.4 EESO priporoča, naj se države članice pozove k izvajanju skrbnega preverjanja, ki ne bo posebej časovno omenjeno in bo prilagojeno prosilcem z visokim profilom tveganja, tj. standardov okrepljenega skrbnega preverjanja, kot so opredeljeni v peti direktivi o preprečevanju pranja denarja ⁽²⁾. Ti bi morali zajemati tudi vse donatorje, če je prosilec omogočen, da njihovo naložbo opravi tretja stran.

1.5 EESO priporoča, naj Komisija vzpostavi mehanizem za usklajevanje, ki bi državam članicam omogočal izmenjavo informacij o uspešnih in zavrženih prošnjah za državljanstvo in prebivanje. To bi lahko potekalo v obliki medsebojno povezanih centralnih registrov, ki bi vsebovali informacije o postopku skrbnega preverjanja, v skladu s katerim je bila prošnja zavržena, in razloge za takšno odločitev, da bi tako odvrčali od iskanja države članice z najugodnejšimi pogoji. Pri objavi razlogov za zavrnitev bi bilo treba upoštevati vse pomisleke, ki bi jih utegnile imeti varnostne agencije v zvezi z javno varnostjo ali mednarodnim sodelovanjem med agencijami.

1.6 EESO še priporoča, naj se za vse zastopnike in posrednike, ki zagotavljajo storitve prosilcem, uporabljajo predpisi za preprečevanje pranja denarja, kot so določeni v peti direktivi o preprečevanju pranja denarja.

1.7 EESO nadalje priporoča, naj EU vse zastopnike, ki zagotavljajo storitve prosilcem, spodbuja, da so akreditirani in upoštevajo kodeks ravnanja, ki določa minimalna merila in zahteve, usklajene na ravni EU, da bi tiste, ki ne pripravijo stroge in zanesljive dokumentacije za sprejetje, lahko sankcionirali in bi jim, če to storijo več kot enkrat, odvzeli licenco oziroma akreditacijo.

1.8 Čeprav EESO priznava, da morajo morda javni organi za opravljanje potrebnih preverjanj najeti specializirane agencije, vztraja, da bi morali biti še vedno v prvi vrsti odgovorni za sprejetje oziroma zavrnitev prosilcev. Nadalje morajo države članice obdržati sklop ukrepov za preprečevanje navzkrižja interesov in tveganja korupcije. Zlasti bi bilo treba specializirane agencije izbirati na podlagi trdnih načel za oddajanje javnih naročil, ki dajejo visokokakovostnim storitvam prednost pred stroški izvedbe, ter jim povedati trženje shem in zagotavljanje dodatnih storitev prosilcem, njihovo plačilo pa ne bi smelo temeljiti na izidu obravnave prošnji.

1.9 Prav tako je ključno, da se o vseh poročilih o okrepljenem skrbnem preverjanju razpravlja s pristojno javno agencijo, da bodo imele vse vpletene države članice celovit pregled o vrsti in ravni prisotnih tveganj ter bodo v celoti razumele, kako so viri in raziskovalna metodologija specializirane agencije skladni z načeli dobre prakse. Ustrezne zapiske in dokumente, povezane z odločitvami, bi bilo treba hraniti tako dolgo, kot to dovoljujejo zastaralni roki za kazniva dejanja ponarejanja dokumentov in podkupovanja.

1.10 Države članice bi morale zagotoviti, da programi potekajo ob močnih mehanizmi upravljanja in nadzora ter da so predmet javnega nadzora. Državljanje bi bilo treba obveščati o ciljih, tveganjih in koristih, ki jih sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje prinašajo. EESO poudarja, kako pomembno je, da so informacije o prosilcih v shemah državljanstva in prebivanja za vlagatelje javno dostopne, in poziva Komisijo, naj spodbuja države članice k sistematičnemu zbiranju in objavljanju informacij o shemah v obliki odprtih podatkov ter na usklajeni in primerljivi podlagi.

1.11 Po mnenju EESO je pomembno, da države članice izvajajo redne ocene in po potrebi prilagoditve, opravljajo neodvisen nadzor nad shemami in redne revizije ter objavljajo rezultate v skladu z veljavno zakonodajo.

1.12 Države članice bi morale poleg tega zagotoviti trdne mehanizme za prijavitelje nepravilnosti, da bi lahko uslužbenci in državljani prijavili pomisleke in kršitve, ter vzpostaviti mehanizme za odvzem pravic do državljanstva in prebivanja, če se pojavijo novi dokazi o korupciji ali kaznivih dejanjih. Vse odločitve o odvzemu državljanstva bi bilo treba sprejeti v skladu z nacionalno zakonodajo in zakonodajo EU.

2. Ozadje in kratka vsebina poročila Komisije

2.1 Državljanstvo je vez med državljanom in državo. Državljanstvo se tradicionalno pridobi ob rojstvu, bodisi po rodu (*ius sanguinis*) ali z rojstvom na ozemlju zadevne države (*ius soli*). Države lahko državljanstvo odobrijo tudi osebam, ki izpolnjujejo nekatere zahteve ali lahko dokažejo dejansko povezanost z državo (naturalizacija). To vključuje zahtevo po pridobitvi in ohranjanju stalnega prebivališča v državi članici kot izraz namena prosilca, da prenese nekatere svoje interese na to državo članico.

⁽²⁾ Direktiva (EU) 2018/843 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o spremembi Direktive (EU) 2015/849 o preprečevanju uporabe finančnega sistema za pranje denarja ali financiranje terorizma ter o spremembi direktiv 2009/138/ES in 2013/36/EU (UL L 156, 19.6.2018, str. 43), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=SL>.

2.2 V zadnjih desetletjih je veliko držav članic EU vzpostavilo sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje, katerih namen je privabiti naložbe v zameno za državljanstvo ali pravice do prebivanja v državi.

2.3 Evropski parlament je v svoji resoluciji z dne 16. januarja 2014 ⁽³⁾ izrazil zaskrbljenost, da nacionalne sheme, ki vključujejo „neposredno ali posredno neprikrito prodajo“ državljanstva EU, ogrožajo sam koncept evropskega državljanstva. Nato je v razpravi 30. maja 2018 obravnaval različna tveganja, povezana s shemami državljanstva in prebivanja za vlagatelje ⁽⁴⁾. Vprašanje je nadalje obravnaval njegov Posebni odbor o finančnem kriminalu, davčni utaji in izogibanju davkom. Ta je v svojem končnem poročilu ⁽⁵⁾ opredelil več ključnih ukrepov za zmanjševanje tveganj, ki jih predstavljajo sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje, ter države članice pozval, naj jih čim prej postopoma ukinejo. Komisijo je v poročilu pozval, naj do dokončne ukinitve shem pozorno spremlja izvajanje skrbnega preverjanja strank, kar zadeva prosilce, ter zagotovi boljše zbiranje podatkov in usklajuje izmenjavo informacij med državami članicami.

2.4 Komisija je 23. januarja 2019 objavila poročilo ⁽⁶⁾, v katerem obravnava nacionalne pravne okvire in prakse ter opisuje glavna tveganja, izzive in pomisleke, povezane s shemami.

2.5 Komisija v poročilu pojasnjuje, da sheme ustvarjajo tveganja, povezana z varnostjo, pranjem denarja, davčno utajo in izogibanjem pravilom EU. Kot izhaja iz poročila, so ta tveganja še toliko večja zaradi pomanjkljive preglednosti nad delovanjem nekaterih shem in nesodelovanja med državami članicami. Komisija se je zavezala, da bo nadalje spremljala, ali so sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje skladne z zakonodajo EU, in po potrebi ustrezno ukrepala. Da bi izboljšala ta proces in opredelila posebne ukrepe za spopadanje z izzivi, ki jih ustvarjajo sheme, je vzpostavila skupino strokovnjakov, ki se je letos že dvakrat sestala, da bi preučila tveganja, ki so se pojavila s shemami državljanstva za vlagatelje, ter opredelila ukrepe za njihovo blažitev.

2.6 Večina shem je bila uvedena po finančni krizi leta 2007. Več evropskih držav, ki jih je kriza hudo prizadela, jih je morda videlo kot priložnost za oživitev gospodarstva. Glede na konkurenco med državami članicami pri privabljanju neposrednih tujih naložb je to morda spodbudilo različne standarde in zahteve.

3. Splošne ugotovitve

3.1 Tveganja in grožnje za EU

3.1.1 EESO pozdravlja poročilo Komisije, v katerem ta podaja temeljito analizo in jasno opredeljuje različne vrste tveganj, ki jih sheme predstavljajo za vse evropske državljane in EU kot celoto. V poročilu je zlasti navedeno, da lahko sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje, če se ne izvajajo pravilno, ustvarjajo tveganja korupcije, pranja denarja in davčne utaje ter varnostna tveganja. Tem grožnjam so izpostavljene tako posamezne države članice, ki izvajajo tovrstne programe, kot celotna EU.

3.1.2 Po mnenju EESO se lahko pojavijo vprašanja glede skladnosti nekaterih izmed shem z načeli in cilji EU, tudi v zvezi z načelom lojalnega sodelovanja.

3.2 Nerazlikovanje med shemami državljanstva in shemami prebivanja za vlagatelje

3.2.1 EESO se strinja, da se ne bi smelo razlikovati med načinom obravnavanja tveganj, ki jih predstavljajo sheme državljanstva in sheme prebivanja za vlagatelje.

3.2.2 Čeprav se s podelitvijo potnega lista pridobijo precej drugačne pravice kot s pridobitvijo vizuma, je raven varnostnega tveganja za obe vrsti shem enaka, zato bi morali biti uvedeni ukrepi za zmanjševanje tveganj, ki bi bili podobno visokega standarda. To je zlasti pomembno, da bi preprečili preusmeritve najbolj tveganih kandidatov s shem državljanstva na sheme prebivanja.

3.2.3 Čeprav se sheme prebivanja za vlagatelje lahko zdijo manj tvegane, saj so časovno omejene, so lahko tudi izhodišče za pridobitev stalnega statusa. V nekaterih državah lahko osebe, ki jim je bil podeljen vizum za prebivanje za vlagatelje, že po nekaj letih zaprosijo za dovoljenje za stalno prebivanje ali državljanstvo.

⁽³⁾ Resolucija Evropskega parlamenta z dne 16. januarja 2014 o državljanstvu EU naprodaj (UL C 482, 23.12.2016, str. 117), <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2014-0038+0+DOC+XML+V0//SL>.

⁽⁴⁾ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2018-05-30-ITM-019_SL.html.

⁽⁵⁾ http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0240_SL.pdf.

⁽⁶⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019DC0012&from=SL>.

3.3 Tveganja pranja denarja in korupcije

3.3.1 V poročilu Komisije je poudarjeno, kako bi se lahko zaradi nagnjenosti k tveganjem ter nezadostnih varnostnih preverjanj in skrbnega preverjanja vrata EU odprla korumpiranim posameznikom.

3.3.2 V zvezi z varnostnimi preverjanji in skrbnim preverjanjem je izpostavljenih več morebitnih vrzeli in nejasnosti. Zlasti se pojavljajo pomisleki glede tega, kako nacionalni organi obravnavajo prošnje za državljanstvo in kako to vpliva na pravila EU.

3.3.3 EESO ugotavlja, da se na splošno tudi v primeru prosilcev z visokim profilom tveganja okrepljeno skrbno preverjanje ne izvaja sistematično. Poleg tega se strogo skrbno preverjanje in nadzor ne izvajata sistematično za vzdrževane družinske člane in sponzorje – tretje strani, ki zagotavljajo sredstva v podporo prosilcu.

3.3.4 EESO razume, da je ena od glavnih predstavljenih prednosti teh shem hitra pot do državljanstva ali dovoljenja za prebivanje, ki pogosto traja le nekaj mesecev. To se pogosto tudi izrecno oglašuje. Vendar je zaradi profila in izvora prosilcev v tem roku pogosto težko opraviti ustrezna varnostna preverjanja in skrbno preverjanje ter pripraviti zanesljiva poročila s poslovnimi informacijami.

3.3.5 Pomanjkanje minimalnih standardov nakazuje, da niso vse države članice enako selektivne, kar vzbuja pomisleke o strogoosti preverjanj in nadzora nad njimi.

3.3.6 Zdi se, da nekatere države članice, ki izvajajo sheme prebivanja za prosilce, nimajo vzpostavljenega procesa za proaktivno obravnavo varnostnih pomislov, ki se lahko pojavijo šele, ko je dovoljenje za prebivanje podeljeno.

3.3.7 EESO nadalje opozarja na veliko tveganje, da bi se zaobšla pravila EU za preprečevanje pranja denarja, saj se posredniki in organi, prek katerih se usmerjajo sredstva, ki jih plačajo prosilci, ne uvrščajo med pooblaščen subjekte v skladu s četrto in peto direktivo o preprečevanju pranja denarja. Vse države članice tudi ne zahtevajo, da se naložba opravi prek nacionalne banke, za katero veljajo obveznosti EU glede preprečevanja pranja denarja, zakonodaja o preprečevanju pranja denarja pa prav tako ne velja za neposredna gotovinska plačila vladnim organizacijam.

3.4 Vrzeli na področju upravljanja in preglednosti

3.4.1 EESO skrbi, da bi se lahko zaradi nezadostne odgovornosti in omejene preglednosti v zvezi s shemami državljanstva in prebivanja za vlagatelje povečala korupcija. Zaradi pomanjkljive preglednosti in integritete so tveganjem korupcije izpostavljeni tudi javni uslužbenci in država sama. Sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje imajo lahko med drugim naslednje strukturne pomanjkljivosti: visoka diskrecijska pooblastila pri odločanju, pomanjkanje ustreznega neodvisnega nadzora ter tveganje navzkrižja interesov pri zasebnih zastopnikih in posrednikih, ki sodelujejo tako pri postopku pridobitve državljanstva oziroma dovoljenja za prebivanje kot tudi pri postopku skrbnega preverjanja.

3.4.2 EESO je zlasti zaskrbljen, da bi bile lahko vlade zaradi takšnih strukturnih pomanjkljivosti in nepreglednosti sektorja, ki ustvarja pomembne denarne tokove in v katerega so vključeni zelo premožni prosilci, izpostavljene neupravičenim vplivom, zlorabi moči in podkupninam. Skratka, sheme ne predstavljajo zgolj tveganja prihoda korumpiranih posameznikov v države članice, temveč lahko povzročijo korupcijo znotraj samih organov.

3.4.3 EESO je seznanjen z dejstvom, da v nekaterih državah članicah skrbna preverjanja izvajajo javni organi sami, v drugih pa lahko ti organi za izvedbo preverjanj, ki se upoštevajo pri končni odločitvi, najamejo specializirane agencije. Nadalje ugotavlja, da morajo v vsakem primeru primarno odgovornost za odobritev ali zavrnitev prošenj še naprej imeti vlade, pri čemer morajo odločitev sprejeti na podlagi ugotovitev iz skrbnega preverjanja. EESO opozarja, da se s prepustitvijo tega ključnega koraka v postopku za pridobitev državljanstva v izvajanje specializiranim agencijam pojavlja tveganje navzkrižja interesov in podkupovanja. Meni, da tovrstne agencije ne bi smele opravljati skrbnega preverjanja prosilcev po naročilu države, če obenem zagotavljajo storitve in svetovanje prosilcem.

3.4.4 EESO želi, da bi bilo na voljo več uradnih podatkov o obsegu pojava (obseg naložb, število vlagateljev, prosilcev in državljanstev, zneski in učinki naložb itd.), in obžaluje, da so kljub povečanemu zanimanju javnosti celo osnovne informacije o prosilcih v shemah državljanstva in prebivanja za vlagatelje ter o njihovih naložbah še vedno skrivnost.

3.5 Razsežnost EU

3.5.1 V poročilu Komisije je poudarjena evropska razsežnost tega problema. Poleg tega, da se pri pridobivanju vlagateljev EU predstavlja kot ključna prednost sheme, lahko odločitev države članice, da posamezniku podeli potni list ali vizum, negativno vpliva na druge države članice in EU kot celoto, saj se mu s to odločitvijo podeli dostop do celotnega schengenskega območja in notranjega trga.

3.5.2 EESO se strinja, da sta ogrožena ugled državljanstva EU ter skupni sklop pravic in vrednot, ter ponavlja stališče Parlamenta in besede nekdanje komisarke ⁽⁷⁾, da državljanstvo EU ne bi smelo biti naprodaj.

3.5.3 Podeljevanje državljanstva in dovoljenj za prebivanje – z ugodnostmi, etičnimi posledicami in tveganji – posledično vpliva na vse državljane EU. EESO ugotavlja, da kljub omenjenemu večina državljanov EU ni seznanjena s tem, kako sheme delujejo, kako nacionalne vlade (če sploh) blažijo neizbežna tveganja, ki izhajajo iz shem državljanstva in prebivanja za vlagatelje, in za kakšen namen se naložbe v okviru shem na koncu porabijo.

3.5.4 EESO priznava, da se zaradi neusklajenosti standardov in prakse na ravni EU lahko spodbuja tekmovanje v zniževanju standardov glede skrbnega preverjanja in preglednosti, sumljive posameznike pa spodbuja k iskanju jurisdikcije z najugodnejšimi pogoji. V poročilu Komisije je poudarjeno, da je to tveganje še večje zaradi sedanjega pomanjkanja posvetovanja in izmenjave informacij o prosilcih v okviru shem državljanstva za vlagatelje med državami članicami. To v praksi pomeni, da je lahko prošnja, ki je bila v eni državi članici zaradi varnostnih razlogov ali tveganja pranja denarja zavržena, v drugi državi uspešna. Po mnenju EESO bi bilo zato koristno, če bi države članice uvedle zahtevo po predložitvi veljavnega schengenskega vizuma kot del prošnje vlagatelja za državljanstvo.

3.5.5 Četudi se sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje med državami razlikujejo, EESO meni, da pristop obravnave posameznih primerov, usmerjen na obravnavo specifičnih težav, ugotovljenih v posamezni državi, ne bo zadostoval, temveč je za rešitev vprašanja potreben usklajen pristop na ravni EU.

3.6 Davčne utaje in druge vrste tveganj

3.6.1 Kot sta nedavno podrobno izpostavila Evropski parlament ⁽⁸⁾ ter Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) ⁽⁹⁾, bi lahko bile sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje izrabljene za davčno utajo, saj vlagateljem omogočajo, da ostanejo davčni rezidenti v matični jurisdikciji, obenem pa uživajo davčne prednosti shem.

3.6.2 Pri shemah, ki ponujajo dostop do posebnih davčnih ureditev, so bila še posebej opredeljena tveganja in verjetnost davčne utaje. Posameznikom zlasti omogočajo, da se izognejo poročanju v skladu s skupnim standardom poročanja. OECD je na seznam jurisdikcij, ki ponujajo sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje, ki potencialno predstavljajo veliko tveganje za skupni standard poročanja, uvrstil dve državi članici ⁽¹⁰⁾.

3.6.3 V študiji Evropskega parlamenta, omenjeni v točkah 2.3 in 3.6.1, so poudarjene druge vrste tveganj, ki jih predstavljajo sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje, kot so makroekonomska tveganja zaradi nestanovitnosti tovrstnih naložbenih tokov, socialno-ekonomska tveganja, ki so posledica dvigovanja cen na nepremičninskem trgu, ali politična tveganja, med njimi krhanje zaupanja v evropske institucije in ugleda državljanstva EU, kar bi lahko v prihodnosti ogrozilo mobilnost evropskih državljanov in svobodo gibanja. Poleg tega je izpostavljena nevarnost, da bi se povečala diskriminacija med kategorijami migrantov. Zato je pomembno, da države članice pojasnijo, kakšna tveganja so pripravljene sprejeti glede na pričakovane koristi in učinek, ter da izvajajo redne ocene učinkov, s katerimi bi zagotovile, da koristi prevladajo nad tveganji.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Vloga zasebnega sektorja

4.1.1 EESO priznava obstoj dveh različnih vrst družb pri ocenjevanju vloge zasebnih podjetij pri upravljanju shem državljanstva in shem prebivanja za vlagatelje. Prva so podjetja, ki jih je država najela za upravljanje programa, obravnavo vlog in pregledovanje prosilcev, druga pa so podjetja, ki zagotavljajo storitve vlagateljem in jim pomagajo pri oddaji vloge, ne glede na to, ali so akreditirana.

⁽⁷⁾ https://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-14-18_en.htm.

⁽⁸⁾ [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/627128/EPRS_STU\(2018\)627128_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2018/627128/EPRS_STU(2018)627128_EN.pdf).

⁽⁹⁾ <https://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/residence-citizenship-by-investment>.

⁽¹⁰⁾ <http://www.oecd.org/tax/automatic-exchange/crs-implementation-and-assistance/residence-citizenship-by-investment>.

4.1.2 Čeprav EESO priznava, da so lahko zasebna podjetja, ki jih najame država, koristna pri skrbnem preverjanju prosilcev, izvajanju potrebnih preverjanj ozadja in pripravi poročil s poslovnimi informacijami, opozarja, naj se jim ne dodeljujejo naloge v zvezi z oceno tveganja ali odločanjem. EESO vztraja, da bi morali biti za to odgovorni pristojni javni organi.

4.1.3 EESO je zelo zaskrbljen nad promocijo pravic in državljanstva EU kot prodajnih proizvodov. Prav tako je izredno zaskrbljen nad obstojem navzkrižja interesov, ko podjetja, ki so bila najeta za preverjanje prosilcev, izvajajo tudi povezane komercialne dejavnosti ali zagotavljajo dodatne storitve morebitnim vlagateljem.

4.1.4 Kar zadeva zasebne zastopnike in podjetja, ki zagotavljajo storitve vlagateljem, ki oddajo vloge v shemah državljanstva in prebivanja, EESO obžaluje dejstvo, da kljub profilu tveganja strank, ki jih želijo pridobiti, podjetja in posamezniki, dejavni v sektorju shem državljanstva in prebivanja za vlagatelje, niso sistematično predmet zakonske ureditve in se ne štejejo za pooblaščen subjekte v okviru predpisov za preprečevanje pranja denarja.

4.1.5 EESO poleg tega ugotavlja, da v vseh državah članicah, ki omogočajo storitve prosilcem, nista potrebna akreditacija in/ali licenciranje posrednikov, tj. obveznost, da uspešno opravijo preizkus sposobnosti in ustreznosti ter spoštujejo sklop minimalnih meril za akreditacijo, kot so potrdilo, da so posredniki strokovnjaki, ki izvajajo regulirano poklicno dejavnost, razkritje informacij o dejanskem lastništvu in izjava o interesih. EESO bi zato pozdravil uvedbo obveznega kodeksa ravnanja, nadzor pristojnih organov držav članic nad reguliranimi poklicnimi dejavnostmi in zagotavljanje informacij v zvezi s slednjimi prek javno dostopnega registra ponudnikov storitev.

4.2 *Zunanja razsežnost*

4.2.1 EESO je zaskrbljen zaradi tveganj, ki jih za EU predstavljajo sheme državljanstva in prebivanja za vlagatelje, ki so jih vzpostavile tretje države, s katerimi je EU sklenila sporazume o potovanju brez vizumov, kot so pristopne države, države vzhodnega partnerstva ter karibske in pacifiške države. Podpira priporočilo Komisije, naj se izvetje vizumske obveznosti za tretje države pogoji z najvišjimi možnimi standardi izvajanja shem državljanstva in prebivanja za vlagatelje ter naj se ob upoštevanju teh standardov pregleda obstoječi brezvizumski režim.

4.2.2 Poleg prizadevanj za ukinitve obstoječih shem državljanstva in prebivanja za vlagatelje v EU EESO priporoča, naj se državam pristopnicam ne dovoli izvajati teh shem, ko se pridružijo EU, da se ne bi poleg obstoječih shem pojavile nove.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Napredek pri izvajanju strategije EU za gozdove – „Nova strategija EU za gozdove: za gozdove in gozdarski sektor“

(COM(2018) 811 final)

(2020/C 47/13)

Poročevalec: **Andreas THURNER**

Soporočevalec: **Antonello PEZZINI**

Zaprosilo	Evropska komisija, 18.2.2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep plenarne skupščine	22.1.2019 (v pričakovanju zaprosila)
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	1.10.2019
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Št. plenarnega zasedanja	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	162/0/1

1. Sklepi in politična priporočila

EESO

1.1 poziva k posodobitvi strategije EU za gozdove po letu 2020 v okviru evropskega zelenega dogovora. Nova strategija bi lahko zajemala obdobje do leta 2050, da bi zagotovili skladno izvajanje splošno priznanih političnih zavez, kot so strateški načrt ZN za gozdove, cilji trajnostnega razvoja ZN in Pariški sporazum. Pomen gozdov, gozdarstva in gozdarskih panog pri izpolnjevanju teh ciljev bi moral biti priznan v vseh sektorjih, da bi bilo medsektorsko sodelovanje kar najboljše;

1.2 poudarja, da so podnebne spremembe velik izziv za planet, ki ima neposredne, večinoma negativne posledice za gozdarski sektor. Hkrati ima ta sektor velike možnosti za blažitev podnebnih sprememb prek trajnostnega in krožnega biogospodarstva pod pogojem, da se pravočasno izvedejo učinkovite prilagoditvene strategije. Celoten potencial sekvenciranja CO₂ je treba še razviti s trajnostnim izboljšanjem mobilizacije lesa, večjim nadomeščanjem surovin in energije fosilnega izvora ter povečanjem shranjevanja ogljika v trajnih lesnih proizvodih. Gozdovi iz različnih vrst prinašajo večje podnebne koristi kot monokulture, ki lahko negativno vplivajo na dolgoročno trajnost;

1.3 poudarja pomen nadaljnjega razvijanja usklajenih informacijskih sistemov za gozdove, da se poveča obseg znanja in podatkov o razpoložljivosti ter stanju gozdnih virov in možnosti, da zagotovijo družbi številne storitve, vključno z obnovljivimi surovinami, energijo ter drugimi gozdnimi proizvodi;

1.4 poudarja pomen večnamenske vloge gozdov in ugotavlja, da podnebne spremembe ogrožajo ekosistemske storitve. V skladu z napovedmi se bo verjetnost naravnih motenj, kot so gozdni požari, poplave, suša in škoda, ki jo povzročijo škodljivci, kot so lubadarji, zaradi podnebnih sprememb povečala. Dobra kombinacija finančnih instrumentov je ključna za zagotovitev nadaljnjega vlaganja v sodobno tehnologijo ter podnebne in okoljske ukrepe za okrepitev večnamenske vloge gozdov. V zvezi z zasebnimi gozdarskimi podjetji je bistveno zagotoviti, da se spoštujejo lastninske pravice in da se odločitve v zvezi z gozdovi sprejemajo v partnerstvu z lastniki gozdov;

1.5 priporoča, naj se evidentira trenutno stanje delovne sile in predvidijo potrebe po delovni sili v evropskem gozdarskem sektorju, zlasti v zvezi z delovno silo v gozdovih. Potrebna je natančna slika privlačnosti sektorja in njegove usposobljene delovne sile, da bi lahko nadalje razvijali gozdarsko vrednostno verigo ter zagotovili vitalnost ekosistemov. Predpogoj za privabljanje ljudi v gozdarski sektor so dostojna delovna mesta in delovni pogoji;

1.6 v zvezi s politikami EU, povezanimi z gozdovi, podpira močno predhodno vključenost Stalnega odbora za gozdarstvo, skupine za civilni dialog za gozdarstvo in pluto ter strokovne skupine EU za gozdarske panoge in sektorsko povezana vprašanja, da se v celoti izkoristijo razpoložljivo strokovno znanje in izkušnje;

1.7 poudarja pomen zmanjšanja svetovnega krčenja gozdov in degradacije gozdov z okrepitevijo dejavnega in trajnostnega gospodarjenja z gozdovi, na primer na podlagi vseevropskega sporazuma, z mobilizacijo lokalno proizvedene biomase v Evropi in s podporo prehodu k bolj trajnostnim vzorcem potrošnje;

2. Splošne ugotovitve

EESO

2.1 pozdravlja poročilo Evropske komisije o napredku pri izvajanju strategije EU za gozdove in ugotavlja, da je bila večina ukrepov iz večletnega izvedbenega načrta za gozdove izvedena, kot je bilo predvideno;

2.2 pozdravlja sklepe Sveta o napredku pri izvajanju strategije EU za gozdove in priporočila v zvezi z novim strateškim okvirom za gozdove;

2.3 ponovno poudarja pomen subsidiarnosti držav članic pri gozdarski politiki ter ključno vlogo strategije EU za gozdove kot orodja za usklajevanje in skladnost različnih politik, povezanih z gozdovi, da se okrepi celosten pristop k trajnostnemu gospodarjenju z gozdovi in vrednostni verigi gozdarskega sektorja;

2.4 poudarja pomen gozdarskega sektorja pri prehodu z gospodarstva, ki temelji na fosilnih gorivih, na gospodarstvo, ki temelji na rabi biomase. Močna vloga gozdarskega sektorja v krožnem biogospodarstvu bo evropskemu gospodarstvu zagotovila odlične priložnosti, da doseže tehnološki vodilni položaj v tem sektorju v svetovnem merilu;

2.5 poudarja, da so podnebne spremembe velik izziv za človeštvo in naš planet, ki že resno vpliva na gozdove in gozdarski sektor (npr. vpliv na količino in kakovost zalog lesa ter ogromna količina poškodovanega lesa). Zato so blažitveni ukrepi in gospodarjenje z gozdovi ter njihovo prilagajanje na spreminjajoče se podnebne razmere ključnega pomena. Pri tem imajo odločilno vlogo zdravi in odporni gozdovi. Dejavno in trajnostno gospodarjenje, vključno z ohranjanjem biotske raznovrstnosti gozdov, je bistvenega pomena za zaščito njihove dolgoročne odpornosti ter vitalnosti. Nadaljnji razvoj mobilizacije lesa (npr. prek digitalizacije in novih tehnik) ter uporaba lesa in lesnih proizvodov sta ključna elementa pri doseganju podnebnih ciljev. Celoten potencial sekvenciranja CO₂ je treba še razviti s povečanim nadomeščanjem surovin in energije fosilnega izvora ter shranjevanjem ogljika v trajnih lesnih proizvodih;

2.6 poudarja pomen raziskav in inovacij pri iskanju rešitev za bolj trajnostne vrednostne verige, ki temeljijo na lesni biomasi. To bo spodbudilo napredek pri zmanjšanju emisij toplogrednih plinov z vidika predelovalnih tehnologij ter razvoj novih inovativnih tržnih rešitev, temelječih na lesni biomasi. Nadaljnji razvoj in uporaba digitalnih ter tehnoloških rešitev bosta pospešila tehnologije preciznega gozdarstva in nadgradila podporo trajnostnemu gospodarjenju z gozdovi;

2.7 priznava pomen večnamenske vloge gozdov in nudenja številnih ekosistemskih storitev ter ugotavlja, da so podnebne spremembe velika grožnja za gozdove pri izpolnjevanju te vloge. Zato so potrebni ustrezni viri, da se zagotovijo različne ekosistemске storitve tudi v prihodnosti, vključno z varovalno funkcijo gozdov in trajnostno oskrbo družbe z lesom, hkrati pa štiti biotska raznovrstnost ter zagotavlja prilagajanje podnebnim spremembam. Z dobro kombinacijo finančnih instrumentov (na primer EIB, EFSI, SKP, ESS, nacionalni skladi in zasebni skladi) se bo zagotovilo nadaljnje vlaganje v sodobno tehnologijo ter podnebne in okoljske ukrepe za okrepitev večnamenske vloge gozdov. V prihodnjem večletnem finančnem okviru bi bilo treba razmisliti o ustanovitvi posebne sklada, namenjenega ukrepi za blažitev velikih izgub v gozdarstvu, ki so posledica podnebnih sprememb;

2.8 poudarja pomembno vlogo dejavnega gospodarjenja z gozdovi in gozdarske panoge pri ustvarjanju dodatnih zelenih delovnih mest in rasti na podeželskih in mestnih območjih, tudi v povezavi z ekoturizmom, rekreacijo in zdravstvenimi storitvami;

2.9 poudarja, da je za nove in sodobne tehnike v gozdarskem sektorju potrebna usposobljena delovna sila in dostojni delovni pogoji. Trenutno se zdi, da po vsej Evropi primanjkuje usposobljenih mladih delavcev. Zato je treba sprejeti ustrezne ukrepe za obravnavanje tega izziva in pritegnitev mladih v gozdarski sektor. V zvezi s tem bi bilo koristno opraviti evidentiranje delovne sile;

2.10 poudarja, da je treba spodbujati zgodnje načrtovanje, sodelovanje in vlaganje v zvezi s preprečevanjem in obravnavanjem naravnih motenj, kot so gozdni požari, poplave, suša in škoda, ki jo povzročijo škodljivci (na primer podlubniki) in bolezni;

2.11 poudarja, da imajo gozdovi pomembno vlogo pri varovanju pred erozijo, plazovi, skalnimi podori in poplavami, zlasti na gorskih območjih;

2.12 ugotavlja, da so gozdovi naravno biotsko raznovrstni ekosistemi, med njimi tudi gozdovi, s katerimi se gospodari. Vendar sta za industrijske monokulturne nasade, zlasti neavtohtonih vrst, pogosto značilna pomanjkanje biotske raznovrstnosti in povečano tveganje nesreč, v nekaterih primerih pa ti nasadi tudi ne delujejo kot neto ponori ogljika. Trajnostno gozdarstvo mora vključevati potrebno pokritost z gozdom mešanih vrst, ki se upravlja na podlagi modela za trajno pokritost z gozdom. Gozdovi iz različnih vrst prinašajo večje podnebne koristi kot monokulture, ki lahko negativno vplivajo na dolgoročno trajnost;

2.13 spodbuja večje predhodno vključevanje strokovnega znanja Stalnega odbora za gozdarstvo, skupine za civilni dialog za gozdarstvo in pluto ter strokovne skupine EU za gozdarske panoge in sektorsko povezana vprašanja v politike EU, povezane z gozdovi. S tem se bo okrepila baza znanja o gozdarski vrednostni verigi pri odločanju, v kampanjah ozaveščanja in obveščanja javnosti ter pri potrjevanju in izvajanju političnih odločitev;

2.14 poudarja, da imajo lokalne in regionalne oblasti pomembno vlogo pri krepitvi trajnostne rabe gozdov in vitalnosti gozdarskega sektorja ter imajo možnost to upoštevati v postopkih javnega naročanja;

2.15 meni, da so ustrezni ukrepi za komuniciranje in informiranje o trajnostnem gospodarjenju z gozdovi pomembni za zagotovitev podpore družbe. V zvezi s tem imajo velik potencial mestni in primestni gozdovi zaradi trdnih povezav med družbo (lokalna rekreacija) in gozdarskim sektorjem;

2.16 poudarja, da je pomembno spodbujati oblikovanje pravno zavezujočega sporazuma o gozdovih, s katerim bi okrepili okvir gozdne politike po vsej Evropi.

3. Posebne pripombe

3.1 *Gozdovi imajo odločilno vlogo pri obravnavanju podnebnih sprememb*

3.1.1 Prehod na podnebno nevtravno gospodarstvo je velik izziv in hkrati priložnost, zanj pa je potrebno znatno zmanjšanje emisij fosilnih goriv ter veliko povečanje sekvenciacije ogljika. Nadomestitev produktov in goriv iz surovin fosilnega izvora ima ogromen potencial za doseganje podnebne nevtralnosti do leta 2050.

3.1.2 Za učinkovito absorpcijo CO₂ so potrebni stalna in vse večja rast biomase ter zanesljive metode in časovno načrtovanje sečnje. Za dolgoročno shranjevanje biogenega ogljika je treba okrepiti (povečati, izboljšati, podaljšati) uporabo lesnih proizvodov. Ključna elementa za doseganje podnebnih ciljev sta dejavno in trajnostno gospodarjenje z gozdovi ter z viri gospodarna uporaba lesa (kot je že bilo navedeno v prejšnjih mnenjih o vplivu podnebne in energetske politike ⁽¹⁾ ter o porazdelitvi prizadevanj in rabi zemljišč, spremembi rabe zemljišč in gozdarstvu (LULUCF) ⁽²⁾). Prizadevanja za okrepljeno uporabo lesnih proizvodov bi lahko bila uspešnejša, če bi se priznal širši nabor pridobljenih lesnih proizvodov v skladu z uredbo LULUCF ⁽³⁾, v vsakem primeru pa, če bi s pridobljenimi lesnimi proizvodi povečali vrednosti pri polovici življenjske dobe s pomočjo okoljsko ustreznih tehnologij za zaščito lesa.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o vplivu podnebne in energetske politike na kmetijstvo in gozdarstvo (UL C 291, 4.9.2015, str. 1).

⁽²⁾ Mnenje EESO o porazdelitvi prizadevanj do leta 2030 in rabi zemljišč, spremembi rabe zemljišč in gozdarstvu (LULUCF) (UL C 75, 10.3.2017, str. 103).

⁽³⁾ Uredba (EU) 2018/841 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 30. maja 2018 o vključitvi emisij toplogrednih plinov in odvzemov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v okvir podnebne in energetske politike do leta 2030 ter spremembi Uredbe (EU) št. 525/2013 in Sklepa št. 529/2013/EU (UL L 156, 19.6.2018, str. 1).

3.1.3 En kubični meter lesa nase veže približno eno metrično tono CO₂ ⁽⁴⁾. Rastoča biomasa lahko dokazano absorbira CO₂, zato sta dejavno gospodarjenje z gozdovi v okviru trajnostnega gospodarjenja z njimi ⁽⁵⁾ in stalno obnavljanje gozdnega sestoja ključna za kar največjo trajnostno rast, s katero bi se lahko povečala razpoložljivost biomase.

3.2 *Za večnamenske gozdove in ekosistemske storitve je potrebno primerno plačilo*

3.2.1 Poleg lesnih in drugih proizvodov (na primer plute, gob, jagod) gozdovi zagotavljajo različne ekosistemske storitve, od katerih so odvisne podeželske, primestne in mestne skupnosti (na primer vodo, zrak, prostor za rekreacijo in zdravstvene storitve). Spremenjene razmere zaradi podnebnih sprememb povečujejo pritisk na gozdove in tveganje naravnih nesreč. Zato morajo ustrezni ukrepi za varstvo podnebja ter prizadevanja za blažitev in prilagajanje okrepiti odpornost in večnamensko vlogo gozdov.

3.2.2 Kljub težavnemu položaju na trgu zaradi katastrof, ki so zaradi podnebnih sprememb še hujše (kot so na primer podlubniki, vetrolom, gozdni požari, poplave in suša), je izjemno pomembno zagotoviti neprekinjenost ekosistemskih storitev, da bi ohranili večnamensko vlogo gozdov. Zato je ključno, da se z ustrezno tržno ureditvijo podpre oskrba gozdarskih panog z lesom in lesno biomaso.

3.2.3 Koristno bi bilo preučiti tudi trženje ogljičnih izravnav na prostovoljnih trgih ogljika ⁽⁶⁾. Na primer, pilotni projekt CARBOMARK ⁽⁷⁾ v okviru programa Life obravnava razvoj prostovoljnih lokalnih trgov ogljika za blažitev podnebnih sprememb. Cilj projekta je spodbujati prostovoljno trgovanje z dobropisi za ogljik na lokalnem trgu, s čimer se krepijo politike EU za boj proti podnebnim spremembam, namenjene:

- blaženju učinkov toplogrednih plinov s spodbujanjem zajema ogljika,
- ustvarjanju dohodka za prikrajšana območja z ocenjevanjem vrednosti storitev zajema ogljika, ki jih zagotavlja gozdni ekosistem,
- spodbujanju sprejemanja strategij izravnave v lokalnih upravah,
- povečanju odgovornosti malih in srednjih podjetij, s čimer se jih spodbuja k blaženju lastnega okoljskega učinka.

Vendar pa je pomembno zagotoviti, da mehanizem nadomestil ni v nobenem primeru nesorazmeren ter ne ovira trajnostne mobilizacije lesa in trajnostnega gospodarjenja s tem virom.

3.3 *Trajnostno in krožno biogospodarstvo zagotavlja gospodarske priložnosti za gozdarski sektor z velikim potencialom za blažitev podnebnih sprememb (kot je navedeno že v prejšnjem mnenju ⁽⁸⁾)*

3.3.1 Trajnostno biogospodarstvo prispeva k blažitvi podnebnih sprememb na različne načine, tj. s sekvenciranjem CO₂ iz ozračja v biomasi s fotosintezo, shranjevanjem ogljika v bioproizvodih ter nadomestitvijo surovin, materialov, proizvodov in goriv fosilnega izvora s tistimi, ki so biološkega izvora.

3.3.2 V lesnih proizvodih je lahko ogljik dolgo shranjen in tako ne vstopi v ozračje. Trajni lesni proizvodi, kot so gradbeni les in visokokakovostno pohištvo, so najučinkovitejši način za shranjevanje ogljika. Tudi ponovna uporaba in recikliranje bioproizvodov s krajšo življenjsko dobo bosta zagotovila nadaljnje shranjevanje ogljika. Vsi ti proizvodi, vključno z naprednimi biogorivi, tekstilom in zelenimi kemikalijami, imajo velik potencial za nadomestitev surovin in proizvodov fosilnega izvora, ki so glavni vzroki podnebnih sprememb. Poleg tega je mogoče bioproizvode po izteku življenjske dobe uporabiti za nove bioproizvode ali kot bioenergijo in tako nadomestiti fosilne vire energije. Seveda so koristni tudi tokovi stranskih proizvodov vzdolž vrednostne verige.

3.3.3 Spodbujanje vzpostavitve dobro delujočih vrednostnih verig, ki temeljijo na biomasi in na lesu, z medsektorskim sodelovanjem je lahko ključnega pomena pri razvoju novih poslovnih ekosistemov in priložnosti za sektor. Pri tem je treba dati prednost raziskavam, inovacijam in širjenju inovacij, pa tudi izobraževanju, usposabljanju ter razvoju spretnosti, da bi podprli vrednostne verige, ki temeljijo na lesu, in krožno biogospodarstvo na splošno.

⁽⁴⁾ Vir: BFW-Praxisinformation št. 28 (2012, stran 4).

⁽⁵⁾ Resolucija H1 – Splošne smernice za trajnostno upravljanje gozdov v Evropi.

⁽⁶⁾ Razumevanje prostovoljnega trga ogljika: Obeti za 2018 in trendi v prvem četrtletju.

⁽⁷⁾ CARBOMARK - Izboljšanje politike v zvezi s prostovoljnimi lokalnimi trgi ogljika za blažitev podnebnih sprememb.

⁽⁸⁾ Mnenje EESO o prispevku biogospodarstva k uresničevanju podnebnih in energetskih ciljev EU ter ciljev trajnostnega razvoja OZN (UL C 440, 6.12.2018, str. 45).

3.4 *Krepitev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi in zaustavitev svetovnega krčenja gozdov morata ostati jasna cilja strategije EU za gozdove*

3.4.1 Za trajnostno gospodarjenje z gozdovi so pristojne države članice EU, skupno sprejeta opredelitev trajnostnega gospodarjenja z gozdovi pa je vključena v nacionalne in podnacionalne zakone, ki se izvajajo v celotni EU. Trajnostne gozdarske prakse temeljijo na sistemih gospodarjenja z gozdovi na nacionalni ravni. Eden od načinov za zagotavljanje trajnosti so lahko prostovoljna tržna orodja, kot je certificiranje.

3.4.2 Za doseganje ciljev trajnostnega razvoja so ključnega pomena zmanjšanje obsega svetovnega krčenja in degradacije gozdov s krepitvijo aktivnega in trajnostnega gospodarjenja z gozdovi na podlagi vseevropskega sporazuma, dovolj trdna poglavja o trajnosti v trgovinskih sporazumih, mobilizacija lokalno proizvedene biomase v Evropi in podpiranje prehoda k bolj trajnostnim potrošniškim vzorcem. Poleg tega so potrebna skupna prizadevanja pri podpiranju dejavnosti pogozdovanja na svetovni ravni.

3.4.3 V zvezi s tem EESO pozdravlja sporočilo Komisije Okrepitev ukrepov EU za zaščito in obnovo svetovnih gozdov ⁽⁹⁾.

4. Ozadje mnenja

4.1 Evropska komisija je 7. decembra 2018 objavila poročilo o vmesnem pregledu ⁽¹⁰⁾ napredka pri izvajanju strategije EU za gozdove (v nadaljnjem besedilu: poročilo). V poročilu je predstavljen napredek pri izvajanju vsakega od osmih prednostnih področij, opredeljenih v strategiji EU za gozdove ⁽¹¹⁾:

- (1) Podpora podeželskih in mestnih skupnosti
- (2) Spodbujanje konkurenčnosti in trajnosti gozdarskih panog EU, energije iz biomase in širšega zelenega gospodarstva
- (3) Gozdovi v spreminjajočem se podnebju
- (4) Varstvo gozdov in izboljšanje ekosistemskih storitev
- (5) Kakšne gozdove imamo in kako se spreminjajo?
- (6) Novo in inovativno gozdarstvo ter proizvodi z dodano vrednostjo
- (7) Sodelovanje za skladno gospodarjenje in boljše razumevanje gozdov
- (8) Gozdovi z globalnega vidika

4.2 V večletnem izvedbenem načrtu za gozdove ⁽¹²⁾ so navedene prednostne naloge za Evropsko komisijo do leta 2017. Poročilo naj bi prispevalo tudi k določitvi prednostnih nalog za obdobje 2018–2020.

4.3 Zaključek poročila je, da izvajanje strategije EU za gozdove večinoma poteka v skladu z načrtom. Elementi, ki še niso izvedeni, so v postopku izvajanja ali bodo izvedeni do leta 2020. Poročilo pa ne obravnava obdobja po letu 2020.

4.4 Svet je 15. aprila 2019 sprejel sklepe ⁽¹³⁾ o napredku pri izvajanju strategije EU za gozdove in pozval Komisijo, „naj začne preučevati možnosti za oblikovanje nove strategije EU za gozdove po letu 2020“. Smiselno bi bilo, da bi bil takšen strateški okvir namenjen gozdovom in gozdarskemu sektorju kot celoti.

4.5 Evropski odbor regij je na svojem plenarnem zasedanju aprila 2019 sprejel mnenje ⁽¹⁴⁾ o izvajanju strategije EU za gozdove.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽⁹⁾ COM(2019) 352 final.

⁽¹⁰⁾ Strategija EU za gozdove na poti k uresničitvi ciljev do leta 2020.

⁽¹¹⁾ COM(2013) 659 final.

⁽¹²⁾ SWD(2015) 164 final.

⁽¹³⁾ Sklepi Sveta o napredku pri izvajanju strategije EU za gozdove in o novem strateškem okviru za gozdove.

⁽¹⁴⁾ Mnenje OR: Izvajanje strategije EU za gozdove (UL C 275, 14.8.2019, str. 5).

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Poročilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij o izvajanju akcijskega načrta za krožno gospodarstvo

(COM(2019) 190 final)

(2020/C 47/14)

Poročevalec: **Peter SCHMIDT**

Zaprosilo	Komisija, 11.4.2019
Pravna podlaga	člen 29(1) Pogodbe o delovanju Evropske unije
Sklep predsedstva	19.3.2019
Pristojnost	strokovna skupina za kmetijstvo, razvoj podeželja in okolje
Datum sprejetja mnenja komisije	1.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	31.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	164/2/0

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO pozdravlja poročilo Komisije o izvajanju akcijskega načrta za krožno gospodarstvo, zlasti priznanje, da bo sodelovanje deležnikov pri prehodu na krožno gospodarstvo odločilnega pomena. Podpira tudi namero o sprejetju evropskega zelenega dogovora in o predložitvi novega akcijskega načrta za krožno gospodarstvo, ki bi bil osredotočen na specifične sektorje, na primer tekstilno industrijo in gradbeništvo. Ta namera je izražena v političnih usmeritvah novoizvoljene predsednice Komisije von der Leyen ⁽¹⁾.

1.2 Evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo je uveljavljena platforma za povezovanje skupnosti krožnega gospodarstva v Evropi. Vzpostavljena je bila leta 2017 na skupno pobudo EESO in Evropske komisije na podlagi priporočil iz mnenja EESO o svežnju o krožnem gospodarstvu ⁽²⁾. Partnerstvo institucij je bistveni dejavnik uspeha platforme, zato je pomembno, da se nadaljuje in nadgradi za vse nove akcijske načrte za krožno gospodarstvo, da bodo akterji civilne družbe imeli osrednjo vlogo v prehodu.

1.3 EESO je trdno prepričan, da ima platforma odločilno vlogo pri zagotavljanju vključevanja deležnikov – to vlogo bi bilo treba v prihodnje nadaljevati in jo okrepiti. Platformo bi bilo treba zlasti nadalje razvijati, da se na vseh ravneh upravljanja (evropski, nacionalni, regionalni in lokalni) zagotovi celosten pristop h krožnemu gospodarstvu ob upoštevanju vzajemnih povezav z drugimi političnimi področji (kot so energija, podnebne spremembe, socialna politika, udeležba državljanov, blaginja, socialno povezovalje/vključevanje, pravice in odgovornosti državljanov/potrošnikov ipd.) ter da se opredelijo ovire za prehod na krožno gospodarstvo, zlasti v ključnih sektorjih, kot so tekstilna in prehrabena industrija, gradbeništvo, elektronika in (mikro)plastika. Zbrati je treba dokaze o koristih, ki jih prinašajo ustvarjanje delovnih mest, dostop do storitev, prihranki pri stroških in modeli sodelovalne potrošnje.

⁽¹⁾ Bolj ambiciozna Unija – Moj načrt za Evropo.

⁽²⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 98.

1.4 V koordinacijski skupini, ki podpira platformo, bi morali v prihodnjem mandatu sodelovati tudi drugi ključni deležniki (npr. predstavniki mladih in finančnega sektorja), s čimer bi se upoštevala vse večji pomen in večdimenzionalnost krožnega gospodarstva. Člani skupine bi morali pomagati razvijati prihodnje scenarije za krepitev vzajemnih povezav med sektorji, sestajati bi se morali bolj redno in postati ambasadorji platforme tudi v forumih, ki niso del skupnosti krožnega gospodarstva. Med ostalimi prihodnjimi dejavnostmi koordinacijske skupine bi lahko bila podpora za preskušanje rešitev krožnega gospodarstva na lokalni ravni, ki bi se lahko izvajala s pilotnimi ukrepi in v živih laboratorijih, da se oblikovalcem politik zagotovijo potrebne informacije. Koordinacijska skupina je bila, je in bo še naprej bistvena za uspeh platforme, zato bi se bilo treba z njo posvetovati o politični usmeritvi vseh novih akcijskih načrtov za krožno gospodarstvo.

1.5 EESO opozarja, da bo prehod na krožno gospodarstvo vključujoč le, če se bo izvajal na nacionalni, regionalni in lokalni ravni. Pomembno je, da se dejavnosti prilagodijo lokalnim vprašanjem ter da se izkoristijo lokalne prednosti.

1.6 Pri preučevanju, kako krožno gospodarstvo prispeva k dobremu življenju državljanov, je lahko še zlasti koristen decentraliziran pristop. EESO priporoča ustanovitev okrogle mize državljanov, ki bi pomagala ocenjevati vedenje državljanov, njihovo motivacijo in ovire za sprejemanje rešitev krožnega gospodarstva. Okroгла miza bi temeljila na sedanji okrogli mizi potrošnikov, ki bi jo tako razširili. Slednja je nastala na pobudo članov koordinacijske skupine evropske platforme deležnikov za krožno gospodarstvo, njen cilj pa je bolje razumeti, kako v prizadevanja vključiti potrošnike in državljane ter pospešiti spremembe vedenja v smeri krožnih rešitev, ki bodo zares pomembne.

1.7 Financiranje je pomembno že v fazi prehoda. Za nadaljnjo decentralizacijo krožnega gospodarstva in lokalizacijo rešitev bi bilo treba okrepiti vlogo lokalnih finančnih institucij, da bi lažje sprejele krožno gospodarstvo, na primer z razširitvijo programa Evropske investicijske banke za „krožna mesta“, da bi se vanj vključile tudi „krožne vasi“. Še en predlog za usmeritev gospodarstva tako, da bo prevzelo načela krožnega gospodarstva, je uporaba DDV kot ekonomskega instrumenta, ki bi pomagal podaljšati življenjski cikel izdelkov na podlagi njihove ponovne uporabe in popravil.

1.8 Priznati je treba, da imajo trgovci na drobno pomembno vlogo pri zagotavljanju bolj krožnih izdelkov, zato lahko projektna skupina za krožno maloprodajo prispeva k nadaljnjemu vključevanju načel krožnega gospodarstva vzdolž vrednostne verige, med drugim z omogočanjem ravnanja, ki temelji na krožnih rešitvah. EESO predlaga Komisiji, naj to projektno skupino spodbudi v okviru že ustanovljenega foruma trgovcev na drobno. Organizacije civilne družbe in strokovne organizacije s področja trajnostnega ravnanja in življenjskega stila bi morale biti vključene v ta proces, da se zagotovi zastopanost državljanov ter celostni pristop h krožnemu gospodarstvu in potrošnji.

1.9 Javna naročila so lahko eno glavnih gonil za pospešitev prehoda. Za spodbujanje večje uporabe krožnih izdelkov, del in storitev ter sprostitve njihovega potenciala za spodbujanje krožnosti je pomembno, da se tovrstna naročila institucionalizirajo, da se povečata zmogljivost in znanje ustreznih akterjev, zagotovi pravna jasnost ter podpre krožno javno naročanje. Zelo koristen bi bil program usposabljanja o tovrstnih naročilih, učinkovita pa bi bila tudi vrsta delavnic o udeležbi na trgu, ki bi se organizirale po vsej Evropi in bi bile osredotočene na krožnost. EESO priporoča, naj minimalni okoljski standardi za javna naročila, ki jih že določajo direktive EU, postanejo obvezni v vseh državah članicah, da se med celotnim življenjskim ciklom izdelkov čim bolj zmanjšajo in v najboljšem primeru preprečijo negativne posledice za okolje ter nastajanje odpadkov.

1.10 Za uspešen prehod na krožno gospodarstvo sta ključnega pomena razumevanje in sodelovanje potrošnikov. Prehod bi lahko pospešila uvedba oznake za krožno gospodarstvo; takšna oznaka bi bila v pomoč potrošnikom pri sprejemanju trajnostnih odločitev, vendar bi jo morala spremljati vseevropska kampanja komuniciranja. Za podporo deležnikom, da bodo razumeli prehod EU na krožno gospodarstvo in postali del njega, je ključna tudi krepitev zmogljivosti.

2. Akcijski načrt za krožno gospodarstvo

2.1 S strategijo Evropa 2020 se poudarja pametna, trajnostna in vključujoča rast kot način za izboljšanje konkurenčnosti in produktivnosti Evrope ter za podporo trajnostnega socialnega tržnega gospodarstva. Krožno gospodarstvo je ključno sredstvo za uresničevanje te strategije in zagotavljanje blaginje ljudi in planeta. Evropska komisija je leta 2015 objavila akcijski načrt za krožno gospodarstvo, da bi podprla in spodbudila prehod z linearnega gospodarskega modela na model krožnega gospodarstva v Evropi.

2.2 Akcijski načrt za krožno gospodarstvo ⁽³⁾ vsebuje ambiciozen program s 54 ukrepi vzdolž več vrednostnih verig, ki zajema na primer proizvodnjo, potrošnjo, ravnanje z odpadki in sekundarne surovine. Evropska komisija v celotnem akcijskem načrtu omenja vključevanje deležnikov in sodelovanje z njimi, da se omogoči prehod na model krožnega gospodarstva.

⁽³⁾ COM(2015) 614 final.

2.3 Evropski ekonomsko-socialni odbor je leta 2016 sprejel mnenje o svežnju o krožnem gospodarstvu ⁽⁴⁾, v katerem je predlagal vzpostavitev platforme, prek katere bi lahko akterji krožnega gospodarstva sodelovali in si izmenjevali primere dobre prakse, znanje in izkušnje. Tako je skupaj z Evropsko komisijo ustanovil evropsko platformo deležnikov za krožno gospodarstvo ⁽⁵⁾ – virtualni prostor, ki akterje povezuje na spletu, z letno konferenco pa tudi osebno. Platformo podpira koordinacijska skupina 24 članov, ki predstavljajo organizacije civilne družbe iz vse Evrope in so ambasadorji platforme.

2.4 Evropska komisija je leta 2019 sprejela poročilo ⁽⁶⁾ o izvajanju akcijskega načrta za krožno gospodarstvo, v katerem so predstavljeni glavni dosežki v okviru načrta in prihodnji izzivi. V poročilu so zajete teme, kot sta vzpostavitev krožnega gospodarstva in pospešitev prehoda. Komisija v okviru prehoda posebej poudarja potrebo po obsežnem sodelovanju deležnikov. EESO ugotavlja, da so spremljevalni dokumenti k poročilu (SWD(2019) 90/91/92) na voljo samo v angleščini, kar je ovira za razumevanje in sodelovanje na ravni držav članic.

2.5 EESO pozdravlja to posodobljeno poročilo, zlasti priznanje, da bo imelo sodelovanje deležnikov pri prehodu na krožno gospodarstvo bistveno vlogo.

2.6 EESO ugotavlja, da bi bilo treba načela krožnega gospodarstva vključiti v nacionalne energetske in podnebne načrte ter pri tem večjo pozornost nameniti tudi socialni razsežnosti.

2.7 EESO opozarja na nujnost, da se v okviru širše analize učinka krožnega gospodarstva na trgovino v celoti preučijo vsi snovni tokovi, v EU in iz nje.

3. Vključevanje deležnikov v prihodnji akcijski načrt za krožno gospodarstvo

3.1 Evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo je že postala uspešen in prepoznaven forum na ravni EU za spodbujanje medsektorskih dialogov, ki vključujejo številne deležnike, in izmenjavo dobre prakse, strategij in znanja o različnih temah v zvezi s krožnim gospodarstvom.

3.2 Zdaj je treba ta uspešen način sodelovanja, ki vključuje številne deležnike, prenesti na regionalno, nacionalno in lokalno raven, da bi povečali pozitivne učinke v državah članicah in vključenost državljanov. Pomembno je, da se dejavnosti decentralizirajo in prilagodijo lokalnim vprašanjem ter da se izkoristijo lokalne prednosti. Zaradi različnih kultur in razmer po Evropi so za različne države pomembna različna prednostna področja in sektorji. To je poudarjeno v študiji z naslovom *Strategije in načrti za krožno gospodarstvo v Evropi: iskanje sinergij in potenciala za sodelovanje in zaveznitvo* ⁽⁷⁾, ki jo je naročil EESO.

3.3 Vedenje državljanov, njihova motivacija in ovire za sodelovanje pri rešitvah krožnega gospodarstva so prav tako odvisni od razmer, zato je pomembno, da se omogoči veliko število decentraliziranih poskusov za boljše razumevanje in pospešitev ravnanja, ki temelji na krožnih rešitvah in je zares pomembno. Sodelovanje mora biti lokalno ustrezno, usmerjeno v ukrepanje in prilagojeno posebnim dejavnostim izvajanja v različnih državah, da se izpolnijo potrebe lokalnega prebivalstva in poveča njihova blaginja. To in druge strategije o vedenju državljanov trenutno preučuje okrogla miza potrošnikov in priporočeno je, da se nadalje razdelajo.

3.4 Pri preučevanju, kako krožno gospodarstvo prispeva k dobremu življenju državljanov, je lahko še zlasti koristen decentraliziran pristop, ki vključuje socialne kazalnike za merjenje uspeha dejavnosti krožnega gospodarstva na lokalni ravni. Pri tem so pomembni vidiki, kot so raven družbene interakcije in vključevanja, ki jo omogoča izmenjava pobud, ali zadovoljstvo ob učenju novih spretnosti za popravilo proizvodov ali proizvajanje lastne hrane ali oblačil.

⁽⁴⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 98.

⁽⁵⁾ Evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo.

⁽⁶⁾ COM(2019) 190 final.

⁽⁷⁾ Študija z naslovom *Strategije in načrti za krožno gospodarstvo v Evropi: iskanje sinergij in potenciala za sodelovanje in zaveznitvo* ter spremlja-joče mnenje EESO Ustvarjanje sinergij med različnimi načrti za krožno gospodarstvo (še ni objavljeno v UL).

3.5 Na podlagi tega bi se lahko pripravili nacionalni, regionalni ali mestni dogodki za deležnike⁽⁸⁾ s poudarkom na težavah lokalnega pomena in krepitvi njihovega sodelovanja na lokalni ravni. Ključni akterji bi bili mala in srednja podjetja, javni organi, organizacije civilne družbe in zlasti potrošniki na lokalni ravni, ki se povezujejo, da bi:

- obravnavali posebne izzive z lokalnim pomenom,
- opredelili, kako lahko krožno gospodarstvo prispeva k blaginji posameznika,
- ugotovili, kako lahko krožno gospodarstvo omogoči srečno in bolj kakovostno življenje,
- oblikovali izbire, ki državljanom omogočajo način življenja, ki temelji na načelih trajnosti in krožnosti,
- se povezali z lokalnimi agencijami in infrastrukturo (ali vlagali v nove, kjer jih ni),
- ustvarili priložnosti za navezovanje stikov za reševanje lokalnih težav,
- delavske sindikate vključili v programe pridobivanja znanja in spretnosti za lokalne zaposlene,
- vzpostavili učna središča, ki bodo delovala tudi po dogodkih, ter
- razpravljali o procesih standardizacije, kot so italijanske referenčne prakse (Prassi di Riferimento)⁽⁹⁾ za krožno gospodarstvo.

3.6 Tovrstni dogodki in platforme bodo zlasti pomembni v državah in regijah, v katerih se izvaja malo krožnih dejavnosti. Dogodki bi morali spodbuditi nove krožne ukrepe in sodelovanje, da bi se zagotovilo širše razumevanje in uresničevanje krožnega gospodarstva po vsej EU. S prihodnjimi akcijskimi načrti za krožno gospodarstvo bi bilo treba spodbujati lokalne deležnike in lokalne rešitve za uspešno izvajanje strategije EU in izboljšanje blaginje v vseh evropskih državah.

3.7 Za spodbujanje lokalnih rešitev krožnega gospodarstva in širšega uvajanja tovrstnih praks je pomembno, da se predstavijo in nadgradijo ponovljivi projekti krožnega gospodarstva v različnih okoljih, npr. 100 krožnih sosesčin, 100 krožnih skupnosti, 100 krožnih vasi, 10 krožnih univerzitetnih naselij in 10 krožnih otokov.

3.8 Financiranje je pomembno že v fazi prehoda. Za nadaljnjo decentralizacijo krožnega gospodarstva in lokalizacijo rešitev bi bilo treba okrepiti vlogo lokalnih finančnih institucij, da bi lažje sprejele krožno gospodarstvo – od boljšega razumevanja krožnih načel do boljšega podpiranja prehoda s proizvodi, storitvami in dejavnostmi. Tako bi na primer lahko Evropska investicijska banka uporabila obstoječa orodja, namenjena velikim mestom, kot je program za „krožna mesta“, ki bi ga lahko razširila, da bi vključeval tudi „krožne vasi“. Lokalne banke bi morale imeti dejavnejšo vlogo v tem procesu. Poleg tega bi bilo treba dodatno preučiti vzajemne povezave med podnebnimi spremembami in financiranjem prehoda na krožno gospodarstvo.

3.9 Okoljske krize so sistemsko medsebojno povezane s krizami neenakosti, migracij in demokracije. Nastajajo zaradi ogromne neenakosti, ki je značilna za finančni kapitalizem, in zaradi nenehnega spodkopavanja demokracije, čeprav ne samo zaradi tega. So rezultat tržne družbe, kakršna smo postali. Nobene od teh kriz ni mogoče ustrezno obravnavati ločeno, vendar lahko dobro zasnovano krožno gospodarstvo pomaga zmanjšati ranljivost gospodarskega, okoljskega in socialnega sistema.

3.10 Pri sistemskem prehodu bi bilo treba obravnavati tudi družbene in okoljske izzive, ki ga spremljajo in so neločljivo povezani s krizami, ki izhajajo iz neenakosti ali erozije demokracije. Pomembno je spodbujati dialog z organizacijami civilne družbe, da se odpravijo morebitna tveganja, obravnavajo globlja vprašanja krožnega gospodarstva in nadgradijo kompetence ustreznih organizacij civilne družbe za zagotovitev pravičnega in pravičnejšega prehoda.

3.11 Deležniki morajo za prehod na krožno gospodarstvo pridobiti novo znanje in spretnosti za krožno miselnost in prakse, vse od poglobljenega znanja o sestavi materiala do boljšega razumevanja poslovnih modelov in družbenega vedenja, zlasti v ključnih panogah, kot so tekstilna industrija, gradbeništvo, prehrabna industrija, elektronika in (mikro)plastika. Pomembno je razviti in izboljšati usposobljenost ključnih deležnikov za izvajanje krožnih dejavnosti, kot so podjetniki, proizvajalci, trgovci na drobno, javni naročniki in državljani.

⁽⁸⁾ Na primer Circular Economy Virtuous Circle Tour – vrsta dogodkov Evropske komisije v državah članicah EU za ozaveščanje o prednostnih krožnega gospodarstva.

⁽⁹⁾ Glej UNI.

3.12 Za pospešitev prehoda je treba podjetnike, proizvajalce, sindikate in potrošnike podpreti pri razvoju pametnega krožnega gospodarstva, ki temelji na informacijski in komunikacijski tehnologiji (IKT). To je mogoče doseči na več načinov, na primer z razvojem strokovnih centrov za pametno krožno gospodarstvo, ki bi se lahko vključili v lokalna središča, da se spodbudijo izmenjave in navezovanje stikov, ali pa z ustanovitvijo projektne skupine, v kateri bi sodelovali večji deležniki s področja IKT.

3.13 Preučiti bi bilo treba uporabo davka na dodano vrednost kot načina za podaljšanje življenjskega cikla izdelkov na podlagi njihove ponovne uporabe in popravil. Več držav članic EU si že prizadeva zmanjšati DDV tako za rabljeno blago kot tudi za popravila ⁽¹⁰⁾.

3.14 Uporabili bi lahko tudi obstoječe okvire, ki jih podjetja že poznajo, na primer orodja za okoljsko presojo, kot je sistem za okoljsko ravnanje in presojo (EMAS), mednarodna orodja, kakršna je razvila Mednarodna organizacija za standardizacijo (npr. ISO 14001 ali prihajajoči ISO/TC 323 o krožnem gospodarstvu), ali minimalne okoljske standarde (ki jih določajo direktive EU, vendar njihova uporaba v državah članicah ni obvezna).

3.15 Trgovci na drobno že imajo pomembno vlogo pri zagotavljanju, da so proizvodi bolj krožni, na primer z zmanjšanjem embalaže. Poleg tega bi lahko močno vplivali na način življenja potrošnikov, saj odločajo, med čim lahko potrošniki izbirajo, in vplivajo na to, kaj kupijo ter celo kako uporabljajo in odlagajo proizvode. Projektna skupina za krožno maloprodajo, podobna maloprodajnemu forumu, bi lahko prispevala k nadaljnjemu vključevanju načel krožnega gospodarstva vzdolž vrednostne verige, med drugim z omogočanjem ravnanja, ki temelji na krožnih rešitvah. V njen obseg dela bi bilo treba vključiti tudi državljane/vedenje in potrošniške organizacije ter sindikate.

3.16 Javna naročila so ključno gonilo pospeševanja prehoda, poleg tega pa so v akcijskem načrtu za krožno gospodarstvo opredeljeni ukrepi za spodbujanje vključevanja načel krožnega gospodarstva v javna naročila. Začetno delo je opravljeno in pridobljenih je veliko izkušenj. Začele so se razprave o tem, kaj v praksi pomenijo krožna javna naročila in kako bi lahko vplivala na spodbujanje razvoja krožnega gospodarstva, npr. kot vlečna sila (tj. s povečanjem trga obstoječih rešitev krožnega gospodarstva na podlagi večje kupne moči) ali celo kot možna gonilna sila (tj. s soustvarjanjem novih rešitev za izpolnjevanje potreb javnih naročnikov). Za spodbujanje večjega izvajanja krožnih javnih naročil in sprostitev njihovega potenciala za spodbujanje inovacij je pomembno, da se tovrstna naročila institucionalizirajo, da se povečata zmogljivost in znanje ustreznih deležnikov, zagotovi pravna jasnost ter spodbujajo dialogi o krožnih javnih naročilih.

3.17 Sprememba v smeri načina življenja ali vedenja, ki temelji na načelih krožnosti, je lahko dopolnilni kazalnik za merjenje sistemskega prehoda na krožno gospodarstvo ter kaže vpliv infrastrukture, podjetništva in politike krožnega gospodarstva na ravni državljanov. Za evropske državljane je pomembno, da lahko razmislijo o tem, kaj in kako uporabljajo, popravljajo in odlagajo danes, v primerjavi s tem, kaj in kako so uporabljali, najemali, popravljali in odlagali nekoč. V mestih bi bilo treba zagotoviti orodja, kot so živi laboratoriji. Ti ustvarjajo razmere, kot jih najdemo v resničnem življenju, na primer gospodinjstva, organizacije in celo mestne četrti, v katerih je mogoče pripraviti prototipe krožnih rešitev in ukrepov pomoči, jih preskušati v realnih razmerah ter prispevati k strategijam za krožno gospodarstvo. Odločneje bi bilo treba obravnavati problem prezgodnjega zastaranja, kot je EESO priporočil v mnenju *Za trajnejšo potrošnjo: življenjska doba industrijskih proizvodov in obveščanje potrošnikov za ponovno pridobitev zaupanja*. Predvsem bi bilo treba razmisliti o podaljšanju garancije na vsaj pet let. Okrogla miza potrošnikov v sodelovanju s podjetji ter nevladnimi in potrošniškimi organizacijami preučuje rešitve in načine za spodbujanje modelov doživljenjske garancije.

3.18 Krožno gospodarstvo je ključni instrument za uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja in nizkoogljičnega gospodarstva. Za hiter prehod na krožno gospodarstvo je pomembno spodbujati dialog in izmenjavo o tem, kako lahko deležniki krožno gospodarstvo uporabijo kot orodje za uresničevanje ciljev trajnostnega razvoja ali drugih ustreznih ciljev. Za vzpostavitev krožnega in trajnostnega gospodarstva, ki bi ustrezalo vsem deležnikom, bi bilo treba delavce podpirati v obstoječih okvirih, kot je poklicno usposabljanje, ter tako sedanje in prihodnje delavce opremiti z znanjem in spretnostmi, na katerih bo temeljil prehod.

3.19 Pomembno je, da se preuči in predstavi, kako se lahko z inovacijami na področju krožnega gospodarstva poveča konkurenčnost za bolj trajnostno in nizkoogljično gospodarstvo. Univerze in raziskovalna središča bi lahko bili krožna inovacijska središča za razvoj, preskušanje in širjenje inovacij, saj imajo univerze dobre raziskovalne zmogljivosti za obravnavanje krožnih izzivov. Učenje in usposabljanje z reševanjem konkretnih problemov je dragoceno za spodbujanje prihodnjih inovatorjev, podjetnikov in raziskovalcev, ki svojo poklicno pot razvijajo na univerzah. Univerze z visoko gostoto ljudi in velikim povpraševanjem po virih lahko delujejo kot živi laboratoriji za preskušanje rešitev pred začetkom njihovega izvajanja. Potrebni so pilotni projekti za razvoj in prikaz nadgradljivih pristopov h krožnim univerzitetnim naseljem in rešitev zanje, mreža krožnih univerzitetnih naselij pa bi lahko prispevala k nadaljnjemu spodbujanju izmenjave znanja.

⁽¹⁰⁾ Nižja obdavčitev za podporo ponovne uporabe in popravil.

3.20 Prehod na krožno gospodarstvo v Evropi bo nedvomno vplival na deležnike na mednarodni ravni, na primer prek trgovinskih sporazumov. Z inovacijami, potrebnimi za prehod na krožno gospodarstvo, lahko Evropa določi globalne standarde za pravičnejše gospodarstvo, ki ustreza vsem njenim državljanom, saj je raznoliko in primerno za prilagajanje tako podeželskim kot mestnim območjem. Za to bo potreben pristop na lokalni, regionalni in nacionalni ravni za vključevanje deležnikov civilne družbe v ustvarjanje, razvoj, izvajanje in spremljanje strategij krožnega gospodarstva⁽¹¹⁾, ki so ustrezne za posamezne regije (tj. obravnavanje revščine, zagotavljanje kakovostnih delovnih mest in boljše kakovosti življenja, delovanje znotraj ekoloških meja). Dobra praksa v zvezi s tem je pristop Slovenije k načrtu za krožno gospodarstvo. EESO spodbuja nosilce odločanja, ki sodelujejo pri oblikovanju krožnih strategij in načrtov, naj ta pristop uporabijo.

4. Vloga evropske platforme deležnikov za krožno gospodarstvo

4.1 Evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo je uveljavljena platforma za povezovanje skupnosti krožnega gospodarstva v Evropi. Vzpostavljena je bila leta 2017 na skupno pobudo EESO in Evropske komisije na podlagi priporočil iz mnenja EESO z naslovom *Zaprtje zanke – akcijski načrt EU za krožno gospodarstvo*⁽¹²⁾. Cilj platforme je spodbujati posvetovanje s civilno družbo, sodelovanje med nacionalnimi, regionalnimi in sektorskimi mrežami ter izmenjavo strokovnega znanja, informacij in dobre prakse. EESO vodi tajništvo platforme, ki povezuje civilno družbo in oblikovalce politike.

4.2 Platformo podpira koordinacijska skupina 24 strokovnjakov iz vse Evrope, izbranih iz organizacij civilne družbe, predstavnikov podjetij in sindikatov, možganskih trustov, raziskovalnih središč in javnih organov, ki se ukvarjajo s krožnim gospodarstvom. Ta raznolika skupina deležnikov evropsko platformo predstavlja s svojimi ukrepi in vlogami na lokalni, regionalni in nacionalni ravni. EESO in Evropska komisija ukrepe uspešno podpirata prek virtualne platforme⁽¹³⁾.

4.3 Koordinacijska skupina vodi dejavnosti platforme in med drugim določi glavno temo drugega dne letne evropske konference o krožnem gospodarstvu (ki je bila doslej organizirana trikrat), njeni člani pa imajo vlogo ambasadorjev. Skupina se uradno sestane enkrat letno, njen mandat pa se konča leta 2020. Skupina je bila ustanovljena na podlagi razpisa za prijavo interesa, njene pristojnosti pa sta določila EESO in Evropska komisija. Člani skupine bi se morali v prihodnje srečevati bolj redno in/ali obravnavati specifične teme. Poleg tega bi morali delovati kot ambasadorji platforme tudi zunaj skupnosti krožnega gospodarstva.

4.4 Partnerstvo institucij je bistveni dejavnik uspeha platforme, zato je pomembno, da se nadaljuje in nadgradi za vse nove akcijske načrte za krožno gospodarstvo, da se zagotovi osrednja vloga akterjev civilne družbe v prehodu.

4.5 Koordinacijska skupina platforme ponuja zbirko potencialnega znanja in izkušenj na ravni držav članic, ki bi jih morale evropske institucije, kot so Evropska komisija, Evropska investicijska banka itd., obravnavati kot koristne. To znanje in izkušnje bi bilo treba razvijati z aktivnejšim sodelovanjem in posvetovanjem s koordinacijsko skupino. Njeno sodelovanje je bilo, je in bo še naprej bistveno za uspešnost platforme, zato bi morala biti skupina vključena tudi v vse nove akcijske načrte za krožno gospodarstvo. To bi se moralo odražati v vseh novih mandatih platforme, v okviru katerih bi si bilo treba prizadevati za nadaljnji razvoj vloge, ki jo že imajo akterji civilne družbe, na primer pri potrošnikih, financiranju, biogospodarstvu, izobraževanju in inovacijah. S koordinacijsko skupino bi se bilo torej treba posvetovati o politični usmeritvi vseh novih akcijskih načrtov za krožno gospodarstvo. Pri tem bo imel EESO še naprej bistveno vlogo vključevanja deležnikov v proces oblikovanja politike.

4.6 Strokovno znanje EESO na področjih doseganja soglasja in zagotavljanja vključenosti je odločilnega pomena. Vodenje tajništva in spletne strani platforme za krožno gospodarstvo je njegov pomemben prispevek, ki se priznava in podpira. Ta struktura je del splošnega uspeha platforme.

4.7 Spletna stran je obsežen vir znanja in primerov dobre prakse, ki platformi pomaga, da deluje kot „enotna virtualna kontaktna točka“ za krožno gospodarstvo. To ključno spletno orodje mora še naprej prejemati ustrezno institucionalno podporo. Zagotoviti mu je treba prostor in vire za rast, da bo lahko še naprej seznanjalo z inovativnimi rešitvami, ključnim znanjem in najpomembnejšimi kontakti, s čimer se bo sprostil potencial deležnikov za prehod na krožno gospodarstvo po vsej Evropi.

V Bruslju, 31. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽¹¹⁾ Mnenje EESO Ustvarjanje sinergij med različnimi načrti za krožno gospodarstvo (še ni objavljeno v UL).

⁽¹²⁾ UL C 264, 20.7.2016, str. 98.

⁽¹³⁾ Evropska platforma deležnikov za krožno gospodarstvo.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Združeni pri uresničevanju energetske unije in podnebnih ukrepov – Postavitev temeljev za uspešen prehod na čisto energijo

(COM(2019) 285 final)

(2020/C 47/15)

Poročevalec: **Tommaso DI FAZIO**

Zaprosilo	Komisija, 22.7.2019
Pravna podlaga	člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za promet, energijo, infrastrukturo in informacijsko družbo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	16.10.2019
Datum sprejetja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Št. plenarnega zasedanja	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	219/0/1

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) pozdravlja pobudo Evropske komisije za izvedbo ocene osnutkov nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov (NEPN) držav članic, s katero sledi novemu modelu upravljanja, ki sta ga decembra 2018 sprejela Svet in Parlament. Z njim naj bi (v sodelovanju z državami članicami, lokalnimi in regionalnimi oblastmi, organizirano civilno družbo in državljani) na evropski ravni zblížali in uskladili ukrepe za prehod na čisto energijo in varstvo podnebja, in sicer z interaktivnim dialogom na več ravneh, v katerem bi v polni meri sodelovali civilna družba ter javni in zasebni akterji na lokalni in regionalni ravni.

1.2 EESO izraža zadovoljstvo, da je Evropska unija s konkretnimi nacionalnimi energetskimi in podnebnimi načrti prvo veliko gospodarstvo na svetu, ki je sprejelo pravno zavezujoč okvir za izpolnitev zavez, ki so bile prevzete s Pariškim sporazumom na konferenci COP21 leta 2015 in Agendo 2030 v okviru OZN. Od držav članic se tako zahteva, da pripravijo predloge „celovitih“ nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov (NEPN).

1.3 EESO je zadovoljen, da bo s tem Evropska unija v boju proti stalnemu poslabševanju podnebja, do katerega prihaja po vsem svetu brez izjem, postala referenčna točka glede zakonodaje in upravljanja. Uresničevanje podnebnih ciljev za leto 2030, ki so podlaga za bolj ambiciozen in potreben cilj popolnega razogljíčenja do leta 2050, bo nujno rezultat kompleksnega in usmerjenega ukrepanja vseh držav članic.

1.4 EESO odločno zagovarja uvedbo skupne, trdne in usklajene platforme, ki bi odpravila razdrobljenost (med politikami in sektorji, med javnimi upravami, med deležniki in državljani, med eno in drugo državo) in utrla skupno pot za doseganje ciljev za leto 2030 s trajnostnim in konkurenčnim razvojem, podnebno nevtralnostjo, postopnim razogljíčenjem ter celostnim in sistemskim pristopom. Meni, da bodo ti načrti uspešni s precej večjo zanesljivostjo, če jih bo soglasno podprlo prebivalstvo z vključevanjem od spodaj navzgor.

1.5 EESO ocenjuje, da je nujno prednostno razširiti kulturo trajnosti, ki bi spremljala proces energetskega prehoda in uresničevanje podnebne nevtralnosti. Prisotna bi morala biti povsod v sistemu izobraževanja in usposabljanja na vseh ravneh od ranega otroštva dalje, da bi dosegli proaktivno in zavestno udeležbo vseh delov družbe. Po mnenju EESO je bistveno priporočiti, da se tovrstni ukrepi vključijo v nacionalne energetske in podnebne načrte.

1.6 EESO meni, da bi bilo treba v NEPN priporočiti na človeka osredotočen prehod na bolj vključujoč, trajnosten, ekonomičen, pravičen in varen globalen energetski sistem. Ta sistem bi moral zagotoviti rešitve za globalne energetske in podnebne izzive, ki bodo temeljile na socialnem soglasju, pa tudi ustvarjanju vrednosti za podjetja in družbo, ne da bi se podrla ravnotežje energetskega trikotnika: varnost in dostop; okoljska in družbena trajnost, gospodarski razvoj in konkurenčna rast.

1.7 EESO meni, da mora biti prednostno priporočilo tudi dejansko dokončanje evropskega energetskega trga, ki še ni povsem povezan, interoperabilen in pregleden in na katerem še vedno obstajajo občutne razlike v ceni plina in električne energije. Spremljati ga morajo zaveze za polno izvajanje in pogosto preverjanje pravičnega izvajanja zakonodaje.

1.8 Prispevek energetskega in prometnega sektorja k razogljičenju bi bilo treba po mnenju EESO oblikovati na podlagi spodbud za potrošnike in s promocijo razširjanja ključnih tehnologij za doseganje cilja „brez emisij“ do leta 2050. EESO priporoča sprejetje posebnih strategij za energetsko intenzivne panoge in regije – tudi uporabo sistema za trgovanje z emisijami (ETS) in mehanizmov trga z ogljikom v okviru rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva (LULUCF) –, ki bi morale biti izrecno vključene v NEPN, tako kot reforme za razogljičen veleprodajni trg, ki bo bolje povezal sektorje električne energije, plina in toplotne energije, ter za preglednejši evropski maloprodajni trg. EESO priporoča, da se posebna pozornost posveti pravičnemu izvajanju sistema za trgovanje z emisijami z vidika konkurence. Na meji bi bilo treba uvesti ustrezen davek na ogljik za uvoz energetsko intenzivnih izdelkov v EU.

1.9 EESO se strinja z oceno Komisije, da so ti načrti bistveni za to, da se skupaj dosežejo skupni cilji za leto 2030 na področju podnebja in energije – seveda če bodo podjetjem in finančnemu sektorju zagotovili jasnost in predvidljivost, ki sta potrebni, da se spodbudijo naložbe v vsej Evropi, tudi za raziskave in inovacije, in se doseže konkurenčnost EU v tem sektorju. Nacionalni načrti bi morali državam članicam tudi olajšati načrtovanje financiranja – ki naj bi znašalo približno 25 % vseh predvidenih sredstev – v naslednjem večletnem finančnem okviru 2021–2027.

1.10 Odbor poudarja pomen priporočila, da morajo biti NEPN jasnejši glede dodatnih zneskov naložb, ki bodo potrebni za uresničitev predvidenih ukrepov. Ti zahtevajo obsežno politično in družbeno soglasje ter platforme, ki bodo spodbujale sodelovanje in dogovarjanje več deležnikov. V zvezi z naložbami, predvidenimi v NEPN, EESO meni, da je treba oceniti, kako in v kakšni obliki bi jih lahko izvzeli iz omejitev Pakta za stabilnost ali jih celo obravnavali ločeno glede na njihov nevtralen namen, medsektorsko naravo delitve in visok skupni cilj, ki ga je treba doseči.

1.11 EESO priporoča, da se posebna pozornost posveti družbenemu soglasju in reševanju težav, ki se bodo pojavile pri izvajanju načrtov, zlasti tam, kjer bo uresničevanje cilja čiste energije pomenilo prestrukturiranje ali kar zaprtje celotnih proizvodnih sektorjev. V načrtih bi bilo treba opisati postopke glede premestitve delavcev.

1.12 EESO priporoča Komisiji, naj preveri, ali so vse države članice v NEPN jasno vključile poglavja o družbeni trajnosti procesov, ki jih začenjajo, in o politikah izvajanja, ki naj bi spodbudile vključujočo rast, pravično porazdelitev koristi in bremen ter jasne in pregledne informacije za civilno družbo.

1.13 EESO meni, da je koristno priporočiti uporabo mreže ekonomsko-socialnih svetov in podobnih organizacij v državah članicah za proaktivno sodelovanje organizirane civilne družbe pri dopolnitvi in spremljanju NEPN. Njen prispevek bi moral biti vključen v posebno poglavje načrtov, skupaj s pripombami javnih in zasebnih akterjev na lokalni in regionalni ravni.

1.14 EESO poziva Komisijo, naj dokončno oceno končnih nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov predloži Svetu, Parlamentu, Odboru regij in tudi EESO, pri čemer upa, da bo to tudi tema medinstitucionalne konference, ki bi se je udeležili tudi predstavniki civilne družbe ter lokalnih in regionalnih oblasti, da bi lahko učinkovito spremljali dejansko seznanjenost s procesom energetskega in podnebnega prehoda ter ozaveščenost o tem procesu.

1.15 Poleg tega EESO meni, da bi morali NEPN vključevati ustrezne ukrepe in sredstva za stalne kampanje ozaveščanja in osveževanja znanja, saj bi se tako izognili temu, da medijem popusti pozornost, ko se bodo zaradi prevelike količine informacij energetske in podnebne teme umaknile z naslovnice.

1.16 Sedanje soglasje o pomenu podnebnih ciljev in nujnosti izvajanja nacionalnih energetskih in podnebnih načrtov je po mnenju EESO dober razlog, da se ta tema uvrsti med glavne in stalne teme evropskega semestra.

2. Uvod

2.1 V skladu s predpisi za energetske in podnebne ukrepe, ki so začeli veljati 24. decembra 2018 ⁽¹⁾, so države članice EU:

- pripravile NEPN, ki zajemajo pet razsežnosti energetske unije – energetska varnost, notranji energetski trg, energijsko učinkovitost, razogljičenje, raziskave in razvoj ter konkurenčnost – za obdobje 2021–2030 (in vsa naslednja desetletja), po skupnem vzorcu,
- Evropski komisiji do 31. decembra 2018 predstavile osnutek NEPN. Ko jih je ta pregledala in ocenila, so začele pripravljati končne načrte, ki bodo predloženi do 31. decembra 2019,
- v letnih pregledih stanja energetske unije začele navajati napredek pri uresničevanju svojih NEPN, ki bodo prvič revidirani leta 2024.

2.2 Obravnavano sporočilo sodi v ta okvir in zadeva priporočila Komisije na podlagi ocene osnutkov NEPN, ki so ji jih predložile države članice. Nanašajo se predvsem na:

- raven ambicioznosti ciljev in prispevkov z vidika skupnega doseganja ciljev energetske unije in zlasti ciljev Unije za leto 2030 glede zmanjšanja emisij toplogrednih plinov v povezavi z energijo iz obnovljivih virov in energijsko učinkovitostjo ter stopnjo medsebojne elektroenergetske povezanosti do leta 2030,
- politike in ukrepe v zvezi s cilji na ravni držav članic in Unije ter druge politike in ukrepe s potencialnim čezmejnimi pomenom,
- dodatne politike in ukrepe, ki bi lahko bili potrebni v celovitih nacionalnih energetskih in podnebnih načrtih,
- interakcijo in skladnost obstoječih in predvidenih politik in ukrepov, vključenih v NEPN, v okviru ene razsežnosti in med petimi razsežnostmi energetske unije,
- doseganje ciljev z ohranjanjem konkurenčnosti in socialne pravičnosti v polni meri.

2.3 Kar zadeva obnovljive vire energije, priporočila Komisije državam članicam temeljijo na formuli iz Priloge II Uredbe (EU) 2018/1999, ki se opira na objektivna merila. Po eni strani gre za oceno skupnih ambicij na ravni Unije, po drugi strani pa naj bi na ta način vsaki zadevni državi članici zagotovili dovolj časa za doseganje ustreznega družbenega soglasja in oblikovanje končnih NEPN, ki jih bo Komisija – po formaliziranem in ponavljajočem se postopku – znova analizirala in ocenila.

⁽¹⁾ Uredba (EU) 2018/1999 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov, spremembi uredb (ES) št. 663/2009 in (ES) št. 715/2009 Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv 94/22/ES, 98/70/ES, 2009/31/ES, 2009/73/ES, 2010/31/EU, 2012/27/EU in 2013/30/EU Evropskega parlamenta in Sveta, direktiv Sveta 2009/119/ES in (EU) 2015/652 ter razveljavitvi Uredbe (EU) št. 525/2013 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. decembra 2018 o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov (UL L 328, 21.12.2018, str. 1).

3. Sporočilo Komisije

3.1 Komisija v svojem sporočilu:

- analizira osnutke NEPN in preuči njihove skupne učinke pri doseganju ciljev energetske unije za leto 2030,
- dopolni podrobne analize na nacionalni ⁽²⁾ in evropski ⁽³⁾ ravni ter posebna priporočila, naslovljena na vsako državo članico posebej ⁽⁴⁾.

Cilj je državam članicam pomagati, da dokončajo NEPN do konca leta 2019; izvajanje priporočil bo vključevalo stalen in ponavljajoč se dialog.

Komisija meni, da bodo zlasti potrebne dodatne izboljšave s strani držav članic in v sodelovanju z njimi na področjih: posameznih ambicij, čezmejnega sodelovanja, povezanosti podnebne politike in kakovosti zraka, večje pozornosti naložbam, konkurenčnosti in socialne pravičnosti.

3.2 Po mnenju Komisije bi končni načrti morali med drugim:

- vsebovati zanesljivejše podatke o politikah in ukrepih za pravočasno uresničitev predlaganih ciljev in prispevkov za energijo iz obnovljivih virov;
- biti trdnjši in navajati jasnejše možnosti glede porabe energije ter opredeliti pomanjkljivosti in najboljšo prakso, obseg, časovni okvir in prihranek energije, ki se pričakujejo od posebnih politik in ukrepov za izvajanje obveznosti glede varčevanja z energijo ter dolgoročne strategije prestrukturiranja, pa tudi naložbene potrebe in vire financiranja;
- opredeliti tveganja za energetska varnost, na primer tista, povezana z oskrbo s surovinami, vplivi podnebnih sprememb oziroma naključnih, naravnih, s strani človeka povzročenih ali terorističnih tveganj za kritično energetska infrastrukturo, zlasti tveganj, povezanih s kibernetsko varnostjo in digitalizacijo;
- navajati cilje, programe in časovnice za reforme energetskega trga, v skladu z zakonodajo, sprejeto v okviru svežnja Čista energija za vse Evropejce, ter obstoječimi kodeksi omrežij in smernicami, ter hkrati podpreti reforme veleprodajnih trgov in razvoj konkurenčnih maloprodajnih trgov. Pri tem je treba upoštevati tudi spremljanje, ki ga izvajajo nacionalni regulatorji in Agencija za sodelovanje energetskih regulatorjev (ACER);
- v proces vključiti tudi vse segmente družbe, s čimer bi dosegli soustvarjanje in zainteresiranim stranem omogočili prevzeti dejansko lastništvo nad ukrepanjem.

4. Splošne ugotovitve

4.1 EESO odobrava sporočilo Komisije, v katerem se **vzpostavlja novi model**, katerega namen je – skupaj z državami članicami, lokalnimi in regionalnimi oblastmi, organizirano civilno družbo in državljani – **zbližati in uskladiti ukrepe na evropski ravni**, da bi dosegli prehod na čisto energijo, trajnostni in konkurenčni razvoj, razogljičenje ter celosten, sistematičen in tehnološko nevtralen pristop, krožno gospodarstvo kot vzvod za inovativno reševanje posledic podnebnih sprememb ter socialno pravičnost, za katero je podlaga evropski energetski pakt ⁽⁵⁾, ki potrošnike postavlja v središče sistema in vključuje načrt za boj proti energijski revščini.

⁽²⁾ SWD(2019) 211; SWD(2019) 225; SWD(2019) 214; SWD(2019) 275; SWD(2019) 229; SWD(2019) 277; SWD(2019) 230; SWD(2019) 261; SWD(2019) 262; SWD(2019) 263; SWD(2019) 224; SWD(2019) 264; SWD(2019) 223; SWD(2019) 265; SWD(2019) 228; SWD(2019) 266; SWD(2019) 267; SWD(2019) 268; SWD(2019) 227; SWD(2019) 226; SWD(2019) 281; SWD(2019) 272; SWD(2019) 273; SWD(2019) 271; SWD(2019) 274; SWD(2019) 276; SWD(2019) 278; SWD(2019) 279.

⁽³⁾ SWD(2019) 212.

⁽⁴⁾ C(2019) 4401; C(2019)4402; C(2019) 4403; C(2019) 4404; C(2019) 4405; C(2019) 4406; C(2019) 4407; C(2019) 4408; C(2019) 4409; C(2019) 4410; C(2019) 4411; C(2019) 4412; C(2019) 4413; C(2019) 4414; C(2019) 4415; C(2019) 4416; C(2019) 4417; C(2019) 4418; C(2019) 4419; C(2019) 4420; C(2019) 4421; C(2019) 4422; C(2019) 4423; C(2019) 4424; C(2019) 4425; C(2019) 4426; C(2019) 4427; C(2019) 4428.

⁽⁵⁾ COM(2015) 80 final in UL C 345, 13.10.2017, str. 120.

4.2 EESO poudarja, da je med državljani EU vedno obstajala močna – in naraščajoča – podpora ⁽⁶⁾ za cilje energetske unije in ambicioznejše podnebne in energetske politike, pa tudi vse večja podpora za cilje energetske unije v evropski poslovni skupnosti ⁽⁷⁾, tako znotraj energetskega sektorja kot izven njega. Po drugi strani EESO izraža zadovoljstvo ⁽⁸⁾, da je stopila v veljavo uredba o upravljanju energetske unije in podnebnih ukrepov; **organizirano civilno društvo poziva, naj prevzame kar najbolj dejavno vlogo in zagotovi ustrezno izvajanje te uredbe.**

4.3 Po mnenju EESO je „nujno ukrepati v zvezi s podnebnimi spremembami, saj njihove posledice že čutimo. Prehod na trajnostno gospodarstvo je prav tako pomembna priložnost. **Da bo ta prehod uspešen, moramo ohraniti konkurenčnost naših podjetij in spodbujati raziskave in razvoj.** Vključiti moramo vse sektorje in civilno društvo ter ohraniti stalen dialog z državljani, da nihče ne bo zapostavljen.“ ⁽⁹⁾

4.4 EESO poudarja pomen zavezanosti Unije – potrjene na najvišji ravni v izjavi iz Sibiu ⁽¹⁰⁾ – da bo **odgovorna vodilna sila na svetovnem prizorišču v boju proti podnebnim spremembam, pri zaščiti državljanov, varstvu okolja in spoštovanju načel pravičnosti.**

4.5 EESO se strinja z načelom, da „[o]snutki NEPN ponujajo skupno, trdno in primerljivo **platformo za sodelovanje in razpravo po vsej Uniji s civilno društvo, podjetji, socialnimi partnerji in lokalnimi upravami** o skupnih izzivih Unije ter dolgoročnih prednostnih nalogah na področju energije in podnebja“ ⁽¹¹⁾.

4.6 Vendar bi si bilo treba **prednostno prizadevati za družbeno soglasje**, zlasti ker so nekatere regije v EU, ki so še vedno odvisne od pridobivanja premoga ali uporabe drugih fosilnih goriv, še daleč od dokončanja prehoda na trajnostno energijo, njihovi prebivalci pa imajo nižje dohodke in manj gospodarskih priložnosti v primerjavi z drugimi državami članicami EU. Pomanjkanje ustreznega odziva na negativne posledice, ki jih ima energetski prehod za državljane in podjetja, zlasti mala in srednja podjetja (MSP), ter nezmožnost zagotoviti ustrezno podporo za vse, ki so jih te najhujše prizadele, **lahko ustvarita močan političen in družben odpor in upočasnita splošni proces** izvajanja NEPN v celoti.

4.7 Po mnenju EESO je zato treba priporočiti **na človeka osredotočen prehod na bolj vključujoč, trajnosten, ekonomičen, pravičen in varen globalen energetski sistem**, ki bo zagotovil rešitve za globalne energetske in podnebne izzive ter **ustvaril vrednost za podjetja in društvo**, ne da bi se podrlo ravnotežje energetskega trikotnika: varnost in dostop; okoljska in družbena trajnost, gospodarski razvoj in konkurenčna rast.

4.8 Med glavnimi priporočili – ne samo državam članicam, ampak tudi samim evropskim institucijam – mora biti dejansko **dokončanje evropskega energetskega trga**, ki še ni povsem povezan, interoperabilen in pregleden, na njem pa obstajajo tudi občutne razlike v ceni plina in električne energije, tako v sami ceni energije kot pri stroških omrežnine, dobave in obdavčitve. Zato želi EESO izraziti svoje razočaranje, ker v EU še vedno obstajajo pomembne razlike v ceni energije, ki kažejo na hudo pomanjkljivost enotnega trga in lahko brez ustreznih korektivnih ukrepov ogrozijo doseganje cilja energetske unije do leta 2030.

4.8.1 EESO zato poziva Komisijo in države članice, naj v NEPN vključijo zavezo za **polno izvajanje in pogosto preverjanje pravičnega izvajanja zakonodaje**, sprejete v interesu podjetij ali potrošnikov v okviru prenovljene strategije za dokončanje enotnega trga do leta 2025. Z njo se bo treba soočiti s svetovnimi izzivi trajnostne konkurenčne rasti in podnebja v sodobnem, pametnem, digitaliziranem in medsebojno povezanem okolju na ravni celine.

⁽⁶⁾ Posebno poročilo Eurobarometra 459 „Podnebne spremembe“, marec 2017.

⁽⁷⁾ Zveza električne industrije – Eurelectric in B Team Initiative.

⁽⁸⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 96.

⁽⁹⁾ Predsednik Luca Jahier na seminarju o konkretnih ukrepih za boj proti podnebnim spremembam v novem mandatu EU 2019–2024 (Concrete measures to combat climate change in the new EU term 2019–2024), 6. junija 2019 v Helsinkih, (<https://www.eesc.europa.eu/sl/node/71384>). Poleg tega „[c]ene energije, ki rastejo hitreje kot proračuni gospodinjstev, dohodkovna neenakost v Evropi in stroški, nastali zaradi energetskega prehoda (decentralizacija in digitalizacija trgov električne energije in plina), določajo stopnjo energijske revščine v družbi“, iz mnenja TEN/694 (še ni objavljeno v UL).

⁽¹⁰⁾ Izjava iz Sibiu, neformalno zasedanje voditeljev držav ali vlad, 9. maja 2019 v Sibiu (Romunija).

⁽¹¹⁾ COM(2019) 285 final.

4.8.2 Po mnenju EESO je treba priporočiti podporo tako za reforme **razogljičenega veleprodajnega trga, ki bo bolje povezal** sektorje električne energije, plina in toplotne energije, kot za **preglednejši evropski maloprodajni trg**, na katerem bi državljani in podjetja dejansko lahko imeli koristi od ukrepov za energetske in podnebno trajnost pri porabi in v obliki zmanjšanja cen na trgu EU, kar bi jim omogočilo ozaveščeno odločanje.

4.9 Priporočila glede prispevka energetskega sektorja k **razogljičenju** bi se morala po mnenju EESO uresničevati s **spodbudami za potrošnike in promocijo razširjanja** ključnih tehnologij za podnebno nevtravno gospodarstvo, da bi do leta 2050 dosegli cilj in bili „brez emisij“. Evropska komisija bi morala zato izrecno priporočiti **posebne strategije za energetske intenzivne panoge**, kot so kemična industrija, jeklarstvo, industrija cementa in papirna industrija, pa tudi za ogljično intenzivne regije; pri teh bi bilo treba spodbujati uvajanje tehnologij z večjo energijsko učinkovitostjo.

4.9.1 Bistveno je, da EU in zadevne nacionalne vlade učinkovito podprejo energetske intenzivne panoge: eden od načinov za to bi bilo izboljšanje smernic glede sistema za trgovanje z emisijami (ETS) in državne pomoči. EESO meni, „da mora biti sistem EU ETS kot instrument za zmanjšanje emisij EU, povezanih z energetiko, pokazatelj cene ogljika in obenem pozitivno vplivati na trajnostne naložbe v nove nizkoogljične tehnologije“⁽¹²⁾, tudi prek sklada za inovacije, ki se financira s sistemom EU za trgovanje z emisijami.

4.9.2 Po mnenju EESO bo za **razogljičenje prometa**, ki trenutno ustvari za 90 % vsega povpraševanja po nafti, potreben postopen prehod na alternativna goriva z nevtralnimi učinki, ustrezno infrastrukturo in **večjo energijsko učinkovitost**, ki bo v čim večji meri izkoriščal digitalne tehnologije in pametno oblikovanje cen ter spodbujal vključevanje multimodalnosti ter trajnostne oblike prometa.

4.9.3 **Gradbeni sektor** predstavlja 40 % porabe energije in povzroči za približno 15 % emisij toplogrednih plinov; v celoti bi bilo treba izvajati zakonodajo EU o energijski učinkovitosti stavb in povezane spodbude. Prav tako **je treba zagotoviti naložbe v pametna električna omrežja**, da se vključi in optimizira uporaba različnih obnovljivih virov energije in trajnostnih tehnologij proizvodnje, shranjevanja in prenosa. Z vključitvijo posebnih določb o spodbudah v ustrezen regulativni okvir je treba zlasti spodbuditi **uporabo proizvedene energije iz obnovljivih virov na kraju samem**.

4.10 EESO se strinja s spodbudo Komisije za to, da se v NEPN v celoti uporablja zakonodaja EU, sprejeta maja 2018⁽¹³⁾, o **rabi zemljišč, spremembi rabe zemljišč in gozdarstvu** (LULUCF)⁽¹⁴⁾, ki države članice zavezuje k izravnavanju emisij toplogrednih plinov zaradi rabe tal z vsaj enakovrednim odvzemom CO₂ iz ozračja, ki ga absorbirajo drevesa, v obdobju 2021–2030. Sektor lahko zajemanje CO₂ še poveča. Kot je EESO poudaril, sta „[k]ljučna elementa za doseganje podnebnih ciljev [...] dejavno in trajnostno gospodarjenje z gozdovi ter z viri gospodarna uporaba lesa“⁽¹⁵⁾.

4.11 Glede **varnosti** se EESO strinja s priporočili za odporen evropski energetski sistem, tako v smislu **oskrbe in nujnih zalog kot kibernetske varnosti**. Kibernetična varnost je izredno pomembna za zagotovitev varnega prehoda na razogljičen, decentraliziran, digitaliziran in integriran energetski sistem v EU.

4.12 Z izzivi in tveganji za energetski sektor se je treba neposredno soočiti, tako na evropski ravni s promoviranjem vloge **Agencije EU za kibernetsko varnost** (ENISA) kot s priporočili državam članicam za usklajene pristope h kibernetski varnosti, da se zmanjša nevarnost šibkih povezav v vse bolj povezanem evropskem sistemu omrežij. S tem bomo zajamčili skupno razumevanje napadov in skupen odziv na ogrožanje kibernetske varnosti, kot je EESO že poudaril⁽¹⁶⁾. Ves energetski sistem je močno informatiziran, da se v vsakem trenutku zagotovi stabilnost in ravnovesje; kibernetski napad lahko ogrozi ali povzroči izpad energije ne samo na omejenih geografskih območjih, ampak tudi v velikih regijah. Obžalovanja vredno, a vedno mogoč usmerjen hekerski napad lahko sproži geopolitične težave.

⁽¹²⁾ Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora o predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Direktive 2003/87/ES za krepitev stroškovno učinkovitega zmanjšanja emisij in nizkoogljičnih naložb (COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD)) (UL C 71, 24.2.2016, str. 57).

⁽¹³⁾ Uredba (EU) 2018/841 Evropskega parlamenta in Sveta o vključitvi emisij toplogrednih plinov in odvzemov zaradi rabe zemljišč, spremembe rabe zemljišč in gozdarstva v okvir podnebne in energetske politike do leta 2030 ter spremembi Uredbe (EU) št. 525/2013 in Sklepa št. 529/2013/EU (UL L 156, 19.6.2018, str. 1).

⁽¹⁴⁾ UL C 351, 15.11.2012, str. 85.

⁽¹⁵⁾ Mnenje EESO o vplivu podnebne in energetske politike na kmetijstvo in gozdarstvo (UL C 291, 4.9.2015, str. 1) in mnenje EESO o porazdelitvi prizadevanj do leta 2030 in rabi zemljišč, spremembi rabe zemljišč in gozdarstvu (LULUCF) (UL C 75, 10.3.2017, str. 103).

⁽¹⁶⁾ UL C 81, 2.3.2018, str. 102; UL C 75, 10.3.2017, str. 124; UL C 227, 28.6.2018, str. 86; UL C 440, 6.12.2018, str. 8.

4.13 EESO se v celoti strinja s priporočili Komisije glede **raziskav in inovacij**. Meni, da je v procesu prehoda bistveno zagotoviti mednarodno konkurenčnost, pospešiti stroškovno učinkovito preoblikovanje energetskega sistema in povečati prispevek industrijskih in inovativnih nacionalnih ekosistemov k ustvarjanju evropske strateške in trajnostne vrednostne verige, kot je primer baterij, o katerih je EESO nedavno izrazil svoje mnenje ⁽¹⁷⁾.

4.14 Med instrumenti, ki bi jih morale države članice v NEPN ustrezno uporabiti, so novi okvirni program **Obzorje Evropa (2021–2027)**, strukturni skladi in Evropska investicijska banka, Evropski sklad za strateške naložbe, Evropski sklad za prilagoditev globalizaciji in sklad za inovacije, ki se financira s prodajo kvot sistema EU za trgovanje z emisijami.

4.15 **Naložbe – in povezano finančno kritje** –, potrebne za doseganje ciljev EU na področju podnebja in energije (dodatne letne naložbe se ocenjujejo na približno 260 milijard EUR ⁽¹⁸⁾), ostajajo najbolj problematičen dejavnik poleg pravičnosti in družbene trajnosti, ki morata biti v središču procesa energetskega in podnebne prehoda, osredotočenega na človeka.

4.15.1 EESO poudarja, da se takšni **zneski dodatnih naložb** zdijo zelo **omejeni**, glede na to, kar je razkril v nedavnih mnenjih ⁽¹⁹⁾, in da bo za potrebno financiranje nujen obsežen **političen in družben kompromis** ter platforme, ki bodo spodbujale sodelovanje in dogovore več deležnikov, začeni s državljani, potrošniki, zaposlenimi in podjetji, o dolgoročni viziji energetskega prehoda, vmesnih ciljih in najnujnejših prednostnih nalogah.

4.15.2 Druga ključna težava je vprašanje **socialne pravičnosti in družbene trajnosti procesa prehoda** ter pravične porazdelitve stroškov in koristi: EESO je že zapisal, „da se morajo EU, države članice, regije, mesta, socialni partnerji in organizirana civilna družba dogovoriti glede **socialnega pakta za energetski prehod** z udeležbo državljanov, s katerim bi **zagotovili, da zaradi prehoda ne bo nihče zapostavljen**“ ⁽²⁰⁾.

4.15.3 EESO priporoča Komisiji, naj preveri, da so vse države članice v NEPN jasno vključile poglavja o **družbeni trajnosti procesov**, ki jih začenjajo, in o politikah izvajanja, ki naj bi spodbudile vključujočo rast, pravično porazdelitev koristi in bremen ter jasne in pregledne informacije za civilno družbo, skupaj z **načrti usposabljanja, s katerim bodo posamezniki dobili kompetence, da bodo lahko postali ozaveščeni in proaktivni akterji skupnih procesov**.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽¹⁷⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 102.

⁽¹⁸⁾ Podatki izhajajo iz scenarija EUCO32-32.5 (skladno s ključnimi tehnološkimi predpostavkami scenarijev EUCO, glej spletni naslov <https://ec.europa.eu/energy/en/data-analysis/energy-modelling/euco-scenarios>).

⁽¹⁹⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 79. EESO opozarja, da bodo za doseg gospodarstva z ničelnimi emisijami toplogrednih plinov potrebne dodatne naložbe v višini od 175 do 290 milijard EUR letno. Energetski sektor potrebuje naložbe v višini od 520 do 575 milijard EUR, prometni pa od 850 do 900 milijard EUR.

⁽²⁰⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 96.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Predlog sklepa Evropskega parlamenta in Sveta o spremembi Sklepa št. 573/2014/EU o boljšem sodelovanju med javnimi zavodi za zaposlovanje (JZZ)

(COM(2019) 620 final)

(2020/C 47/16)

Zaprosilo	Evropski parlament, 19.9.2019 Svet Evropske unije, 19.9.2019
Pravna podlaga	člena 149 in 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
Pristojnost	strokovna skupina za zaposlovanje, socialne zadeve in državljanstvo
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Št. plenarnega zasedanja	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	219/3/11

EESO se strinja z vsebino predloga, poleg tega je to vprašanje že obravnaval v mnenju z naslovom *Nova vloga javnih zavodov za zaposlovanje v okviru izvajanja evropskega stebra socialnih pravic (SOC/620)* ⁽¹⁾, sprejetem 17. julija 2019, zato je na 547. plenarnem zasedanju 30. in 31. oktobra 2019 (seja z dne 30. oktobra 2019) z 219 glasovi za, 3 glasovi proti in 11 vzdržanimi glasovi sklenil o tem predlogu podati pozitivno mnenje in zavzel enako stališče kot v navedenem mnenju.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽¹⁾ UL C 353, 18.10. 2019, str. 46.

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Ekonomska politika euroobmočja 2019 (dodatno mnenje)

(COM(2018) 759 final)

(2020/C 47/17)

Poročevalec: **Petr ZAHRADNÍK**

Sklep predsedstva Odbora	14.5.2019
Pravna podlaga	člen 32(1) poslovnika in člen 29(a) izvedbenih določb poslovnika
Pristojnost	strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	17.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	137/0/4

Preambula

To mnenje je del svežnja, ki ga sestavljata dodatni mnenji o letnem pregledu rasti [COM(2018) 770 final] in o priporočilu o ekonomski politiki euroobmočja [COM(2018) 759 final]. Namen svežnja je posodobiti in nadgraditi prejšnje predloge EESO ⁽¹⁾ ob upoštevanju najnovejšega razvoja in gospodarskih napovedi za EU in euroobmočje, pa tudi različnih poročil in priporočil, objavljenih v okviru sedanjega evropskega semestra. Sveženj predstavlja splošni prispevek civilne družbe EU h gospodarski, socialni in okoljski politiki v naslednjem ciklu evropskega semestra, ki se začne novembra 2019. EESO poziva Evropsko komisijo in Svet, naj ta prispevek upoštevata v naslednjem jesenskem svežnju evropskega semestra in v medinstitucionalnem postopku odločanja, ki bo sledil.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO spremlja pozitiven razvoj gospodarstva EU in euroobmočja v zadnjih nekaj letih, hkrati pa se zelo dobro zaveda tveganj, ki bi lahko spremenila ta trend. Ugotavlja, da sta gospodarstvo EU in gospodarstvo euroobmočja danes bolj kot običajno izpostavljeni vplivu zunanjih tveganj. Glavni vzrok negotovosti v teh razmerah je verjetno brexit, še zlasti, če bo izstop potekal brez dogovora, pa tudi stopnjevanje trgovinskih vojn.

1.2 EESO je prepričan, da je trenutna prednostna naloga ekonomske politike EU in euroobmočja zmanjšati in ublažiti tveganje recesije ter usmeriti gospodarstvo EU k trajnostni rasti. Pri tem je bistveno, da ekspanzivno monetarno politiko Evropske centralne banke spremlja fiskalna politika s pozitivno fiskalno naravnanoostjo v euroobmočju in v EU, pri čemer je treba spoštovati načela fiskalne discipline. EESO je prepričan, da je nujno okrepiti odpornost in ohraniti potencial za rast v prihodnosti ter da je skrajni čas, da se tega lotimo.

1.3 EESO ugotavlja, da je sedanja stopnja rasti naložb višja od BDP EU in euroobmočja. Tako so stopnje naložb leta 2018 dosegle 20,5 %, kar je najvišja vrednost po letu 2008 (22,8 %). EESO kljub temu meni, da so potrebe po naložbah večje in da je potrebnih več javnih in zasebnih sredstev za premostitev te naložbene vrzeli, zlasti glede na to, da je na Kitajskem in v ZDA stopnja naložb višja.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o letnem pregledu rasti za leto 2019 (UL C 190, 5.6.2019, str. 24), in o ekonomski politiki euroobmočja (2019) (UL C 159, 10.5.2019, str. 49).

1.4 EESO se vseeno popolnoma zaveda, da je ta gospodarski razvoj v EU in euroobmočju neenakomeren in da napredek na področju konvergence še vedno ni zadovoljiv. Poleg tega je vse kompleksnejši izziv za EU tudi vprašanje trajnosti.

1.5 EESO pozdravlja dejstvo, da znatno izboljšanje fiskalne discipline omogoča večjo fiskalno ekspanzijo, pod pogojem, da se spoštujejo vsa pravila preudarnega vodenja javnih financ. To možnost imajo tako posamezne države članice kot EU kot celota. EESO se je seznanil s predlogom proračunskega instrumenta za konvergenco in konkurenčnost, ki je pilotni projekt za krepitev fiskalne politike na ravni euroobmočja, in njegovo tesno povezavo s programom za podporo reformam. Pričakuje, da bosta proračunski instrument za konvergenco in konkurenčnost ter program za podporo reformam v precejšnjo podporo reformam in naložbam v euroobmočju in državah zunaj njega. Vseeno na splošno meni, da predlog Evropske komisije za večletni finančni okvir za obdobje 2021–2027 morda ne bo zadostoval za uspešno izvajanje prednostnih programov, in ponovno poziva k povečanju sredstev v ta namen.

1.6 EESO poleg tega poziva k izvajanju učinkovitih strukturnih reform, dopolnjenih z dobro usmerjenimi naložbenimi strategijami. Pri tem podpira in ceni spoštovanje „tornega trikotnika“ v zvezi s sedanjimi gospodarskimi in političnimi prednostnimi nalogami, ki temelji na ravnotežju in medsebojni pogojenosti med podporo naložbam, izvajanjem strukturnih reform ter uporabo fiskalne odgovornosti in preudarnosti. Glede na omejen obseg javnih sredstev EESO poudarja ključni pomen zasebnih naložb, katerih dolgoročna rast je neposredno odvisna od verodostojne ekonomske politike in zmanjšanja proračunskih neravnovesij. Bančna unija in unija kapitalskih trgov lahko pomagata pospešiti rast naložb z učinkovitejšimi in prilagodljivejšimi kapitalskimi tokovi. EESO izraža zaskrbljenost zaradi zamud pri izvajanju preostalih elementov obeh unij.

1.7 EESO pozorno in z zaskrbljenostjo spremlja velika makroekonomska neravnovesja v EU in euroobmočju. Evropsko komisijo in države članice poziva, naj si skupaj prizadevajo za uskladitev pristopov držav članic pri odpravljanju zunanjih neravnovesij, zlasti zaradi višje stopnje zunanjih tveganj v prihodnosti.

1.8 EESO v celoti podpira načelo, da bi bilo treba naložbe in reforme izvajati vzporedno, pa tudi načeli odgovornosti in subsidiarnosti.

1.9 EESO meni, da bi se morale današnje prednostne naloge evropskega gospodarstva bolj osredotočati na podpiranje domačega povpraševanja. Obenem meni, da bi bilo treba zunanjo bilanco trgovine z blagom in storitvami, ki je zelo pozitivna na ravni EU, enakomerneje porazdeliti med več držav članic.

1.10 EESO odločno podpira nadaljnja prizadevanja za izboljšanje delovanja in homogenosti enotnega notranjega trga, zlasti na področjih, ki so se doslej manj integrirala, ali na področjih, kjer je opaziti centrifugalne težnje. Izraža tudi zaskrbljenost zaradi pomanjkanja delovne sile in neskladja v znanju in spretnostih.

2. Ozadje

2.1 *Sedanjí gospodarski razvoj v euroobmočju in Evropski uniji – pomladanske in poletne napovedi Evropske komisije*

2.1.1 Gospodarstvo EU in euroobmočja že sedmo leto zapored beleži rast, vendar se v napovedih že pojavljajo znaki zmanjšanja gospodarske uspešnosti v prihodnosti. Ta rast pa ni bila enakomerna po vsej EU in v celotnem euroobmočju. Glede na pomladanske in poletne gospodarske napovedi Evropske komisije naj bi krivulja gospodarske rasti EU in euroobmočja letos in prihodnje leto še naprej rasla, vendar počasneje. Poletna napoved predvideva povečano tveganje za upočasnitev.

2.1.2 Vzrok za upočasnitev sta predvsem vpliv zunanjega okolja in omejena sposobnost EU, da ohrani rekordni obseg izvoza. Glavni dejavniki tveganja so učinki brexita, zlasti v primeru izstopa brez dogovora, in zaostrovanje trgovinskih vojn v svetovnem gospodarstvu, ki so danes opaznejše, kot so bile na primer pred enim letom.

2.1.3 Med najpomembnejšimi notranjimi dejavniki so težave pri doseganju družbene in okoljske trajnosti ter nezadosten napredek na področju konvergence znotraj EU, pa tudi neuravnotežena razdelitev dohodka in bogastva. Pomembne so tudi spremembe v ključnih sektorjih (na primer v avtomobilski industriji ali energetskega sektorju). Nekaj zaskrbljenosti lahko povzroči tudi pričakovana upočasnitev rasti kreditov, ki se je v letu 2019 zmanjšala s 3,7 % na 3,0 % ⁽²⁾.

⁽²⁾ Gospodarska napoved Evropske komisije, pomlad 2019.

2.1.4 EESO je v mnenju o ekonomski politiki euroobmočja 2019 ⁽³⁾ opozoril na tveganja nove gospodarske krize ter evropske in nacionalne oblasti pozval, naj sprejmejo usklajen pristop k opredelitvi teh tveganj in krepitvi odpornosti evropskega gospodarstva, še zlasti, ker se bosta dve vodilni evropski gospodarstvi v drugi polovici letošnjega leta morda znašli v recesiji.

2.1.5 Medtem ko so se stopnje rasti naložb in njihov obseg približali ravni pred krizo ali so jo že dosegli, so potrebe po naložbah v EU in euroobmočju še vedno višje od sedanje dejanske ravni; v zvezi s tem je v EU in euroobmočju še vedno mogoče govoriti o naložbeni vrzeli. Velika upočasnitev rasti naložb, ki se pričakuje v prihodnjem obdobju, je prav tako razlog za zaskrbljenost. Leta 2018 so se naložbe v EU v primerjavi s prejšnjim letom povečale za 3,7 %, za letos in naslednje leto pa se ocenjuje, da bo ta rast v EU in euroobmočju le 2,3-odstotna. Leta 2018 je stopnja naložb znašala 20,5 % BDP, kar je najvišja raven po letu 2008 (22,8 %) ⁽⁴⁾. Tudi na tem področju bo morala Evropa v prihodnje predvideti veliko več finančnih sredstev, zlasti za strateško pomembne dejavnosti in panoge, ki bi ji lahko zagotovile dolgoročno konkurenčno prednost v svetovnem okviru.

2.1.6 Zaposlenost se je znatno povečala, in sicer v tako velikem obsegu, da se več držav srečuje s težavami zaradi pomanjkanja razpoložljive delovne sile, kar omejuje njihov potencial za rast. Hkrati pa te razmere spodbujajo pospeševanje inovacijskih procesov in postopkov, ki temeljijo na avtomatizaciji in virtualizaciji gospodarskih dejavnosti, pri katerih ni potrebna fizična, ročna ali ne kvalificirana delovna sila (gospodarsko ločevanje), pa tudi intenzivnejše pripravljane delovne sile na nove izzive in iskanje rešitev za problem strukturne brezposelnosti. Poleg tega se razmere na trgu dela med državami članicami močno razlikujejo: v nekaterih državah je stopnja brezposelnosti še vedno nad 10 %, pogosta pa je tudi zaskrbljujoče visoka brezposelnost mladih. Razlog za zaskrbljenost bi lahko bila tudi nizka ali celo negativna realna rast plač v nekaterih državah članicah ali problem revščine zaposlenih.

2.2 Fiskalna politika

2.2.1 Boljša fiskalna disciplina v razmerah, ko so obrestne mere zelo nizke, ustvarja ugodne pogoje financiranja in priložnosti za sprejetje podpornih fiskalnih ukrepov v nekaterih državah članicah, kar pozitivno vpliva na domače povpraševanje. EESO dodaja, da se odgovorna fiskalna politika nanaša tudi na prihodkovni del proračuna in s tem na učinkovit boj proti davčnim goljufijam, s čimer se lahko zagotovijo dodatna sredstva za financiranje javnih naložb.

2.2.2 Okrepila bi se lahko tudi fiskalna vloga euroobmočja. Pomemben korak v tej smeri je predlagani proračunski instrument za konvergenco in konkurenčnost ⁽⁵⁾, ki naj bi s finančno podporo za reforme in naložbe v različnih državah članicah prispeval k večji odpornosti gospodarstev v ekonomski in monetarni uniji. EESO ponavlja stališče, ki ga je že izrazil v mnenju o večletnem finančnem okviru za obdobje po letu 2020 ⁽⁶⁾, glede nezadostnih proračunskih sredstev v večletnem finančnem okviru, predlaganem za obdobje 2021–2027, tudi kar zadeva sredstva za strukturne reforme ali spodbujanje konvergenca in konkurenčnosti v euroobmočju. Tako kot že Evropski parlament in Odbor regij se EESO zavzema, da bi sredstva v prihodnjem večletnem finančnem okviru dosegla 1,3 % BND.

2.2.3 Njegov ključni element naj bi bil okvir za pripravo strateških smernic za reforme in naložbe, ki bi jih moral podpirati ta instrument. Na podlagi predloga Evropske komisije ⁽⁷⁾ bo Svet EU (po razpravi znotraj Euroskupine) določil strategijo o prednostnih nalogah na področju reform in naložb za euroobmočje kot celoto. Nato bo sprejel priporočilo s prednostnimi smernicami za posamezne države članice euroobmočja o reformah in naložbah, ki bodo financirane s subvencijami v okviru proračunskega instrumenta za konvergenco in konkurenčnost.

2.3 Ekonomska in monetarna politika

2.3.1 Učinkovite strukturne reforme, povezane z dobro usmerjenimi naložbenimi strategijami in dopolnjene z odgovornim fiskalnim pristopom na podlagi načel trajnostnega razvoja, so vsaj srednjeročno temelj ekonomske politike EU, euroobmočja in posameznih držav članic za prihodnje obdobje.

2.3.2 Za namene vrha Euroskupine je bil objavljen dokument s povzetkom stanja in obetov v euroobmočju ⁽⁸⁾. O euroobmočju se je razpravljalo tudi v okviru prizadevanj za okrepitev mednarodnega statusa eura ⁽⁹⁾. Članstvo v euroobmočju bi se lahko ponovno razširilo, saj si je Bolgarija že lani prizadevala za izpolnitev uradnih zahtev za pridružitve notni valuti, letos pa je njenemu zgledu sledila tudi Hrvaška. Hkrati pa EESO spodbuja druge države članice, ki niso v euroobmočju, naj pripravijo in izvajajo projekte, da bi v bližnji prihodnosti lahko uresničile prehod v euroobmočje.

⁽³⁾ UL C 159, 10.5.2019, str. 49.

⁽⁴⁾ Vir: Eurostat.

⁽⁵⁾ Term sheet on the Budgetary Instrument for Convergence and Competitiveness (Dogovor o značilnostih proračunskega instrumenta za konkurenčnost in konvergenco), Euroskupina, 14. junij 2019.

⁽⁶⁾ Mnenje EESO o večletnem finančnem okviru za obdobje po letu 2020 vsebuje pomembne ugotovitve o učinkoviti uporabi proračunskih virov (UL C 440, 6.12.2018, str. 106).

⁽⁷⁾ COM(2019) 354 final.

⁽⁸⁾ COM(2019) 279 final.

⁽⁹⁾ Mnenje EESO o krepitvi mednarodne vloge eura (UL C 282, 20.8.2019, str. 27).

2.3.3 Med nedavnimi ukrepi, ki so prispevali h krepitvi euroobmočja, je treba omeniti na primer izvajanje skupnega varovalnega mehanizma za enotni sklad za reševanje, ki je bil v osnovi odobren že leta 2012. To je hkrati okrepilo vlogo evropskega mehanizma za stabilnost. Opredeljeni so bili ukrepi za vzpostavitev evropskega sistema jamstva za vloge, kar je pomemben korak k dokončanju bančne unije. V okviru prihodnjega proračuna Unije so bili zasnovani ključni elementi proračunskega instrumenta za konvergenco in konkurenčnost za euroobmočje. Čeprav je bilo doseženega nekaj napredka pri krepitvi mednarodne vloge eura, je mogoče s skupnimi prizadevanji držav članic in evropskih institucij storiti še veliko več.

2.4 Politika in strukturne reforme

2.4.1 V letošnjih priporočilih za posamezne države so jasno vidna prizadevanja za spodbujanje tvornega trikotnika, ki temelji na spodbujanju naložb, uvajanju strukturnih reform in izvajanju odgovornih proračunskih politik, pri čemer se v največji možni meri upoštevajo posebne potrebe posameznih držav članic.

2.4.2 Za reševanje strukturnih pomanjkljivosti in težav gospodarstev EU, krepitev njihove odpornosti in uresničevanje njihovega potenciala za dolgoročno rast v obdobju vse večjih svetovnih gospodarskih tveganj je treba oblikovati prednostne reforme (na ravni držav članic in celotne EU) ter jih pospešeno in okrepljeno izvajati.

2.4.3 Pomembno je tudi doseganje bolj simetričnega ravnovesja v EU in euroobmočju. K reševanju makroekonomskih neravnovesij je treba pristopati na različne načine. V nekaterih državah se poleg težav, povezanih z njihovimi zunanji bilancami, zlasti tekočimi računi, pojavljajo dodatne oblike makroekonomskih neravnovesij, kot so visoka zadolženost javnega in zasebnega sektorja, dinamična rast cen nepremičnin in naraščajoči stroški plač na enoto ter različne oblike zunanjih neravnovesij.

2.4.4 Strukturne reforme so potrebne tudi za krepitev okolja in kakovosti enotnega notranjega trga ter izboljšanje dopolnjevanja med politikami enotnega notranjega trga in strukturnimi reformami v državah, da bi bile čim bolj usklajene.

2.5 Upravljanje euroobmočja

2.5.1 Priporočila za posamezne države vsebujejo tudi navodila in smernice za izboljšanje uspešnosti in upravljanja ekonomske in monetarne unije, krepitev odpornosti gospodarstev v euroobmočju v skladu s priporočilom o ekonomski politiki euroobmočja iz leta 2019 in napredek na področju socialne konvergence v skladu z evropskim stebrom socialnih pravic. Vsekakor se zdi, da Evropska unija spet prehaja v obdobje, ko bodo ukrepi ekonomske politike tesno povezani z razmerami v euroobmočju. Zato se lahko poveča tveganje za marginalizacijo držav članic, ki niso vključene v euroobmočje, tudi zaradi vse očitnejših prizadevanj za krepitev položaja euroobmočja v prihodnjem večletnem finančnem okviru EU. EESO poudarja, da je treba uravnotežiti vse stebre ekonomske in monetarne unije, kar je že navedel v mnenju Nova vizija za dokončanje ekonomske in monetarne unije ⁽¹⁰⁾.

3. Splošne ugotovitve

3.1 EESO meni, da je evropsko gospodarstvo v obdobju, ko se menjavajo akterji na glavnih položajih v institucijah Evropske unije, v boljšem stanju, kot je bilo v primerljivem obdobju leta 2014. Hkrati pa se dobro zaveda tveganj (glej odstavke 2.1.1, 2.1.2 in 2.1.3), ki bi lahko spremenila ta trend, in strateških izzivov, ki jih bo treba obravnavati z vidika prihodnjega gospodarskega razvoja.

3.2 Kljub temu bi morale evropske institucije in države članice zaradi sedanje upočasnitve rasti (kar potrjujejo na primer nizke septembrske stopnje kazalnika gospodarskega razpoloženja), ki v euroobmočju že tako ni bila nikoli posebej močna, in povečanja dejavnikov, ki bi lahko povzročili krizo, sprejeti ukrepe za uresničitev glavnega cilja evropske ekonomske politike, tj. oblikovanje učinkovitih preventivnih ukrepov za preprečevanje ponovne splošne recesije in za preusmeritev gospodarstva euroobmočja in EU k trajnostni rasti. V ta namen je treba uskladiti fiskalno politiko in monetarno politiko. Po mnenju Evropske centralne banke ni mogoče, da bi sedanjo prožno monetarno politiko v prihodnjem obdobju zaostriili, saj bi to negativno vplivalo na gospodarsko rast. Pojavil pa se je manevrski prostor za rasti prijazno fiskalno politiko. Države članice z velikimi presežki na tekočem računu bi morale okrepiti fiskalne napore v tej smeri, kar lahko prinese dodatne koristi za njihova gospodarstva in družbo. Seveda pa morajo biti naložbe trajnostne. Po mnenju EESO bi morali biti monetarna in fiskalna politika, ki spodbujata rast, zlasti pa naložbe, in strukturne reforme, ki krepijo gospodarsko odpornost, trije stebri ekonomske politike za reševanje sedanjega stanja.

⁽¹⁰⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 32.

3.3 Zato se EESO zavzema za krepitev odpornosti gospodarstva EU in euroobmočja na negativne svetovne dejavnike, ki ogrožajo pogoje za nemoteno trgovino in naložbe po svetu, povečujejo negotovost in zastružujejo razmere na mednarodnih finančnih trgih. Priporoča, naj se prednostne naloge evropskega gospodarstva srednjeročno bolj osredotočijo na zadovoljevanje domačega povpraševanja. Hkrati bi bilo treba zelo ugodno zunanjo bilanco trgovine z blagom in storitvami enakomerneje porazdeliti med več držav članic. Številne države članice bodo morale izvesti temeljne strukturne reforme, saj njihovi sedanjí rezultati na področju številnih kazalnikov konkurenčnosti s tega vidika kažejo na visoko tveganje.

3.4 EESO poudarja, da je nujno okrepiti odpornost evropskega gospodarstva in njegovega potenciala za rast v prihodnosti, ter meni, da je zdaj pravi čas, da to dosežemo. Zaradi poslabšanja gospodarskih rezultatov v razmeroma bližnji prihodnosti se lahko povečajo obstoječe strukturne težave in pomanjkljivosti ter njihove socialne posledice. Z vidika fiskalne odgovornosti je bistveno najti zelo krhko in občutljivo ravnotežje med prizadevanji močno zadolženih držav, da bi zmanjšale svojo stopnjo zadolženosti in ustvarile proračunske rezerve, ter možnostjo držav s presežki ali nevtralno bilanco, da svoj manevrski prostor na fiskalnem področju izkoristijo za naložbe, zlasti v javnem sektorju.

3.5 EESO pozdravlja predlagani proračunski instrument za konvergenco in konkurenčnost. Vseeno opozarja, da ga je treba čim prej konkretno opredeliti in vzpostaviti funkcionalno povezavo med tem instrumentom in tistim, ki je bil prav tako pred kratkim predlagan v okviru programa za podporo reformam. Še zlasti je bistveno, da bo program za podporo reformam sposoben zagotoviti obsežno podporo za reforme in naložbe v državah zunaj euroobmočja, ne da bi pri tem ogrozil posebnih ciljev proračunskega instrumenta za konvergenco in konkurenčnost, osredotočenih na euroobmočje. Poleg tega EESO poziva Evropsko komisijo, naj določi pregledne kazalnike, ki se bodo v proračunskem instrumentu za konvergenco in konkurenčnost uporabljali za ocenjevanje njegove uspešnosti in rezultatov. V zvezi s tem poziva tudi k večji vključenosti Evropskega parlamenta, socialnih partnerjev in civilne družbe, pri čemer se sklicuje na svoje ugotovitve iz mnenja Nova vizija za dokončanje ekonomske in monetarne unije ⁽¹¹⁾.

3.6 EESO pozdravlja dejstvo, da je proračunski instrument za konvergenco in konkurenčnost vključen v proces evropskega semestra, saj je treba podporo usmeriti predvsem v skladu s priporočili v okviru evropskega semestra.

3.7 EESO podpira glavni cilj proračunskega instrumenta za konvergenco in konkurenčnost, da se z boljšim usklajevanjem reform in naložbenih načrtov v euroobmočju doseže večja konvergenca in izboljša konkurenčnost. Da bi ta cilj uresničili, EESO poziva Evropsko komisijo, naj pripravi načrt za razporeditev finančnih sredstev med državami na podlagi pregledne metodologije.

3.8 EESO je zadovoljen, ker so letošnja priporočila za posamezne države zelo dobro prilagojena potrebam izbranih naložbenih strategij. S prihodnjim letom bodo priporočila za posamezne države in evropski semester verjetno prevzeli vlogo strateških gospodarskih smernic EU, saj se bo strategija Evropa 2020 zaključila in trenutno nima predvidenega naslednika. V zvezi s tem bi moral evropski semester upoštevati tudi cilje evropskega stebra socialnih pravic in strategije za trajnostni razvoj do leta 2030.

3.9 EESO je seznanjen s sklepi z vrha Euroskupine o pregledu, ki je bil 21. junija ⁽¹²⁾, in jih pozdravlja. Na njem so objektivno opisali razvoj euroobmočja od poročila petih predsednikov iz leta 2015, določili pa so tudi nove cilje, zlasti v zvezi z znatnim povečanjem vloge euroobmočja v prihodnjem večletnem finančnem okviru Unije.

3.10 EESO je prepričan, da so jeseni 2019 razmere v euroobmočju popolnoma drugačne od stanja pred točno 10 leti, ko se je moralo euroobmočje nepripravljeno spoprijeti z največjo krizo v svoji zgodovini, ki je ni moglo uspešno premagati z orodji, ki jih je imelo takrat na voljo. Toda v zadnjih štirih ali petih letih je euroobmočje dokazalo, da je močno napredovalo. V krizi je pridobilo pomembne izkušnje, na podlagi katerih namerava graditi v prihodnosti. To bi moralo vključevati ne le sposobnost načrtovanja za nekaj let, temveč tudi stvarno dodeljevanje sredstev, ki so potrebna za povečanje odpornosti evropskega gospodarstva (kar ni vedno tako).

3.11 EESO meni, da se zdaj po eni strani zaključuje obdobje vzpostavljanja strukturnih elementov delovanja euroobmočja, ki jih v krizi, ko bi jih nujno potrebovali, še ni bilo, po drugi strani pa si EU odločno prizadeva za znatno okrepitev fiskalnega položaja euroobmočja (glede katerega tako zagovorniki kot nasprotniki evropskega monetarnega združevanja trenutno skoraj soglašajo, da je še vedno zelo neustrezen). Predlagani program za podporo reformam bi lahko skupaj z Evropsko stabilizacijsko funkcijo za naložbe postal pilotni projekt, na podlagi katerega bi lahko euroobmočje bistveno in odločilno vplivalo na obliko prihodnjega evropskega proračuna. Če bo to uresničeno v praksi, bi morala biti nekatera njegova poglavja (ki jih je za zdaj še zelo malo) na voljo samo članicam euroobmočja.

⁽¹¹⁾ UL C 353, 18.10.2019, str. 32.

⁽¹²⁾ COM(2019) 279 final.

3.12 EESO meni, da se glede na bilanco tekočega računa položaj držav članic v EU med seboj močno razlikuje, kar dodatno zapletajo razlike v razlagi instrumentov in ciljev ekonomske politike. Čeprav so nekatere države, ki so imele prej kronični primanjkljaj na tekočem računu, svoj primanjkljaj znatno zmanjšale, imajo druge države članice še vedno velik presežek na tekočem računu. Vrhel med tema skupinama držav je treba premostiti, sicer obstaja veliko tveganje, da se bo evropsko gospodarstvo trajno razvijalo v dveh hitrostih. V okviru konvergenčnih procesov bi morale države s primanjkljajem sprejeti več ukrepov za povečanje svoje konkurenčnosti in produktivnosti (v skladu s kazalniki, ki se uporabljajo v okviru evropskega semestra), države s presežki pa bi se morale bolj osredotočiti na dejavnike, ki spodbujajo skupno povpraševanje, na primer z močnejšimi naložbami, ki prispevajo k ustvarjanju kakovostnih delovnih mest.

3.13 EESO podpira splošni cilj priporočil za posamezne države za obdobje 2019–2020, da se države članice spodbudi, naj posodobijo svoja gospodarstva in tako utrdijo svoj potencial za rast ter povečajo svojo odpornost. Upoštevati je treba (včasih občutne) socialno-ekonomske razlike, ki obstajajo v nekaterih državah. Njihov gospodarski razvoj je zelo neenakomeren, kar je velika ovira za njihovo prihodnjo gospodarsko rast. Pomembno je tudi aktivirati instrumente za zmanjšanje socialnih neenakosti in krepitev socialne kohezije.

3.14 EESO meni, da je treba naložbe in reforme izvajati vzporedno, kar je še zlasti pomembno pri končni odobritvi večletnega finančnega okvira EU za obdobje 2021–2027. Poleg tega bi morale države članice v celoti spoštovati načeli odgovornosti in subsidiarnosti. Čeprav proračun EU ne zadostuje za zadovoljevanje vseh opredeljenih naložbenih potreb, lahko z ustreznim usmerjanjem njegovih virov pomembno prispevamo k odpravljanju ugotovljenih vrzeli v naložbah, ki so bile podrobno opisane v letošnjih priporočilih za posamezne države. Tudi v zvezi s tem je mogoče vzpostaviti precej tesnejšo povezavo med prihodnjim proračunom EU in evropskim semestrom, da bi omejena sredstva bolje povezali z dejanskimi potrebami, pri tem pa upoštevali merila učinkovitosti in kvantitativnih rezultatov.

3.15 Glede na omejen obseg javnih sredstev EESO poudarja ključni pomen naložb v zasebnem sektorju, katerih dolgoročna rast je neposredno odvisna od verodostojne ekonomske politike in zmanjšanja proračunskih neravnovesij.

4. Posebne ugotovitve

4.1 Glede na negotovost v zvezi z gospodarstvom, trgovino in naložbami na svetovni ravni postaja vse bolj pomembno, da EU poveča svojo neodvisnost s krepitvijo delovanja enotnega notranjega trga. EESO je prepričan, da bi z dobro delujočim in homogenim enotnim notranjim trgom prispevali k zmanjšanju nekaterih ugotovljenih neravnovesij. Stopnja integracije na trgu storitev je razmeroma nizka, zato obstaja tveganje, da se bodo nove tehnološke dejavnosti brez ustrezne zakonodaje razvijale le v nekaterih državah, kar pomeni, da bodo rešitve znotraj EU, ki bodo sprejete v različnih državah članicah, postale nezdružljive. Z bančno unijo in unijo kapitalskih trgov bi moral tudi prosti pretok kapitala postati učinkovitejši in prožnejši, vendar ima EESO v zvezi s tem nekaj pomislekov zaradi zamud pri izvajanju preostalih elementov bančne unije in unije kapitalskih trgov. Predvidena finančna unija je pomembna platforma za spodbujanje alternativnih oblik in možnosti financiranja. V zvezi s potrebo po večji integraciji enotnega notranjega trga ostaja največ maneverskega prostora na trgu dela ter na področju davkov in davčnih predpisov (države imajo še vedno izključno avtonomijo na področju neposredne obdavčitve).

4.2 EESO je zadovoljen, da so letos v evropskem semestru močno poudarjene naložbe, kar je državam članicam pomagalo, da so svoje naložbene prednostne naloge bolje opredelile na področjih z najvišjo makroekonomsko stopnjo donosa. Hkrati so bile izpostavljene regulativne in strukturne ovire na ravni držav članic in EU kot celote, ki so ključni dejavnik za dolgoročno neizkoriščenost potenciala rasti evropskega gospodarstva.

4.3 EESO meni, da je za vzdržno in racionalno naložbeno strategijo bistveno zagotoviti poslovno zaupanje, predvidljivost in pravno varnost ob popolnem spoštovanju pravne države in socialne pravičnosti.

4.4 EESO še vedno meni, da je čezmerno upravno breme velika ovira. Možna rešitev je sprejetje sistemov za digitalizacijo javnih storitev. Digitalizacija se upravičeno šteje za ključni dejavnik produktivnosti, konkurenčnosti in rasti. Pri njenem izvajanju je treba spoštovati družbeno soglasje in rezultate socialnega dialoga v zvezi z njim.

4.5 EESO tudi meni, da trenutno pomanjkanje kvalificirane delovne sile ter neskladje med ponudbo znanj in spretnosti ter povpraševanjem po njih ovirata povečanje obsega naložb.

4.6 EESO poudarja, da je treba naložbene dejavnosti bolj povezati z intenzivnimi raziskovalnimi in inovacijskimi dejavnostmi. Pri tem ni pomemben le obseg vloženih sredstev, temveč tudi bistveno izboljšanje parametrov kakovosti izvedenih naložb. Hkrati se obseg potreb po naložbah spreminja glede na različna območja v EU. Potrebe po kapitalskih naložbah niso velike le v regijah, ki zaostajajo v razvoju, ampak tudi v tistih, v katerih se dogajajo velike tehnološke spremembe, ter tistih, ki so v določenem sektorju vodilne na svetovni ravni in želijo ta položaj ohraniti.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Letni pregled rasti 2019**(dodatno mnenje)***(COM(2018) 770 final)**(2020/C 47/18)*Poročevalka: **Anne DEMELENNE**

Sklep predsedstva EESO	14.5.2019
Pravna podlaga	člen 32(1) poslovnika in člen 29(a) izvedbenih določb dodatno mnenjess
Pristojnost	strokovna skupina za ekonomsko in monetarno unijo ter ekonomsko in socialno kohezijo
Datum sprejetja mnenja strokovne skupine	17.10.2019
Datum sprejetja mnenja na plenarnem zasedanju	30.10.2019
Plenarno zasedanje št.	547
Rezultat glasovanja (za/proti/vzdržani)	140/3/6

Preambula

To mnenje je del svežnja, ki ga sestavljata dodatni mnenji o letnem pregledu rasti [COM(2018) 770 final] in o priporočilu o ekonomski politiki euroobmočja [COM(2018) 759 final]. Namen svežnja je posodobiti in nadgraditi prejšnje predloge EESO ⁽¹⁾ ob upoštevanju najnovejšega razvoja in gospodarskih napovedi za EU in euroobmočje, pa tudi različnih poročil in priporočil, objavljenih v okviru sedanjega evropskega semestra. Sveženj predstavlja splošni prispevek civilne družbe EU h gospodarski, socialni in okoljski politiki v naslednjem ciklu evropskega semestra, ki se začne novembra 2019. EESO poziva Evropsko komisijo in Svet, naj ta prispevek upoštevata v naslednjem jesenskem svežnju evropskega semestra in v medinstitucionalnem postopku odločanja, ki bo sledil.

1. Sklepi in priporočila

1.1 EESO s tem mnenjem dopolnjuje mnenje o letnem pregledu rasti za leto 2019. V njem so upoštevana priporočila za posamezne države ⁽²⁾, sporočilo Evropske komisije o evropskem semestru in zadevna priporočila Sveta. Poleg tega so podrobneje obravnavana nekatera ekonomska in socialna vprašanja v zvezi z evropskim semestrom 2019.

1.2 Naložbena vrzel v Evropski uniji še ni zapolnjena; za izboljšanje konkurenčnosti evropskih podjetij so še vedno nujni javne in zasebne naložbe ter izdatki za usposabljanje in izobraževanje (od zgodnjih otroških let). Dobrodošlo je, da so priporočila za posamezne države za letošnje leto osredotočena na naložbe. Za prednostno obravnavanje trajnostne rasti bi bilo treba posebno pozornost nameniti produktivnim naložbam, naložbam v socialno infrastrukturo in ukrepom za izvajanje socialnega stebra.

⁽¹⁾ Mnenje EESO o letnem pregledu rasti za leto 2019 (UL C 190, 5.6.2019, str. 24) in o ekonomski politiki euroobmočja (2019) (UL C 159, 10.5.2019, str. 49).

⁽²⁾ COM(2019) 500 final.

1.3 Države članice morajo okrepiti svoja prizadevanja za strukturne reforme. Zavoljo ekonomske in politične stabilnosti v Evropski uniji in euroobmočju bi bilo treba obravnavati nezadostno upoštevanje postopka v zvezi z makroekonomskimi neravnotežji v državah članicah, zlasti glede držav s presežkom na tekočem računu. EESO obžaluje, da obstaja neravnovesje med splošnimi nespecifičnimi priporočili v zvezi s pomembnimi področji, kot so naložbe, socialna vprašanja in podnebne spremembe, ter konkretnimi količinskimi cilji, ki izhajajo iz fiskalnih pravil.

1.4 Trenutno izredno nizke obrestne mere so omogočile sprostitev sredstev v proračunih držav zaradi nižjih odhodkov za obresti na državne obveznice. Države članice bi morale ta sredstva uporabiti za povečanje fizičnih, digitalnih in okoljskih naložb ter naložb v izobraževanje in pridobivanje znanja, spretnosti in kvalifikacij, ki bi jih bilo treba obravnavati kot naložbe v ljudi in ne kot strošek.

1.5 Kar zadeva priporočila za posamezne države na socialnem področju, je dobrodošla večja teža evropskega stebra socialnih pravic in pregleda socialnih kazalnikov. EESO spodbuja Komisijo, naj v naslednjih ciklih evropskega semestra še naprej sledi takšnemu pristopu in ga razvija. Če se bo gospodarska rast v naslednjih letih upočasnila, je pomembno, da se pozitivnim ciljem socialne politike namenijo osrednje mesto v evropskem semestru in da imajo enako težo kot drugi makroekonomski in fiskalni cilji.

1.6 Podnebne spremembe so v preteklem letu postale osrednje vprašanje in bi se lahko bolj upoštevale tudi v semestru. Cikel v prihodnjem letu bi moral vsebovati več priporočil za posamezne države za spopadanje z eksistenčno grožnjo, ki jo predstavljajo podnebne spremembe, in sicer vsaj eno priporočilo na državo članico.

1.7 Obdavčitev mora biti ugodna za produktivne naložbe in porabo v realnem gospodarstvu. Prihodki od davkov bi morali biti usmerjeni v vire, ki niso povezani z delom in trajnostno potrošnjo.

1.7.1 Financiralizacija nekaterih delov evropskega gospodarstva je podjetjem in njihovim zaposlenim, ki ustvarjajo delovna mesta in dodano vrednost ter povečujejo realni osnovni kapital, naložila pretirano breme. EESO poziva Komisijo, naj preuči, ali je mogoče evropski semester uporabiti za to, da se spodbuja ustvarjanje skupne vrednosti za deležnike (*stakeholder value*) namesto zgolj vrednosti za delničarje (*shareholder value*).

1.7.2 Več držav članic je v okviru letošnjih priporočil za posamezne države dobilo priporočilo, naj okrepijo socialni dialog. Za spodbuditev sodelovanja socialnih partnerjev bi bilo treba uvesti minimalne standarde v zvezi s posvetovanjem nacionalnih vlad z nacionalnimi socialnimi partnerji v različnih fazah evropskega semestra.

1.7.3 Politika Komisije o javnih sredstvih bi morala temeljiti na načelu, da je treba strateško pomembna sredstva in tista, ki jih bolje zagotavlja javni sektor, izključiti iz privatizacije javnega premoženja, ki ne bi smela voditi k prodaji v neugodnih gospodarskih obdobjih in s tem neto izgubi za državo.

2. Ozadje: prednostne naloge Komisije v evropskem semestru 2019 in v priporočilih za posamezne države

2.1 Po podatkih Evropske komisije so države članice pri 40 % priporočil za posamezne države, naslovljenih nanje, dosegle vsaj določen napredek. Z večletnega vidika je bil pri več kot dveh tretjinah priporočil za posamezne države dosežen „določen napredek“⁽³⁾. Izvajanje priporočil v zvezi s finančnimi storitvami je dobro, dosežen pa je bil tudi napredek pri spodbujanju ustvarjanja delovnih mest s pogodbami o redni zaposlitvi in pri odpravljanju segmentacije trga dela. Vendar je izvajanje na ključnih področjih, ki so potrebna za izravnavo makroekonomskih neravnotežij, še vedno omejeno in prepočasno⁽⁴⁾.

2.2 Priporočila za posamezne države za leto 2019 temeljijo na ugotovitvah iz poročil za posamezne države za leto 2019 in se z vsaj enim priporočilom za vsako državo članico, povezanim z naložbami, bolj osredotočajo na to področje.

⁽³⁾ COM(2019) 500 final, str. 3 in 4.

⁽⁴⁾ K. Efsthathiou in G. Wolff (2018): Is the European Semester effective and useful? (Ali je evropski semester učinkovit in koristen?).

2.3 Negotovost glede makroekonomskih obetov se ni zmanjšala. Pričakovani izstop Združenega kraljestva iz Evropske unije in svetovne „trgovinske vojne“, ki jih sprožajo Združene države, še naprej pomenijo tveganje za gospodarsko rast in zaposlovanje v bližnji prihodnosti. Kljub nizki agregatni stopnji brezposelnosti v primerjavi z zadnjima dvema desetletjema več držav še ni doseglo predkriznih stopenj zaposlenosti. Po pričakovanjih naj bi letošnja rast BDP znašala borih 1,4 % v Evropski uniji in 1,2 % v euroobmočju⁽⁵⁾. Kot ugotavlja Svet Evropske centralne banke⁽⁶⁾, inflacija v euroobmočju ostaja pod ciljnim vrednostmi (sicer pod 2 %, vendar srednjeročno zelo blizu tej številki), zato bo morala fiskalna politika prevzeti svojo vlogo pri ohranjanju rasti v Evropski uniji in euroobmočju.

3. Splošne ugotovitve o priporočilih Komisije

3.1 Naložbe

EESO pozdravlja in odločno podpira posebno osredotočenost Evropske komisije na povečanje naložb v letošnjih poročilih in priporočilih za posamezne države. EESO je v preteklosti večkrat pozval države članice in Evropsko komisijo, naj več pozornosti namenijo povečanju javnih in zasebnih naložb, in je zadovoljen, da je bilo eno njegovih priporočil upoštevano. V skladu s tem priporočilom morajo biti naložbe produktivne in vzdržne, špekulativnim finančnim naložbam in naložbam v nepremičnine pa se je treba izogibati.

3.1.1 V skladu s prakso Komisije, da določa splošne cilje, naložbeni cilji kot priporočila za posamezne države niso preveč konkretni. To pa povzroča neravnotežje, saj so fiskalni cilji v skladu s pogodbenimi določbami zelo konkretni. Še vedno ni jasno, kako je mogoče naložbene cilje doseči v državah, ki jih tesno zavezujejo zahteve Pakta za stabilnost in rast. EESO kot v prejšnjih mnenjih zato priporoča, da se naložbam nameni vidnejša vloga z uvedbo zlatega pravila v evropskem fiskalnem okviru⁽⁷⁾.

3.1.2 V evropskem semestru je potreben močnejši poudarek na trajnostni rasti na podlagi ciljev OZN za trajnostni razvoj do leta 2030, kar se odraža v pozivu EESO k letnemu pregledu trajnostne rasti⁽⁸⁾. Zagotoviti je treba, da bodo naložbe v infrastrukturo zelene in socialne ter se bodo osredotočale na energijo iz obnovljivih virov, kot načrtuje tudi nova Komisija. To bi bilo treba še bolj upoštevati v evropskem semestru. EESO na podlagi dobrodošlega poudarka, ki je bil v letošnjih priporočilih za posamezne države namenjen naložbam, predlaga, naj Evropska komisija in Svet ocenita, ali bi morala priporočila vsebovati vsaj en konkreten ambiciozen cilj na državo članico za bistveno zmanjšanje emisij toplogrednih plinov, dokler ne odpravimo grožnje, povezane s podnebnimi spremembami, ki bi lahko imele katastrofalne razsežnosti. V zvezi s tem EESO pozdravlja dejstvo, da je Evropska centralna banka v okviru svojih programov za nakup sredstev zasebnega sektorja (*Asset Purchase Programme, APP*) izvedla naložbe v zelene obveznice, in meni, da mora ta prizadevanja med fazama ponovnega začetka neto nakupov in ponovnega vlaganja v okviru svojih programov nadaljevati in krepiti;

3.1.3 Glede dejanskih potreb po naložbah EESO poziva Evropsko komisijo in države članice, naj predstavijo konkreten načrt za povečanje javnih in zasebnih naložb, da se odpravijo vrzeli, ki so bile odkrite na pomembnih področjih, in tako zagotovi gospodarska in socialna prihodnost Evrope ter ohrani njena konkurenčnost v primerjavi s Kitajsko in Združenimi državami. Sem sodijo predvsem naložbe v informacijsko tehnologijo in umetno inteligenco (raziskave, razvoj in informacijske tehnologije). Naložbe morajo vključevati tudi izdatke, ki so potrebni za izobraževanje in poklicno usposabljanje, za izboljšanje znanja in spretnosti ter mobilnosti, pa tudi za spodbujanje varčevanja z energijo v industriji in prometu, na primer z razvojem in uporabo železniških omrežij. Takšne izdatke bi bilo treba podpreti z več sredstvi iz strukturnih skladov, s čimer bi izboljšali konkurenčnost in odpravili pomanjkanje kvalificirane delovne sile, ki je v celotni EU priznana kot ena od ovir za naložbe⁽⁹⁾.

3.1.4 EESO meni, da je za doseg splošnih ciljev Evropskega sveta mogoče določiti konkretnije cilje in strateške prednostne naloge. Kazalniki EU za leto 2020 so bili preveč splošni, glavne prednostne naloge, o katerih se je dogovoril Svet, pa je treba konkretizirati in razširiti na druga področja politike. EESO zato poziva Svet in Komisijo, naj razvijeta dolgoročno strategijo do leta 2030, ki naj se upošteva tudi v priporočilih za posamezne države za leto 2020⁽¹⁰⁾. Ta dolgoročna strategija bi morala vključevati vizijo za „ekonomijo boljšega počutja“ v Evropski uniji, ki bi vključevala višje naložbe v produktivne dejavnosti, boljše izobraževanje, kvalifikacije, znanje in spretnosti ter usposabljanje, socialno zaščito, zdravje, prihranke energije, cenovno dostopna stanovanja in spodbujanje enakosti med ženskami in moškimi.

⁽⁵⁾ Gospodarska napoved Evropske komisije, poletje 2019.

⁽⁶⁾ Mario Draghi, predsednik Evropske centralne banke, tiskovna konferenca – uvodna izjava, Frankfurt na Majni, 12. september 2019.

⁽⁷⁾ Mnenje EESO o letnem pregledu rasti za leto 2019, točka 3.9.8 (UL C 190, 5.6.2019, str. 24).

⁽⁸⁾ Mnenje EESO o letnem pregledu rasti za leto 2019, točka 1.7 (UL C 190, 5.6.2019, str. 24).

⁽⁹⁾ Poročilo Evropske investicijske banke o naložbah za leto 2018/2019: nova orodja za evropsko gospodarstvo.

⁽¹⁰⁾ Kot je navedeno v mnenju EESO Evropski semester in kohezijska politika – nova evropska strategija za obdobje po letu 2020 (UL C 353, 18.10.2019, str. 39).

3.2 *Neravnotežja na tekočem računu*

3.2.1 EESO pozdravlja osredotočenost Evropske komisije na države s presežkom na tekočem računu, kar je precejšen makroekonomski problem v euroobmočju in Evropski uniji. Medtem ko so države, ki so imele prej primanjkljaj na tekočem računu, ta problem odpravile, pa države s presežkom niso pripravljene sprejeti pomembnih ukrepov politike za povečanje domačega povpraševanja, kot so okrepitev javnih naložb, višje plače, višja javna poraba ali nižji davki, da bi presežke zmanjšale. Davke je najbolje znižati s prehodom z obdavčitve dela in DDV na druge vire prihodkov od davkov. Vendar kakršno koli zmanjšanje davčne obremenitve dela ne bi smelo vplivati na prispevke za socialno varnost, saj so pomemben finančni element za zdravstveno varstvo, pokojnine, nezgodno zavarovanje, zavarovanje za primer brezposelnosti in druge vidike socialne varnosti.

3.2.2 Zaradi vztrajne nepripravljenosti držav s presežkom na tekočem računu, da bi ustrezno okrepile domače povpraševanje, se države s primanjkljajem spopadajo s pomanjkanjem povpraševanja. Postopek v zvezi z makroekonomskimi neravnotežji sicer izpostavlja težavo, vendar je glede izvrševanja neučinkovit. Zato je izvajanje priporočil za posamezne države glede postopkov v zvezi z makroekonomskimi neravnotežji posebej pomanjkljivo ⁽¹¹⁾. EESO poziva Evropski svet, naj uskladi makroekonomsko strategijo, da bi povečali domače povpraševanje v državah s presežkom na tekočem računu in tako zmanjšali nacionalne presežke na tekočih računih, ki tvorijo presežek na tekočem računu euroobmočja. V okviru te strategije se morajo države s presežkom na tekočem računu zavezati, da bodo presežek zmanjšale trajno in vzdržno.

3.2.3 Ko se je v nedavnih pogajanjih izoblikovala konkretna podoba proračunskega instrumenta euroobmočja, je postalo jasno, da Evropskemu svetu ni uspelo doseči soglasja o smotrnem proračunu euroobmočja s stabilizacijsko funkcijo. EESO je zaskrbljen, da makroekonomski okvir na evropski ravni ni primeren za obravnavo prihodnje krize, če bi se uresničila tveganja glede upočasnitve gospodarske rasti. Poziva Evropski svet, naj pripravi učinkovit odziv fiskalne politike držav članic na morebitno recesijo, skupaj z odzivom monetarne politike Evropske centralne banke.

3.3 *Fiskalna politika, javni dolg in davki*

3.3.1 S ponovno oceno tveganja državnih obveznic med krizo euroobmočja je nastal dodaten dejavnik razhajanja. Države z nižjimi stopnjami rasti in višjim začetnim dolgom morajo plačati višje obresti na svoj javni dolg, ki temeljijo na včasih neustreznih ocenah finančnega trga glede njihovega fiskalnega položaja. Prezgodnja ponovna vzpostavitev fiskalnih blažilnikov ali, če se izrazimo manj metaforično, zmanjševanje porabe in zvišanje davkov, kar je Komisija predlagala za države članice z višjim dolgom, prinaša tveganje, da bosta pozitivna dinamika zasebnega sektorja in še vedno šibka rast v nekaterih državah članicah oslabiljeni. Določanje obveznih fiskalnih prilagoditev za države z manj fiskalnega manevrskega prostora in zgolj podajanje priporočil za države z več fiskalnega manevrskega prostora ustvarjata tveganje, da splošna fiskalna naravnost euroobmočja ne bo dovolj ekspanzivna, da bi omejili velik presežek na tekočem računu euroobmočja.

3.3.2 Kar zadeva ponovno oceno pomena javnega dolga v času nizkih obrestnih mer ⁽¹²⁾, ki jo pripravljajo uveljavljeni strokovnjaki na tem področju, EESO spodbuja Evropski svet, naj preuči, ali je sedanji proračunski okvir oviral potrebne javne naložbe ter javno porabo, namenjene povečanju produktivnosti, npr. izobraževanju, izboljšanju znanja in spretnosti, vseživljenjskemu učenju, zdravstvenemu varstvu in socialni zaščiti ⁽¹³⁾. Kot je Evropska centralna banka napovedala v svojem svežnju ukrepov iz septembra, bo v bližnji prihodnosti nadaljevala politiko zelo nizkih obrestnih mer. Ta je v zadnjih letih že vodila k nižjim odhodkom vlad za obresti. EESO poziva države članice, naj sredstva, ki so se tako sprostila, uporabijo za povečanje naložb.

3.3.3 Strokovnjaki merilo proizvodne vrzeli, s katerim Komisija določi ustrezno fiskalno naravnost, vse pogosteje štejejo za preveč prociklično ⁽¹⁴⁾. Namesto neodvisnega merjenja največje potencialne proizvodnje gospodarstva na podlagi števila brezposelnih in pomanjkanja kapitala se merilo Komisije preveč opira na preteklo uspešnost ⁽¹⁵⁾. Posledično proticiklična fiskalna politika v ugodnih in neugodnih časih ni mogoča, če države upoštevajo pravila Pakta za stabilnost in rast. EESO priporoča Komisiji, naj ob upoštevanju teh ugotovitev skupaj z državami članicami ovrednoti njihov postopek za izračun proizvodnih vrzeli.

3.3.4 V državah, ki v zadnjih letih od gospodarske rasti niso imele takšne koristi, kot bi bilo pričakovati, je pomanjkanje splošnega povpraševanja skupaj z neugodnimi spremembami proizvodne strukture gospodarstva, kar zadeva izvoz, prispevalo k slabši rasti. EESO spodbuja Evropsko Komisijo in Evropski svet, naj v naslednjem ciklu evropskega semestra upoštevata vidike industrijske strategije in industrijske politike v Evropski uniji.

⁽¹¹⁾ What drives national implementation of EU policy recommendations? (Kaj je gonilo izvajanja političnih priporočil EU v državah članicah?), delovni dokument Bruegel, številka 04.

⁽¹²⁾ Olivier Blanchard: Public Debt and Low Interest Rates (Javni dolg in nizke obrestne mere), januar 2019, in razprava v Nemčiji o pomenu omejitve zadolževanja na nacionalni ravni, ki jo je sprožil Michael Hüther, dokument IW o politiki, 3/19.

⁽¹³⁾ Germany's even larger than expected fiscal surpluses: Is there a link with the constitutional debt brake? (Nemški proračunski presežek, ki je še večji od pričakovanega: ali je povezan z zakonsko omejitvijo zadolževanja?), Bruegel.

⁽¹⁴⁾ The campaign against 'nonsense' output gaps (Kampanja proti „nesmiselnim“ proizvodnim vrzelim), Bruegel.

⁽¹⁵⁾ Why Hysteria Over the Italian Budget Is Wrong-Headed (Zakaj je histerija glede proračuna Italije zgrešena).

3.3.5 Kot je EESO že navedel v prejšnjih mnenjih, morajo države članice preprečiti agresivno davčno načrtovanje in davčne utaje tako, da se osredotočijo na davčno pravičnost in financiranje javne porabe.

3.3.6 S financiralizacijo gospodarstva je majhno število izbranih akterjev dobilo neupravičen vpliv na velike korporacije in javni sektor, namenjen iskanju kratkoročnih dobičkov in izplačila bonusov na račun dolgoročnih potreb nekaterih podjetij, njihovih zaposlenih in regij, v katerih poslujejo ⁽¹⁶⁾. EESO poziva Komisijo, naj preuči, ali je mogoče evropski semester uporabiti za to, da se spodbuja ustvarjanje vrednosti za deležnike (*stakeholder value*) namesto vrednosti za delničarje (*shareholder value*). Države članice bi morale po potrebi davčni sistem preusmeriti tako, da bi spodbujal dejanske fizične, digitalne in trajnostne naložbe, pa tudi naložbe v človeške vire, ter bi odvrčal od naložb zgolj finančne in špekulativne narave. Zlasti bi bilo treba izpostaviti izkrivljanja v davčnem sistemu, ki neupravičeno spodbujajo in finančno nagrajujejo koncept vrednosti za delničarje, ter predlagati njihovo reformo v okviru priporočil za posamezne države.

3.4 *Evropski steber socialnih pravic*

3.4.1 EESO pozdravlja in podpira spremembo v zvezi s političnimi priporočili, ki se zdaj bolj osredotočajo na socialni dialog, izobraževanje, znanja in spretnosti, usposabljanje, zdravje in socialno varstvo. Spodbuja Komisijo, naj nadaljuje to osredotočenost in jo v naslednjih ciklih evropskega semestra še okrepi, zlasti glede dovolj visoke minimalne plače, o katerih se odgovorno pogajajo socialni partnerji in ki je zagotovljena z zakonodajo ter kolektivnimi sporazumi v državah članicah.

3.4.2 EESO pozdravlja dejstvo, da je Komisija posebno pozornost namenila temu, kako države članice uresničujejo različne vidike evropskega stebra socialnih pravic. Prepozna zlasti dodano vrednost, ustvarjeno z uvedbo pregleda socialnih kazalnikov, ki poudarjajo socialni razvoj in konvergenco med državami članicami EU kot potrebno protiutež tradicionalni osredotočenosti na ekonomska in finančna vprašanja. Spodbuja Komisijo, naj steber še naprej vključuje v priporočila za posamezne države in mu namenja še več pomena ter naj preuči možnost uvedbe novih socialnih kazalnikov, na primer v zvezi s kolektivnimi pogajanjem.

3.4.3 Konvergenca plač med državami članicami, ki je veliko počasnejša, kot so pričakovali evropski voditelji in Komisija, je povzročila večje migracijske tokove v države in regije z več delovnimi mesti in višjimi plačami. Dejansko so ti tokovi v gospodarsko uspešnejše regije glavni mehanizem prilagajanja v evropski monetarni uniji, vendar so bili zaradi počasne konvergence plač in življenjskih pogojev obsežnejši, kot se je pričakovalo. Obstajajo primeri, ko se je iz posamezne države izselil precejšen delež delovno sposobnega prebivalstva, kar je lahko za te države srednjeročni problem, če se izseljenci ne bodo vrnil. Hitrejša realna konvergenca plač in življenjskih pogojev med državami članicami Evropske unije, pa tudi monetarne unije, je torej nujna. EESO poziva Komisijo, naj pripravi podrobno poročilo o realni konvergenci in svoja strateška priporočila prilagodi državam članicam in Uniji kot celoti, da bi zagotovila realno konvergenco.

3.4.4 Komisija v uvodu v letni pregled rasti za leto 2019 pozdravlja dejstvo, da je bila rast ponovno zabeležena v vseh državah članicah, vendar pozitivna rast BDP ne pomeni nujno navzgor usmerjene socialne konvergence. Eno od orodij za doseg slednjega so kolektivna pogajanja. EESO zato poziva Komisijo, naj razširi socialne kazalnike, da bodo vključevali kolektivna pogajanja.

3.4.5 Za izvajanje priporočil, ki izhajajo iz evropskega stebra socialnih pravic, je treba zagotoviti ustrezno financiranje. Opredeliti je treba, kako se lahko uresničijo cilji, povezani z evropskim stebrom socialnih pravic, zlasti v državah članicah, ki jih tesno zavezujejo zahteve Pakta za stabilnost in rast. Na podlagi predlogov iz svojega prejšnjega mnenja ⁽¹⁷⁾ EESO priporoča Evropski komisiji in Svetu, naj zagotovita razpoložljiva sredstva, zlasti v okviru evropskih strukturnih in investicijskih skladov ter drugih skladov EU, da se dopolni prispevek iz javnih in zasebnih virov na nacionalni ravni. Javne naložbe v državah članicah bi bilo mogoče povečati z uporabo zlatega pravila za socialno usmerjene javne naložbe, kar bi omogočilo prožnejša proračunska pravila. Zavrniti je treba vsakršno zmanjšanje proračuna Unije, če bi pomenilo manj virov za izvajanje ciljev evropskega stebra socialnih pravic. Ravno tako bi bilo treba izboljšati naložbeni načrt za Evropo, ki se podpira s sredstvi iz Evropskega sklada za strateške naložbe, ob upoštevanju kritičnih pripomb, ki jih je Evropsko računsko sodišče podalo januarja 2019 in v katerih je opozorilo na pretiravanje, kar zadeva domnevne učinke sklada na naložbene ravni ⁽¹⁸⁾.

⁽¹⁶⁾ Eric Vatteville v reviji *Management & Avenir* 2008/4 (št. 18), str. 88–103.

⁽¹⁷⁾ UL C 262, 25.7.2018, str. 1.

⁽¹⁸⁾ Posebno poročilo št. 03/2019: Evropski sklad za strateške naložbe: za celovit uspeh sklada EFSI so potrebni nadaljnji ukrepi.

3.5 Kar zadeva vsebino priporočil za posamezne države na socialnem področju in širši pristop k semestru od njegove vzpostavitve, so bila državam članicam z nizko rastjo in visokim javnim dolgom dana priporočila, ki spodbujajo razvrednotenje socialnega statusa ⁽¹⁹⁾. Na splošno so bili prednostno obravnavani makroekonomski cilji ⁽²⁰⁾. Ob upoštevanju negotovih gospodarskih obetov EESO poziva Evropski svet, naj zagotovi, da bo v naslednjih letih pozitivnim ciljem socialne politike namenjena večja in s tem enaka pozornost kot drugim ciljem, tudi v času gospodarske krize.

3.5.1 Zagotavljanje visokokakovostne zaposlitve ostaja izziv. Nestandardne oblike zaposlitve, kot so zaposlitve za določen čas, delo s skrajšanim delovnim časom, podizvajalsko ali platformno delo, so se v zadnjih desetih letih razširile v številnih državah članicah. Čeprav so se sposobnosti delavcev in njihova dosežena izobrazba povečale, se je kakovost razpoložljivih delovnih mest v mnogih državah zmanjšala. To ponazarja vse večje število delavcev v nekaterih državah, ki so zaradi pomanjkanja stalnih zaposlitev za nedoločen čas primorani sprejeti pogodbe za določen čas ali za delo s krajšim delovnim časom, kar kažejo podatki, ki jih je zbral Eurostat ⁽²¹⁾. Včasih so delavci veseli takšne zaposlitve, vendar se to ne zgodi pogosto, in nove oblike zaposlitve poleg tega odpirajo vprašanje glede vseživljenjskega učenja delavcev z začasno ali prekarno zaposlitvijo. EESO poziva države članice, naj v evropskem okviru sprejmejo pravočasne ukrepe za zaščito delavcev in socialne varnosti, da bi se prilagodili novim oblikam zaposlitve in vse bolj negotovemu svetu dela.

3.5.2 Socialna ekonomija ima znotraj gospodarstva vse pomembnejšo vlogo ⁽²²⁾. Zaradi svoje raznovrstnosti (zadruga, vzajemne družbe, združenja, fundacije, socialna podjetja) lahko veliko prispeva h krepitvi gospodarske rasti in rasti zaposlovanja v Evropi, pa tudi k večji socialni koheziji v Evropski uniji. Unija žal ni razvila ustreznega pravnega okvira, da bi izkoristila ta potencial na notranjem trgu. EESO poziva Komisijo, naj to vprašanje vključi v svojo agendo za naslednji mandat.

3.5.3 Več javnih izdatkov in izdatkov podjetij za izobraževanje bi lahko prispevalo k preprečevanju brezposelnosti v sedanji in prihodnji digitalni, industrijski in storitveni družbi, ki zahteva visoko izobražene zaposlene. EESO poziva države članice, naj evropska sredstva uporabijo za preusposabljanje svoje delovne sile, da bo pripravljena na digitalno dobo.

3.5.4 Kjer je v nacionalnem okviru upravičeno, je lahko koristna kvalitativna preusmeritev s terciarnega izobraževanja na visokokakovostno poklicno izobraževanje. Preozka osredotočenost na pridobivanje terciarnih diplom, na primer v socialnih kazalnikih v zvezi z izobrazbo, lahko privede do izkrivljanja celotne slike. EESO poziva Komisijo in države članice, naj preučijo, ali bi bilo mogoče ob upoštevanju tega dejstva učni uspeh v pregledu socialnih kazalnikov meriti na boljši način.

3.6 Vključevanje socialnih partnerjev

3.6.1 EESO pozdravlja namero Komisije, da poglobi dialog s socialnimi partnerji in civilno družbo, tudi z dobrodelnimi in nevladnimi organizacijami, univerzami in potrošniškimi organizacijami, da se nadalje spodbuja izvajanje priporočil za posamezne države, vključno z obiski v državah članicah ter dvostranskimi in večstranskimi razpravami.

3.6.2 V zvezi s tem je mogoče izboljšati redno neformalno izmenjavo in pretok informacij. Zagotavljanje informacij socialnim partnerjem pred pomembnimi sestanki, ki so potrebne za produktivno izmenjavo, je pri vprašanjih trga dela in socialne vključenosti uveljavljena praksa, kar pa ne velja za proračunska in fiskalna vprašanja. EESO spodbuja Komisijo, naj vzpostavi bolj poglobljen, pravočasen in smotrni dialog s socialnimi partnerji, ki presega formalno zahtevane uradne postopke.

3.6.3 Kot pravilno ugotavlja Komisija, je mogoče izboljšati pravočasno in smotrno sodelovanje socialnih partnerjev v evropskem semestru ⁽²³⁾. Čeprav semester na evropski ravni in v nekaterih državah deluje dobro, pa tega ni mogoče v enaki meri trditi za vse države. EESO pozdravlja priporočila več državam članicam za krepitev socialnega dialoga, podana v okviru priporočil za posamezne države, države članice pa spodbuja k njihovem izvajanju.

3.6.4 Težave v zvezi s pravočasnim dostopom do smotrnih informacij, pravočasnimi posvetovanji, resno zavezanostjo vlad in zmogljivostmi socialnih partnerjev so vprašanja, ki ovirajo posvetovanja s socialnimi partnerji na nacionalni ravni v okviru semestra. EESO priporoča uvedbo minimalnih standardov v zvezi s posvetovanjem nacionalnih vlad z nacionalnimi socialnimi partnerji v različnih fazah evropskega semestra. To vključuje pojasnjevanje, ali in zakaj so vlade odstopile od predlogov socialnih partnerjev. Prav tako je treba zagotoviti vključevanje socialnih partnerjev v kakršno koli spremljanje za oceno izvajanja predlogov.

⁽¹⁹⁾ P. Copeland in M. Daly (2018): The European Semester and EU Social Policy (Evropski semester in socialna politika EU).

⁽²⁰⁾ C. Degryse in P. Pochet (2018): European social dynamics: a quantitative approach (Evropska socialna dinamika: kvantitativni pristop).

⁽²¹⁾ Podatki Eurostata: lfsa_eppgai in lfsa_etgar.

⁽²²⁾ Subjekti in podjetja socialne ekonomije v Evropi štejejo več kot 2,8 milijona organizacij, ki zaposlujejo 13,6 milijona ljudi in predstavljajo 8 % BDP EU.

⁽²³⁾ Osnutek skupnega poročila Komisije in Sveta o zaposlovanju, str. 11.

4. Posebna priporočila

4.1 Kar zadeva razpravo v Svetu o primernosti razširitve področja uporabe evropskega semestra, da bi zajemal vprašanja socialne in ekonomske kohezije, EESO močno podpira odločitve za vključitev teh področij v semester ⁽²⁴⁾. Spodbuja Komisijo in države članice, naj v prihodnjih letih nadaljujejo v tej smeri in področja še razširijo, da bi vključevala tudi odziv na podnebne spremembe. Prav tako izraža pohvalo Evropskemu svetu, ker je pozval države članice, naj se pri svojih prizadevanjih za konvergenco oprejo na pregled socialnih kazalnikov, prikaz uspešnosti zaposlovanja in prikaz uspešnosti socialne zaščite.

4.2 Stanovanja

4.2.1 V nekaterih državah članicah so se cene stanovanj v zadnjih letih zvišale. Najemnine v nekaterih večjih in srednje velikih mestih so postale tako visoke, da morajo ljudje zanje namenjati vse večji del dohodka. To je povezano z nizkimi obrestnimi merami – čeprav niso edini razlog –, saj se monetarna politika najbolj neposredno odraža na stanovanjskem trgu. Ključne obrestne mere Evropske centralne banke bodo ostale na sedanji (ali nižji ravni), dokler se inflacija ne bo trajno približala cilju (stopnja inflacije dovolj blizu, vendar pod 2 % v obdobju napovedi) ⁽²⁵⁾. Zaradi vse višjih najemnin je poleg tega vse večji problem tudi brezdomstvo. Ker podatki niso na voljo, je težko spremljati gibanje brezdomstva v Evropski uniji. EESO poziva države članice in Komisijo, naj izboljšajo zbiranje podatkov o brezdomstvu za boljše spremljanje števila, porazdelitve in življenjskih pogojev brezdomcev v Uniji.

4.2.2 Za izboljšanje energetskega in podnebnega ravnovesja stanovanjskih in drugih stavb bi bilo mogoče s spremembami davčnega sistema ter drugimi javnimi spodbudami v državah članicah bolj podpreti energetske učinkovite prenove in novogradnje.

4.3 Druge reforme

4.3.1 Za številne države individualne reforme, navedene v priporočilih za posamezne države, prinašajo tveganje vse večje družbene in gospodarske neenakosti. Pokojninske reforme ne smejo voditi k revščini v starosti.

4.3.2 Strateško pomembna sredstva in tista, ki jih bolje zagotavlja javni sektor, bi bilo treba izključiti iz privatizacije javnega premoženja, ki ne bi smela voditi k prodaji v neugodnih gospodarskih obdobjih in s tem neto izgubi za državo. Osnovne javne storitve načeloma najučinkoviteje zagotavlja država, saj se ne zahteva dobiček, zaradi katerega so nato cene višje. Kadar kakovost in financiranje javnih storitev ne dosegata standardov, ki jih želijo državljani, bi bilo treba izboljšati upravne zmogljivosti za učinkovito izvajanje teh storitev ter zagotoviti potrebne finančne vire. Pri tem ni izključena možnost, da nekatere države sklenejo dovoliti posebej prilagojena javno-zasebna partnerstva za specifične storitve v specifičnih razmerah. Takšna javno-zasebna partnerstva morajo delovati v javnem interesu. Zlasti na monopolnih in oligopolnih trgih jih specifične interesne skupine ne smejo izkoriščati za ustvarjanje dobička tako, da zaračunavajo višje cene najemnin, kot je potrebno, ali opuščajo naložbe, nujne za ohranjanje kakovosti.

4.3.3 Z dobro zasnovano industrijsko politiko, ki izpolnjuje potrebe države, se lahko povečajo rast, produktivnost, dobro počutje in zaposlovanje. EESO poudarja, da so potrebni široka razprava in konkretni ukrepi v zvezi z industrijsko strategijo na evropski ravni in ravni držav članic, ki bodo podprti z zadostnimi finančnimi viri in bodo presegali zgolj prilagoditve evropskega konkurenčnega prava, da se dovoli več združitvev multinacionalk.

V Bruslju, 30. oktobra 2019

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Luca JAHIER

⁽²⁴⁾ Sklepi Sveta o letnem pregledu rasti in skupnem poročilu o zaposlovanju za leto 2019, str. 7, 15. marec 2019.

⁽²⁵⁾ Mario Draghi, predsednik Evropske centralne banke, tiskovna konferenca – uvodna izjava, Frankfurt na Majni, 12. september 2019.

ISSN 1977-1045 (elektronska različica)
ISSN 1725-5244 (tiskana različica)

Urad za publikacije Evropske unije
L-2985 Luxembourg
LUKSEMBURG

SL